

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ - MİMARLIK FAKÜLTESİ

**KENTSEL ALANLARDA ALINAN
KORUMA KARARLARININ UYGULANABİLİRLİĞİ**

TÜRKİYE'DE TARİHSEL DEĞERLERİN KORUNMASINDA
UYGULANMAKTA OLAN YÖNTEM ÇERÇEVESİNDE UYGULAYICI KURULUŞLARIN
GÖRÜŞLERİNE DAYANAN BİR ARAŞTIRMA

(Doktora Tezi)

**Nuran Zeren
Y.Mimar (İ.T.Ü.)**

Doktora Yöneticisi:
Prof.Kemal Ahmet Arû

İstanbul - 1981

Değerli Hocam, Doktora Tezi Yürütücüm:

Prof. KEMAL AHMET ARU'ya,

Kürsü Üyeleri Hocalarım ve Arkadaşlarım:

Prof.Dr. AYTEN ÇETİNER'e

Doç. Dr. İBRAHİM ŞANLI'ya

Doç. Dr. YÜCEL ÜNAL'a

Dr. AHMET YILDIZCI'ya

HANDAN DÜLGER'e

teşekkürlerimle...

Nuran ZEREN

Temmuz,1981

Bu çalışmaya veri sağlayan:

- Kùltür Bakanlığı Eski Eserler ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù'ne
 - Gayrienkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'na
 - Vakıflar Genel Mùdùrlùđù'ne
 - İmar ve İskan Bakanlığı ve İller Bankası'na
 - Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'na
 - Devlet Planlama Teşkilatı'na
 - İlgili Diğer Kuruluşlara,
 - Anket sorularına cevap veren tüm Yerel Yönetim görevlilerine;
- ve

Tezin teslimi ve teslim sonrası işlemlerinde gösterdikleri ilgi nedeniyle:

- İTÜ Mimarlık Fakùltesi Dekanı Prof. Dr. AHMET KESKİN'e
- Dekan Yardımcısı Prof. Dr. METİN SÖZEN'e
- Fakùlte Sekreteri Vekili Cemal ŞENSES'e
- İTÜ Mimarlık Fakùltesi Baskı Atölyesi Şefi Erdoğan ÖZARIK'a, ve Tüm Atölye Personeline,
- Sürat Daktiloya ve Sema BEKİROĞLU'na

teşekkür ederim.

Nuran ZEREN
Temmuz, 1981

	Sahife
İÇİNDEKİLER	I
TÜRKÇE ÖZET	III
İNGİLİZCE ÖZET	V
TEZİN PLANI	XII
GİRİŞ: ÇALIŞMANIN AMACI VE ÇALIŞMADA İZLENEN YOL	1
1. BÖLÜM: TANIMLAMALAR, KORUNACAK DEĞERLERİN VE KORUMA KAVRAMININ TANIMLANMASI, KORUMANIN VE KORUMAMANIN NEDENLERİ, KORUNACAK DEĞERE UYGULANABİLECEK KORUMA EYLEMLERİ TÜRLERİ	5
2. BÖLÜM: TARİHSEL MİMARİ DEĞER KORUMA ANLAYIŞININ EVRİMİ	15
3. BÖLÜM: TÜRKİYE'DE TARİHSEL DEĞER KORUMA ANLAYIŞININ EVRİMİ	39
4. BÖLÜM: TEK YAPI VE KENTSEL SİT KORUMA KONUSUNDA UYGULANAN YÖNTEMİN İNCELENMESİ	59
5. BÖLÜM: GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER VE ANITLAR YÜKSEK KURULU TARAFINDAN KORUMA KARARI VERİLEN YERLEŞMELERDE KARARLARIN UYGULANABİLİRLİĞİNİN ARAŞTIRILMASI	73
6. BÖLÜM: TEZİN SONUÇLARI	127
NOTLAR	i-xxiv
EK 1 - GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER VE ANITLAR YÜKSEK KURULU TARAFINDAN ALINAN TOPLU TESCİL VE SİT KORUMA KARARLARI	I
EK 2 - BAZI AVRUPA ÜLKELERİNDEKİ KORUMA ÇALIŞMALARININ GELİŞİMİNDEN ÖZETLER	XII
EK 3 - KORUMA ÇALIŞMALARINDAN ÖRNEKLER	XXVII

ÖZET

KENTSEL ALANLARDA ALINAN KORUMA KARARLARININ UYGULANABİLİRLİĞİ

TÜRKİYE'DE TARİHSEL DEĞERLERİN KORUNMASINDA UYGULANMAKTA OLAN YÖNTEM ÇERÇEVESİNDE UYGULAYICI KURULUŞLARIN GÖRÜŞLERİNE DAYANAN BİR ARAŞTIRMA

Geçmişin kültür birikimi olan tarihsel çevre değerlerini yaşatmak ve gelecek kuşaklara iletmek günümüz insanının önemli ödevleri arasındadır. Kültürel kalıtın yaşatılması ve sonraki kuşaklara aktarılması bu değerlerin özel bir çaba ile korunması ve canlı tutulması ile olasıdır.

Son yıllarda tek anıtsal yapılar kadar çevre ölçeğinde tarihsel ve doğal değerlerin korunması gereği tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ilgili planlama kuruluşlarınca ve yöneticilerce benimsenmiş; konu ile ilgili bir bölüm yasal ve yönetimsel önlem alınmış; saptama ve belgeleme çalışmaları hızlandırılmış; bazı özel yörelerde geçit dönemi yapılanma koşulları belirlenmiş; koruma amaçlı imar planları yapımına girilmiştir. Ancak; henüz bu çabalar - birkaç örnek dışında - istenilen amaca ulaşamamış, tarihsel dokunun çevresini çizip onu yasak bölge, dokunulmaz bölge ilan etmekten öteye gidememiştir. Uygulamalar bu tür yasaklama ve kısıtlamaların büyük ölçüde yakınmalara neden olduğunu, pekçok sorun çıkardığını ve tarihsel çevrenin yıkımını daha da hızlandırdığını göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından alınan kentsel koruma kararlarının uygulanabilirliğini ve geçerliliğini uygulayıcı kuruluşların görüşüne göre araştırmak; kentsel koruma konusunda uygulama olanağı sınırlı yepyeni bir yöntem önermek yerine, uygulanmakta olan yöntemin aksaklıklarını saptamak ve o noktalarda yeni düzenleme olasılıklarına tartışma ortamı sağlamaktır.

Koruma sorunlarına çözüm ararken koruma anlayışının evrimi içinde kapsamlı ve ayrıntılı tanımları yapılmaya, nelerin korunacağı, nasıl korunacağı, hangi olanaklarla korunacağı sorularına açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

6 Bölümden oluşan tezde:

- 1.Bölümde: Korunacak değerlerin tanımı, koruma kavramının anlamı, kapsamı, korumayı savunan ve korumaya karşı çıkan görüşlerin tartışılması konularına yer verilmiş;
- 2.Bölümde: İlkçağlardan başlayarak günümüze kadar Dünyada tarihsel değer koruma anlayışının evrimi incelenmiş,
- 3.Bölümde: Osmanlı İmparatorluğundan başlayarak günümüze kadar Türkiye'de tarihsel değer koruma anlayışının evrimi incelenmiş,

4.Bölümde: Türkiye'de Kentsel Koruma konusunda bugün uygulanan yöntem içinde ilgili kuruluşların yetki ve sorumlulukları, korunacak değerleri saptama ve koruma ölçütleri, koruma olanakları; koruma kararlarının imar planları ile ilişkileri ortaya konmuş,

5.Bölümde: Kentsel koruma konusunda uygulanmakta olan yöntem çerçevesinde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından koruma kararı verilen yerleşmelerde kararların uygulanabilirliği ve geçerliliği, kararların uygulayıcı kuruluşu olan yerel yönetimlerin görüşlerine göre irdelenmiş,

6.Bölümde: Kentsel koruma konusunda uygulanan yöntemde araştırmalar sonucunda sorun olarak görülen noktalara yeni çözümler önerilmeye çalışılmıştır.

SUMMARY

APPLICABILITY OF THE URBAN CONSERVATION DECISIONS

The purpose of the study is to examine and test the relevance and applicability of the rules and decisions of the High Council of historic Properties and Monuments on the historic sites within urban areas.

As such this study is not an attempt to propose a new method on historical site conservation, but rather it seeks to determine the shortcomings of the existing methods of decision making and provide a framework for discussion regarding the possibilities for improvement in this respect.

In searching for solutions to problems of urban conservation, attempts were also made to provide a comprehensive and detailed definition of, the concept of conservation to clarify issues relates to the objects worthy of conservation and tools of conservation.

Study Procedure:

The study procedure involved the following stages:

- Definition of the historic values sites and monuments to be preserved or conserved, the meaning of the concept and scope of preservation and conservation, the discussion of the views for and against preservation and conservation.
- Examination of the evolution of the world approach to the conservation of historic architectural monuments.
- Investigation of the evolution of the approach to historical preservation and the present stage reached in Turkey.
- Examination of the method currently used in historical conservation in urban areas in Turkey.
- Examination of the Relevance and applicability of the Rules and decisions of the High Council of Monuments and Historic Properties based on the views of the municipal authorities responsible for implementing those decisions.
- Formulation of new proposals for the identified problem areas of the current methods used in urban preservation.
- An extensive review of the literature was undertaken on the state of the arts of urban conservation and historic preservation, with special emphasis the views and opinions of the authorities, both at home and abroad, on the definition of the objects to be preserved, on the meaning and scope of the concepts of urban conservation and historical preservation; and, the approach to, urban conservation and historic preservation has been analyzed in accordance with the specific laws, rules and decisions pertaining to conservation and preservation.

In examining the methods used in urban conservation and historic preservation in Turkey, several interviews were carried out with

individuals associated with various formal and informal institutions responsible for various aspects of urban conservation. The following is the list of some of these institutions.

- General Directorate of the Historical Monuments and Museums of the Ministry of Culture.
- The High Council of Historic Properties and Monuments.
- General Directorate of Foundations.
- General Directorate of Planning and Reconstruction of the Ministry of Reconstruction and Resettlement.
- General Directorate of the Bank of Provinces.
- Ministry of Tourism and Information.
- General Directorate of the Ministry of Forestry.
- General Directorate Public Works.
- General Directorate of Transportation.
- General Directorate of National Palace.

Also, a questionnaire was prepared and sent to some 75 municipalities, having areas of conservation and preservation to obtain the views of the local officials regarding the appropriateness, relevance and applicability of those conservation decisions that were taken by the High Council of Historic Properties and Monuments (HCHPM).

The questionnaire included several questions that were designed to test the validity of the current concept of undertaking conservation and preservation within the framework of urban development plans. To that end, an attempt was made to include in the questionnaire a set of questions on the developments following the rules and decisions on conservation and the problems faced by the local officials, and questions to determine the general attitude of the local officials and the local people towards conservation and preservation.

The concept of historic preservation, which has long been conceived as a museum-related phenomenon, has changed significantly over the years to be interpreted as a process of revitalization, and integration of the properties of cultural and architectural significance in modern living, in both economic and functional terms, and their adaptation for remunerative modern uses.

The rationale for the preservation of historic monuments is inherent in their qualities and special characteristics. This rationale can be derived from a set of values which includes cultural values, psychological values and the use of the property or the monument to be preserved.

A contradictory view has been advanced to the effect that the preservation of the historical environment is, in fact, against the ideas of modernization, it inhibits physical change and development and natural growth.

The responses to the questionnaire were evaluated, and problem areas were identified along with solutions that were formulated for similar

problems in other countries; and, accordingly, an attempt was made to formulate possible solutions that would suit the special conditions of Turkey.

The scope of the study is as summarized below:

The FIRST CHAPTER of the study was devoted to definitions of the values to be preserved, the concept of urban conservation and preservation and the bases of pros and cons of preservation and conservation. The object to be conserved may be conceived as buildings, sites on or under the ground or water or any other object having historical, scientific, cultural, religious, artistic significance and may range from a vase to a whole town. But this study is limited in scope to properties and buildings and building parts of architectural significance.

Preservation and conservation vary according to the characteristics, i.e. protection, restoration, modernization, reconstruction, reconstitution, reproduction, replication, and conservation of the character of the environment by specifying and enforcing the module, the scale, the building materials of new developments.

CHAPTER 2 is devoted to the evolution of the approach to conservation of architectural values, in the world from the historic ages up to modern times.

The approach to conservation and preservation during the times of the expansion of the Christian religion had been based on religious rules and decrees; during Renaissance, the Popes had specific decrees for the protection of the Roman monuments and historical sites. In Sweden and Denmark, the approach involved a heavy emphasis on movable objects and artefacts rather than fixed properties; and, the basis of preservation, was, again, royal decrees.

During the 18th Century, conservation and preservation were revived and received enthusiastic support, basically in reaction to the damages caused by the French Revolution. Especially during the second half of the 18th century and through the 19th Century, conservation and preservation were emphasized with a new approach that encompassed the concept of architectural buildings and historic monuments. And, the industrial revolution of the 19th century provided further support for interest and sympathy for conservation and preservation in the historical urban sections as well as the natural environment.

Still, new approaches to conservation and preservation were developed in response to the need for reconstructing the sections of many European towns that were destroyed during the two world wars. It was at this time that the concept of integrating conservation and preservation with planning or planning itself as the tool of conservation and preservation was formulated. This concept sought the conservation and preservation of the historically traditionally and visually valuable town sections or towns as a whole and in an integrated manner.

During the 1960's and afterwards, conservation and preservation issues were debated in international forums and the concept of "active conservation" involving the conservation of the towns not solely based on their historical and visual values but, rather, it involved the revitalization of these areas by injecting new economic activities.

Today, the integrated conservation approach, involving historical, archaeological architectural as well as social and economic aspects of saving and revitalizing the urban areas worthy of conservation and preservation is the approach that has been adopted internationally and being applied as permitted by the available resources.

CHAPTER 3 was devoted to the discussion of the evolution of the approach to conservation and from the Ottoman period up until modern times.

It should be noted that the beginning and evolution of the concept of and approach to conservation was not as old or as conscientious as that which was observed in Europe. Many historical monuments and artefacts were lost during the imperial period because of the ignorance and apathy of the rulers and the general public; and, the cries of a few enlightened people, apparently influenced by the currents in Europe, did not receive attention and were ineffective.

With the foundation of the new Republic of Turkey, the efforts to modernize and westernize on the one hand and the desire to erase the traces of the Ottoman culture on the other influenced the approach to conservation and preservation significantly. Initially the movable objects of value were collected and taken to the museums; later, the approach involved the efforts to determine and clarify the roots of Turkish history and, finally, it was enlarged to encompass the concept of the historical environment.

CHAPTER IV was devoted to the examination of the method used in Turkey in the conservation and preservation of both single buildings and urban sites. In examining the conservation and preservation methods being currently used in Turkey, emphasis was placed on the institutions related to conservation and preservation in Turkey, their responsibilities and jurisdiction, the studies they carried out, the procedure they use in determining and classifying objects, properties and monuments to be protected, the principles they adopt, as well as the legal tools and financial resources available to these institutions.

In Turkey, conservation and preservation have been conceived as an integral part of urban development plans. The Law on Historic Monuments has given the Ministry of Culture the responsibility of urban conservation and historical preservation, with the high Council of historic Properties and Monuments of that Ministry being responsible for determining the methods of conservation and preservation and adopting the plans duly prepared.

The first step in conservation and preservation involves surveying and documenting. In order to designate an object or a property as an item worthy of preservation an ad hoc committee of experts set up within the Ministry of Culture in accordance with Article 8 of the Law on historic Monuments, must identify and classify it as such, subject to the approval of the HCHPM and to be subsequently recorded in the local land registration office. These studies a designation and registration are then taken into consideration in preparing the development plan of the locality. Should the existing plans need to be changed to protect the designated historical area, transitional, interim building regulations are adopted until the approval of the final development plan; and, a moratorium on building development is declared until the preparation of the interim building regulations.

It should be noted that the laws concerning conservation and preservation in Turkey place heavy emphasis on negative control measures and light restrictions. Positive measures supporting the actual efforts in conservation and presentation are as yet inadequate.

CHAPTER V is devoted to the examination of the relevance of the conservation and preservation decisions of the HCHPH. In this chapter-specific information was obtained through a questionnaire from the municipalities where such preservation and conservation areas have been designated. The municipalities in Turkey are, in fact, responsible for implementing the decisions of the HCHPM regarding the developments in the area designated to be worthy of urban conservation. The municipalities lack the essential tools and resources and are faced with grave problems of urban development and urban services to such an extent that their efforts in preservation and conservation are rendered futile.

The questionnaire was designed to verify these general observations and determine the specific nature and extent of the general urban problems faced by the municipalities and, relatedly, determine the extent to which these problems affect the ability of the municipalities to implement the decisions of the HCHPM regarding the areas of conservation and preservation.

The questionnaire that was sent out to the municipalities included questions that sought to obtain information on the following aspects of conservation and urban planning and urban development.

- The contribution of the current development plan to the actual development of the city.
- Planning decisions regarding conservation and preservation.
- Other decisions and regulations on conservation of historical and natural values.
- Relationship of conservation decisions with urban development plans.
- The physical condition and, the appearance of an area before and after its designation as an area of conservation and preservation.

- The problems encountered in conservation and preservation efforts.
- The attitudes of the local officials and local people towards conservation and preservation decisions.
- The information on the above matters was obtained from the local officials who filled out and returned the forms.

The analysis of the responses to the questionnaires revealed that in 68% of the cases, the officials indicated their negative opinion of the development plans in expressing the realities of the locality. Only in 8 per cent of the cases did the plans expressed the conditions of the locality; and, in 24% of the cases, the plans suited partially to the realities of the locality. It was also indicated that in 36% of the cases the plans contributed in a positive way to the actual development of the locality; partially positive and negative contributions were specified to be 24% and 40%, respectively.

In 10% of the cases, single historical buildings were not preserved, in 90% of the cases, various measures were used for the preservation of single historical buildings. In 18% of the cases historical tissues were not preserved, in 82% of the cases various measures were used to support the efforts for conservation and preservation; and, in 58% of the cases, there were planning decisions that contradicted the decisions for conservation and preservation. It should be emphasized that the responses to the questionnaires revealed that even in those municipalities favouring conservation and preservation were not effective in their efforts and, moreover, no conservation plan other than the désignation of the area was developed.

In 74 of the cases, the relationship between the development plans and the conservation decisions was of conflicting nature, and in 41% of the cases, the conflict was concerning transportation and developmental density decisions, in 71% of the cases, building heights and in 38% of the cases land-use decisions.

Concerning the condition of the area before and after its designation as an area of conservation and preservation, in 63% of the cases, the officials stated that the area started to deteriorate after that decision while in 10% of the cases, the designated area was improved.

In 41% of the cases, the old buildings were illegally turned down and renewed. In 26% of the cases, the historical characteristics of a designated area were preserved; in 44% of the cases, the old tissue was destroyed by the new developments.

In 68% of the cases, the officials stated their negative opinion regarding the applicability of the conservation and preservation decisions in their localities.

Many of the municipalities indicated various sorts of problems that they faced in implementing the conservation decisions. In 62% of the cases, the main problem was the absence of conservation plans; in 11% of the cases, inadequate technical personnel, in 24% of the cases the

absence of an implementation organization in 74% of the cases, the land ownership patterns, in 60% of the cases, the shortage of financial resources and in 50% of the cases the reaction of the people affected by those decisions. It is interesting to note that only in 32 per cent of the cases were the local officials, consulted before taking general planning decisions or decisions in designating an area for conservation, while in 85 per cent of the cases the general public was not consulted at all. It is also interesting to note that in 64% of the cases, the officials stated that the reaction of the owners of the buildings within the designated areas to conservation decisions was a major problem while other officials stated various other problems that affected the implementation of the conservation decisions negatively. The findings of the study may be summarized as follows:

- Conservation and preservation decisions in Turkey have not reached a stage for effective implementation.
- The goals and objectives, and the criteria for selecting and designating an area for conservation and preservation have not been formulated.
- The responsibilities of the concerned institutions have not been clarified.
- There is no single institution having capable and sufficient number of personnel to deal with the implementation of the conservation and preservation decisions.
- The laws, regulations and codes concerning the integration of the conservation planning and general urban development planning are inadequate.
- The financial resources and other tools to purchase and repair the buildings to be preserved are not adequate.
- The failure in combining conservation and preservation practices with economically viable activities in the buildings or the sites of conservation has led to the increasing scepticism of those people living in the area and even the public at large regarding the need for and the utility of the efforts of conservation and preservation.

TEZİN PLANI

GİRİŞ.....	1
ÇALIŞMANIN AMACI VE ÇALIŞMADA İZLENEN YOL.....	1
A. ÇALIŞMANIN AMACI	1
B. ÇALIŞMADA İZLENEN YOL	2
1. BÖLÜM	5
TANIMLAMALAR: KORUNACAK DEĞERLERİN VE KORUMA KAVRAMININ TANIMLAMASI, KORUMANIN VE KORUMAMANIN NEDENLERİ, KORUNACAK DEĞERE UYGULANACAK KORUMA EYLEMLERİ TÜRLERİ.....	5
GİRİŞ.....	5
1.1. KORUNACAK DEĞERLERİN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI	5
1.1.1. KORUNACAK MİMARİ DEĞER (Tarihsel Anıt) KAVRAMI ve KAPSAMI.5	
• YAPI PARÇALARI:	6
• BİREYSEL TARİHSEL YAPI:	6
• TARİHSEL YAPI GRUBU:	6
• TARİHSEL ÇEVRE:	6
• TÜM TARİHSEL KENT:	6
• TARİHSEL BÖLGE:	6
1.1.2. AVRUPA KONSEYİ'NE GÖRE KORUNACAK DEĞERLERİN TANIMI ve SINIFLANDIRILMASI.....	6
• IECH ANIT TANIMI ve SINIFLANDIRILMASI	6
• Dini mimari örneği:	6
• Askeri mimari örneği:	6
• Kamusal Sivil Mimari Örneği:	6
• Özel Sivil Mimari Örneği:	6
• Tarımsal ve Endüstriyel Mimari Örneği:	6
IECH SİT TANIMI ve SINIFLANDIRILMASI.....	6
• Doğal Değeri Olan Alanlar	6
• Tarihsel alanlar:	7
• Bilimsel Alanlar	7
• Kentsel Alanlar:	7
• Karmaşık Sitler	7
1.2. KORUMA KAVRAMININ VE KENTSEL KORUMANIN ANLAMI	8
1.3. KENTSEL KORUMAYI GEREKTİREN NEDENLER	9
1.3.1. KÜLTÜREL DEĞERLER.....	9
1.3.2. DUYGUSAL DEĞERLER.....	9
1.3.3. KULLANIM DEĞERLERİ.....	10
1.4. KENTSEL KORUMAYI GEREKSİZ BULAN GÖRÜŞLER	10
1.5. KORUNACAK DEĞERE UYGULANABİLECEK KORUMA EYLEMLERİ TÜRLERİ: ...	11

1.5.1. KORUNACAK DEĞERİ ÖZGÜN NİTELİĞİNDE OLDUĞU GİBİ SAKLAMA (PROTECTION).....	12
1.5.2. KORUNACAK DEĞERİ RESTORE EDEREK KORUMA (RESTORATION)	12
1.5.3. KORUNACAK DEĞERİ ÇAĞDAŞ KOŞULLARA UYARLAYARAK KORUMA (MODERNIZATION).....	12
1.5.4. KAYBOLAN VEYA KAYBOLMA OLASILIĞI OLAN KÜLTÜREL DEĞERLERİN ASLINA UYGUN OLARAK YENİDEN YAPILMASI YOLUYLA YAŞATILMASI (RECONSTRUCTION; RECONSTITUTION; REPRODUCTION; FACSIMILE; REPLICA) 13	
1.5.5. ÇEVRESEL KARAKTERİN ÖLÇÜ, ORAN, MALZEME, RENK... BELİRLENMESİ VE DENETLENMESİ (REBUILDING-REDESIGN) YOLUYLA KORUNMASI	

13

1.BÖLÜMÜN SONUCU.....	14
2. BÖLÜM	15
TARİHSEL MİMARİ DEĞER KORUMA ANLAYIŞININ EVRİMİ.....	15
GİRİŞ.....	15
2.1. İLKÇAĞLARDAKİ KORUMA ANLAYIŞI: DİNSEL İNANÇLARA VE YETKİ GÜCÜNE (Otoriteye)BAĞLI KORUMA.....	15
• ESKİ MİSİR ve MEZOPOTAMYA'DA KORUMA DÜŞÜNCESİ	15
• ESKİ YUNAN'DA KORUMA DÜŞÜNCESİ	15
• ESKİ ROMA'DA KORUMA DÜŞÜNCESİ	15
2.2. HRİSTİYANLIĞIN YAYILMA DÖNEMİNDEKİ KORUMA DÜŞÜNCESİ.....	16
2.3. ORTAÇAĞ'DAKİ KORUMA ANLAYIŞI: İŞLEVSEL ve SİYASAL NEDENLERE DAYANAN KORUMA.....	16
2.4. YENİÇAĞ'DA RÖNESANS'LA GELEN KORUMA ANLAYIŞI: ESKİ YUNAN ve ROMA UYGARLIKLARINA DUYULAN İLGİ.....	16
• İTALYA'DA KORUMAYA YÖNELİK PAPA EMİRNAMELERİ	16
• İSVEÇ, DANİMARKA, PORTEKİZ ve AVUSTURYA'DA KORUMAYA YÖNELİK KRAL BUYRUKLARI.....	17
2.5. XVIII.YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA ve XIX.YÜZYILDA YIKIMA (Tahriplere) TEPKİ OLARAK DOĞAN KORUMA ANLAYIŞI.....	17
• FRANSA'DA FRANSTZ İHTİLALİNE TEPKİ OLARAK DOĞAN KORUMA DÜŞÜNCESİ.....	17
• İNGİLTERE'DE YANGINLARA ve DOĞAL YIKIMLARA TEPKİ OLARAK DOĞAN KORUMA DÜŞÜNCESİ.....	18
• ALMANYA'DA YIKIMA TEPKİ OLARAK DOĞAN KORUMA DÜŞÜNCESİ	18
• XIX.YÜZYILIN İLK YARISINDA KORUMA ÖNCÜSÜ DANİMARKA, BELÇİKA, YUNANİSTAN ve MACARİSTAN'DA KORUMA YAKLAŞIMI.....	18
2.6. XIX.YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA SANAYİ DEVRİMİNİN ETKİSİYLE BOZULAN KENT DOKULARINI KORUMA GİRİŞİMLERİ.....	19
• ŞEHİR PLANLAMALARINDA TARİHE DÖNÜŞ (STUBBEN, CAMILLO SİTTE, PATRICK GEDDES, JOHN RUSKIN, WILLIAM MORRIS).....	19
• XIX.YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA ESKİ YAPILARIN, TARİHSEL KALINTILARIN KORUNMASINA YÖNELİK ÇALIŞMALAR: ESKİ YAPILARIN ve KALINTILARIN KORUNMASI İLE İLGİLİ İLK YASAL ÖNLEMLERİN ALINMASI, ESKİ YAPILARI KORUMA DERNEKLERİ ve KORUMA KOMİSYONLARININ KURULMASI.....	19

2.7. XX.YÜZYIL BAŞLARINDA ANITSAL YAPILARIN KORUNMASI DÜŞÜNCESİ: ANITSAL YAPILARIN KORUNMASINA YÖNELİK SİSTEMLİ YASALARIN ÇIKARILMASI.....	20
• XX. YÜZYIL BAŞLARINDA İNGİLTERE, İTALYA, ALMANYA, HOLLANDA, DANİMARKA, FRANSA, A.B.D.'DE KORUMA ÇALIŞMALARI.....	20
• TARİHSEL ESERLERİN KORUNMASI KONUSUNDA İLK ULUSLARARASI GİRİŞİM: VI. ULUSLARARASI MİMARLAR KONGRESİ.....	21
2.8. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUCUNDAKİ YIKIMA TEPKİ OLARAK DOĞAN KORUMA DÜŞÜNCESİ: ANIT ÇEVRELERİNİN ve YAPI GRUPLARININ KORUMA KAPSAMINA ALINMASI.....	21
• SAVAŞ SONRASINDA AVUSTURYA, POLONYA, FRANSA, İNGİLTERE, BELÇİKA'DA KORUMA GİRİŞİMLERİ.....	21
2.9. 1930'LARDAKİ KORUMA ANLAYIŞI: ÇEVRE KORUMAYI DA KAPSAMINA ALAN ÖNEMLİ YASALAR ve KORUMANIN PLANLAMA KAPSAMINA ALINMASI KONUSUNDA İLK GİRİŞİMLER.....	22
• TARİHSEL ANITLARIN ve ANIT ÇEVRELERİNİN KORUNMASI KONUSUNDA ULUSLARARASI TOPLANTILAR.....	22
• 1931 Atina "Tarihsel Anıtların Korunması İle İlgili Mimar ve Teknisyenlerin I. Uluslararası Konferansı.....	22
• 1933 Atina "Uluslararası Çağdaş Mimarlık Kongresi-Atina Antlaşması	22
• İSPANYA, A.B.D. İTALYA, FİNLANDİYA, İSVEÇ, HOLLANDA'DA SİT KORUMA YASALARI ve KENTSEL KORUMA GİRİŞİMLERİ.....	23
2.10. II.DÜNYA SAVAŞINDAN SONRA TOPLU YIKIMIN GETİRDİĞİ KORUMA ANLAYIŞI: YENİDEN CANLANDIRMA ÇALIŞMALARI.....	23
• II.DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA POLONYA, MACARİSTAN, İTALYA, FRANSA, İNGİLTERE'DE KORUMA ÇALIŞMALARI.....	24
• II.DÜNYA SAVAŞINI İZLEYEN YILLARDAKİ ULUSLARARASI GİRİŞİMLER: ICOM, COUNCIL OF EUROPE, ICCROM, ICOMOS... un KURULUŞU.....	25
• Unesco Tarafından Düzenlenen Seri Toplantılar	25
• AVRUPA KONSEYİ'NİN ULUSLARARASI GİRİŞİMLERİ	25
2.11. 1960'LARDAKİ TARİHSEL BÜTÜNLERİN KORUNMASI DÜŞÜNCESİ: SİT KORUMA ANLAYIŞINA GEÇİŞ.....	26
• 1964 VENEDİK II.ULUSLARARASI TARİHSEL ANITLARIN MİMARLAR ve TEKNİSYENLERİ KONGRESİ: VENEDİK TÜZÜĞÜ.....	26
• ICOMOS (INTERNATIONAL COUNCIL OF MONUMENTS AND SITES) KURULUŞU ve DÜZENLEDİĞİ TOPLANTILAR.....	26
2.12. KENTSEL KORUMA SORUNLARINA ÇÖZÜMLER ARANMASI: ETKİN KORUMA DÜŞÜNCESİ.....	27
• AVRUPA KONSEYİ KÜLTÜREL İŞBİRLİĞİ KONSEYİNİN KENTSEL ETKİN (AKTİF) KORUMA KONUSUNDA DÜZENLEDİĞİ SERİ TOPLANTILAR.....	27
• 17-19 Mayıs 1965 Barselona Toplantısı: "Koruma Belgelemelerinin (Envanter) Kriter ve Yöntemlerinin Saptanması.....	27
• 4-8 Ekim 1965 Viyana Toplantısı: "Anıtların Yaşatılması"	27
• 3-7 Ekim 1966 Bath Toplantısı: "Etkin Koruma Uygulaması İçin Yöntem ve Teknikler".....	27

• 22-27 Mayıs 1967 Lahey Toplantısı: "Bölge Planlamada Etkin Koruma".....	28
• 30 Eylül-5 Ekim 1968 Avignon Toplantısı: "Koruma ve Sağlıklılaştırma Siyaseti".....	28
• 1970 Avrupa Koruma Yılı	28
2.13. ETKİN KORUMA DÜŞÜNÇESİNİN UYGULAMALARI	28
• NORVEÇ'TE SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	29
• FİNLANDİYA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	29
• İSVEÇ'TE SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	29
• İSVİÇRE'DE SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	29
• HOLLANDA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	29
• BELÇİKA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	30
• DANİMARKA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	30
• İSPANYA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	30
• İTALYA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	30
• FRANSA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	31
• İNGİLTERE'DE SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	31
• BATI ALMANYA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	31
• AVUSTURYA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	32
• POLONYA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	32
• MACARİSTAN'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	32
• ÇEKOSLAVAKYA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	32
• SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLER BİRLİĞİNDE SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	33
• AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE SİT KORUMA ÇALIŞMALARI	33
2.14.EKONOMİK ve SOSYAL ARAŞTIRMALARIN VERİLERİNİ DEĞERLENDİREN "BÜTÜNLEŞMİŞ KORUMA" DÜŞÜNÇESİ, AVRUPA MİMARİ MİRAS YILI ÇALIŞMALARI ..	34
• AVRUPA MİMARİ MİRAS YILI ÇALIŞMALARI	34
• 4-7 Temmuz 1973 Zürih Toplantısı	34
• 21-25 Ocak 1975 Amsterdam Toplantısı, Avrupa Mimari Miras Yılı Amsterdam Deklarasyonu.....	34
• AVRUPA PİLOT PROJELER PROGRAMI ve AVRUPA KONSEYİ SERİ TOPLANTILARI.....	35
• 2-25 Ocak 1974 Edinburgh Toplantısı: "Mimari Mirasın Korunmasının Ekonomik Sosyal Yönleri.....	35
• 22-27 Ekim 1974 Bologna Toplantısı: "Tarihsel Merkezlerin Korunmasının Sosyal Boyutu".....	35
• 21-24 Nisan 1975 Krems Toplantısı: "Orta Büyüklükte Bir Avusturya Kentinin Korunmasının Estetik, Ekonomik ve Sosyal Sonuçları: Halk ve Yerel Yönetim Arasında İşbirliği".....	35
• 26-29 Nisan 1976 Berlin Toplantısı: "Büyük Avrupa Kentleri ve Değişim: Geçmişleri İçin Bir Gelecek".....	36

• 26-29 Ekim 1977 Granada Toplantısı: "Bölge Planlamada Kırsal Mimari"	36
• 10-13 Ekim 1978 Ferrara Toplantısı: "Bölge Planlamada Kırsal Mimari"	36
• AVRUPA KONSEYİ YEREL YÖNETİMLER BİRLİĞİ'NİN KORUMA KONUSUNDAKİ GİRİŞİMLERİ.....	36
• 1 Ekim 1971 Split Toplantısı	36
• 2 Ekim 1976 Strasburg Toplantısı	37
• 29 Kasım-1 Aralık 19 78 Münich ve Landshut Toplantısı	37
2. BÖLÜMÜN SONUCU.....	37
3. BÖLÜM	39
TÜRKİYE'DE TARİHİ DEĞER KORUMA ANLAYIŞININ EVRİMİ.....	39
GİRİŞ.....	39
3.1. OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDEKİ KORUMA ANLAYIŞI	39
3.1.1. FIKIH HÜKÜMLERİNE GÖRE KORUMA ANLAYIŞI.....	39
3.1.2. XIX.YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA ESKİ ESERLERİN KORUNMASI KONUSUNDA İLK BİLİNÇLİ ÇABALAR.....	39
• 1846 TARİHLİ İLK MÜZE	39
• KUTSAL ve ANITSAL YAPILARIN YIKIMINA KARŞI İLK ÖNLEM: 9 Ağustos 1858 CEZA KANUNU.....	40
3.1.3. İSLAM ÖNCESİ UYGARLIKLARA İLİŞKİN TAŞINIR ESKİ ESERLERİN TOPLANIP MÜZELERDE SAKLANMASI.....	40
• 13 ŞUBAT 1869 TARİHLİ BİRİNCİ ASAR-I ATİKA NİZAMNAMESİ	40
• İLK MÜZENİN GELİŞTİRİLMESİ	40
3.1.4. ESKİ DÖNEMDEN KALAN HER İNSAN ESERİNİ "ESKİ ESER" OLARAK TANIMLAYAN KORUMA ANLAYIŞI.....	40
• 7 NİSAN 1874 TARİHLİ İKİNCİ ASAR-I ATİKA NİZAMNAMESİ	40
• ESKİ ESERLERİN KORUNMASINDA İLK UZMAN KADRO DÜŞÜNCESİ	41
3.1.5. TAŞINIR ESKİ ESERLERLE BİRLİKTE TAŞINMAZ ESKİ ESERLERİ DE KAPSAMINA ALAN KORUMA ANLAYIŞI.....	41
• 9 ŞUBAT 1884 TARİHLİ ÜÇÜNCÜ ASAR-I ATİKA NİZAMNAMESİ	41
• "MÜZE-İ HÜMAYUN"UN GENİŞLETİLMESİ ve 1889 TARİHLİ MÜZE-İ HÜMAYUN NİZAMNAMESİ.....	41
3.1.6. TÜRK İSLAM SANATINA İLİŞKİN ESKİ ESERLERİ DE KAPSAMINA ALAN KORUMA ANLAYIŞI.....	42
• 23 NİSAN 1906 TARİHLİ DÖRDÜNCÜ ASAR-I ATİKA NİZAMNAMESİ	42
• 28 TEMMUZ 1912 TARİHLİ MUHAFAZA-1 ABİDAT NİZAMNAMESİ.....	42
• 1913 TARİHİNDE EVKAF-I İSLAMİYE MÜZESİNİN KURULMASI	43
• 1917 TARİHİNDE MUHAFAZA-1 ASAR-I ATİKA ENCÜMENİ DAİRESİ'NİN KURULMASI.....	43
3.2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ DÖNEMİNDEKİ TARİHSEL DEĞER KORUMA ANLAYIŞI	43

3.2.1. OSMANLI GELENEKLERİNDEN KOPMA VE ÇAĞDAŞLAŞMA ÇABASININ GETİRDİĞİ KORUMA ANLAYIŞI: MÜZECİLİK.....	43
• MİLLİ ESKİ ESERLERİ KORUYAN MÜZELERİN GELİŞTİRİLMESİ, HARS MÜDÜRLÜĞÜNÜN KURULMASI.....	43
• 1925-1928 ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİNİN KURULMASI	44
• 1927 YILINDA TÜRK ve İSLAM ESERLERİ MÜZESİ ve İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZESİNİN KURULMASI.....	44
• TEKKE, ZAVİYE ve TÜRBELERDEN TOPLANAN EŞYALARLA YEREL MÜZELER AÇILMASI	44
• 1930 TARİHLİ "BELEDİYELER YASASI" İLE BELEDİYELERİN HALK MÜZELERİ KURMAKLA GÖREVLENDİRİLMESİ.....	44
• İŞLEVSİZ KALAN TARİHSEL YAPILARIN ÇEŞİTLİ DEVLET KURULUŞLARI ARASINDA PAYLAŞTIRILMASI.....	44
• MEDENİ KANUNDAKİ ESKİ ESERLERİN KORUNMASI İLE İLGİLİ HÜKÜMLER ..	45
• CEZA KANUNUNDAKİ ESKİ ESERLERİN KORUNMASI İLE İLGİLİ HÜKÜMLER ..	45
3.2.2. TAŞINMAZ ESKİ ESERLERİ DE KAPSAMINA ALAN KORUMA ANLAYIŞI	45
• 1931 TARİHLİ ESKİ YAPILARIN KORUNMASI KOMİSYONUNUN KURULMASI ...	45
• 1932 MİLLİ MİMARİ SEMİNERİ	45
3.2.3. TÜRK TARİHİNİN KÜLTÜREL KÖKENLERİNİ BULMA ÇALIŞMALARI; ARKEOLOJİK KAZILAR.....	45
• TÜRK TARİH KURUMUNUN KURULUŞU	45
• ARKEOLOJİK KAZILARIN BAŞLATILMASI	46
• BASMA YAZI ve ESERLERİ DERLEME KANUNU	46
• MÜZELERİN ve VAKIF ESERLERİNİN YENİDEN ÖRGÜTLENMESİ	46
3.2.4. ESKİ ESERLERİN İMAR PLANLARI YOLU İLE KORUNMASI GEREĞİNİ BENİMSEYEN KORUMA ANLAYIŞI.....	46
• 10 HAZİRAN 1933 BELEDİYE YAPI ve YOLLAR KANUNU	46
• KENTSEL KORUMAYA İLK YAKLAŞIM: 1932 H.JANSEN ANKARA İMAR PLANI .	46
• 1932 İLK İSTANBUL PLANLAMASI FİKİR YARIŞMASINDA KORUMA ANLAYIŞI	47
• 1930'LARDA MİMARİ ESERLERİN KORUNMASI KONUSUNDA BİLİMSEL ve KURAMSAL ÇALIŞMALAR: ESKİ ESERLERİ KORUMA ENCÜMENİ, ESKİ ESERLER ve MÜZELER İ.DANIŞMA KOMİSYONU.....	47
• 1940'LARDA İMAR PLANLARINDAKİ KORUMA KAYGILARI	47
3.2.5. 1950'LERDEN SONRA HIZLI KENTLEŞME SONUCU YIKIMA UĞRAYAN ESKİ ESERLERİ KORUMA ÇABALARI.....	48
• 2 TEMMUZ 1951 TARİHİNDE GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR YÜKSEK KURULU'NUN KURULUŞU.....	48
• 16.7.1956 TARİHLİ 6785 SAYILI İMAR YASASINDA KORUMAYA YAKLAŞIM .	49
• 13.9.1957 TARİHLİ ASLINDA VAKIF OLAN TARİHSEL ve MİMARİ KIYMETİ HAİZ ESKİ ESERLERİN VAKIFLAR UMUM MÜDÜRLÜĞÜNE DEVRİNE DAİR KANUN..	49
3.2.6. 1960'LARDAN SONRA DEVLETİN TARİH VE KÜLTÜR DEĞERİ OLAN ESERLERİ KORUMAKLA YÜKÜMLÜ TUTULMASI.....	50
• 28.11.1960 TARİHLİ HUSUSİ ŞAHİSLARA AİT ESKİ ESERLERLE TARİHİ ABİDELERİN İSTİMLAKİ HAKKINDA YASA.....	50

• 1961 ANAYASASI: KORUMANIN ANAYASA'DA YER ALMASI	50
• 1963-1967 BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA KORUMA YAKLAŞIMI ve GEEAYK'IN BU DÖNEMDE ALDIĞI ÖNEMLİ KARARLAR.....	50
3.2.7. KORUMA DÜŞÜNCESİNİN KURAMSAL DÜZEYDE "ÇEVRE"Yİ DE KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ.....	50
• 1964 VENEDİK TÜZÜĞÜ'NÜN BENİMSENMESİ	50
• 1968-1972 İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA KORUMA YAKLAŞIMI ve GEEAYK'IN BU DÖNEMDE ALDIĞI ÖNEMLİ KARARLAR.....	51
3.2.8. 1970'LERDEN SONRA KORUMA KONUSUNDA ÇAĞDAŞ YAKLAŞIMLARIN BENİMSENMESİ: YASAL ÇERÇEVEYİ DÜZENLEME ÇABALARI.....	51
• 17.7.1972 TARİHLİ EMLAK VERGİSİ YASASI İLE KORUNACAK ESERLERE VERGİ İNDİRİMİ UYGULAMASI.....	51
• 20.7.1972 TARİHLİ 1605 SAYILI İMAR YASASI EK MADDE 6 İLE KENTSEL KORUMA YAKLAŞIMI.....	52
• 1973-1977 ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE KORUMA YAKLAŞIMI.....	52
• KORUMA KONUSUNDA ULUSLARARASI GİRİŞİMLER, AVRUPA KONSEYİ ULUSAL KOMİTESİNİN KURULMASI ve 1975 MİMARİ MİRAS YILI ÇALIŞMALARI.....	52
• 6 MAYIS 1973 TARİHLİ 1710 SAYILI ESKİ ESERLER YASASI	53
• GEEAYK YAPISINI DÜZENLEME ÇALIŞMALARI: YASA ve YÖNETMELİK DEĞİŞİKLİKLERİ ve GEEAYK'IN 1973-1977 ARASINDA ALDIĞI ÖNEMLİ KARARLAR	54
3.2.9. KORUMA-DEĞERLENDİRME-GELİŞTİRME: BÜTÜNLEŞİK KORUMA ANLAYIŞININ BENİMSENMESİ.....	55
• DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE KORUMA ANLAYIŞI ...	55
• KORUMA PLANLAMASINI İMAR PLANLAMA SÜRECİNE OTURTMA ÇABALARI; PARASAL ve TEKNİK YARDIM SAĞLAMA OLANAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ.....	56
3. BÖLÜMÜN SONUCU.....	57
4. BÖLÜM	59
TEK YAPI VE KENTSEL SİT KORUMA KONUSUNDA ÜLKEMİZDE UYGULANAN YÖNTEM.....	59
GİRİŞ.....	59
4.1. KORUMA İLE İLGİLİ KURULUŞLAR: YETKİ VE SORUMLULUKLARI, ÇALIŞMALARI.....	59
4.1.1. KORUMA İLE DOĞRUDAN İLGİLİ KURULUŞLAR KÜLTÜR BAKANLIĞI..	59
• Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü	59
• Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK)	60
• İMAR VE İSKÂN BAKANLIĞI	61
• Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü	61
• İller Bankası Genel Müdürlüğü	61
• TURİZM ve TANITMA BAKANLIĞI	61
ORMAN BAKANLIĞI.....	62
• VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	62
• MİLLÎ SARAYLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	62

• BELEDİYELELER	62
• ÖZEL İDARELER	63
4.1.2. KORUMA İLE DOLAYLI İLGİLİ KURULUŞLAR	63
• BAYINDIRLIK BAKANLIĞI - KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	63
• ULAŞTIRMA BAKANLIĞI - DEVLET DEMİR YOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	63
• ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI - DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	63
• MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI	63
• MALİYE BAKANLIĞI	63
• GÜMRÜK VE TEKEL BAKANLIĞI	63
• DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI	63
• EĞİTİM KURULUŞLARI	63
• MESLEK ODALARI	64
• KORUMA İLE İLGİLİ KURUMLAR VE DERNEKLER	64
• Türk Tarih Kurumu	64
• Türkiye Turing Otomobil Kurumu (TTOK)	64
• Türkiye Anıt Çevre ve Turizm Değerlerini Koruma Vakfı (TAÇ)	64
• Çevre Koruma ve Yeşillendirme Derneği	65
4.2. TÜRKİYE'DE ESKİ ESERLERİN KORUNMASINDA İZLENEN YOL	65
4.3. GEEAYK'NUN KORUNACAK DEĞERLERİ SAPTAMA, SINIFLAMA VE KORUMA İLKELERİ	65
4.3.1. SİT İÇİNDEKİ TEK YAPILARI SAPTAMA, SINIFLAMA VE KORUMA İLKELERİ	65
• I.GRUP YAPILAR:	65
• II.GRUP YAPILAR	66
• III.GRUP YAPILAR	66
4.3.2. AHŞAP YAPILARDA KORUMA UYGULAMASI	67
4.3.3. KARGİR YAPILARDA KORUMA UYGULAMASI	67
4.3.4. KORUNACAK SİTLERİ SAPTAMA, SINIFLAMA VE KORUMA İLKELERİ .	67
• I.DERECE SİT ALANLARI	68
• II.DERECE SİT ALANLARI	68
• III.DERECE SİT ALANLARI	68
4.3.5. SİT ALANLARINDA KORUMA UYGULAMASI KOŞULLARI	68
4.4. KORUMA İLE İLGİLİ YASAL ÇERÇEVE	68
4.5. KORUMA İLE İLGİLİ PARASAL OLANAKLAR	70
4.5.1. ÖZEL MÜLKİYETTEKİ ESKİ ESERLERİN KORUNMASINI DESTEKLEME ÖNLEMLERİ	70
• EMLAK VERGİSİ İNDİRİMİ	70
• ÖZEL VE TÜZEL KİŞİ MÜLKİYETİNDE BULUNAN TAŞINMAZ ESKİ ESERLERİN ONARIMI İÇİN YAPILACAK AYNI PARASAL YARDIM.....	70

• ESKİ ESERLERİN TURİZM AMAÇLI KULLANIMINA YÖNELİK YATIRIMLARA SAĞLANAN KREDİ.....	70
4.5.2. ÖZEL MÜLKİYETTEKİ ESKİ ESERLERİN KAMULAŞTIRILMA OLANAKLARI.....	71
4. BÖLÜMÜN SONUCU.....	71
5. BÖLÜM	73
GEEAYK TARAFINDAN KORUMA KARARI VERİLEN YERLEŞMELERDE KARARLARIN UYGULANABİLİRLİĞİNİN ARAŞTIRILMASI.....	73
GİRİŞ.....	73
5.1. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ANKET YÖNTEMİ	73
5.2. ARAŞTIRMA YAPILAN BELEDİYELERDE YÜRÜRLÜKTEKİ İMAR PLANLARININ İNCELENMESİ.....	84
5.2.1. ARAŞTIRMA YAPILAN BELEDİYELERDE BUGÜNE KADAR UYGULANAN İMAR PLANI SAYISI, YAPILDIĞI TARİHLER VE YAPAN KURULUŞLAR.....	84
• KADASTRO PLANINIZ VAR MI?	84
5.2.2. ARAŞTIRMA YAPILAN BELEDİYELERDE YÜRÜRLÜKTEKİ İMAR PLANLARININ YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE GÜNÜN KOŞULLARINA UYGUNLUĞU VE KENTİN PLANLI GELİŞMESİNE KATKISI.....	85
• SİZCE BUGÜNKÜ İMAR PLANI GÜNÜN KOŞULLARINA CEVAP VERİYOR MU? ...	85
• SİZCE BUGÜNKÜ İMAR PLANI BELEDİYENİZİN GELİŞMESİNE OLUMLU KATKI YAPMIŞ MIDIR?.....	85
5.2.3. YÜRÜRLÜKTEKİ İMAR PLANINDA YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DOĞRU, YETERLİ, YETERSİZ VE HATALI BULUNAN KONULAR.....	87
• İMAR PLANINIZIN HANGİ KONULARDA BELEDİYENİZ İÇİN YETERSİZ YA DA HATALI OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYORSUNUZ?.....	87
5.3. İMAR PLANLARINDAKİ KORUMAYA YÖNELİK KARARLAR	90
5.3.1. ESKİ ESER NİTELİĞİNDEKİ TEK YAPILARIN İMAR PLANINDA KORUNMA DURUMU	90
• ESKİ ESER NİTELİĞİNDEKİ TEK YAPILAR (CAMİ, KİLİSE, HAN VS.) İMAR PLANINDA NASIL KORUNMUŞTUR?.....	90
5.3.2. KENTİN TARİHSEL ÇEKİRDEĞİNİ OLUŞTURAN ESKİ MAHALLE VE SOKAKLARIN YÜRÜRLÜKTEKİ İMAR PLANLARINA GÖRE KORUNMA DURUMU.....	91
• KENTİN TARİHSEL ÇEKİRDEĞİNİ OLUŞTURAN ESKİ MAHALLE VE SOKAKLAR İMAR PLANINDA NASIL KORUNMUŞTUR?.....	91
5.3.3. YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNİN GÖRÜŞÜNE GÖRE YÜRÜRLÜKTEKİ İMAR PLANLARINDAKİ KORUMAYA TERS KARARLAR.....	91
• İMAR PLANINDA KORUMAYA TERS NE GİBİ KARARLAR VARDIR?	92
5.3.4. YÜRÜRLÜKTEKİ İMAR PLANLARINDA YAPILAN TADİLATLAR VE TARİHSEL ESER CİVARINDA YAPILAN TADİLATLARIN TÜM TADİLATLARA ORANI	92
• İMAR PLANLARINDA HANGİ KONULARDA TADİLAT YAPILMIŞTIR?	92
• İMAR PLANINDA TARİHİ ESERLER CİVARINDA YAPILAN TADİLATLAR DAHA ÇOK HANGİ AMAÇLA YAPILMIŞTIR?.....	93
5.4. İMAR PLANLARI VE İMAR YÖNETMELİKLERİNDEN BAŞKA ALINAN KORUMA KARARLARI.....	94
5.4.1. İMAR PLANINDAN VE YÖNETMELİĞİNDEN BAŞKA ALINAN KARAR TÜRÜ	94

- İMAR PLANINDAN VE YÖNETMELİĞİNDEN BAŞKA TARİHİ VE DOĞAL DEĞERLERİ KORUMAK VE DEĞERLENDİRMEK AMACI İLE ALINAN KARARLAR VAR MIDIR?.... 94
- KORUMA KARARI VARSA HANGİ KURULUŞ TARAFINDAN HANGİ TARİHTE ALINMIŞTIR?..... 94
- BELEDİYENİZİN SINIRLARI İÇİNDE TARİHİ VE MİMARİ DEĞERLERİ NEDENİ İLE KORUNMASINA KARAR VERİLİP ANITLAR YÜKSEK KURULUNCA TESCİL EDİLEN ESKİ ESERLERİN MÜLKİYETİNİ KORUMA DEĞERLERİNİ BUGÜNKÜ DURUMLARINI YAZINIZ..... 95
- 5.4.2. KORUMA KARARI VERİLDİKTEN SONRA KORUMAYI GERÇEKLEŞTİRMEK ÜZERE ALINAN ÖNLEMLER..... 99
- KORUMA KARARI VERİLDİKTEN SONRA KORUMAYI GERÇEKLEŞTİRMEK İÇİN NE TÜR ÖNLEMLER ALINMIŞTIR?..... 99
- 5.5. KORUMA KARARLARI-İMAR PLANI İLİŞKİLERİ 103
- KORUMA KARARLARININ (ÖNLEMLERİNİN) BUGÜNKÜ İMAR PLANI İLE İLİŞKİLERİ NASILDIR?..... 103
- MEVCUT İMAR PLANI İLE KORUMA ÖNLEMLERİ ARASINDA ÇELİŞKİ VARSA HANGİ KONULARDADIR?..... 103
- 5.6. KORUMA KARARI ALINAN BÖLGENİN YAPISAL FİZİKSEL DURUMU 104
- 5.6.1. Koruma Kararı Alınan Bölgede Koruma Kararı Alındıktan Sonraki Değişimler..... 104
- KORUMA KARARI ALINAN BÖLGEDE KORUMA KARARI ALINDIKTAN SONRA NE GİBİ DEĞİŞİMLER OLMUŞTUR?..... 105
- KORUMA KARARI ALINAN BÖLGE (SİT) BUGÜN NE DURUMDADIR? 105
- 5.6.2. KORUMA KARARI ALINAN BÖLGENİN YAPISAL SORUNLARI 106
- KORUMA KARARI ALINAN BÖLGENİN NE GİBİ YAPISAL SORUNLARI VARDIR?106
- 5.7. KORUMA UYGULAMASI SIRASINDA BELEDİYELERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR..... 107
- 5.7.1. KORUMA KONUSUNDAKİ KARARLARIN BELEDİYELER TARAFINDAN UYGULANABİLME DURUMU..... 107
- KORUMA KONUSUNDA ALINAN KARARLAR VE MEVCUT PLANLAR KORUMA UYGULAMASI İÇİN YETERLİ MİDİR?..... 107
- KORUMA KONUSUNDAKİ KARARLARI VEYA PLANLARI UYGULAYABİLİYORMUSUNUZ?..... 107
- 5.7.2. BELEDİYELERİN KORUMA UYGULAMASI SIRASINDA KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER 109
- KORUMA UYGULAMASI SIRASINDA KARŞILAŞTIĞINIZ GÜÇLÜKLER NELERDİR?109
- 5.7.3. BELEDİYELERİN KORUMA UYGULAMASI SIRASINDA GEREKSİNME DUYDUKLARI YARDIMLAR..... 110
- KORUMANIN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ İÇİN NE TÜR YARDIMA GEREKSİNMENİZ VAR? 110
- 5.7.4. BELEDİYELERİN TEKNİK ELEMAN DURUMU: PLANLAMA, İMAR, FEN VE RUHSAT İŞLERİNDE ÇALIŞAN ELEMANLARIN EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE SAYILARI 111
- BELEDİYENİZDE PLANLAMA, İMAR, FEN VE RUHSAT İŞLERİNDE ÇALIŞAN ELEMANLARIN EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE SAYILARINI VE GÖREVLERİNİ YAZARMISINIZ?..... 111

5.7.5. BELEDİYELERİN PARASAL OLANAKLARI: BÜTÇELERİ İÇİNDE KORUMAYA AYIRDIKLARI BÖLÜM.....	113
• BELEDİYENİZİN SON 5 YIL İÇİNDEKİ BÜTÇESİ NE KADARDIR?	113
• BELEDİYENİZİN SON % YIL İÇİNDE İMARA AYIDIĞI PARA MİKTARI NE KADARDIR?.....	113
• BÜTÇENİZDE TARİHİ ÇEVRENİN KORUNMASI İÇİN ÖZEL BİR FON AYRILMIŞMIDIR?.....	113
• TARİHİ ÇEVRENİN KORUNMASI İÇİN MALİ YARDIM SAĞLAYAN BAŞKA KURULUŞLAR VAR MI?.....	113
• KORUMA BÖLGELERİ İÇİN AYRILAN PARA NE GİBİ İŞLEMLERE HARCANMIŞTIR?.....	113
5.7.6. BELEDİYELERİN YÖNETİMSEL SORUNLARI.....	114
5.7.6.1. Belediye Meclisindeki Birlik Sorunu.....	114
• İMAR PLANI İLE İLGİLİ KARARLAR SIRASINDA BELEDİYE MECLİSİNİ OLUŞTURAN PARTİLERARASI BİRLİK SAĞLANABİLİYOR MU?.....	114
5.7.6.2. Belediyelerin merkezi yönetimle sorunları.....	115
• BELEDİYENİZİN MERKEZİ YÖNETİMLE İLGİLİ SORUNLARI VAR MI?	115
• PLANLAMA VE UYGULAMA YÖNÜNDEN BAKANLIKLARARASINDA GÖRÜŞ AYRILIĞI VAR MI?.....	115
5.8. KORUMA KARARLARI KONUSUNDA YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNİN VE YÖRE HALKININ TUTUMU.....	116
5.8.1. KORUMA KARARLARI ALINAN BÖLGELERİN SEÇİMİNDE VE SINIRLARININ SAPTANMASINDAKİ DOĞRULUK KONUSUNDA YEREL YÖNETİMLERİN GÖRÜŞLERİ..	117
• SİZCE KORUMA KARARI ALINAN BÖLGELERİN SEÇİMİNDE VE SINIRLARININ TESBİTİNDE İSABETLİ DAVRANILMIŞMIDIR ?.....	117
5.8.2. YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNİN GÖRÜŞÜNE GÖRE KENTLERİNİN GERÇEKTE KURUMAYA DEĞER OLUP OLMADIĞI.....	118
• SİZCE KENTİNİZ GERÇEKTE KURUMAYA DEĞER Mİ?	118
• SİZCE KENTİNİZDEKİ ESKİ YAPILARIN YIKILIP YERLERİNE (MODERN) ÇOK KATLI YENİ YAPILAR YAPILMASI DAHA MI İYİ OLUR?.....	118
5.8.3. KORUMA ÖNLEMLERİ ALINIRKEN YA DA KORUMA PLANI YAPILIRKEN YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNİN VE YÖREDE YAŞAYAN HALKIN KATKISI....	119
• KORUMA ÖNLEMLERİ ALINIRKEN YA DA PLAN YAPILIRKEN BELEDİYENİN GÖRÜŞÜ ALINDI MI?.....	119
• KORUMA ÖNLEMLERİ ALINIRKEN YA DA PLAN YAPILIRKEN ÇEVREDE YAŞAYAN HALKIN GÖRÜŞÜ ALINDI MI?.....	120
5.8.4. KORUMA KARARI ALINAN YAPILARIN SAHİPLERİNİN KARARLAR KARŞISINDAKİ DAVRANIŞLARI.....	121
• KORUMA KARARI ALINAN YAPILARIN SAHİPLERİNİN BU KARARLAR KARŞISINDAKİ DAVRANIŞLARI NASILDIR?.....	121
5.8.5. ESKİ EVLERDE OTURAN HALKIN BU YAPILARIN KULLANIMI KONUSUNDAKİ GENEL EĞİLİMİ.....	122
• ESKİ EVLERDE OTURAN HALKIN BU YAPILARIN KULLANIMI KONUSUNDAKİ GENEL EĞİLİMİ SİZCE NE YÖNDEDİR?.....	122
5.8.6. ESKİ EVLERDE OTURAN HALKIN KORUMA KARARLARINA GÖSTERDİKLERİ TEPKİNİN NEDENLERİ.....	122

• ESKİ EVLERİN SAHİPLERİNCE SATILMAK VE YIKILMAK İSTENMESİNİN NEDENLERİ SİZCE NEDİR?.....	123
5.BÖLÜMÜN SONUCU.....	124
6.BÖLÜM	127
SONUÇLAR/ ÖNERİLER.....	127
EK 1 - GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER VE ANITLAR YÜKSEK KURULU TARAFINDAN ALINAN TOPLU TESCİL VE SİT KORUMA KARARLARI.....	I
EK 2 - BAZI AVRUPA ÜLKELERİNDEKİ KORUMA ÇALIŞMALARININ GELİŞİMİNDEN ÖZETLER.....	XII
EK- 3 KORUMA ÇALIŞMALARINDAN ÖRNEKLER.....	XXVII

TABLOLAR - HARİTALAR

TABLO	Sahife
4.1. EEMGM'nün 1977-1980 Program Yatırımları	60
4.2. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 1978-1980 Program Yatırımları	62
5.1. a.b.c. Araştırmada Kullanılan Anket Formu Örneği	79
5.2. Araştırma Yapılan Belediyelerin Nüfus Büyüklükleri ve Nüfus Artış Oranları	82
5.3. Araştırma Yapılan Belediyelerde Bugüne Kadar Uygulanan İmar Planı Sayısı, Yapıldığı Tarihler, Yaptıran Kuruluşlar ve Yapım Şekli	83
5.4. Araştırma Yapılan Belediyelerde İmar Planları Sayısı	84
5.5. Araştırma Yapılan Belediyelerde Kadastro Planının Varolup Olmadığı	84
5.6. Yürürlükteki İmar Planının Günün Koşullarına Uygunluğu	87
5.7. İmar Planının Belediyenin Planlı Gelişmesine Katkısı	87
5.8. Yerel Yönetim Yetkililerinin Görüşüne Göre İmar Planlarında Yeterli, Doğru, Yetersiz ve Hatalı Bulunan Konular	89
5.9. Eski Eser Niteliğindeki Tek Yapıların İmar Planında Korunma Durumu	90
5.10. Kentin Tarihsel Çekirdeğini Oluşturan Eski Mahalle ve Sokakların İmar Planına Göre Korunma Durumu	91
5.11. İmar Planlarında Korumaya Ters Kararlar	92
5.12. İmar Planlarında Tadilat Yapılan Konular	93
5.13. Tarihsel ve Mimari Eser Civarında Yapılan Tadilat Nedenleri	94
5.14. Araştırma Yapılan Belediyelerde Alınan Koruma Kararları	96
5.15. Koruma Kararı Verildikten Sonra Korumayı Gerçekleştirmek İçin Alınan Önlemler	99
5.16. Koruma Kararlarının Bugünkü İmar Planı İle İlişkileri	104
5.17. Bugünkü İmar Planları İle Koruma Önlemleri Arasındaki Çelişkili Konular	104
5.18. Koruma Kararı Alınan Bölgede Karardan Sonraki Değişimler	105
5.19. Koruma Kararı Alınan Bölgenin Bugünkü Durumu	105
5.20. Koruma Kararı Alınan Bölgenin Sorunları	106
5.21. Koruma Kararlarının Uygulama İçin Yeterli Olup Olmadığı	108
5.22. Koruma Kararlarının Yerel Yönetimlerce Uygulanabilme Durumu	108
5.23. Uygulama Sırasında Yerel Yönetimlerin Karşılaştıkları Güçlükler	109
5.24. Korumanın Gerçekleştirilmesi İçin Yerel Yönetimlerce Gereksinme Duyulan Yardımlar	110
5.25. Yerel Yönetimlerin Planlama, İmar, Fen ve Ruhsat İşlerinde	

Çalışan Elemanların Eğitim Durumlarına Göre Sayıları	112
5.26. Planlama, İmar, Fen ve Ruhsat İşleri Kadrosunda Şehir Plancısı, Mimar, Mühendis, Yapı Sanat Okulu, Kadastro Meslek Lisesi, Yüksek Tekniker Bulunan Kent Sayıları	113
5.27. Yerel Yönetimlerin Bütçeleri İçinde İmara Ayırdıkları Para Oranı	114
5.28. İmar Planı İle İlgili Kararlar Sırasında Meclisi Oluşturan Partilerarası Birliğin Sağlanıp Sağlanmadığı	115
5.29. Yerel Yönetimlerin Merkezi Yönetimle İlgili Sorunları Olup Olmadığı	116
5.30. Planlama ve Uygulama Yönünden Bakanlıklar Arasında Görüş Ayrılığı Olup Olmadığı	116
5.31. Yerel Yönetimlerin Görüşüne Göre Koruma Kararı Alınan Bölgelerin Seçiminde İsabetli Davranılıp Davranılmadığı	117
5.32. Yerel Yönetimlerin Kentin Korumaya Değer Olup Olmadığı Konusundaki Düşünceleri	119
5.33. Yerel Yönetimlerin Kentin Eski Yapıları Yerine Yeni Yapılar Yapılması Konusundaki Düşünceleri	119
5.34. Koruma Önlemleri Alınırken Belediyenin Görüşünün Alınıp Alınmadığı	121
5.35. Koruma Önlemleri Alınırken Çevrede Yaşayan Halkın Görüşünün Alınıp Alınmadığı	121
5.36. Koruma Kararı Alınan Yapıların Sahiplerinin Kararlar Karşısındaki Davranışları	121
5.37. Koruma Kararı Alınan Yapılarda Oturanların Bu Yapıların Kullanımı Konusundaki Genel Eğilimleri	122
5.38. Eski Evlerin Satılmak ve Yıkılmak İstenmesinin Nedenleri	123

HARİTA

5.1. Türkiye'de Tarihsel Değeri Olan Yerleşmelerin Dağılımı	75
5.2. Türkiye'de Turistik Özelliği Olan Tarihsel Anıtların Dağılımı	76
5.3. GEEAYK Tarafından Sit Koruma Kararı Alınan Yöreler	77
5.4. Araştırma Formu Gönderilen ve Yanıt Alınan Belediyeler	78

GİRİŞ

ÇALIŞMANIN AMACI VE ÇALIŞMADA İZLENEN YOL

Geçmişin kültür birikimi olan tarihsel çevre değerlerini yaşatmak ve gelecek kuşaklara iletmek günümüz insanının önemli ödevleri arasındadır. Kültürel kalıtın yaşatılması ve sonraki kuşaklara aktarılması bu değerlerin özel bir çaba ile korunması ve canlı tutulması ile olasıdır.

Son yıllarda tek anıtsal yapılar kadar çevre ölçeğinde Tarihsel ve Doğal Değerlerin korunması gereği tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ilgili planlama kuruluşlarınca ve yöneticilerce benimsenmiş, konu ile ilgili bir bölüm yasal ve yönetsel önlem alınmış, saptama ve belgeleme çalışmaları hızlandırılmış, bazı özel yörelerde geçit dönemi yapılanma koşulları belirlenmiş, koruma amaçlı imar planları yapımına girilmiştir. Ancak, henüz bu çabalar -birkaç örnek dışında- istenilen amaca ulaşamamış, tarihsel dokunun çevresini çizip onu yasak bölge, dokunulmaz bölge ilân etmekten öteye gidememiştir. Uygulamalar bu tür yasaklama ve kısıtlamaların büyük ölçüde yakınmalara neden olduğunu pek çok sorun çıkardığını ve tarihsel çevrenin yıkımını daha da hızlandırdığını göstermektedir.

Ülkemizde tarihsel çevrenin yıkımı ve yok olması geniş ölçüde sosyal yaşam koşullarındaki değişimlerle ve ekonomik zorlamalarla; ilgili görünüyorsa da kuşkusuz konuya kişilerce verilen önemin azlığına da bağlıdır. Tarihsel Çevrenin korunabilmesinin yalnızca devletin ve ilgili planlama örgütlerinin çabaları ile ve yasaklama ve kısıtlamalarla gerçekleştirilemediğini gören pek çok ülke kanunların ve zorlayıcı güçlerin yürürlüğe girmesinden önce halkın bilinçlenmesi, korumaya halkın gereksinme duyması, korumanın geniş halk kitleleri tarafından benimsenmesi ve desteklenmesi gerektiğini kabul etmiş, korumada en büyük görevin yerel yönetimlere düştüğü görüşünde birleşmişlerdir. Ülkemizdeki uygulamalarda ise korumaya halkın gereksinme duyması bir yana yerel yönetimlerin istekli ve gönüllü katkısından bile söz etmek güçtür. Bunda da yerel yönetimlerin uygulamak zorunda kaldıkları koruma kararlarının bilgileri dışında alınmasının, yeterince açık ve inandırıcı olmamasının etkisi büyüktür.

A. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından alınan kentsel sit koruma kararlarının uygulanabilirliğini ve geçerliliğini uygulayıcı kuruluşların görüşüne göre irdelemek; kentsel sit koruma konusunda uygulama olanağı sınırlı yepyeni bir yöntem önermek yerine, mevcut sistemin aksaklıklarını saptamak ve o noktalarda yeni düzenleme olasılıklarına tartışma ortamı sağlamaktadır. Koruma sorunlarına çözüm ararken koruma anlayışının evrimi içinde kapsamlı ve ayrıntılı tanımları yapılmaya, nelerin korunacağı, nasıl korunacağı, hangi olanaklarla korunacağı sorularına açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

B. ÇALIŞMADA İZLENEN YOL

Çalışmada izlenen yol aşamalar halinde aşağıda özetlenmiştir:

- Korunacak değerlerin tanımı, koruma kavramının anlamı, kapsamı, korumayı savunan ve korumaya karşı çıkan görüşlerin tartışılması,
- Dünyada tarihsel mimari değer koruma anlayışının evriminin incelenmesi,
- Türkiye'deki tarihsel değer koruma anlayışının geçirdiği aşamaların incelenmesi ve vardığı noktanın saptanması,
- Türkiye'de "kentsel koruma" konusunda bugün uygulanan yöntemin incelenmesi,
- Kentsel Koruma konusunda uygulanan yöntem çerçevesinde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından koruma kararı verilen yerleşmelerde kararların uygulanabilirliğinin ve geçerliliğinin kararların uygulayıcı kuruluşu olan belediyelerin görüşlerine göre irdelenmesi,
- "Kentsel Koruma" konusunda uygulanan yöntemde incelemeler sonucunda sorun olarak görülen noktalara yeni çözümler önerilmesi.

Korunacak değerlerin tanımı, koruma kavramının anlamı, kapsamı, koruma ile ilgili görüşlerin tartışılması, tarihsel değer koruma anlayışının diğer ülkelerdeki ve Türkiye'deki evrimi konusunda geniş ölçüde kaynak (literatür) araştırması yapılmış, koruma anlayışı, anlayışa koşut olarak çıkarılan yasalar ve kararlar yoluyla incelenmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de "Kentsel Koruma" konusunda uygulanan yöntemin irdelenmesinde ilgili kaynaklarla birlikte başta Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu olmak üzere, Vakıflar Genel Müdürlüğü, İmar ve İskân Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü-İller Bankası Genel Müdürlüğü, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü, Bayındırlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Milli Saraylar Genel Müdürlüğü ve Devlet Planlama Teşkilatı yetkilileri ile (1979-1980 yıllarında) yapılan görüşmelerden, koruma planlaması yapan plancıların ve ilgili özel dernek yöneticilerinin düşüncelerinden, koruma kararı alınan yapı sahipleri ile yapılan özel konuşmalardan yararlanılmıştır.

Kentsel Koruma konusunda uygulanan yöntem çerçevesinde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından koruma kararı verilen yerleşmelerde kararların geçerliliğinin irdelenmesinde, kararların uygulayıcı kuruluşu olan yerel yönetimlerin konu ile ilgili görüşlerinden yararlanmaya çalışılmış, bu amaçla seçilmiş belediyelerden "anket" yoluyla bilgi toplanmıştır.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun (GEEAYK) Ankara ve İstanbul Bürosu arşivlerinde görevlilerin yardımı ile yapılan çalışmalarla Türkiye'de sit ölçeğinde koruma kararı alınan yörelerin listesi çıkarılmış, bu listeden seçilen çeşitli nüfus büyüklüğündeki 75 belediyeye konu ile ilgili anket formları gönderilmiştir. Doğrudan ilgili belediye başkanlarına gönderilen ve koruma ve planlama ile ilgili bir görevli ile birlikte cevaplanması istenen formlar umulanın üzerinde ilgi görmüş Mayıs 1980 tarihinden Eylül 1980 tarihine kadar 53 belediyeden gelen cevaplardan 51 tanesi değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırma formunun düzenlenmesinde son yıllarda yaygınlık kazanan "korumanın imar planları yoluyla yapılması" düşüncesine koşut olarak imar planları koruma kararları ilişkisinin yerel yönetim yetkililerinin görüşüne göre incelenmesine yönelik sorulara, koruma kararı alınan yörelerde koruma kararı alındıktan sonraki gelişmeleri ve koruma uygulaması sırasında yerel yönetimlerce karşılaşılan güçlükleri ortaya koymaya çalışan sorulara; koruma kararları konusunda yerel yönetimlerin ve yöre halkının tutumunu belirlemeyi amaçlayan sorulara yer verilmiştir. Anket sonuçlarının değerlendirilmesi ve uygulanan yöntemin incelenmesi sonucunda sorun olarak beliren noktalara diğer ülkelerde benzer sorunlara bulunan çözümlerde dikkate alınarak ülke koşullarına uygun öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

1. BÖLÜM

TANIMLAMALAR: KORUNACAK DEĞERLERİN VE KORUMA KAVRAMININ TANIMLAMASI, KORUMANIN VE KORUMAMANIN NEDENLERİ, KORUNACAK DEĞERE UYGULANACAK KORUMA EYLEMLERİ TÜRLERİ

GİRİŞ

Bu bölümde çalışma kapsamına giren korunacak değerlerin tanımı ve sınıflandırılması yapılmaya, koruma kavramının ve kentsel korumanın anlamı değerlendirilmeye, kentsel korumayı gerektiren nedenler ve kentsel korumayı gereksiz bulan görüşler tartışılmaya ve korunacak değere uygulanabilecek koruma eylemleri türleri belirlenmeye çalışılacaktır.

1.1. KORUNACAK DEĞERLERİN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI

İnsanların kendilerinden önceki nesillerin yarattığı kültürel değerleri yaşatmak ve gelecek kuşaklara iletmek çabaları ilkçağlardan bu yana bilinçli ya da bilinçsiz çeşitli aşamalardan geçerek günümüzdeki seviyesine ulaşmıştır(1). Önceleri daha çok taşınır eski eserleri içeren "korunacak kültürel değer" kavramı, daha sonra taşınmaz eski eserleri de kapsamına almış, giderek bugünkü tarihsel çevre anlayışı ile en geniş sınırına varmış ve tarihsel çevre değerlerini yaşatmak ve gelecek kuşaklara iletmek günümüz insanının önemli ödevleri arasına girmiştir.

"Tarihten önceki devirlerle tarihsel devirlere ait olup, bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su içindeki bütün yapılar, taşınır ve taşınmaz mallar ve aynı nitelikteki her türlü belgeler olarak tanımlanan(2); bir sikke, bir vazodan bir kent bütününe kadar uzanan insan ve doğa yapısı korunacak değerlerin tam ve eksiksiz sınıflamasını yapmak oldukça güçtür. Genellikle taşınır ve taşınmaz eski eser olarak iki gruba ayrılan korunacak değerlerden konumuzu ilgilendirenler taşınmaz mimari eski eserler, eser toplulukları ve taşınmaz eski eser parçalarıdır.

1.1.1. KORUNACAK MİMARİ DEĞER (Tarihsel Anıt) KAVRAMI ve KAPSAMI

Venedik tüzüğüne göre kapsamı, "Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihsel bir olayın tanıklığını yapan kentsel ve kırsal bir yerleşmeyi de kaplar(3)" şeklinde genişletilen taşınmaz mimari eserler:

- Belirli bir dönemin, sosyal veya ekonomik tarihin önemli bir belgesi niteliğini taşıyan, çağın sosyal ve kültürel özelliklerini gösteren yapılar ve alanlar,
- Tarihsel bir olayla veya kişi ile doğrudan ilişkili yapılar ve alanlar,
- Teknolojik gelişmelerin ve yeniliklerin ilk örnekleri,
- Özel mimari bir stilin veya planlama türünün önemli örnekleri,
- Ulusal ve yerel mimarinin özelliklerini yansıtan örnekler,
- Bulunduğu yeri, kenti, kasabayı sembolize eden yapılar ve alanlar,
- Tekbaşlarına önemli bir özellikleri olmayan ancak bir araya gelişleri nedeni ile grup değeri olan yapılar ve alanlar.
- Çoğunluğun beğenisini kazanan; görünüm değeri olan yapılar ve alanlar,
- İşlevsel, ekonomik ve siyasal değeri olan yapılar ve alanlar, olarak belirlenebilir (4) (5) (6) .

Bu özelliklerden birine, birkaçına ya da tümüne sahip olan korunacak mimari eserler boyutlarına göre yapı parçaları, bireysel tarihsel yapı, tarihsel çevre, tüm tarihsel kent, tarihsel bölge olarak gruplandırılabilir(7).

- **YAPI PARÇALARI:** Çoğunlukla müzelerde saklanan, tarih öncesine ve eskiçağlara ilişkin yapıların parçaları. Victoria ve Albert Müzesi (Londra), Arkeoloji Müzeleri (İstanbul), Efes Müzesinde (Selçuk) bulunan eserler.
- **BİREYSEL TARİHSEL YAPI:** Belirli bir uygarlığa tanıklık eden, arkeoloji, tarih ve sanat yönünden önemi ve özelliği bulunan, çoğunlukla anıtsal nitelikli tek yapılar: Versailles (Fransa); Hampton Court (Londra), Tac Mahal (Hindistan), Ayasofya, Şişli Atatürk Evi.
- **TARİHSEL YAPI GRUBU:** Belirli bir uygarlığa tanıklık eden arkeoloji, tarih ve sanat yönünden önemi ve özelliği bulunan birkaç yapının bir araya gelerek oluşturduğu yapı grupları. Regent's Park (Londra), Kremlin Palace (Moskova), Fatih Külliyesi (İstanbul).
- **TARİHSEL ÇEVRE:** Tarihsel, mimari, arkeolojik ve sanatsal değerleri ile bütünlük gösteren bir veya birkaç sokaktan oluşmuş doku. Stare Miasto (Varşova), Kariye (İstanbul), Kale İçi (Ankara).
- **TÜM TARİHSEL KENT:** Tarihsel mimari, arkeolojik ve sanatsal değerleri ile bütünlük gösteren dokuların oluşturduğu bir kentsel alan; Tele (Çekoslovakya), Venedik (İtalya), Williamsburg (Virginia), Chester (İngiltere), Safranbolu (Türkiye).
- **TARİHSEL BÖLGE:** Birkaç kenti içine alan tarihsel, mimari, arkeolojik sanatsal değerleri ile bütünlük gösteren bölge; Kapadokya.

1.1.2. AVRUPA KONSEYİ'NE GÖRE KORUNACAK DEĞERLERİN TANIMI ve SINIFLANDIRILMASI

Avrupa Konseyi Kültürel İşbirliği Konseyi, Mimari Mirası Koruma Envanteri (INVENTORY OF THE EUROPEAN CULTURAL HERITAGE = IECH) çalışmalarında mimari eserleri de kapsamına alan korunacak taşınmazlar anıt ve sit olarak iki gruba ayrılmıştır(8).

• IECH ANIT TANIMI ve SINIFLANDIRILMASI

"Tarihsel, artistik ya da arkeolojik önemi olan tek yapı veya yapı grupları olarak tanımlanan" anıt kullanıldıkları işlevin türüne göre:

- **Dini mimari örneği:** Manastırlar, kilise, imaret ve mezar anıtları,
- **Askeri mimari örneği:** Kaleler, kışlalar, siperler, surlar,
- **Kamusal Sivil Mimari Örneği:** Saraylar, Devlet yapıları, Belediye yapıları, Çan kuleleri,
- **Özel Sivil Mimari Örneği:** Malikâneler, Oteller, Konutlar, Mağazalar,
- **Tarımsal ve Endüstriyel Mimari Örneği:** Çiftlik, ambar, değirmen, köprüler, tüneller fabrikalar şeklinde sınıflandırılmıştır.

IECH SİT TANIMI ve SINIFLANDIRILMASI

"Doğa ya da kişi tarafından yaratılan bütünlüğü ve artistik, estetik, tarihsel, etnografik, bilimsel, edebi ya da efsanevi önemi nedeniyle korunması ve değerlendirilmesi gereken bütünler" olarak tanımlanan "Sit" de sahip oldukları özelliğe göre;

• Doğal Değeri Olan Alanlar

- Küçük yaygınlıkta doğal değerler: kayalar, şelâleler, mağaralar, uçurumlar,
- Sınırlı doğal görünüm: göller, dağlar, ovalar, körfezler,

- Yaygın doğal görünüm: doğal park özelliği gösteren dağ, ova, vadi ve kıyı görünümleri,
- **Tarihsel alanlar:** Tarihsel, edebi ya da efsanevi olayları hatırlatan alanlar (Malazgirt, Çanakkale gibi),
- **Bilimsel Alanlar**
 - Jeolojik oluşumlar: yanardağlar gibi,
 - Paleontolojik kalıntılar,
 - Sarkıt-dikit oluşumları,
 - Arkeolojik kalıntı ve kazı alanı,
 - Etnografik değeri olan alanlar,
 - Özel bitki ve hayvan türlerini içeren alanlar
- **Kentsel Alanlar:** Tarihsel, arkeolojik veya artistik nitelikleriyle bir mimari beraberlik ve bütünlükte olan yapı gruplarının oluşturduğu kentsel alan,
 - Kent ve kasabaların tarihsel çekirdekleri,
 - Anıt grupları,
 - Tepe ve yamaçlara kurulu kent ve köyler,
 - Anıtsal alanlar,
 - Bir mimari kompozisyonun odak noktasını oluşturan yapılara yönelen vistalar, görüntüler,
 - Tarihsel açıdan önemli bir bağlayıcı doku ile çevrili anıtlar,
 - Anıtlara yaklaşım vistaları,
 - Anıt değeri ya da ilginç görünümleri olmadığı halde tutarlı ve homojen bir bütünlük oluşturan gruplar,
 - Anıtlara yaklaşımı sağlayan uyumlu doku,
 - Katedral, kilise, cami, medrese avluları,
 - Kıyıları boyunca eski ev veya tarihsel yapı grupları bulunan nehir ve kanallar,
 - Surlarla korunmuş yerleşmeler,
 - Eski bir kentin veya kasabanın silueti,
 - Düzenlenmiş parklar ve bahçeler,
- **Karmaşık Sitler:** Doğanın ve insanın birlikte oluşturduğu alanlardır.
 - Yer yer pitoresk yerleşmelerin dağıldığı geniş doğal alanlar,
 - Kentlerin ve köylerin doğal çerçeveleri,
 - Yerleşik alan bulunan adalar.

IECH çalışmalarında korunacak taşınmaz kültürel varlıklar, anıtlar ve sitler sahip oldukları değerin önemine göre gruplandırılabilirler(9). Bu gruplamada konumuzu doğrudan ilgilendiren anıt ve kentsel sitlere yer verilmiştir.

- **Anıtlar**
 1. Derece korunacak anıt: Bütünleşmiş korumayı gerektiren eserler
 2. Derece korunacak anıt: Sürekli değişimler sonucunda özelliğini yitirmiş, uzman yetkililerce korumayı gerektiren bazı parçaları dışında değişimine izin verilen yapılar.
 3. Derece korunacak anıt: Yerlerine gereğinde çevrenin havasını, niteliğini bozmayan yeni yapıların inşa edilebileceği yapılar.
- **Kentsel Sitler**
 1. Derece Kentsel Sit: Kesin Sit: Eski mimariye tam bir saygı gerektiren sitler.
 2. Derece Kentsel Sit: Yükseklik, hacim, malzeme kısıtlamaları ile eski ve yeni arasında bütünlük sağlamayı öngören sitler,
 3. Derece Kentsel Sit: Yeni gelişme ile eski kentin uyumlu gelişmesinin sağlanacağı sitler.

1.2. KORUMA KAVRAMININ VE KENTSEL KORUMANIN ANLAMI

Sözlük anlamı "bir varlığı tehlike ve dış etkilere karşı güvence altına almak" olarak belirlenen(10) koruma kavramı, uygulandığı varlığa ve amacına göre çeşitlilik gösterir. Koruma:

- Geçmişin hatırdaki tutulması için tarihsel belgelerin güvence altına alınması,
- İnsanlığın yararlanması için kaynakların güvence altına alınması,
- Sanat eserlerinin güvence altına alınması,
- İçinde bulunan çevrenin (durumun) istenmeyen değişimlere karşı güvence altına alınması,
- Sosyal yaşam şeklinin değişiminin önlenmesi,
- Kültürel kavramların, geleneklerin, düşüncelerin sürdürülmesi türlerinde olabilir(11).

Kentsel anlamda koruma kavramı Kent bilim Terimleri sözlüğünde "Kentlerin belli kesimlerinde yer alan Çağ bilimsel (tarihsel) ve yapıtasarcılık (mimari) değerleri yüksek yapıtlarla anıtların ve doğal güzelliklerin kentte bugün yaşayanlar gibi gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve dokuncalı (zararlı) eylemler karşısında güvence altına alınması" olarak tanımlanmaktadır(12).

Uzun yıllar "müzecilik" anlayışı ile koşut olarak gelişen eski eser koruma kavramı günümüzde mimari anlamda kültürel varlıkların çağdaş yaşamla ekonomik ve işlevsel yönden bütünleştirilmesi toplum için yararlı bir işleve uyarlanması ve sağlıklılaştırılması şeklinde yorumlanmaktadır. Koruma; bugün geçmişte olduğu gibi yalnız anıtsal eski eserlerin onarımı ve olduğu gibi saklanması klasik anlamı ile değil, bir bölgenin herhangi önemli bir özelliği olmayan parçaları da dahil olmak üzere geçmişi ile devamlılığını sağlayan bir siyasa olarak değerlendirilmektedir(13).

Koruma kavramındaki gelişmeye koşut olarak iki tür korumadan söz edilebilir: Özgün niteliği ile koruma "Preservation"; Sınırlı Değişimle Koruma "Conservation". Anlambilimde "Preservation ile Conservation" arasında gerçekte büyük bir ayırım olmadığı söylenir. Her ikisinin de karşılığı "kültürel varlığı hasar ve çöküntüden korumak"tır(14); ancak "Preservation" yapıları veya yapı gruplarını -ya da varlığı- özgün niteliğinde tutarak(15) özgün detaylarının, dekorasyonunun, korunumunun, strüktürünün, eksiksiz bütünleştirilmesini sağlayarak(16) olduğu gibi hatırdaki tutulmasını amaçlar.

"Müze Alanlar" olarak korunması öngörülen alanlarda uygulanır. "Conservation" ise yapıların veya yapı gruplarının -ya da, varlığın- ekonomik kullanımda kalmasını sağlamak üzere (17) karakterin ve ölçeğin korunarak günün koşullarına uyarlanması, eklentiler yapılması ve geliştirilmesi, çağdaştırılması gibi denetimli değişimlere olanak verir (18). Özellikle yaşayan mimari değerlerin ve kentlerin korunmasında uygulanan konservasyon türü koruma; korunacak değerlerin önemine, özelliğine, fiziksel koşullarına göre; olduğu gibi koruma, restore ederek koruma, çağdaş koşullara uyarlayarak koruma, kaybolan veya kaybolma olasılığı olan kültürel değeri yeniden yaşatma gibi eylemleri içerebilir(19).

Bu bağlam içinde Kentsel Koruma "Toplumun geçmişteki sosyal, ekonomik koşullarını, kültür değerlerini yansıtan fiziksel yapısının günümüzün değişen sosyal ve ekonomik koşulları altında yok olmasına engel olmak ve çağdaş toplumla, çağdaş gelişmelerle bütünleştirerek yaşamasını sağlamak" olarak tanımlanabilir.

1.3. KENTSEL KORUMAYI GEREKTİREN NEDENLER

Korumayı "Bir eski eser tutkunluğu değil, insanın fiziksel çevresini değerlendirmesinin çağdaş bir aşaması" olarak tanımlayan Prof. Kuban, tarihsel doku ve yapıyı; kentlerin kişiliğini belirleyen, anonimliğin karşısına çıkan, çevreyi biçimsel ve mekânsal olarak zenginleştiren en önemli veri; fiziksel çevrenin zaman içindeki boyutunu anımsatan en önemli öge, yarattığı imgesel zenginlik ve olanak verdiği çağrışımlar için güçlü bir kaynak olarak yorumlamakta ve bu özellikleri ile insan çevresinin oluşmasında olumlu katkılar yaptığını öne sürmektedir(20).

Prof. Arû eski dokularda özellikle eski Türk kentlerinde konut mahallelerinde çağımızın özlemini duyduğu bir bütünleşme, bir içtenlik, beraberlik duygusu ve yersel örgütlerin sağladığı düzenli bir yaşantı olduğunu bu mahalleleri oluşturan yapılarda, bir geleneksel mimari biçim endişesinin süregeldiğini, yapısal düzlemede her zaman bir bütünleşme düşüncesinin egemen olduğunu vurgulayarak Eski mahallelerdeki kentsel mekânların ölçülü boyutlarını, organik ve işlevsel biçimlerini, belirli sayıda ailenin kullandığı yan sokaklardaki ve çıkmaz sokak mekânlarındaki samimi, içtenlik dolu görünümleri, günümüzün kentlerinde otomobil yolları arasında kalan yol şeritleri biçimindeki mekânlarda, taşıt ve gürültü yollarında asla bulmamız olasılığı olmadığını belirtmekte ve kesinlikle korunması gerektiğini söylemektedir(21).

Atina Antlaşması'nda da bir "kentin yaşamı"; kendine özgü kişilik kazandıran ve yavaş yavaş benliğini ortaya koyan, yollar ve yapılar gibi maddi eserlerle yüzyıllar boyunca oluşan sürekli gelişen bir olay olarak tanımlanmakta; geçmişin değerli tanıklarının; önce tarihsel ve duygusal değerleri, sonra da insanın yaratıcılık gücünün önemli göstergeleri olmaları ve göze görünen meziyetlerini taşımaları nedeniyle saygı görmeleri ve korunmaları gerektiği belirtilmektedir.

Görüldüğü gibi kültürel varlıkların koruma nedenleri onların sahip oldukları özelliklerle ve değerlerle yakından bağlantılıdır. Bu nedenler Kültürel Değerler, Duygusal Değerler ve Kullanım Değerleri olmak üzere üç grupta toplanabilir(23).

1.3.1. KÜLTÜREL DEĞERLER

Canlı bir müze özelliği gösteren tarihsel çevre, tarihsel anıtlar ve eski yapıtlar; eski medeniyetlerin yaşayan kanıtları, ulusal ve uluslararası kültürün sembolleri sayılır ve bu yönleri ile özellikle gençler için eğitim ve kültür değeri oluştururlar. Ulusun tarihsel sürekliliğini koruyan; ait oldukları dönemin estetik ve mimari anlayışını yansıtan kültürel varlıklar kültürel değer kapsamı içinde belgesel değer, tarihsel değer, arkeolojik değer, estetik değer, mimari değer, kentsel görünüm (town scape) değeri, doğal görünüm (Landscape) değeri taşırlar(24). Bu kültürel değerlerden bugünün insanının olduğu gibi; kuşkusuz geleceğin insanının da yararlanması gerekir.

Kültürel verilerin korunması; geleceğe aktarılması düşüncesinde geçmişten çok gelecek kuşaklara saygı anlayışı egemendir(25).

1.3.2. DUYGUSAL DEĞERLER

Günümüzden çok önceki dönemlere ilişkin bir eser karşısında duyduğumuz merak, büyük bir mimari eser karşısında duyduğumuz hayranlık, şaşkınlık, kendi kültürümüze ilişkin eserlere yabancılarca gösterilen ilgi karşısında duyduğumuz övünç ve ait olma duygusu bu eserlerin koruma felsefesinin temelini oluşturan manevi değerlerdir.

1.3.3. KULLANIM DEĞERLERİ

Tarihsel Çevre, tarihsel anıtlar ve eski yapılar, tarihsel, kültürel ve duygusal değerlerinin yanında İşlevsel, Ekonomik, Sosyal ve Siyasal yönden de önemli ölçüde kullanım değerlerine sahip olabilirler(26). Geçmişte belirli bir işlev için yapılan yapı günümüzde de aynı veya benzer bir işlevle kullanılabilir ve işlevsel değeri çağdaş örnekleri kadar yüksek olabilir (Aya İrini kilisesinin Akustik özelliği). Korunacak olan sahip olduğu yapı potansiyeli ile bir kaynak niteliğindedir ve ekonomik değerdir.

Tüm kaynaklar gibi bu kaynakların da en olumlu şekilde değerlendirilmesi esastır. Tarihsel Çevre çevresel kullanım ve sosyal denge yönünden de insan ölçeğindeki mekânlarla ve süreklilik etkisi ile o yörede yaşayan halkın birbirleri ile olan sosyal bağlantısını sağlamlaştıran, insan ve çevresi ile uyumlu bir etkileşim sağlayan önemli bir değerdir.

1.4. KENTSEL KORUMAYI GEREKSİZ BULAN GÖRÜŞLER

Kentsel korumanın gerekliliğini savunan görüşlere karşıt olarak kentsel korumaya karşı çıkan görüşler de vardır ve bu görüşler halk arasında daha da yaygındır. Korumaya karşı öncelikle birbirine zıt düşüncüsel (ideolojik) görüşlerden eleştiriler yöneltilir. Örneğin korumanın bir "burjuva fantezisi" olduğunu savunanlar "olduğu gibi, özel mülkiyeti zedeleyen (kolektivist) bir tutum olduğunu ileri sürenler, ancak çok gelişmiş (kapitalist) ülkelerin yüklenebileceği pahalı bir süreç olduğuna inanıyorlardır(27). Korumanın en yakın karşılığı "tutuculuk (muhafazakârlık)" pek çok kişi üzerinde korumaya ters tepki yaratır. Korumaya karşı çıkan görüşlere göre:

- Tarihsel çevrenin korunması eylemi çağdaşlaşma düşüncesinin karşısına çıkmakta, fiziksel değişimi ve gelişimi, doğal büyümeyi engellemektedir,
- Ekonomik olarak verimsiz bulunan koruma çalışmaları parasal olarak da olanaksızdır,
- Çağdışı bir toplum yaşantısının ifadesi olan tarihsel çevre ortadan kaldırılmalıdır(28).

Korumaya yöneltilen ilk eleştiri, korumanın çağdaş yaşamın gerektirdiği en ufak ilerleme ve değişikliği hem maddesel olarak hem de yaratıcı anlamda yasakladığı, insanları çağdışı yaşamaya zorladığıdır(29). Özellikle yeni gelişmelerden kâr sağlayanlar, arazi sahipleri ve ekonomistler korumayı çağdaş yaşantının esası olan doğal büyümenin ve ekonomik gelişmenin kısıtlayıcısı ve önleyicisi olarak görürler. Bu tartışma özellikle kent merkezinin tarihsel çekirdekle çakıştığı yerlerde, ticaret alanlarında yoğunlaşır. Bu görüşü savunan ekonomistler ve planıcılar, tarihsel merkezin fiziksel dokusunun bugünkü ticari birimlerin geniş vitrin ve geniş yatay satış alanları isteklerini karşılayamadığını, ancak düşey bölünmüş küçük parçalı satış ünitelerine olanak sağladığını böylece ekonomik gelişmeyi engellediğini ileri sürerler(30). Bu duruma çözüm olarak getirilen tarihsel merkezin uzmanlaşmış birimler olarak kullanılması, eski kent merkezinden biraz uzakta yeni alışveriş merkezleri geliştirilmesi önerisini de yeni merkezin yeterince canlanamaması, eski merkezin kullanıcılarını, canlılığını ve önemini yitirmesi endişesi ile reddederler.

Tarihle süreç olarak ilgilenenler de "seçilmiş çevrelerde zamanı durdurmak veya ters çevirmek için yapılan koruma çalışmalarını" kaçınılmaz değişimi engelleme yönünde yapay bir girişim olarak nitelendirirler. "Her çağ kendi eserini yaratır" düşüncesine "eğer her çağda yeniden geliştirmeye karşı direnç günümüzdeki gibi yaygın olsa idi, bugün son derece önemli saydığımız pek çok anıttan yoksun kalırdık" görüşünü eklerlerdi. Koruma; teknik ilerlemeyi amaç edinmiş

araştırmacılarca, çağdaş sorunlara çözüm bulmak için ortaya çıkan yeni meslek gruplarının özellikle ulaşım mühendisleri ve halk sağlığı uzmanlarının da tepki ile karşılanır ve geçmişe duyulan saygı anlamsız bulunur. Korumanın mimarlıkta "işlev" anlayışı ile beton gibi yeni malzemelerle "Modern" akımın etkisinde çalışan mimarlar tarafından da kolaylıkla benimsendiği söylenemez. Bu mimarlar arasında korunacak alanda, çevreye uyması istenen yeni yapıların, geleneksel malzeme ve yerel detayların kullanım zorunluluklarının mimarların yaratıcılıklarını engellediği, eskinin kötü taklitlerine neden olduğu görüşü tartışılır, fütürist mimarlarsa korumayı tümünden reddederler(32). Pek çok siyasal yöneticiye göre de koruma gereksizdir ve çoğu yeni iş olanakları sağlama, yeni konut alanları yaratma konularına göre daha az önemli görünen "eski kentlerin korunmasına" kamu parası harcamakta çekimser davranırlar. Bazı yöneticilerinse boşa harcandığı aşıkâr olan ve savurganlık örneği olan bu tür "paralı güzelliklere" ayıracak zamanları bile yoktur(33).

Korumaya karşı en kuvvetli eleştiri; korumanın çeşitli seviyelerde sosyal adaletsizliklere neden olduğu görüşüdür. Bu görüşe göre koruma, "sonraki sosyal maliyetin zayıf çoğunluk üzerinde kaldığı bir azınlık eylemi" olarak tanımlanır ve korumaya çoğu kent dışında çağdaş konfor koşullarında oturan az sayıda zengin ve elit grubun "hobi" olarak ilgi duyduğu ileri sürülür(34). Gene benzer bir görüşe göre tarihsel alanların az sayıda elit grup tarafından "güzel" sayıldığı ya da turistler tarafından "ilginç" bulunduğu için çağdaş olmayan tasarımla korunması bu alanda yaşayan sıkışık ve uygun olmayan koşullarda çalışmak veya oturmak zorunda olan çoğu dar gelirli yöre sakinlerinin isteği dışında gerçekleşir(35). Korunacak değer sahiplerinin büyük çoğunluğu da korumayı "kullanım haklarını kısıtlayıcı bir engel" olarak görür. Korumaya karşı yöneltilen bir başka sosyal eleştiri de fiziksel çevrenin korunmasının sosyal yapının korunması ile eşgüdüm halinde gerçekleştirilemediğidir. Yörede oturanlara hizmet etmesi amaçlanan çevresel kalitenin yükseltilmesi eylemleri; artan kiralar ve zorunlu geliştirme maliyetleri nedeniyle çevreyi kullanan düşük gelir gruplarının yöreyi terk etmelerine neden olur(36).

Korumaya karşı ileri sürülen büyük ölçüde abartılmış bu görüşlerden bazıları "preservation" anlamında koruma için geçerlidir. Günümüzdeki etkin koruma ve bütünleşik koruma uygulamaları bütün bu eleştirileri cevaplamayı amaçlar.

1.5. KORUNACAK DEĞERE UYGULANABİLECEK KORUMA EYLEMLERİ TÜRLERİ:

Korunacak değere uygulanacak koruma eylemleri türleri değerlerin sahip olduğu özelliklere ve değerlerin sorunlarına göre farklılık gösterir. Tarihsel değerlerin özellikle eski kent alanlarının korunması oldukça karmaşık sorunlar kapsar. Kentsel alanlarda, bu sorunların en önemlileri;

- Tarihsel, ekonomik, fiziksel eskime ve insan eylemleri sonucu yapıların veya kentlerin harap olarak yıkılması,
- Korunacak çevredeki ve yapıdaki uygun olmayan sağlık ve barınma koşulları,
- Yapıların uygun olmayan koşullarda; uygun olmayan işlevlerde kullanılması ya da terkedilmesi,
- Korunacak çevrenin taşıt ulaşımına elverişli yol ve otopark alanlarına sahip olmaması,
- Yol, su, kanalizasyon, telefon, elektrik gibi altyapının eksikliği,
- Genellikle düşük gelir gruplarının barındığı sosyal ve ekonomik çöküntü alanları haline gelmesi

başlıkları ile özetlenebilir(37). Tüm planlama çalışmalarında olduğu gibi korumada da tarihsel çevrenin genel karakterinin yaşatılması ile birlikte bu sorunların da çözümlenmesi amaçlanır. Korunacak değerlerin fiziksel ve işlevsel koşullarına, kültürel değerine göre uygulanacak koruma türleri, kültürel varlığı özgün niteliğinde olduğu gibi saklama, (protection, preservation) restore ederek koruma (restoration) çağdaş koşullara uyarlayarak koruma (modernization), yeniden yaparak koruma (reconstruction, reconstitution, reproduction), çevresel karakteri denetim altına alarak koruma şeklinde uygulanabilir(38).

1.5.1. KORUNACAK DEĞERİ ÖZGÜN NİTELİĞİNDE OLDUĞU GİBİ SAKLAMA (PROTECTION)

Bu tür korumada amaç, kültürel değeri özgün niteliğinde tutmaktır. Bu yolla korumada ilk işlem kültürel varlığın çevresini denetim altına alarak bozulma ve hasar etkenlerini, yangını, hırsızlığı, kaçakçılığı önlemek, nem, ısı, ışık, hava kirlenmesi, trafik titreşimi gibi fiziksel çevre koşullarını düzenlemektir(39). Özgün koruma,

- Yapıdaki toz, kir, pislik birikintilerinin temizlenmesi (cleaning),
- Yapının bozulmuş sıvalarının boya ve badanalarının cephe elemanlarının yenilenmesi yüzeysel koşulların iyileştirilmesi (treatment = painting, rendering, cladding, tuckpointing),
- Yapının tüm elemanlarında sınırlı onarımların yapılması (repair) yoluyla bozulmasının önlenmesi (prevention of deterioration), bakımının sağlanması (unkeep, maintenance),
- Yapı çevrelerinin, yolların, avluların, kaldırımların temizlenmesi ve düzeltilmesi (paving, floorscaping treatment),
- Yapı çevrelerinin yeşillendirilmesi (Landscaping),
- Bütünlüğü bozmayan donatım elemanlarının, mobilyaların (furnishing fitting) eklenmesi yoluyla çevresel niteliğin yükseltilmesi (enhancement) eylemlerini içerir.

1.5.2. KORUNACAK DEĞERİ RESTORE EDEREK KORUMA (RESTORATION)

Bu tür korumada amaç, özgün niteliğine göre değişiklik, bozulma, eksilme, ekleme gösteren kültürel varlığın orjinal okunabilirliğini veya anlamını yeniden canlandırmaktır(40). Özgün tasarıma, malzemelere, arkeolojik delillere ve gerçek belgelere dayanarak yapılan restorasyon işlemi; Yukarıda sayılan eylemlere ek olarak

- Kültürel varlığın dayanıklılığını ve yapısal bütünlüğünde devamlılığını sağlamak üzere fiziksel yapısında eklentiler yapılması (consolidation);
- Kültürel varlığın özgün niteliğini zedeleyen sonradan yapılan birtakım eklentilerin kaldırılması (liberation);
- Kaybolan veya kopan yıkılan parçaların birleştirilerek bütünleştirilmesi (reintegration) eylemlerini içerir. Bu tür korumada ana sorun yeni eklenen elemanlarla esas eleman arasındaki ayırımın ve uyumlu dengenin sağlanmasıdır.

1.5.3. KORUNACAK DEĞERİ ÇAĞDAŞ KOŞULLARA UYARLAYARAK KORUMA (MODERNIZATION)

Daha önce tarihsel değerleri ve eşsiz görünüşleri nedeniyle "müze parçaları" olarak saklanan yapılara ve alanlara ekonomik işlerlik kazandırmak, toplumu ve işlevleri de dikkate alarak mimari kalıtı toplum yaşantısı ile bütünleştirmek, işlevlerini yitirmiş, çağdışı kalmış tarihsel yapılara ve alanlara kendi estetik ve doğal çevrelerine uygun kullanımlar sağlayarak ve çağdaş konfor koşullarına uyarlayarak ekonomik ve sosyal yaşantıya katmak

(etkin koruma: active conservation; bütünleşik koruma: integrated conservation) (41) (42), düşüncelerinin benimsenmesinden sonra yaygınlaşan bu koruma türü, özellikle yaşayan kentlerin korunmasında en geçerli yöntemdir.

Çağdaşlaştırarak koruma işlemi,

- Kültürel varlığın yapısına uygun bir işlevle canlandırılması (revitalisation),
- İşlevin gerektirdiği yapısal ve strüktürel değişimlerin gerçekleştirilmesi (alteration, conversion, recycling, adaptive modification) amacıyla yapının izin verilen ölçüler içinde genişletilmesi (extention), yükseltilmesi (hightening), eklentiler yapılması (annex), yapı içinde yeni bölümler yapılması (building-in); önemli yapılara uygun ortamın sağlanması için çevrelerindeki yapıların yıkılması (demolition);
- Kültürel varlığı çağdaş konfor koşullarına kavuşturmak üzere donatılarının ve alt yapısının iyileştirilmesi (rehabilitation, sanitation) gibi eylemlerle birlikte birinci ve ikinci gruba sayılan eylemleri de içerir.

1.5.4. KAYBOLAN VEYA KAYBOLMA OLASILIĞI OLAN KÜLTÜREL DEĞERLERİN ASLINA UYGUN OLARAK YENİDEN YAPILMASI YOLUYLA YAŞATILMASI (RECONSTRUCTION; RECONSTITUTION; REPRODUCTION; FACSIMILE; REPLICA)

Kaybolan veya kaybolma olasılığı olan kentsel bir bütünü, bir çevrenin ya da herhangi bir yapı veya bileşeninin özgün şekliyle yeniden üretilmesi şeklindeki bu koruma yaklaşımı oldukça tartışılan bir yöntemdir.

- Rekonstrüksiyon, kültürel varlığın yok olan önemli bir bölümünün veya tümünün yapının özgün durumuna ya da kaynaklara ve belgelere dayanarak yeniden inşa edilerek eskisinin yerine konması yoluyla yaşatılmasını amaçlayan bir tür koruma yöntemidir(42). Genellikle arkeolojik alanlarda ve kültürel değeri önemli yapılarda uygulanan bu yöntem, yangın, deprem veya savaş gibi toplu yıkımlarla yitirilen ve yeniden canlandırılmaya çalışılan alanlarda tarihsel sürekliliği ve ulusal karakteri yansıtabilmek endişesi ile başvurulur. Varşova bu konuda en tipik örnektir,
- Rekonstitüsyon ise tarihsel yapıları buldukları konumdan başka yöreye taşıyarak yeni bir çevre içinde koruma yöntemidir(43). Bu tür uygulamanın en bilinen örneği, Mısır'daki Abu Simbel Anıt kompleksinin Asuvan Barajının sel sularından korunması için taşınmasıdır.
- Röprodüksiyon (Replica veya Facsimile) ise bulunduğu konumda çevresinden çeşitli şekillerde zarar gören kültürel varlığın kentin veya yapının daha uygun bir yerine taşınması sonucu boş kalan yerine kopyasının yapılarak konması yöntemidir(44). Bu uygulamaya örnek olarak da Floransa'daki Signaria Meydanındaki Michelangelo'nun "David" heykelinin müzeye kaldırılarak yerine kopyasının konması gösterilebilir.

1.5.5. ÇEVRESEL KARAKTERİN ÖLÇÜ, ORAN, MALZEME, RENK... BELİRLENMESİ VE DENETLENMESİ (REBUILDING-REDESIGN) YOLUYLA KORUNMASI

Bu tür koruma korunacak alanda yapılacak yeni yapıların eskileri ile görsel uyum içinde olmasını amaçlar. Boş alanlara veya çevreye aykırı nitelikteki yapıların yıkılarak (demolition) yerlerine çağdaş yapım şekli ve çağdaş tasarımla yapılan yeni yapıların (new construction) ölçü, oran, renk, malzeme yönünden denetim altına alınması yoluyla tarihsel çevrenin kentsel görünüm (townscape) değerinin korunması ve devamlılığının sağlanması eylemlerini içerir(45).

1.BÖLÜMÜN SONUCU

Bu bölümde genelde taşınır ve taşınmaz eski eser olarak başlıca iki gruba ayrılan korunacak değerlerden çalışma kapsamına giren korunacak mimari değerler tanımlanmış ve sınıflandırılmış, korumanın ve kentsel korumanın anlamı değerlendirilmeye çalışılmış; kentsel korumayı gerektiren nedenler, kültürel, duygusal ve kullanım değerleri ortaya konmuş; korumaya ekonomik, sosyal gelişme yönünden karşı çıkan görüşler tartışılmış korunacak değere uygulanabilecek koruma eylemleri türleri belirlenmeye çalışılmıştır.

2. BÖLÜM

TARİHSEL MİMARİ DEĞER KORUMA ANLAYIŞININ EVRİMİ

GİRİŞ

Bu bölümde İlkçağlardan başlayarak günümüze kadar Dünyadaki "Tarihsel Mimari Değer Koruma Anlayışı"nın evrimi incelenmeye çalışılacaktır. Koruma konusunda Türkiye dışındaki ülkelerin geçirdiği evrimi incelemek, ülkemizdeki anlayışın değerlendirilmesi, durumumuzun saptanması açısından gerekli görülmüştür.

2.1. İLKÇAĞLARDAKİ KORUMA ANLAYIŞI: DİNSEL İNANÇLARA VE YETKİ GÜCÜNE (Otoriteye)BAĞLI KORUMA

• ESKİ MİSİR ve MEZOPOTAMYA'DA KORUMA DÜŞÜNCESİ

İlkçağlarda dinsel inançlara ve geleneklere dayanan bir koruma anlayışının varlığından söz edilebilir. Mısır ve Mezopotamya'daki yaşantıyı belgeleyen yazıtlardan ve kalıntılardan yöneticilerin yerleşme düzenini sağlayan kurallarla yakından ilgilendiği öğrenilmekte; anıtların çevresine gösterilen özenden koruma düşüncesinin varlığı anlaşılmaktadır. Babil Kralı Nabanidus'un M.Ö.355-538 yılları arasındaki krallığı süresince yapmış olduğu yapılan anlatan pişmiş topraktan silindir yazıt, Sippar'daki güneş tanrısının tapınağının restore edildiğini ve aynı eserin 45 yıl önce Nabuhadnezzar II tarafından da onarıldığını belgelemektedir(1). Ninive'de M.Ö. VII Yüzyılda Sennaherib'in Büyük Kral Yolunun hattını ve düzenini bozacak olanı evinin damına asacağı konusundaki kararı belgeleyen yazıt(2) kralın gücünü belirtmek amacı ile de olsa bu dönemde çevre koruma endişesinin varlığını göstermektedir. M.Ö. VII. Yüzyılda Asur Kralı Ashurbanipal'in de eski eserlerin toplandığı bir müze kurduğu bilinmekte(3) Hamurabi kanunlarında da çevre düzenine ilişkin hükümlere rastlanmaktadır(4).

• ESKİ YUNAN'DA KORUMA DÜŞÜNCESİ

Eski Yunan'da, geçmiş döneme ait olaylara, tarihsel eserlere karşı bilinçli bir ilginin var olduğu, Helen tapınaklarının sanat eserlerinin toplandığı müze alanları olarak da kullanıldığı ileri sürülmektedir(5).

• ESKİ ROMA'DA KORUMA DÜŞÜNCESİ

Roma'da önceleri yalnız savaş ganimetleri olarak önem verilen eski eserlerin, sonraları estetik ve dinsel nedenlerle, korunduğu, korumaya ilişkin yasal önlemler alındığı, Roma hukukunda şehir estetiğinden cephe kaplamasına kadar uyulması gereken hükümler bulunduğu bilinmektedir(6). Roma'da Konsül Publius Servilus Isauricus kamuya ait sanat eserlerinin ilk belgelemesini (envanter) yapmış M.Ö.44 yılında çıkarılan Lex Julia Municipalis adlı yasa ile şehir estetiğini korumakla görevli memurlar atanmış, M.S.362, 363, 398 yıllarında çıkarılan yasalarla eski eserlerin yurt dışına çıkarılması yasaklanmış, M.S.440 ve 458 yıllarında çıkarılan yasalarla da altınla bezenmiş yapıların korunması sağlanmaya çalışılmış, yasaklara uymayanların para cezasına çarptırılması, dövülmesi ya da ellerinin kesilmesi öngörülmüştür(7).

2.2. HRİSTİYANLIĞIN YAYILMA DÖNEMİNDEKİ KORUMA DÜŞÜNCESİ

Hristiyanlığın yayılma dönemi eski eserlerin geniş ölçüde yıkıma uğradığı, zarar gördüğü yıllar olmuştur. Yayılmayı hızlandırmak amacı ile Hristiyanlık dışındaki inançların ürünü olan eserlerin ortadan kaldırılmasına çalışılmış, çok sayıda tarihsel eser yok edilmiştir(8).

2.3. ORTAÇAĞ'DAKİ KORUMA ANLAYIŞI: İŞLEVSEL ve SİYASAL NEDENLERE DAYANAN KORUMA

Ortaçağ'daki çevre koruma çabaları kültürel nedenlerden çok işlevsel ve siyasal nedenlere dayanmaktadır. Bu dönemdeki koruma çabalarının savunma amacı ile kale ve surların onarımına yöneldiği görülmektedir (9). Hristiyanlık öncesi dinlere ait tapınakların çoğu yıkılarak taşları ile yeni yapılar yapılmış ya da büyük ölçüde değiştirilerek kilise olarak kullanılmaya devam etmiştir(10).

2.4. YENİÇAĞ'DA RÖNESANS'LA GELEN KORUMA ANLAYIŞI: ESKİ YUNAN ve ROMA UYGARLIKLARINA DUYULAN İLGİ

Rönesans'la birlikte eski Yunan ve Roma Uygarlıklarına duyulan ilgiye koşut olarak bu uygarlıklara ilişkin eski eserlerin korunması konusuna da önem verilmiş, öncelikle İtalya'da olmak üzere pek çok kentte koruma önlemleri alınmaya başlanmıştır.

• İTALYA'DA KORUMAYA YÖNELİK PAPA EMİRNAMELERİ

Ortaçağ'da duraklayan XV. Yüzyılda Avrupa'da tekrar filizlenen koruma olgusu İtalya'da Papaların emirnameleri ile canlandırılmaya çalışılmıştır. İtalya'da XV. Yüzyılda koruma öncüsü olarak bilinen Leon Batista Alberti'nin ideal şehri tanımlarken "Eğer Yerleşmede Herhangi bir Roma Yıkıntısı Bulunuyorsa Korunmalıdır" yaklaşımı(11) ve görüşlerini topladığı "Mimarlık Hakkında On Kitap"taki(12) "kültürel koruma" düşüncesi çağının koruma anlayışına yön vermiştir(13). Bu yıllarda korumaya yönelik kararlar alan ilk papa II. Pius (1458-1464), 1462 yılında Roma ve çevresindeki özel ve kamu mülkiyetindeki tarihsel anıtlara zarar verilmesini yasaklamış, daha sonra Papa IV. Siktus (1471-1484) ve II. Julius (1503-1513) benzer koruma emirnameleri yayınlamışlardır(14). XVI. Yüzyıl başlarında Kardinal Guiliano eski eserlerin toplandığı bir açık hava müzesi düzenlemiş eski eserlerin estetik önemi kadar tarihsel değeri de olduğunu vurgulayan Papa X.Leon (1513-1522) ünlü sanatçı Raphael'i tarihsel anıtların denetleyicisi olarak görevlendirmiştir(15). Bu dönemde toprak altındaki "klasik" eserlere de ilgi duyulmaya başlanmış, ilk arkeolojik kazılar yapılmış ve açık hava müzeleri düzenlemiştir (16). Aynı yıllarda papalar koruma konusunda çelişik kararlar almışlar, koruma adına yıkıma neden olmuşlardır. Papa V.Siktus (1585-1590), Domenico Fontana'yı Roma'yı papalığın simgesi olarak "çirkin eskiyi yıkıp, gereğini onararak" yeniden düzenlemekle görevlendirmiş ve Fontana bilinen Roma Planını hazırlamıştır(17). İtalya'da 1624 yılından 1750 yılına kadar eski eserlerin korunması amacıyla 8 önemli Papalık kanunu yayınlanmıştır(18). 1726, 1750 ve 1801 tarihli kararlarla mermer işçilerinin üzerlerinde herhangi bir işleme taşıyan eski mermer parçalarını ve taşları işlemeleri yasaklanmış ve yaygın bir alışkanlık haline gelen eski yapıların yıkılıp taşlarının yeni yapılarda kullanılmasına önlenmeye çalışılmıştır(19). 1802 tarihli Editti Doria Pamphili ve 1820 tarihli Editti Pacca adlı birbirlerinin benzeri iki papalık kararı ile o zamana kadar tek tek çıkarılmış, bütün koruma hükümleri bir araya toplanmaya çalışılmış; Editti Doria Pamphili ile ilk kez eski eserlerin bir listesinin yapılmasından söz edilmiş, Editti Pacca ile eski eserleri denetleyecek örgüt geliştirilmeye çalışılmıştır(20).

• **İSVEÇ, DANİMARKA, PORTEKİZ ve AVUSTURYA'DA KORUMAYA YÖNELİK KRAL BUYRUKLARI**

İtalya'da Papaların emirnameleri ile koruma çabalarının sürdürüldüğü yıllarda İsveç, Danimarka gibi ülkelerde de kral buyrukları ile koruma önlemleri alınmaya başlanmıştır. Bu önlemler arasında İsveç'te 1611 yılında Kral Gustav Adolf'un ilk koruma buyruğu, 1630 yılında Ulusal Eski Eser Müdürlüğü'nün kuruluş kararı, 1666 da tüm tarihsel yapıların korunması için yayınlanan kraliyet bildirisi(21), Danimarka'da IV. Christian'ın 1610-1648 yılları arasında harabeleri ile yok olmaktan kurtarmaya çalışan buyrukları ve XVII. Yüzyılın ikinci yarısında Eski Eserler Bürosunun kuruluş kararı sayılabilir(22). Danimarka'da 1737 tarihli kral emirnamesi altın ve gümüşten yapılmış değerli eski eserleri karşılıksız olarak devlete vermek zorunluluğu koymuş, 1752 tarihli emirname ise her eski eser üzerinde devletin hakkı olduğunu kabul etmiş, 1807 de eski eserlerin korunması için krallık komisyonu oluşturulmuştur(2.3). İsveç'te 1752 de devlet anıtlarını ve kamu koruma çalışmalarını denetlemek için kamu binalarını yönetim bürosu Kurulmuş, 1760, 1775, 1805 ve 1815 yıllarında eski eserlerin korunması ile ilgili kurallar konmuştur(24).

1700'lü yıllarda Portekiz'de de Kral buyrukları ile yasaklar konmuş; 1721 de Kral V. Johan tarafından Yunanlılar, Pönlere, Romalılar, Gotlar ve Araplar devrinden kalan bütün sanat eserlerinin korunması için önlemler alınmış, 1802 de bu önlemler yeniden düzenlenmiştir. 1840 tarihli kral emirnamesi ile onarımda uyulacak ilkeler belirlenirken tarihsel değeri olan yapıların özgün niteliklerini yitirecek şekilde yenilenmeleri ya da onarımı yasaklanmıştır(25).

Avusturya'da da 1779'dan sonra devlet eski eserlerin korunması için önlemler almaya başlamış, 1782 ve 1812 de bu önlemler genişletilmiştir(26).

2.5. XVIII.YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA ve XIX.YÜZYILDA YIKIMA (Tahriplere) TEPKİ OLARAK DOĞAN KORUMA ANLAYIŞI

• **FRANSA'DA FRANSTZ İHTİLALİNE TEPKİ OLARAK DOĞAN KORUMA DÜŞÜNCESİ**

XVIII. Yüzyılda Avrupalı krallar ve prensler büyük ilgi duydukları Helen ve Roma eserlerinin korunmasına çaba sarf ederlerken Fransa'da Fransız ihtilali ile feodal yönetimi anımsatan her yapının ve eserin ortadan kaldırılmasını amaçlayan bir yıkım eylemi başlatılmıştır. Aydınlar arasında yıkıma tepki olarak doğan koruma düşüncesi İhtilalden sonraki yönetim tarafından da benimsenerek 1790, 1791 ve 1792 yıllarında eski eserleri korumak amacı ile bir komisyon kurulmuş(27), Victor Hugo, Prosper Merimee gibi yazarlar yayınları ile Fransa'da ve Avrupa'da korumayı yaygınlaştırmaya çalışmışlardır(28). 1830 Temmuz ihtilâlinden sonra Luis Filip tarafından tarihsel Anıtlar Bölümü kurulmuş, Merimee Tarihi Binaların Müfettişi olarak atanmış, 1837'de tarihi Anıtlar Komisyonu kurulmuş, 1840 tarihinde Fransa'da ilk kez özel mülkiyetteki yapıların da tescil edilerek korunması öngörülmüş, 1841 yılında büyük katedral ve diğer büyük anıtları koruma ve yardım için yasal çatı hazırlanması düşünülmüştür(29). 1850'lerden sonra ünlü Fransız mimar mühendis, sanat tarihçisi, eğitimci, jeolog, etnograf, dekoratör ve eleştirici Viollet-LeDuc'un restorasyon çalışmaları koruma kuramları konusunda tüm Avrupa'ya yeni bir görüş getirmiş, olumlu olumsuz pek çok eleştiriye uğramıştır(30).

• **İNGİLTERE'DE YANGINLARA ve DOĞAL YIKIMLARA TEPKİ OLARAK DOĞAN KORUMA DÜŞÜNÇESİ**

İngiltere'de Ortaçağ'da kiliselerin ve dinsel yapıların korunması şeklinde gelişen koruma anlayışı 1620'lerde Roman kalıntılarına yönelmiş, 1700'lü yıllarda özellikle Londra'da büyük yangınlar ve doğal yıkımlarla zarar gören eski eserleri koruma belgelemeyi amaçlayan Londra Eski Eserler Derneğinin çabaları ile yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır (31).

• **ALMANYA'DA YIKIMA TEPKİ OLARAK DOĞAN KORUMA DÜŞÜNÇESİ**

Aynı yıllarda Almanya'da da yıkılan eski eserlerin korunmasına ilgi duyulmuş, Bavyera'da (Almanya) 1780 yılında çıkarılan bir kararname ile anıtların parçalanması, delinmesi ve üzerlerinin kaplanması işlemleri yasaklanmış, rahiplerden eski kiliseleri titizlikle korumaları, yok olmaları kaçınılmaz olanları da belgeleyerek devlet arşivine yollamaları istenmiştir(32).

Bavyera'da I.Ludwig zamanında 1826'da şehir surlarının korunması, 1829'da kamusal anıtlarda onarımla meydana gelecek değişikliklerin yasaklanması konusunda önemli kararlar alınmış 1848'den sonra eski eserlerin korunması için gerekli örgütler kurulmaya başlanmıştır(33). Essen'de de (Almanya) 1818'de "Tarih ya da Sanat Değeri yönünden korunması gerekli eski Mimarlık Sanatı kalıntıları" konusunda bir kararname çıkarılmış, eski eserlerin listelenmesi için bir komisyon kurulmuş, eski eserlerde yapılacak değişiklikler izne bağlanmış, define bulanlara devlete bildirme zorunluluğu konmuştur(34).

Prusya'da (Almanya) 1815 yılında önceden izin alınmadan kamu yapılarında ya da anıtlarda değişiklik yapılması yasaklanmıştır(35). Sonraki yıllarda romantizm akımının da etkisiyle aydınlar arasında eski eser sevgisi yaygınlaşmıştır.

Prusya'da 1844 yılına kadar korumayı sağlayıcı pek çok kural konmuş, 1844'de devlet tüm koruma çalışmalarını denetleme görevini üstlenmiş, onarım ve satışlar için devlet izni aranmaya başlanmıştır(35).

• **XIX.YÜZYILIN İLK YARISINDA KORUMA ÖNCÜSÜ DANİMARKA, BELÇİKA, YUNANİSTAN ve MACARİSTAN'DA KORUMA YAKLAŞIMI**

Danimarka'da 1800'lerden sonraki yıllarda koruma örgütü geliştirilmiş, 1807 yılında kurulan krallık komisyonunun başına 1849'da Danimarka'nın en büyük müzesinin müdürü şef olarak atanmış, Belçika'da 1824'den sonra ülkedeki eski eserler üzerinde devlet koruyuculuğu kabul edilmiş Yunanistan'da 1834 tarihli 114 maddelik Eski Eserler Yasasına göre Devlet taşınır bütün eski eserlerin sahibi sayılarak, dış ülkelere eski eserlerin izinsiz ihracını önlemekle görevlendirilmiş; özel kişilerde ellerindeki eski eserleri Yunan ulusal varlıkları olarak özenle saklamak ve onlara zarar verip değiştirmemekle yükümlü tutulmuş, eski eserlerin listelerinin yapılması öngörülmüştür(37).

Macaristan'da 1812 yılından itibaren koruma ile ilgili çalışmalar başlamış, Meksika'da da 1827 yılında sanatsal ya da tarihsel değeri olan eserlerin ihracı yasaklanmıştır(38).

Korumaya yönelik devlet girişimlerinin başlatıldığı ve yaygınlaştırılmaya çalışıldığı XVIII.Yüzyılda ve XIX.Yüzyılın ilk yarısında "Tarihsel anıt" kavramı ve koruma ilkeleri de tartışılmaya başlanmış, önceleri korumaya değer yapıların yalnızca mimari açıdan "eşsiz" özelliğe sahip "büyük anıtlar" olması gerektiği düşünülmüştür.

Bu dönemin anlayışına göre korunan yapılar restore edilirken ilk uygulamalarda özgün niteliklerini yitirecek şekilde değişikliğe uğratılmış, daha sonra bu konuda da önlemler alınmaya çalışılmış, yetersiz de olsa saptama ve belgeleme çalışmaları yapılmıştır. Bu yıllarda yapılan uygulamalarda anıta "müze parçası" olarak büyük özen gösterilmiş; ancak çevre düzeni önemsenmemiştir. "Eski Eseri" ortaya çıkarmak için çevredeki tüm yapılar yıktırılmış, büyük bir boşluk içinde kalan yapılar oranlarını yitirmiş; uyumlu ve düzenli bütün küçük bir elemana inmişti(39). XIX.Yüzyılda tarihle ilgili araştırmalar hızlanmış korumanın önemli sorunları olan saptama, belgeleme, sınıflandırma, kamulaştırma, eski eserlerde özel mülkiyet gibi konulara çağdaş anlamda olmasa da çözüm getirilmeye çalışılmış, çoğu dinsel yapılar olan anıtsal eserler koruma kapsamına alınmış, tek başlarına korunması amaçlanmıştır(40).

2.6. XIX.YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA SANAYİ DEVRİMİNİN ETKİSİYLE BOZULAN KENT DOKULARINI KORUMA GİRİŞİMLERİ

XIX. Yüzyılın ikinci yarısından, sanayi devriminden sonra hızlı kentleşme sonucu eski kent kesimlerinin ortadan kalkması geleneksel tarihi çevreye ilgiyi arttırmış, bozulmakta olan ortaçağ kent dokularının korunması için önlemler alınması gereği duyulmuş ve ilk kez kentlerin korunmasının yalnızca koruma yasaları ile gerçekleştirilemeyeceği, korumanın planlama yolu ile sağlanması gereği tartışılmaya başlamıştır.

• ŞEHİR PLANLAMALARINDA TARİHE DÖNÜŞ (STUBBEN, CAMILLO SİTTE, PATRICK GEDDES, JOHN RUSKIN, WILLIAM MORRIS)

XIX.Yüzyılda şehir planlarında tarihe dönüş önem kazanmıştır. 1880'de Stubben'in yayınladığı Stadtbau adlı kitapta(41), 1889'da bu eserden esinlenerek ve Haussman'a tepki olarak Camillo Sitte'nin yazdığı "Şehir Planlamasının Artistik Prensipleri" adlı kitapta eski kent dokularının korunmaları gerektiği savunulmuş, bugünkü planlamalarda da geçmişten ders almamız gereği vurgulanmıştır(42). Patrick Geddes, John Ruskin, William Morris eski kent alanlarının yapısal dokusunu analiz ederek çağdaş kentlerde nasıl kullanılacağını araştırmışlar ve öneriler getirmişlerdir(43).

• XIX.YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA ESKİ YAPILARIN, TARİHSEL KALINTILARIN KORUNMASINA YÖNELİK ÇALIŞMALAR: ESKİ YAPILARIN ve KALINTILARIN KORUNMASI İLE İLGİLİ İLK YASAL ÖNLEMLERİN ALINMASI, ESKİ YAPILARI KORUMA DERNEKLERİ ve KORUMA KOMİSYONLARININ KURULMASI

XIX.Yüzyılın ikinci yarısında İngiltere, Avusturya, Hollanda, Portekiz gibi ülkelerde koruma çalışmalarını örgütleyecek dernek ve komisyonlar kurulmuş, pek çok ülkede de yeni yasal önlemler alınmış ya da var olanlar genişletilmiştir. 1877'de İngiltere'de "Arts and Crafts-Sanat ve Zenaat" akımının öncüsü William Morris'in Manifestosundan ve Eski Yapıları Koruma Derneğini kurmasından sonra eski yapıların korunmasına duyulan ilgi yaygınlaşmıştır(44). İngiltere'de 1882'de çıkarılan "Eski Anıtları Koruma Yasası" kullanılmayan eski yapıların ve tarihsel kalıntıların devlet mülkiyetine alınmasını öngörmüş tür(45). Avusturya'da da 1850'de Eski Eserleri Koruma ve Araştırma Komisyonu kurulmuş, 1885'de Eski Eserleri Kamulaştırma yasası kabul edilmiştir(46). 1868'de Bavyera (Almanya) da kurulan bir komisyon eski eserlerin listelenmesini yapmaya başlamış, 1872 ve 1884 kararnameleleri ile bu çalışmalar hızlandırılmış, 1890'da Anıtların Korunması için resmi listelerin derlenmesinden ve devlet mülkiyetindeki anıtların bakımından sorumlu Bavyera Devlet Bürosu kurulmuş, Prusya'da (Almanya) 1892 den sonra her bölge için Eski Eserleri Koruma Büroları oluşturulmuştur(47).

Hollanda'da da aynı amaçla 1875'de İçişleri Bakanlığında koruma ile ilgili Sanat ve Bilim Dairesi kurulmuş(48), Finlandiya'da 1883'de arkeolojik kalıntıların korunması için özel yasa hazırlanmış(49), Norveç'te 1844'de Eski Norveç Anıtlarını Koruma Cemiyeti kurulmuş, 1897'de Kilise ve Mezarlıkların korunması ve bakımı için yasa çıkarılmıştır (50). Macaristan'da 1881'de, Romanya'da 1892'de çıkarılan yasalarla Avrupa'daki geleneksel prensipler benimsenmiş ve uygulama alanına konmuştur(51). 1860'da İspanya'da Ulusal Anıtların korunması için ilk liste hazırlanmış(52), 1880'de Portekiz'de "Krallık Mimarlar ve Arkeologlar Akademisi"ne eski eserlerin saptama ve belgelemesinin yapılması görevi verilmiştir(53). Yunanistan'da 1834 tarihli yasanın uygulanması 1843, 1865, 1870 ve 1871 tarihli tüzüklerle düzenlenmiş, 1899 yılında çıkarılan yeni yasa ile koruma prensipleri sağlamaştırılmış ve koşullara uymayanlara ağır cezalar öngörülmüştür(54). Avrupa dışındaki ülkelerde de aynı yıllarda koruma düşüncesi yaygınlaşmış, Japonya'da da 1872 yılında çıkarılan yasa ile eski eserlerin saptama ve belgeleme çalışmalarına ağırlık verilmiş ve eski eserler özenle korunmaya çalışılmış, listelenen yapıların devletin izni olmadan satılamayacağı, hatta rehin edilemeyeceği hükme bağlanmıştır(55). Mısır'da 1881 yılında Arap eserlerinin korunması için bir komisyon kurulmuş, 1883 yılında kabul edilen yasayla, bütün Mısır müze ve koleksiyonlarında bulunan eski eserler satılmaz devlet malı ilan edilmiştir(56).

2.7. XX.YÜZYIL BAŞLARINDA ANITSAL YAPILARIN KORUNMASI DÜŞÜNCESİ: ANITSAL YAPILARIN KORUNMASINA YÖNELİK SİSTEMLİ YASALARIN ÇIKARILMASI

XX. Yüzyıldan sonra Mimari Eserlerin korunması konusunda daha yoğun çabalara girişilmiş, başta İngiltere, İtalya, Almanya, Hollanda, Fransa olmak üzere pek çok ülkede anıtsal yapıları koruma kapsamına alan sistemli yasalar çıkarılmaya başlanmış, sınıflandırılan ve yasal koruma altına alınan yapıların korunmasını ve denetlenmesini sağlamak üzere kurulan komisyonların yetkileri arttırılmıştır.

• XX. YÜZYIL BAŞLARINDA İNGİLTERE, İTALYA, ALMANYA, HOLLANDA, DANİMARKA, FRANSA, A.B.D.'DE KORUMA ÇALIŞMALARI

İngiltere'de 1882 ve 1900 yılında çıkarılan "Eski Anıtları Koruma Yasası" ile tarih öncesi kalıntılarla birlikte ortaçağ yapılarının da korunması amaçlanmış ve kapsamı tarihsel geleneksel ve artistik değerleri nedeniyle korunması gerekli görülen yapıları da içine alacak şekilde genişletilmiştir(57). 1913 yılında yürürlüğe giren "Eski Anıtları Sağlamaştırma ve Düzenleme Yasası" ile Tarihsel Anıtlar Komisyonu tarafından korunması öngörülen eski eserlerin tescil edilmesi ve tescil edilen yapılarda yapılacak her değişiklik için izin alınması zorunluluğu getirilmiş, yerel yönetimlere ve Bayındırlık Bakanlığına (Ministry of Works) eski eserleri koruma görevi verilmiş, eski eserlere zarar verenlere para ve hapis cezası öngörülmüştür(58).

İtalya'da İtalyan Birliğinin kurulmasından sonra yapılan çalışmalarla hazırlanan 50 yıldan eski taşınır ve taşınmaz eski eserleri koruma kapsamına alan tasarı 1902 yılında kanunlaşmış; yasaya göre kamu elindeki eski eserlerle, korunmamaları halinde yurt kültürüne büyük zararlar vereceği düşünülen özel mülkiyetteki eski eserlerin listelenmesi kabul edilmiş, listeye alınan eski eserler Milli Eğitim Bakanının denetimine verilmiş, bakanın izni olmadan bu eserlerde değişiklik yapılması, satılması yasaklanmış, yasaya uymayanlara ağır para cezaları öngörülmüştür(59).

1902'de Hessen'de (Almanya) Eski Eserler tanımını çok iyi yapan "Eski Eserlerin Korunması Hakkında Yasa" yürürlüğe girmiş, 1904'de Prusya'da (Almanya) çıkarılan yasa ile korunacak eserlerin teknik bakım yöntemi oldukça iyi bir şekilde belirlenmiştir(60).

Hollanda'da 1903 yılında anıtların saptanması ve belgelenmesiyle görevli Hükümet Komisyonu oluşturulmuş, 1918 yılında anıtların korunması için Devlet Bürosu kurulmuştur(61). Aynı amaçla Danimarka'da 1907 yılında Eski Binaları Koruma Derneği kurulmuş, tek yapıların ve anıtların korunmasına yönelik ilk koruma yasası çıkarılmıştır. 1912 yılında Norveç'te Tarihsel Anıtların Merkez Bürosu kurulmuş(62). 1920'de İsveç'te kiliselerin ve çevresi ile birlikte yerel kilise mezarlıklarının korunması için parasal destek sağlanmıştır(63).

Fransa'da 1913'de Tarihsel ve Kültür Değeri olan tek yapıları korumaya yönelik "Tarihi Anıtlar Yasası" çıkarılmış ve korunacak eserlerin 500 metreye kadar olan çevresi koruma alanı olarak ilan edilmiştir(64). İsviçre'de 1911 yılında Koruma kanunları ile bütün kantonlarda yasal koruma sağlanmaya çalışılmış, 1917 yılında Anıtların korunması için Federal Komisyon kurulmuştur(65).

Amerika Birleşik Devletlerinde de ilk kapsamlı koruma yasası XX.Yüzyılın başında 1906'da çıkarılmıştır(66). Federal Eski Eserler Yasası Adlı bu yasa ile tarih öncesi ve tarihsel kalıntıların, anıtların ve taşınır eserlerin korunması gereği kabul edilmiş ve koruma sorumluluğu İçişleri Bakanlığı'na verilmiştir(67).

- **TARİHSEL ESERLERİN KORUNMASI KONUSUNDA İLK ULUSLARARASI GİRİŞİM: VI. ULUSLARARASI MİMARLAR KONGRESİ**

Tarihsel eserlerin korunması konusundaki uluslararası girişimlerin başlangıcı da XX. Yüzyılın ilk yıllarına rastlar. 1904 yılında Madrid'de toplanan "VI. Uluslararası Mimarlar Kongresi"nde mimari anıtların korunması ve onarımı konusunda ilk uluslararası kararlar alınmıştır(68). Yalnız "Anıtsal Yapıları" kapsayan korunacak değerler, "yaşayan" ve "ölü" olarak iki gruba ayrılmış ve bunlara uygulanacak koruma işlemleri belirlenmiş ve bu işlemlerin kesinlikle uzman mimarlarca yapılması gereği vurgulanmıştır(69).

2.8. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUCUNDAKİ YIKIMA TEPKİ OLARAK DOĞAN KORUMA DÜŞÜNCESİ: ANIT ÇEVRELERİNİN ve YAPI GRUPLARININ KORUMA KAPSAMINA ALINMASI

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra savaşın getirdiği yıkıntılar, kalıntılar kaybedilen değerlere ilgiyi ve duyarlılığı arttırmış, yıkılan alanların tarihsel değerleri yanında kültürel değerleri de önem kazanmış, tek eserlerin korunmasında, onarımında izlenecek yöntemler saptanırken anıtların çevreleri ile birlikte düşünülmesi gereği ilkeler arasında yer almıştır. Savaşı izleyen yıllarda Avusturya, Polonya, Fransa ve İngiltere olmak üzere pek çok ülkede tarihsel ve kültürel önemi olan yapı gruplarının korunmasına yönelik yeni kapsamlı yasalar çıkarılmaya başlanmış, koruma ile ilgili örgütler geliştirilmeye çalışılmış, yerel yönetimlere de önemli görevler verilmiştir.

- **SAVAŞ SONRASINDA AVUSTURYA, POLONYA, FRANSA, İNGİLTERE, BELÇİKA'DA KORUMA GİRİŞİMLERİ**

Avusturya'da 1920 Anayasası devleti eski eserleri korumakla görevlendirmiştir(70).1923 yılında da yalnız tek yapılarla ilgili, fakat oldukça kapsamlı "Federal Anıt Koruma Yasası" çıkarılmıştır(71).

1795 yılındaki üçüncü bölünmeden sonra bağımsızlığını yitiren, Birinci Dünya Savaşından sonra bağımsız bir devlet olarak yeniden ortaya çıkan Polonya'da koruma ile ilgili çalışmalar 1928 tarihli "Ulusal Servet İçindeki Anıtların ve Çevrelerinin Restorasyonu Yasası"nın çıkarılması ile başlamıştır. 1937-1939 yılları arasında II.Dünya Savaşından sonraki onarımlarda büyük ölçüde yararlanılan saptama ve belgeleme çalışmaları yapılmıştır(72).

Fransa'da 1930 tarihli "Sit"ler yasası tek yapılardan sonra yapı gruplarını da koruma kapsamına almış, kırsal görünümünün, parkların, kentsel, tarihsel, sanatsal sitlerin de koruma listelerinin yapılmasını öngörmüş, yeni gelişmelerin ve yapı yüksekliklerinin denetimini sağlama koşulları saptanmış, 1943 yılında çıkarılan yasa ile tescil edilen eserlerin sınıflandırma şekli belirlenmiştir(73).

İngiltere'de 1913 yerasından sonra çıkarılan 1931 Eski Anıtlar Yasası, yerel yönetimlere tarihsel anıtlarla birlikte tarihsel çevrelerin korunması görev ve yetkisini vermiş, 1932 Kent ve Kır Planlama Yasası yerel yönetimlere tarihsel alanların korunmasını koruma planları yoluyla gerçekleştirmesini önermiştir(74).

Belçika'da 1931 yılında Anıt ve Sitleri Koruma Yasası kabul edilmiş, yasaya göre anıt ve sitler sınıflandırılmış, önemli tarihsel binaların ve 50 metre yarıçapındaki çevrelerinin korunması için devletten, özel idareden, belediyeden ilk kez yasal parasal yardım olanağı sağlanmıştır(75).

2.9. 1930'LARDAKİ KORUMA ANLAYIŞI: ÇEVRE KORUMAYI DA KAPSAMINA ALAN ÖNEMLİ YASALAR ve KORUMANIN PLANLAMA KAPSAMINA ALINMASI KONUSUNDA İLK GİRİŞİMLER

• TARİHSEL ANITLARIN ve ANIT ÇEVRELERİNİN KORUNMASI KONUSUNDA ULUSLARARASI TOPLANTILAR

1904 yılında VI.Uluslararası Mimarlar Kongresinde alınan ilk Uluslararası kararlardan sonra 1930'larda Atina'da koruma ile ilgili sorunların çözümünü amaçlayan 2 önemli uluslararası toplantı yapılmıştır.

• 1931 Atina "Tarihsel Anıtların Korunması İle İlgili Mimar ve Teknisyenlerin I. Uluslararası Konferansı

21-30 Ekim 1931 tarihinde Atina'da yapılan Tarihsel Anıtların Korunması ile ilgili Mimar ve Teknisyenlerin I.Uluslararası Konferansında anıtların korunmasının tekniği ve yöntemi konusunda ilkeler belirlenmeye çalışılmış, anıtlarla birlikte anıt çevrelerinin de koruma altına alınması görüşü benimsenmiş, koruma ile ilgili yasal ve yönetsel önlemler tartışılmıştır(76).

• 1933 Atina "Uluslararası Çağdaş Mimarlık Kongresi-Atina Antlaşması"

1933 yılında yine Atina'da toplanan Uluslararası Çağdaş Mimarlık Kongresi'nde (CIAM) koruma sorunlarına değinilmiş, kongre sonucunda "Atina Antlaşması" olarak adlandırılan kararlar arasında koruma konusuna da yer verilmiştir(77). Anlaşmanın 65. maddesinde: bir kentin benliğini oluşturan (tarihsel) mimari değerlerin kesinlikle korunması gerektiği vurgulanmış; 66. maddesinde: geçmişe ilişkin her varlığın yaşama hakkı olmadığı, geçmiş bir kültürün anlatımı ise ve bir genel

yarara cevap veriyorsa korunabileceği savı öne sürülmüş; 67. maddesinde: salt estetik kaygılarla orada yaşayanların içinde bulunduğu sağlığa aykırı koşullar göz önüne alınmadan korumanın gerçekleştirilemeyeceği belirtilmiş; 68. maddesinde: tarihsel merkezlerin ulaşım sorunlarına ilişkin çözümler önerilmiş; 69. maddesinde tarihsel anıtların çevrelerindeki sefalet yuvalarının yıkılması ile yeşil alanlar yaratılması istenmiş; 70. maddesinde de koruma bölgelerinde yapılacak yeni yapılarda geçmiş dönemin anlatısının (üslubunun) kullanılmasının kötü sonuçlar verdiği düşüncesi savunulmuş ve "geçmiş körü körüne kopya etmek demek, kendini yalana mahkûm etmek ve kurallara göre -sahte- yapmak demektir" denilmiştir(78).

• **İSPANYA, A.B.D. İTALYA, FİNLANDİYA, İSVEÇ, HOLLANDA'DA SİT KORUMA YASALARI ve KENTSEL KORUMA GİRİŞİMLERİ**

1930'lardan sonra çıkarılan yasalarla tek anıtlarla birlikte yapı gruplarının ve alanların korunması sağlanmaya çalışılmış, planlama yasalarında da koruma önlemlerine yer verilmeye başlanmıştır. 1926 yılında ilk koruma yasasını çıkaran İspanya'da 1933 yılında artistik, arkeolojik, paleontolojik veya tarihsel değeri olan yüzyılın üstündeki tek anıtlarla birlikte, şehirselleşmiş komplekslerin ve pitoresk görünümünün korunmasını amaçlayan ulusal Artistik Miras Yasası kabul edilmiştir(79). Aynı yıllarda Amerika'da da tek yapı ile birlikte çevre koruma düşüncesi benimsenmiş, 1935 yılında "Tarihsel Sitler" Yasası çıkarılmış, eyaletlerde de tek tek kapsamlı yasalar hazırlanmış özel tarihsel ve kentsel alanlarda koruma uygulamaları yapılmıştır(80). İtalya'da 1931 yılında kabul edilen ve anıtlara uygulanacak restorasyon ilkelerini belirleyen "Cartadel Resturo"dan sonra, 1939 yılında Mussolini tarafından çıkarılan iki yasa ile - tarihsel, kentsel ve güzel görünümlü alanları da içeren- sanatsal ve tarihsel değeri olan objelerin korunması öngörülmüş, korumanın "Landscape" ve "Townscape" planları yoluyla yapılması istenmişti. Resmî ya da özel kişilere ait tescilli eski eserlerin Milli Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Bölümünün izni olmadan yıkılamayacağı, değiştirilemeyeceği, restore edilemeyeceği hükmünü getiren yasalar eserlerin korunması için gerekli giderlerin sahiplerince karşılanmasını ancak bu olası değilse devletin giderlerin bir kısmını ya da tümünü üstlenmesini kabul etmiştir(81).

Finlandiya'da 1932 İnşaat Yasaları eski kent alanlarının planlama yoluyla korunmasını önermiştir(82). İsveç'te 1936'da Stockholm eski şehrinin restorasyon çalışmalarını yürütmek için özel bir kuruluş oluşturulmuş, Devlet ve Kent Konseyinden düşük faizle borç sağlanmış, 1942'de kabul edilen Eski Anıtlar ve Buluntular Yasası ile bütün arkeolojik sitler ve eski kalıntılar çevreleri ile birlikte koruma altına alınmış, aynı yıl çıkarılan "Tarihsel Binalar Yasası" ile bireysel koruma hükümleri ile birlikte koruma kapsamına alınmış, 1947 İnşaat Yasası ile Anıtlar ve çevrelerinin koruma koşulları belirlenmiştir(83). Hollanda'da da 1940'da tarihsel anıtların korunması için ilk kurallar çıkarılmıştır(84).

2.10. II.DÜNYA SAVAŞINDAN SONRA TOPLU YIKIMIN GETİRDİĞİ KORUMA ANLAYIŞI: YENİDEN CANLANDIRMA ÇALIŞMALARI

II. Dünya Savaşından sonra o güne kadar görülmemiş ölçüde yıkıma uğrayan, toptan yok olan alanlar çevre koruma anlayışına yeni görüşler getirmiş, alan koruma düşüncesini kuvvetlendirmiş, toplum yaşamında tarihsel, görsel, geleneksel, sosyal ve kültürel değer taşıyan eski şehir merkezlerinin tüm öğelerinin birlikte korunması ilkesi ortaya çıkmıştır. Savaşı izleyen yıllarda, savaş sırasında yıkıma uğrayan

alanlar ya çağdaş gereksinimleri karşılayacak donatım eklentisiyle "eskisinin aynı" şekilde; ya tarihsel binalara benzer mimari özellikler gösteren binalarla "eskisinin benzeri" şekilde ya da eski mimariden tümden farklı mimari stilde yeni binalarla "çağdaş" anlamda yeniden inşa edilmiştir(85). Eski Merkezlerin toplumun benliğini oluşturduğu ve ulusal kültürün simgesi olduğu bilincinin halk tarafından da benimsendiği yerlerde yıkılan alanlar yıkıma tepki olarak yıkımdan önceki planları ile yeniden inşa edilmiş ve yeniden canlandırılmıştır. Polonya'da Varşova, Poznan, Gdansk; Fransa'da the Grand'Place, d'Arras bu tür uygulamalara örnektir(86).•

• II.DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA POLONYA, MACARİSTAN, İTALYA, FRANSA, İNGİLTERE'DE KORUMA ÇALIŞMALARI

II. Dünya Savaşı sırasında bombalanan ve önemli ölçüde yıkıma uğrayan Polonya'da "millet ancak medeniyeti yıkılırsa ortadan kalkar" atasözünün etkisiyle eskiyi yeniden canlandırma girişimleri başlamış ve savaşın hemen ardından ülkenin her yerindeki yüzlerce yıkıntı üzerine ulusal simge sayılan kartal resimli panolar konarak, bu yıkıntılar ulusal kültür anıtları sayılmış ve olduğu gibi saklanmış, sırayla 1939 öncesi belgelere dayanarak yeniden inşa edilmeye çalışılmıştır(87).

Polonya gibi Macaristan'da da savaş sonrasında eskiyi koruma düşüncesi yaygınlaşmış, Macaristan'da 1949'da çıkarılan koruma yasası ile özel mülkiyetteki yapıların bakım ve onarımı yapı sahibinin sorumluluğuna verilmiş; ancak daha sonra pek çok anıt devlet mülkiyetine geçirilmiştir(88). Macaristan'da yapılan koruma uygulamalarında Polonya'dakinden farklı olarak eskiyi aynen yeniden inşa etmek yerine yıkıntılar, bina kalıntıları olarak saklanmış, ya da yerlerine yeni çağdaş binalar yapılarak doku ile bütünleştirilmesine çalışılmıştır(89). 1957'de de örgütsel yapı düzenlenmeye çalışılarak Yapım ve Kentsel Gelişim Bakanlığına bağlı, ulusal anıtları saptama ve belgeleme yetkisine sahip Ulusal Anıtlar Direktörlüğü kurulmuştur(90).

Savaş sonrasında büyük ölçüde yıkıma uğrayan İtalya ve Fransa'da da eskiyi canlandırma girişimleri hızlanmış, İtalya'da 1947 Anayasası, devleti tarihsel ve sanatsal değeri olan yapıları korumakla yükümlü tutmuş, 1942 yılında çıkarılan Şehirselsel Gelişim yasasına ve genel koruma yasalarına ek olarak özel önemi olan Venedik, Assisi, Siena, Urbino gibi kentlerin ve anıtsal yapıların korunması için özel yasalar dizisi hazırlanmaya başlanmıştır(91).

Fransa'da 1945 yılında anıtların ve sitlerin çevresinde yarıçapı 500 metreye kadar ulaşan koruma alanlarında da sitlerdeki gibi koruma ve yardımlar sağlanmış, 1959'da 1852 temizleme emirleri André Malraux tarafından canlandırılmıştır(92).

Planlama yolu ile koruma görüşünü benimseyen İngiltere'de 1944 ve 1947 Kent ve Kır Planlama Yasaları da mimari ve tarihsel yönden önemi olan yapıların korunması için kapsamlı listeler hazırlanmasını öngörmüş, yerel planlama yönetiminde I. ve II. Derece olarak tescil edilen yapıların kullanım hakları kısıtlanmış, izinsiz değiştirilmesi ve yıkımı yasaklanmış(93) 1953 tarihli "Tarihsel Yapılar ve Eski Anıtlar Yasası" ile "Tarihsel Yapılar Konseyi" kurulmuş, korunması öngörülen yapıların bakımı ve onarımı için parasal yardım sağlanmış tır(94). İsveç'te de 1947'de çıkarılan "İnşaat Yapım Yasası" ile anıtların çevrelerini de korumak için çeşitli koşullar saptanmıştır(95).

• **II.DÜNYA SAVAŞINI İZLEYEN YILLARDAKİ ULUSLARARASI GİRİŞİMLER: ICOM, COUNCIL OF EUROPE, ICCROM, ICOMOS... un KURULUŞU**

II.Dünya Savaşını izleyen yıllarda kültürel ve tarihsel kalıtların yalnız ilgili oldukları ulusların değil, tüm dünyanın ve tüm insanlığın ortak serveti olduğu ve gelecek kuşaklara ortak çabalarla aktarılması düşüncesinin benimsenmesinden sonra uluslararası girişimler de yoğunluk kazanmış ve çeşitli uluslararası kuruluşlar oluşturulmuştur. Unesco tarafından 1946 yılında ICOM (International Council of Muséums); 10 Avrupa ülkesi tarafından 1949 yılında, Avrupa Konseyi (Council of Europe), yine Unesco tarafından 1959 yılında ICCROM (International Centre for the Study of the Préservation and Restoration of Cultural Property) 1963 yılında Avrupa Konseyi tarafından Europe Nostra kurulmuş, 1965 yılında da 5 Afrika, 15 Amerika, 10 Asya, 26 Avrupa ülkesinin üye olduğu ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) oluşturulmuştur (96) . UN (United Nation), UNESCO (United Nation Educational, Scientific, Cultural Organization), OECD (Organization for Economie Coopération), EEC (European Economie Community), ECE (Economie Commission for Europe), NATO (North Atlantic Treaty Organization) gibi konu ile dolaylı ilgili uluslararası kuruluşlar çevre sorunları ile birlikte koruma sorunlarına da eğilmişler, kuramsal ve uygulama çalışmalarını desteklemişlerdir. IFHP-IVWSR-FIHUAT (International Fédération for Housing and Planning) Uluslararası Mimarlar Birliği (International Union of Architects), IFLA (International Fédération Landscape Architects) gibi uluslararası meslek kuruluşları da kurdukları komisyonlar ve düzenledikleri toplantılarla konunun kuramsal düzeyde geliştirilmesine çalışmışlardır(97).

• **Unesco Tarafından Düzenlenen Seri Toplantılar**

1954-1970 yılları arasında Unesco tarafından koruma ile ilgili düzenlenen toplantılarda 1954 yılında Lahey'de "kültürel varlıkların korunması", 5 Aralık 1956'da Yeni Delhi'de "Arkeolojik kazılarda uluslararası ilkelerin saptanması", 11 Aralık 1962'de Paris'te "Doğal güzelliklerin korunması", 19 Kasım 1964'de ve 14 Kasım 1970'de Paris'te "Kültürel varlıkların yasal olmayan yollarla yurtdışına çıkarılmasının önlenmesi", 1968'de Paris'te "kültürel varlıkların ve sitlerin korunmasında kriterler, bilimsel, teknik ve yasal ilkelerin belirlenmesi"(98), 6 Kasım 1972'de "Kültürel ve Ulusal kalıtların ülke çapında; dünya kültürel ve doğal kalıtların dünya çapında korunması", 26 Kasım 1976'da Nairobi'de "kültürel varlıkların uluslararası değişimi ve tarihsel alanların çağdaş rolü ve korunması" konuları tartışılmış, üye ülkeler arasında anlaşmalar yapılmış ve tavsiye kararları alınmıştır(99).

• **AVRUPA KONSEYİ'NİN ULUSLARARASI GİRİŞİMLERİ**

Üyeleri arasında daha sıkı bir işbirliği sağlayarak ortak kültürel, tarihsel kalıtın korunmasının amaç ve ilkelerini belirlemek, ekonomik ve sosyal gelişmelerle bağdaştırmak amacını güden Avrupa Konseyi, 1 Ocak 1962'de kültürel siyasasına ilişkin önerileri geliştirmek, gerekli kaynakları belirlemek üzere Kültürel İşbirliği Konseyini kurmuştur(100). Konsey 10 Mart 1963 tarihinde mimari kalıtların durumu konusunda sunulan bir rapor üzerine en kısa sürede etkin önlemler almayı kararlaştırmış hükümetler arasındaki ilişkiler yanında, bölgelerdeki yükümlülere ve kamuoyunu da kapsayan üçlü bir işbirliğini sağlayacak düzenin kurulmasını öngörmüştür(101). Bu amaçla 1963 yılında düzenlenen toplantıda konu ile ilgili olarak kamuoyunun dikkatinin çekilmesi ve en kısa sürede bir dizi toplantı ile bir program düzenlenerek gereken önlemlerin alınmasına ve eyleme geçilmesine karar verilmiştir(102). Aynı yıl verilen bir önerge ile yerel ve bölgesel yönetimlerin bu konuda oynadıkları role dikkat çekilerek "Tarih ve Sanat değeri olan Yerleşme ve eski anıtların

korunmasında ve yeniden düzenlenmesinde ulusal düzeydeki gelişmelerin -özellikle başarılı örneklerin- bütün Avrupa belediyelerinin bilgisine sunulmasına ve Avrupa Tarihsel Kentler Birliği'nin kurulmasına karar verilmiştir(103). Avrupa Konseyi, yerel yönetimlerle birlikte kamuoyu desteğinin de önemini göz önünde bulundurarak 1963 yılında alınan bir başka kararla tarih ve sanat yönünden değeri olan yerleşme ve eski anıtların korunması ve yeniden değerlendirilmesi amacını güden Avrupa'daki ulusal özel örgüt ve dernekleri bir araya getiren "Europe Nostra"yı kurmuştur(104). Europe Nostra 1967-70 yılları arasında konu ile ilgili 4 toplantı yapmış; 1967'de Strasbourg'da Kıyı Alanlarının korunması, 1968 de Bamberg'de Kent Yenileme ve Tarihsel Miras, 1969'da Amsterdam'da Eski Yapıların Sağlıklılaştırılması, 1970'de Malta'da Turizm ve koruma konuları tartışılmıştır(105). IFHP (International Federation for Housing and Planning) 1961 Eylülünde tarihsel kent merkezlerinin korunması ile ilgili bir çalışma grubu kurmuş ve 1961'de Santiago di Compostella'da, 1962'de Paris'te, 1963'de Roma'da, 1964'de Venedik'te toplantılar düzenlemiştir(106).

2.11. 1960'LARDAKİ TARİHSEL BÜTÜNLERİN KORUNMASI DÜŞÜNCESİ: SİT KORUMA ANLAYIŞINA GEÇİŞ

• 1964 VENEDİK II.ULUSLARARASI TARİHSEL ANITLARIN MİMARLAR ve TEKNİSYENLERİ KONGRESİ: VENEDİK TÜZÜĞÜ

Tarihsel bütünlerin korunması düşüncesi uluslararası düzeyde ilk kez 1961 yılında Santiago di Compostella'da yapılan toplantıda tartışılmış(107), 1964'de Venedik'te yapılan II.Uluslararası Tarihsel Anıtların Mimarlar ve Teknisyenleri Kongresinde benimsenmiştir. "Venedik Tüzüğü" adı ile anılan kongre kararlarında tarihsel anıt kavramı tek yapıdan çevre boyutuna çıkarılmış ve tanımlarda "Tarihsel anıt kavramı yalnızca bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihsel bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kaplar" denilmiştir(108). Anıtların korunmasında ve onarılmasındaki amacın "onları bir sanat eseri olduğu kadar bir tarihsel belge olarak da korumak" olarak belirlendiği tüzükte, korumanın kalıcı olması, devamlılığının sağlanması ve korunan eserin yararlı bir toplumsal amaç için kullanılması ve anıtın ölçeğinin dışına taşmamak koşulu ile çevresinin de koruma kapsamına alınması önerilmiş; onarım teknik ve yöntemleri; kazı ve yayın ilkeleri saptanmaya çalışılmıştır(109).

• ICOMOS (INTERNATIONAL COUNCIL OF MONUMENTS AND SITES) KURULUŞU ve DÜZENLEDİĞİ TOPLANTILAR

Venedik tüzüğünün uluslararası düzeyde benimsenmesinden sonra tarihsel anıtların korunması ve restorasyonunun dünya ölçeğinde eşgüdümünü sağlayacak uluslararası bir örgüte gereksinme duyulmuş ve UNESCO tarafından 1965 Haziran'ında Crocow'da yapılan toplantıda ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) kurulmuştur(109). 1965'de Warsaw'da yapılan toplantıdan sonra, ICOMOS 1966'da Levoca'da (Çekoslovakya) tarihsel merkezlerin sorunları, 1967'de Caceres (İspanya) da Tarihsel merkezlerin yaşatılması ve korunması, 1968'de Tunus'ta İslâm Dünyasının karşılaştığı koruma sorunları, 1969'da Oxford'da kültürel turizmin gelişmesi içinde anıtların ve sitlerin korunması ve değerlendirilmesi, 1969'da Leningrad'da Anıtlar ve Toplum, Ekim 1969'da "Graz'da Tarihsel Merkezlerde Ulaşım" konularında toplantılar düzenlemiş ve koruma anlayışının gelişmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur(110).

2.12. KENTSEL KORUMA SORUNLARINA ÇÖZÜMLER ARANMASI: ETKİN KORUMA DÜŞÜNCEİ

• AVRUPA KONSEYİ KÜLTÜREL İŞBİRLİĞİ KONSEYİNİN KENTSEL ETKİN (AKTİF) KORUMA KONUSUNDA DÜZENLEDİĞİ SERİ TOPLANTILAR

Avrupa Konseyi Kültürel İşbirliği Konseyinin tarihsel koruma sorunları üzerinde tartışma yapma yetkisini verdiği teknik danışmanlar grubu(111) kentsel koruma konusunda bir sentez çalışmasını oluşturmak amacıyla 1965-1969 yılları arasında 5 toplantı düzenlemiştir. Bunlardan ilki Mayıs 1965'de Barselona'da, ikincisi Ekim 1965'de Viyana'da, üçüncüsü Ekim 1966'da Bath'da, dördüncüsü Mayıs 1967'de Lahey'de, beşincisi Eylül 1968'de Avignon'da yapılmıştır. Bu toplantılar "kentsel koruma" sorunlarına yaklaşım açısından önemli sonuçlar sağlamıştır.

• 17-19 Mayıs 1965 Barselona Toplantısı: "Koruma Belgelemelerinin (Envanter) Kriter ve Yöntemlerinin Saptanması

Mayıs 1965'de İspanya-Barselona'da yapılan ilk bilimsel tartışmada "Tarihsel ya da artistik değerleri nedeniyle korunmaları ve değerlendirilmeleri öngörülen yapı gruplarının ve alanların korunması ve sağlıklılaştırılmasına ilişkin saptama ve belgeleme (envanter) için yöntem ve ölçütlerin saptanması" ilkeleri tartışılarak Avrupa ülkelerinde ortak koruma ölçütleri, yöntemi ve terimler dizgesi oluşturmak amaçlanmış; sonuçta Avrupa konseyi üye ülkelerinden, ülkelerindeki tarihsel değerlerin korunması için en kısa sürede gerekli girişimlerde bulunarak korunacak değerleri tartışılan ölçüt, yöntem, örnek fiş ve terimler dizgesi esaslarına göre saptamaları, koruma önlemlerini ivedilikle almaları korumayı planlama kapsamı içinde yorumlamaları ve gerekli örgütleri kurmaları istenmiştir(112).

• 4-8 Ekim 1965 Viyana Toplantısı: "Anıtların Yaşatılması"

Ekim 1965'de Avusturya-Viyana'da yapılan "Anıtların Yaşatılması" adlı ikinci toplantıda "tarihsel ve kültürel değeri olan, ancak yapıldıkları dönemdeki işlevlerini yitirmiş (anıtsal) yapılara kendi estetik ve doğal çevrelerine uygun yeni kullanımlar sağlanarak ekonomik ve sosyal yaşantıya katılma" konusu tartışılmış, anıtların "müze alanlar" olarak korunmaması gerektiği ısrarla vurgulanarak üye ülkelere özel mülkiyetteki anıtların korunmasının bütünüyle yapı sahibine bırakılmayıp korumanın devletçe gerekli parasal, teknik yardımlarla desteklenmesi, halkın gerekli bilgilerle aydınlatılması. yapılara turistik işlev kazandırılmasının özendirilmesi, ilgili kuruluşlara gereken durumlarda satın alma ve kamulaştırma olanaklarının sağlanması ve çalışmalarını gerçekleştirecek örgütün kurulması önerilmiştir(113).

• 3-7 Ekim 1966 Bath Toplantısı: "Etkin Koruma Uygulaması İçin Yöntem ve Teknikler"

Ekim 1966'da İngiltere-Bath'da yapılan "Etkin Koruma Uygulaması İçin Yöntem ve Teknikler" adlı serinin üçüncü toplantısında da tarihsel ve sanatsal değeri olan anıt topluluklarının ve çevrelerinin etkin bir şekilde korunması için gerekli ilke ve yöntemler tartışılmış, teknik ve kuramsal sorunlar incelenmiştir. Toplantı sonunda alınan kararlarda üye ülkelere tarih ve sanat değeri olan alanların korunması ve çağdaş yaşama katılması için özel yasal önlemler alınması, yerel yönetimler ve derneklerin işbirliği ile halkın bilinçlendirilmesi, korunacak alanların çağdaş ve gerçekçi bir şekilde korunmaları ve yenilenmeleri için gelişme planları hazırlanması önerilmiş, yapılması öngörülen koruma amacına yönelik planların ekonomist, şehir plancısı ve koruma uzmanlarının işbirliği ile hazırlanması gerekliliği kabul edilmiş ve bunun da insan gücü ve parasal yönden önemli bir yatırımı gerektirdiği vurgulanmıştır(114).

• **22-27 Mayıs 1967 Lahey Toplantısı: "Bölge Planlamada Etkin Koruma"**

Mayıs 1967'de Hollanda-Lahey'de "Bölge Planlamada Etkin Koruma" adlı dördüncü toplantıda "Bölge Planlama Kapsamı İçinde Tarih ve Sanat Değeri Olan Yapı Grupları, Yapı Alanları ve Anıtların etkin bir şekilde korunması konusu tartışılmış, sonuçta mimari kalıtın yıkımına büyük ölçüde hızlı kentleşmenin ve koruma amacı gütmeyen imar planlarının neden olduğu kabul edilerek üye ülkelere korumanın fiziksel planlamalarla bütünleştirilmesi, ulusal, bölgesel ve yerel ölçekteki planlamalarla ilişkilerinin kurulması önerilmiştir(115).

• **30 Eylül-5 Ekim 1968 Avignon Toplantısı: "Koruma ve Sağlıklılaştırma Siyaseti"**

Eylül 1968'de Fransa-Avignon'da yapılan "Koruma ve Sağlıklılaştırma Siyaseti" başlıklı son toplantıda daha önce yapılan dört toplantının ışığı altında tarih ve sanat değeri olan yapı gruplarının ve yapı alanlarının korunması ve sağlıklılaştırılması siyaseti belirlenmeye çalışılmış, üye ülkelerden tarihsel değeri olan yapı, yapı grubu ve yerleşmelerin sistemli bir şekilde incelenmesi, korumanın çevre ve bölge planlamaları ile sorumlu kuruluşlar arasında işbirliği ile gerçekleştirilmesi, her yaşta halkın eğitilmesi ve katılımının ve bu konuda gerekli iletişim -basın, radyo, TV- araçlarından yararlanılması korumayı gerçekleştirecek parasal ve teknik olanakların yaratılması, ulusal, bölgesel ve yerel ilgili kuruluşların eşgüdümle çalışması ve derneklerin katkısının sağlanması önerilmiştir(116).

Bütün bu çalışmalarla koruma kapsamı uluslararası düzeyde tek "anıtsal" yapılardan çevre boyutuna genişletilmiş eylemsiz koruma (pasif koruma) = müze anlayışı yerine etkin koruma düşüncesi benimsenmiş, planlama ile korumanın kesin ve açık ilişkisi ortaya konmuştur.

• **1970 Avrupa Koruma Yılı**

Daha sonra Kasım 1969 tarihinde Belçika-Brüksel'de yapılan ilgili bakanlar seviyesindeki toplantıda da bu alandaki çalışmalarını sürdürmek üzere ilgili uzmanlardan oluşan "Anıtlar ve Sitler Komitesi" kurulmuş ve 1970 yılı çalışmalarını daha da yaygınlaştırmak amacıyla "Avrupa Koruma Yılı" olarak ilân edilmiştir(117).

2.13. ETKİN KORUMA DÜŞÜNCESİNİN UYGULAMALARI

Uluslararası girişimlere koştur olarak tüm dünyada anıt koruma düşüncesinden alan koruma düşüncesine geçiş 1950-1960'lı yıllara rastlar. Kentlerin hızla ve düzensiz bir şekilde gelişmesi, tarihsel, doğal ve kırsal kesimin hızla yok olması "koruma" kaygısını arttırmış; hızla artan nüfusun gereksinmelerine cevap veren kentin gelişmesini düzenleyen bölgesel ve yerel planların; doğal ve tarihsel çevrenin korunması ilkelerini de saptaması ve içermesi gereği kabul edilmiştir. Daha önce yalnız eşsiz görünümleri nedeniyle "müze parçaları" olarak korunan alanlara ekonomik işlev kazandırmak toplumu ve işlevleri de dikkate alarak "etkin (aktif) koruma" ilkelerini uygulamak(118) koruma çabalarını kent, bölge ve ülke planlama çalışmalarını ile bütünleştirmek üzere pek çok ülke 1960'lardan sonra imar yasalarında değişiklikler yapmaya ve özel koruma yasaları çıkarmaya başlamışlardır. 1951-1965-1970-1975 yıllarında Norveç'te, 1958, 1960-1964, 1966 yıllarında Finlandiya'da; 1960 ve 1964'de İsveç'te, 1958-1966'da İsviçre'de, 1960 ve 1971'de Batı Almanya'da, 1950, 1961 ve 1965'de Hollanda'da, 1962'de Polonya ve Belçika'da, 1962, 1966, 1969, 1970'de Danimarka'da, 1955, 1956, 1961, 1964, 1970'de İspanya'da,

1961, 1967, 1968'de İtalya'da; 1962, 1967, 1975'de Fransa'da, 1962, 1967, 1968, 1969, 1972, 1974'de İngiltere'de, 1962'de Polonya'da, 1964 ve 1967'de Macaristan'da, 1958'de Çekoslovakya'da, 1960, 1966'da A.B.D.'de koruma ve planlama koruma konularında yeni yasalar çıkarılmış veya var olanlar günün anlayışına göre yeniden düzenlenmiştir.

• NORVEÇ'TE SİT KORUMA ÇALIŞMALARI

Norveç'te 1905 Yasasının yerini alan bütün arkeolojik sitler ve tarih öncesi çağlardan başlayıp ortaçağlara kadar uzanan eski anıtları koruyan 1951 tarihli yasadan sonra, 1965 yılında tarihsel kent alanlarının korunmasını kolaylaştıran Kent Planlama Yasası çıkarılmıştır(119). 1970 yılında yürürlüğe giren Doğayı Koruma Yasası doğal ve kültürel değerlerin korunmasını amaçlamış, 1975'de 1951 ve 1920 tarihli yasaları düzenleyen iki yeni yasa Anıtların çevresi ve doğa ile olan ilişkisini dikkate alan önlemler getirmiştir(120).

• FİNLANDIYA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI

1958'de Finlandiya'da yürürlüğe giren yeni inşaat yasası ile bütün yeniden geliştirme planlarında kentsel, tarihsel ve etkili güzellikteki sitlerin korunması, bu alanlarda yapılacak yeni yapıların uyacakları koşullar belirlenerek sıkı denetimin sağlanması öngörülmüştür(121). 1964 Tarihsel Binalar Yasası korunacak yapılara yardım ve vergi indirimi olanakları getirmiş, 1960 kırsal kesimdeki, 1966 kentteki konutların çağdaş konfor koşullarına kavuşturulması için çıkarılan yasalarla korumanın devlet kredileri ile desteklenmesi sağlanmıştır(122).

• İSVEÇ'TE SİT KORUMA ÇALIŞMALARI

İsveç'te 1960 Eski Eserler Yasası ile yıkılan eski yapılar ve kalıntılar da dahil olmak üzere tüm tarihsel eserlere sıkı koruma koşulları önerilmiş, 1964 Doğayı Koruma Yasası ile de kırsal görünümünün korunması için önlemler getirilmiş, 1969-1971 yıllarında eski eserlerin incelenmesi ve korunmasına parasal olanak sağlayan ayrıntılı bütçeler hazırlanmıştır(123).

• İSVİÇRE'DE SİT KORUMA ÇALIŞMALARI

İsviçre'de 1958 yılında kantonların tek tek çıkardığı koruma yasalarını kuvvetlendirmek amacıyla Federal Kararname çıkarılmış ve devlet yardımı için yasal temel sağlanmıştır. 1966 yılında kabul edilen Federal Yasa ile devlete doğal ve tarihi sitlerin korunmasına yardım sağlamak için yetki verilmiştir(124).

• HOLLANDA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI

Hollanda'da 1950'lerde anıtların korunması için hazırlanan yasalardan sonra 1961'de kabul edilen Anıtları Koruma Yasası ve 1965 Planlama Yasası, Tarihsel bütünlük kadar artistik, bilimsel ve folklorik değer kriterleri altında halkın ilgisini çeken en az 50 yıllık listelenmiş yapıların, sitlerin ve taşınır eserlerin korunmasını öngörmüş, korumada yerel yönetimlere geniş ölçüde yetki ve sorumluluk vermiş, restorasyon harcamalarının %70'inin Kültür Bakanlığı, Konut Bakanlığı Belediye ve Özel İdarece yardım olarak verilebilmesini sağlamış, korunan eserlere vergi indirimi getirmiştir(125).

• **BELÇİKA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI**

Belçika'da 1962 Planlama Yasası, tarihsel alanların tüm ülkeyi kapsayan sektör planları yoluyla korunmasını öngörmüş; bu planların ışığı altında yerel yönetimlere genel planlarını ve özel gelişme planlarını hazırlama görevi verilmiştir(126). Yasaya göre korunacak eserlere eserin sahipliğine göre devlet, özel idare ve belediye tarafından harcamanın %80 - %100'üne varan oranda parasal yardım yapılması kabul edilmiş, 1971 yılında kurulan Mimari Miras Yöneticiliği, eski eserlerin saptama ve belgeleme çalışmalarını yürütmekle görevlendirilmiştir(127).

• **DANİMARKA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI**

Danimarka'da 1918 yılında çıkarılan ilk koruma yasası 1966'da yeniden güzden geçirilmiş, 1969'da değiştirilmiştir(128). Genellikle 100 yılın üstündeki tarihsel yapıları korumayı amaçlayan 1966 yasası ile devlete yıpranmış tarihsel yapıları satın alma, restore etme ve isteğe bağlı olarak yeniden satma olanağı sağlayan Bina Koruma Fonu kurulmuştur(129). Yasaya göre Kültür Bakanlığı Tarihsel Binalar Konseyi'nin önerisi üzerine koruma kararı alınan yapılarda yapılması istenen her değişiklik konseyin iznine bağlanmıştır; ancak yapı sahibine de istediği değişimi veya yıkımı gerçekleştirememesi durumunda kamulaştırma isteminde bulunma hakkı tanınmıştır(130). 1962 ve 1970 yıllarında tarihsel kentsel alanların korunmasına olanak veren Şehir Planlama Yasaları inşaat yönetmelikleri ve şehir planları hazırlanmış ancak uygulanması zorunlu tutulmayıp kullanım yetki ve kararı yerel yönetimlere bırakılmıştır(131). 1969'da tarihsel kentsel alanların sağlıklılaştırılması programları için özel koşulları, yardım ve kredileri kapsayan Slum Temizleme Yasası 25.000 nüfusun üzerindeki belediyelere Slum alanların temizlenmesi için planlar yapma ve bu planlama sırasında mimari değeri olan yapıları restore etme olanağı sağlamıştır(132). İlk kez 1917'de çıkarılan 1969 ve 1972 yıllarında yeniden gözden geçirilen Doğayı Koruma Yasası ile de pek çok doğal anıt korunabilmiştir(133).

• **İSPANYA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI**

İspanya'da 1933 tarihli "Ulusal Artistik Miras Yasası"ndan sonra 1955 yılında çıkarılan bir yasa ile gereken durumlarda devlete tescil edilen sanatsal ve tarihsel eserlerin kamulaştırma yetkisi verilmiş, 1956 yılında alınan bir kararla kentsel ve kırsal anıtların ve sitlerin korunmasının kent ve kır planlaması ile bütünleştirilmesi öngörülmüştür(134). 1961 yılında saptama, belgeleme, araştırma ve uygulama çalışmalarından, uzman yetiştirmeden sorumlu "Koruma ve Restorasyon Merkez Enstitüsü" kurulmuş, 1964 yılında koruma çalışmalarının eşgüdümünü sağlayacak bir servis oluşturulmuş, 1970'de uygulamayı ve denetlemeyi sağlayacak yerel komisyonlar görevlendirilmiştir(135).

• **İTALYA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI**

İtalya'da 1961 yılında yürürlüğe giren yasalar saptanan ve belgelenen yapılar için parasal yardım olanakları sağlamıştır(136). 1967 ve 1968 yılında yeniden düzenlenen kent planlama yasası tarihsel alanların sınırlarının kesinlikle belirlenmesini ve ayrıntılı planlar yapılmadan bu alanlarda hiçbir değişikliğe izin verilmemesini öngörmüş, tarihsel şehircilik standartlarını saptamış, para yardımı için yasal koşulları belirlemiştir(137). 1971 yılında kabul edilen konut yasası ile tarihsel merkezlerde düşük standartlı konutlar için yatırım olanakları sağlanmış, savaş sonrasında yıkıma uğrayan 11 kent için özel koruma yasaları çıkarılmıştır(138).

• **FRANSA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI**

Fransa'da 1962 yılında kabul edilen Malraux Yasası Dünya Koruma Hukukunun etkin yasalarından olarak bilinir(139). Yasanın amacı kültürel değeri olan kentsel alanların çöküntüye uğramasını önlemekle birlikte, uzun süredir işlevsiz kalan bu alanlara yeni işlevler vererek canlandırmak ve yeniden önem kazandırmaktır(140). Malraux Yasası korumaya ilişkin sorunların çözümü için yalnız yasaklama ve kısıtlamalar koymakla yetinmemiş, korumayı destekleyici önlemler de getirmiştir(141). Yasaya göre "Monuments Inscrits" olmak üzere 2 grupta toplanan korunacak eserlerin 500 metrelik çevreleri de koruma alanı kapsamına alınmış ve buradaki her türlü değişim özel izne bağlanmıştır(142). Birinci grup anıtların onarımı için %50, ikinci grup anıtların onarımı için %10-40 arasında devlet yardımı yapılması, kredilerle birlikte yapı sahibine harcamaların %80'ine varan devlet katkısında bulunulması ve korunan eserlerde vergi indirimi uygulanması kabul edilmiştir(143). Fransa'da 1930 Sitler Yasası, 1967 yılında yeniden düzenlenmiş, 1975 yılında 100 şehrin tarihi merkezlerinin korunması için yeni ölçüler geliştirilmiştir(144).

• **İNGİLTERE'DE SİT KORUMA ÇALIŞMALARI**

İngiltere'de 1953 tarihi Binalar ve Eski Anıtlar Yasası'ndan sonra çıkarılan 1962 Yerel Yönetimler (Tarihsel Yapılar) Yasası ile yerel yönetimlere tarihsel eserlerin korunması konusunda bakanlıkça parasal destekte bulunulması kararlaştırılmış(145), 1967 Civic Amenities Act yerel yönetimleri tarihsel ve mimari önemi olan alanları saptamak ve saptanan alanları sık sık gözden geçirmekle görevlendirilmiş, bu alanlarda korumanın sağlanması için sıkı bir planlama kontrolü önermiş ve planlamaya "koruma alanı" düşüncesini sokmuştur(146). 1968 Şehir ve Kır Planlama Yasası, 1944 ve 1947 yasalarına göre daha kuvvetli koruma önlemleri getirmiş, yerel yönetimlerin yetkisini arttırmış ve korumada etkin rol oynayan yerel koruma derneklerini koruma sürecinin içine almıştır(147). 1968 yasası ile tescilli yapılara zarar verenlere yeni cezalar öngörülmüş, eski ve yeni yapıların arşivlenmesi sağlanmaya çalışılmıştır(148). İngiltere'de Konut Yasaları düşük standartlı konuları iyileştirmek için yerel yönetimlere parasal yardım yapma yetkisini vermiştir(149). 1969 tarihli konut yasası, konut sahiplerine onarım harcamalarının %50'si kadar maksimum 1000 (pound)(150), 1974 Konut yasası 3700'a kadar yardım alma olanağı sağlamıştır(151). 1972'de yeniden düzenlenen Kent ve Kır Planlama Yasası, koruma alanı içindeki tescil edilmemiş binaların da denetimini sağlamış, önemli koruma alanlarının düzenlenmesi için parasal destekte bulunulması kabul edilmiştir(152). Kent ve Kır Donatımları Yasası planlanan koruma alanı içindeki tescil edilmeyen yapılara yapılacak müdahalenin de izne bağlanması zorunluluğunu getirmiştir(153). İngiltere'de 1975'de 3600 koruma alanı saptanmış, 1975'de 150.000 yapı tescil edilmiştir(154).

• **BATI ALMANYA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI**

Siyasal bir Federasyon olan Almanya'da anıtların korunması ile ilgili ortak bir yasa çıkarılmamıştır. Pek çok eyaletteki yasalar da Federasyon öncesi yasalardır. Ülkede 80.000 tescilli anıt olduğu söylenir(155). Ortak Sit koruma yasası olmayan Almanya'da 1960'da kentsel koruma konusunu da içeren Federal Kent Planlama Yasası hazırlanmış, Resenburg gibi önemli tarihsel kentlerin korunması için özel tüzükler çıkarılmış, 1971'de Kentsel ve Kırsal Yenilemenin etkilerini düzenlemek için yeni bir yasa kabul edilmiştir(156). Eyaletlerin özel koruma yasaları var. Bavyera'da 1973'de yürürlüğe giren Tarihsel Anıtları Koruma Yasası ile yapı gruplarını, bahçeleri ve parkları da kapsayan tescilli yapıların korunması için yardımlar ve vergi bağıışıklığı sağlanmıştır(157).

• **AVUSTURYA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI**

Avusturya'da yürürlükte bulunan 1923 Federal Anıt Koruma Yasası yalnız tek yapıların korunması ile ilgilidir. Yapı gruplarını ve siteleri kapsamına alan Federal bir Yasa henüz çıkarılmamıştır(158). 1965'lerden sonra korunması düşünülen kentlerde kendi koşullarına özgü koruma kararları ve yasaları hazırlanmıştır(159). 1967 yılında Salzburg için hazırlanan ilk örnekte koruma için özel bir fon oluşturulması öngörülmüş, koruma çalışmalarını yürütecek ve denetleyecek bir uzmanlar kurulu kurulmuştur(160).

• **POLONYA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI**

Polonya'da İkinci Dünya Savaşından sonraki gelişmelerden sonra 1962 yılında "Kültürel Değerlerin Korunması ve Müzeler Yasası" yürürlüğe girmiştir(161). Bu yasayla 5 gruba ayrılan ve sayıları 36.000'i bulan korunacak değerlerin Polonyalıların ortak kültürel varlıkları olduğu kabul edilmiş ve korunması ile bütün vatandaşlar görevlendirilmiştir(162). "Geçmiş ve günümüze ait, gelecek kuşaklara kültürel gelişimleri açısından tarihsel, bilimsel ve sanatsal değerleri nedeniyle aktarılması amaçlanan taşınır ve taşınmaz yapıtları" eski eser olarak tanımlayan yasa, tek yapılarla birlikte yapıların oluşturduğu iç mekânları, yapı gruplarını, çevrelerini, tarihsel kent strüktürlerini, yerleşmeleri, yeşil alanları, mezarlıkları da kapsamına almıştır(163). Polonya'da aralarında herhangi bir artistik ve kültürel değeri olmayan yapılardan Cracow'un Eski Şehri, Torun, Gdansk, Chelmo'nun tarihsel çekirdeğine kadar uzanan eski eserlerden -ulusallaştırılanlar dışında kalan- özel mülkiyette olanların onarımından ve bakımından yapı sahibi sorumlu tutulmuş; ancak gereken durumlarda devlet katkısı sağlanmıştır(164). Korumaya alınan eserlerin korumadan sorumlu Kültür ve Sanat Bakanlığının bölge ölçeğinden yerel ölçeğe kadar aşamalı olarak dağıtılan koruma birimlerinin onayını almadan yıkılması, değiştirilmesi, onarılması yasaklanmıştır(165).

• **MACARİSTAN'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI**

Macaristan'da bazı dinsel yapılar ve konutlar dışındaki yapılar ulusallaştırılmış ve 1964 yılında çıkarılan yasaya ve 1967 yılında yayınlanan İmar Bakanlığı kararnamesine göre eski eserlerin korunması devletin kamusal görevi sayılmış, kamu kuruluşları ellerindeki yapıların bakımından sorumlu tutulmuş; özel mülkiyetteki yapı sahiplerinin yapıları üzerindeki haklarının kısıtlanması öngörülmüştür(166). Macaristan'da arsa ve yapıların çoğu devletleştirilmiştir, ancak bazı dinsel yapılar ve konutların bir bölümü özel mülkiyettedir. Örneğin Sopron'daki korunacak konutların %20'si özel mülkiyettedir (167) . Macaristan'da korunacak yapılar her türlü imar planında kesin olarak korunan "anıtlar", ekonomik açıdan ana ilkelere uygunsa korunmasına karar verilen "anıt karakterindeki yapılar" ve "kent silueti yönünden önemli yapılar" olmak üzere üç gruba ayrılmıştır(168). Macaristan'da korumadan sorumlu kuruluş pek çok ülkede görüldüğü gibi Kültür Bakanlığı değil Kültür Bakanlığı ve Yerel Yönetimlerle eşgüdüm halinde çalışan İmar Bakanlığı ve Bakanlığın "Macaristan Anıt Dairesi"dir(169). Macaristan'da 73 kentten 13'ünün Tarihsel merkezleri korunmuş, 9000'in üstünde bina ve sit listelenmiştir(170).

• **ÇEKOSLAVAKYA'DA SİT KORUMA ÇALIŞMALARI**

Çekoslovakya'da 1958'de çıkarılan yasaya göre korunacak değerlerin hemen hepsi devlet mülkiyetinde olduğundan Macaristan'daki gibi koruma devletin görevi kabul edilmiş ve finansmanını devlet yükümlenmiştir(171). Korumadan sorumlu kuruluş Kültür ve Eğitim Bakanlığının Kamu Anıtları Merkez Komisyonudur(172). Çekoslovakya'da 1958 yasasına göre korunacak

değerler "ulusal düzeyde kültürel anıtlar", "ulusun kültürel yönden gelişmesinin ayrılmaz parçaları olan varlıklar, mekânlar", "değişmeye oldukça açık kültürel varlıklar" olarak üç gruba ayrılmıştır(173). Macaristan'da Kent Planlama projelerinde anıtların korunması düşüncesi diğer planlama amaçlarının ününde gelir(174). Çekoslovakya'da "yeni sosyalist toplumun yeni değerlerinin kültürel boşlukta yaratılamayacağı, tersine sosyal amaçlarını yitirmesine karşın mevcut geleneksel değerlerin biçimsel de olsa yaşatılması, gereği "koruma anlayışının temeli olmuş, bu değerlere yeni sosyal amaçlar kazandırılması çalışmaları yapılmıştır (175). 40.000 anıt koruma altına alınmış, 38 kent merkezinin -Tele, Slavonice, Cheb gibi- korunması amaçlanmıştır(176).

• SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLER BİRLİĞİNDE SİT KORUMA ÇALIŞMALARI

Rusya'daki koruma çalışmaları hakkındaki sınırlı kaynaklara göre Rusya'da da çevre koruma düşüncesi II.Dünya Savaşından sonra yaygınlaşmıştır(177). 1966'da Komünist Partinin eşgüdümünde "vatanseverlik duygularını arttırmak amacıyla kültürel mirasın yaygın kullanımını sağlamak" için "Tüm Rusyalılar Tarihi ve Kültürel Anıtları Koruma Kurumu" kurulmuştur(178). Kurum 1500 kadrolu üyesi ve Tarihi Anıtlar, Mimarlık, Güzel Sanatlar, Halk Sanatı, Edebiyat ve Müzik Eserleri, Tanıtma ve Yayın konusunda uzmanlaşmış bölümleri ile baştanbaşa tüm ülkenin kültürel ve tarihsel kalıtları ile uğraşmaktadır(179). 100.000'in üzerinde anıt devlet tarafından koruma altına alınmış ve korumadan sorumlu kuruluş, Kültür Bakanlığı, korunacak eserleri saptamış ve koruma ve bakını için gerekli bilgiyi halka vermek için 70 kadar atölye kurmuştur(180). Rusya'da da korunacak anıtların çevrelerinde koruma "güvenlik" bölgeleri ayrılması, korumanın şehir planlaması ile organik bağlantısının sağlanması öngörülmüş tür(181). Şehir Planlama Enstitüsü yeni yapılanma, turizm ve sanayi bölgelerini tanımlarken anıt yoğunluğunun fazla olduğu bölgeleri genellikle yeni yapılanma ve endüstriyel gelişme için uygun olmayan alanlar olarak belirlemekte ve tarihsel binaların turistik ve rekreasyon kapasitelerinden yararlanmak üzere müze, otel, tatil evleri gibi kullanımlara çevrilmesini önermektedir (182).

Rusya'da savaş sırasında yıkılan Tsarskoye, Selo ve Pavlosk Şatolarının Restorasyon çalışmaları oldukça ilginç görünmektedir. Gerçeğe bağlılık batıya göre aşırı sayılabilecek ölçüdedir. Eski eserler yapıldığı dönemin malzemeleri ve işçiliği ile aynen inşa edilmektedir(183). Leningrad restorasyon okulunun batı ile kıyaslanmayacak ölçüde hünerli 1000'i aşkın restorasyon uzmanı olduğu söylenir(184). Gerçeğe bağlı koruma yaklaşımının en uç örneği olarak St. Isaac katedralinin çatısının 200 pound ağırlığında altın kullanılarak restore edilmesi ve kentteki sokakların 18.yüzyıldaki gibi gaz lambaları ile aydınlatılması gösterilebilir(185).

• AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE SİT KORUMA ÇALIŞMALARI

Amerika Birleşik Devletlerinde de Avrupa'daki koruma anlayışına koşut bir koruma düşüncesi gelişmiş ilk koruma girişimleri özel kişiler ve özel vakıf kuruluşlarınca sürdürülmüş tür(186). 1949'da Kongrece kazanç amacı gütmeyen ve ana amacı eğitici ve yol gösterici olmak olan, eğitsel bağışlarla yönetilen "Ulusal Tarihsel Koruma Vakfı" kurulmuştur(187). Amerika Birleşik Devletlerinde yapıların ve sitlerin Federal Yönetimce koruma altına alınabilmesi için alım ve sürekli kullanımın ekonomik olması koşulu ile İçişleri Bakanlığının hazırladığı tasarı Kongrece kabul edilerek yasallaştırılması gerekir(188). Federal Eyalet ve Yerel Yönetimler düzeyinde çeşitli koruma kararları bulunmasına karşın uygulanması isteğe bırakılmıştır. Tarihi çok eskiye dayanmayan Amerika'da geniş ölçüde denetimsiz olarak sürüp giden şehir yenileme

çalışmaları çok az tarihsel yapının kalmasına neden olmuş, korumayı sağlamak üzere eski yapı sahipliği halk arasında prestij sağlama konusu yapılmaya çalışılmıştır. 1960 yılında çıkarılan Ulusal Tarihsel Anıtlar Programı ile yapı sahiplerine yapıların ve sitlerin Ulusal Anıt olarak tanınmasını istemek hakkı verilmiş, tescil edilen yapıya asılan tabela ile yapıya ve sahibine ayrıcalık sağlanmıştır(189). Aynı yıllarda sahiplerinin içinde oturduğu eski yapıların korunması için para yardımları programları sürdürülmüş, 1966'da çıkarılan Federal Ulusal Tarihsel Koruma Yasası ile tarihsel koruma için Ulusal Danışma Konseyi kurulmuştur(190). Bu konseyin hazırladığı koruma listeleri yerel ve ulusal önemi olan yerleri kapsamakta ve önemli yapıların satın alınması için Ulusal Vakıftan para yardımı sağlamaktadır. Konsey eyaletler arası-birliği sağlamak amacı ile eyaletlerin koruma yasalarını yapmaları için bir eyalet Tarihsel Koruma Yasası Rehberi hazırlamıştır(191).

2.14. EKONOMİK ve SOSYAL ARAŞTIRMALARIN VERİLERİNİ DEĞERLENDİREN "BÜTÜNLEŞMİŞ KORUMA" DÜŞÜNCESİ, AVRUPA MİMARİ MİRAS YILI ÇALIŞMALARI

• AVRUPA MİMARİ MİRAS YILI ÇALIŞMALARI

1970'lerde de Avrupa ülkelerinin ortak mimari miraslarını koruma konusundaki çabalarını sürdüren Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 1971 Split Konferansından sonra 1972 yılında Avrupa ülkelerinin ortak mimari kalıtlarına ilgi ve övünçle bakmalarını sağlamak ve korunması girişimlerini desteklemek üzere bir kampanya açmış ve 1975 yılını "Avrupa Mimarisini Miras Yılı" olarak ilân etmiştir(192). "Geçmişimiz için bir gelecek" sloganı ile sürdürülen kampanya, Temmuz 1973 tarihinde İsviçre Zürih'te düzenlenen bir toplantı ile başlatılmıştır.

• 4-7 Temmuz 1973 Zürih Toplantısı

Bu toplantıda tarihsel ve kültürel değerleri olan korunacak alanların ve korumanın tanımı yapılmaya çalışılmış, saptama, belgeleme ve programlama yöntemi tartışılarak koruma sorunları üzerinde durulmuş; gittikçe artan teknik gelişme ve ekonomik baskı altındaki bu alanların korunmasında, kent dokusunun tarihsel arkeolojik ve mimari etüdü ile birlikte ekonomik ve sosyal araştırmaların verilerini de değerlendiren bütünleşmiş koruma siyasasına gereksinme olduğu; yeni yerleşmeler için yaratılan parasal olanakların koruma ve sağlıklılaştırma çalışmaları için de düşünülmesi gerektiği düşünceleri savunulmuştur(193).

• 21-25 Ocak 1975 Amsterdam Toplantısı, Avrupa Mimari Miras Yılı Amsterdam Deklarasyonu

21-25 Ocak 1975 tarihinde Amsterdam'da yapılan kongrede Amsterdam Deklarasyonu adı verilen sonuç bildirisinde Avrupa Mimari Mirasının tüm Avrupa ülkelerinin ortak malı olduğu ve ortak korunma önlemlerinin alınması gereği vurgulanmış, Mimari mirasın tek tek binalardan ve onların çevrelerinden oluşmadığı, tarihsel değeri olan köy ve Kentleri de kapsadığı hatırlatılarak kültürel değerleri yanında orada yaşayan insanlara ortak tarih ve ortak hedef bilinci aşıladığına dikkat çekilmiştir(194). Bu eserlerin karşı karşıya bulunduğu bozulma, yıkılma, yeni yapılanma ve ulaşım gibi tehlikelere karşı ortak bir koruma sorumluluğu ile davranılması, kent ve kır planlamasının ana hedeflerinden biri olarak benimsenmesi, yerel yönetimlerin mimari mirasın korunmasından sorumlu tutulması, eski dokuların sıhhileştirilmesi sırasında sosyal yapının değiştirilmemesi, tüm ülkelerdeki ilgili yasal ve yönetsel önlemlerin etkin hale getirilmesi, yerel örgütlere ve yapı sahiplerine gerekli parasal desteğin sağlanması, eğitim programlarında konuya yer verilmesi, gönüllü kuruluşların katılımının desteklenmesi, bugünün yapılarının da geleceğin mimari mirası olacağı göz önünde bulundurularak çağdaş mimarinin kalitesinin yükseltilmesi görüşleri savunulmuştur(195).

• **AVRUPA PİLOT PROJELER PROGRAMI ve AVRUPA KONSEYİ SERİ TOPLANTILARI**

Zürich toplantısından sonra Avrupa Konseyi 17 üye Avrupa ülkesinden 50 projeyi kapsayan "Avrupa Pilot Projeler Programı" adlı bir çalışma dizisi ile tarihsel dokuların korunup geliştirilmesinde kuramsal çalışmalarla birlikte somut örnekler göstermeyi ve bu örnekler üzerinde tartışmayı kararlaştırmıştır(196). Bu program kapsamındaki toplantıların birincisi Ocak 1974'de Edinburgh'ta, ikincisi Ekim 1974'de Bologna'da, üçüncüsü Nisan 1975'de Krems'te, dördüncüsü Nisan 1976'da Batı Almanya Berlin'de, beşincisi Ekim 1977'de İspanya Granada'da, altıncısı Ekim 1978'de İtalya Ferrara'da yapılmıştır. Tüm ülkelerdeki çağdaş koruma yaklaşımında etkili olan bu sempozyumların vardıkları sonuçları kısaca özetlemek yararlı görülmüştür.

• **2-25 Ocak 1974 Edinburgh Toplantısı: "Mimari Mirasın Korunmasının Ekonomik Sosyal Yönleri**

Avrupa Pilot Projeler Programında yer alan Ocak 1974'de İngiltere-Edinburgh'ta düzenlenen ilk toplantıda "Mimari Mirasın Korunmasının Ekonomik ve Sosyal Yönleri" konusu ele alınmış; Edinburgh kentinin sorunları ile birlikte Mimari Mirasın korunmasında yönetsel sorunlar ve parasal kaynaklar, sosyal ve ekonomik dengenin sağlanmasında kullanılacak planlı yöntemler, özel halk kuruluşları ve kamu kuruluşları arasındaki işbirliğini sağlayan araçlar tartışılmıştır(197).

• **22-27 Ekim 1974 Bologna Toplantısı: "Tarihsel Merkezlerin Korunmasının Sosyal Boyutu"**

Pilot projeler kapsamında Ekim 1974'de İtalya-Bologna'da yapılan "Tarihsel Merkezlerin korunmasının sosyal boyutu" konulu ikinci toplantıda kamusal güçlerin girişimi ile sağlanan olanaklar karşısında yeni gelişme bölgelerinin gerçekleştirilmesi ve tarihsel merkezlerin bütünlük korunması çözümlerinin -bir fonksiyonu olarak- sosyal maliyetlerinin ve ekonomik sonuçlarının değerlendirilmesi ve karşılaştırılması yapılmıştır(198). Sonuçta tarihsel merkezlerin korunmasının bilimsel bir araştırmaya dayanan bütünlük bir program gerektirdiği göz önünde bulundurularak, sosyal ve ekonomik dengeyi sağlamak üzere ekonomik gücü yüksek olmayan yöre sakinlerinin şehir çevresine göçmesine neden olan korumadan ötürü aşırı değer artışının, önlenmesi konuta ayrılan kaynakların şehir dışında yeni alanlar oluşturulmasına harcanması yerine mevcut konut yerleşmesinin yapısal yenilenmesine ve tarihsel merkezlerin korunmasına yöneltilmesi, kamu yönetimlerince saptanan programlar çerçevesi içindeki girişimlerin desteklenmesinde özel girişimcilerden de yararlanılması ve çalışmalara kesinlikle halkın katılmasının sağlanması ilkeleri benimsenmiştir(199).

• **21-24 Nisan 1975 Krems Toplantısı: "Orta Büyüklükte Bir Avusturya Kentinin Korunmasının Estetik, Ekonomik ve Sosyal Sonuçları: Halk ve Yerel Yönetim Arasında İşbirliği"**

Avusturya Krems'te Nisan 1975'de yapılan üçüncü toplantıda "Orta Büyüklükte Bir Avusturya kentinin korunmasının (yeniden canlandırılmasının) Estetik, Ekonomik ve Sosyal Sonuçları: Halk ve Yerel Yönetim Arasında İşbirliği" konusu tartışılmış ve yerel yönetimle halkın kendi olanakları ile gerçekleştirebilecekleri koruma ve yeniden canlandırma örneği olan Krems Deneyimleri tüm Avrupa ülkelerine aktarılmaya çalışılmıştır. Toplantı sonundaki bildiriye korumada yerel yönetim organlarının ve Hükümetlerin görevleri konusuna bir kez daha geniş biçimde değinilmiştir(200).

- **26-29 Nisan 1976 Berlin Toplantısı: "Büyük Avrupa Kentleri ve Değişim: Geçmişleri İçin Bir Gelecek"**

Nisan 1976'da Batı Almanya'da Berlin'de düzenlenen "Büyük Avrupa Kentleri ve Değişim Geçmişleri İçin Bir Gelecek" başlıklı dördüncü toplantıda Berlin, Paris, Stockholm, Viyana ve Barselona örnekleri üzerinde kent formları XIX.Yüzyılda belirlenen, büyük Avrupa kentlerinin korunması ile ilgili sorunlar tartışılmıştır(201). Toplantıda Büyük Avrupa kentlerinin bugünkü dokularının XIX.Yüzyılda görülen hızlı nüfus artışları ve sosyo-ekonomik değişimler sonucunda belirlendiği, daha sonraki teknolojik gelişmelerin, yeni tip konut yapımının ve kentsel etkinliklerin bu dokular üzerinde derin izler bıraktığı; birbirleri ile çelişik ekonomik ve sosyal istekleri ve beklentileri karşılamak zorunda kalan kent planlamalarının olumsuz sonuçları daha da arttırdığı ve XIX.Yüzyıldan ve daha önceki yıllardan kalan mirasın hızla gelişen yıkım, yapılaşma koşulları ve yenileme tekniklerinin tehdidi altında olduğu bir kez daha ortaya konmuş; XIX.Yüzyıldan kalan konut alanlarının sahip oldukları -kültürel değerler yanında- mekânsal ve mimari niteliklerin geleceğin yaşama mekânları için potansiyel değerleri oluşturduğu, korunmalarının ekonomik olarak da kârlı olduğu görüşü savunulmuştur(202).

- **26-29 Ekim 1977 Granada Toplantısı: "Bölge Planlamada Kırsal Mimari"**

Daha sonraki toplantılarda ilgi, kentsel alanlardan kırsal alanlara yöneltilmiş, kırsal alanlarda mimari mirasın korunması konusu ele alınmıştır. Ekim 1977'de İspanya - Granada'da yapılan Bölge Planlamada Kırsal Mimari adlı toplantıda kırsal mimarinin kültürel değerleri ve gelişmesi, kırsal mimarinin bütünleşik korunması ve sosyo-ekonomik gelişmesi, bölge planlamada bir etken olarak kırsal mimari temaları tartışılmış, sonuçta kırsal mimarinin ve ekolojik dengenin korunması için bölgesel ölçekte uzun ve kısa süreli önlemler alınması gerektiği düşüncesi benimsenmiştir(203).

- **10-13 Ekim 1978 Ferrara Toplantısı: "Bölge Planlamada Kırsal Mimari"**

"Kentsel Yerleşmelerin Canlılığı: Kır ve Kent Arasındaki Dengenin Bileşke ve Ürünü" konulu 6. toplantı, Ekim 1978 tarihinde İtalya-Ferrara'da yapılmıştır(204). Kırsal Mimari Mirasın korunması konusunda Granada'da yapılan toplantıda alınan kararlarla bağlantı sağlamayı amaçlayan bu toplantıda kentsel merkezler ve çevresel alanlar arasında denge aramada tarihsel merkezlerin rolü ve korunmalarının önemi tartışılmıştır(205).

- **AVRUPA KONSEYİ YEREL YÖNETİMLER BİRLİĞİ'NİN KORUMA KONUSUNDAKİ GİRİŞİMLERİ**

Avrupa Konseyi çerçevesinde görev yapan Yerel Yönetimler Birliğinde Tarihsel Kentlerin Korunması konusunda üç toplantı düzenlenmiş ve bu toplantılarda Koruma Sorunları tartışılarak korumada yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları belirlenmeye çalışılmıştır.

- **1 Ekim 1971 Split Toplantısı**

Tarihsel değeri olan kentlerle ilgili ilk sempozyum Ekim 1971'de Avrupa Konseyi Parlamenterler topluluğu tarafından Avrupa Yerel ve Bölgesel Yöneticileri himayesinde Yugoslavya Split'te yapıldı(206). Mimari kalıtın korunmasında yerel yönetimlerin oynayacağı önemli rolün tartışıldığı bu toplantı, yerel yöneticileri koruma ile ilgili karşılaştıkları sorunların çözümünde ve kaynakların kullanımında işbirliğine çağırılmıştır(207).

• 2 Ekim 1976 Strasburg Toplantısı

Birincisi Ekim 1971'de Split'te yapılan Tarihi Kentlerin Korunması Konferansının İkincisi Ekim 1976'da Strasbourg'da düzenlenmiş, konferansın sonunda yayınlanan bildiriye Avrupa Mimari Mirasını korumaya yönelik önlemlerin yeterli olmadığı, ortaya konarak korumayı olumsuz yönde etkileyen kentsel gelişme ilkelerinin yeniden dikkatle gözden geçirilmesi, kentsel ve doğal çevrenin yıkımının durdurulması, sosyal dengesizlik ve adaletsizliğin giderilmesi, nüfus dengesinin sağlanması, yerel ve bölgesel yönetimlerin kentsel ve kırsal planlama içinde yer alan bütünleşik korumada ana görevi yüklenmeleri ve halkla sürekli ilişkide bulunmaları, ilgili yasaların daha etkin hale getirilmesi; yerel yönetimlere, yapı sahiplerine ve kiracılara korumayı destekleyici parasal yardımların yapılması, tarihsel bağları olan yerleşmeler arasındaki ilişkilerin kuvvetlendirilmesi, koruma kampanyasına gönüllü kuruluşların da katılmasının sağlanması önerilmiştir(208).

• 29 Kasım-1 Aralık 19 78 Münich ve Landshut Toplantısı

Birincisi 1971'de Split'de, İkincisi 1976'da Strasburg'da yapılan Avrupa Konseyi Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimleri Konferansı Tarihsel Kentler Toplantısının üçüncüsü de kırsal alanların korunması konusuna ayrılmıştır(209). 29 Kasım-1 Aralık 1978 tarihinde Batı Almanya'nın Münih ve Landshut kentlerinde düzenlenen toplantıda eski kent alanlarının sağlıklılaştırılması çalışmalarının oldukça yaygınlaştığı, ancak kırsal alanların mimari miraslarının yeterince ele alınmadığı belirtilmiş ve ilgili yerel ve bölgesel yönetimlerden kentsel koruma alanlarında olduğu gibi kırsal alanlardaki korunacak eserlerin ya da sitlerin saptanması ve belgelenmesi istenmiş ve ilgililerin kırsal alanda doğal ve yapılanmış çevreye zarar verecek gelişmeleri önleyici bir tutum içine girmesi gerektiği hatırlatılmıştır(210).

2. BÖLÜMÜN SONUCU

Bu bölümde ilkçağlardan başlayarak günümüze kadar Dünyada "Tarihsel Değer" koruma anlayışının evrimi incelenmeye çalışılmıştır.

İlkçağlarda ve Hristiyanlığın yayılma döneminde dinsel etkilere ve yetke gücüne bağlı olarak gelişen; Ortaçağ'da işlevsel ve siyasal nedenlere dayanan koruma anlayışı Rönesans'ta papaların Roma devri kalıntılarını kapsayan koruma emirnameleri, XVII.Yüzyılda İsveç, Danimarka gibi ülkelerde daha çok taşınır eski eserlerin korunmasına yönelik kral buyrukları ile yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. XVIII.Yüzyılda Fransız İhtilalinin yıkımlarına tepki olarak doğan koruma düşüncesi, kısa zamanda tüm Avrupa'ya yayılmış, XVIII.Yüzyılın ikinci yarısında ve XIX.Yüzyılın başlarında mimari eserleri korumaya yönelik ilk yasalar hazırlanmış, "tarihsel anıt" fikri şekillenmeye başlamıştır. XIX.Yüzyılın ikinci yarısında, sanayi devriminin etkisi ile tarihsel ve doğal çevrenin yok olma tehlikesi doğal çevre ile birlikte tarihsel kent kesimlerine de ilgiyi arttırmış, çevre koruma düşüncesi ortaya çıkmıştır. XX.Yüzyıl başlarında tüm ülkelerde ardarda koruma önlemleri alınırken, korumanın ancak planlama yoluyla gerçekleştirilebileceği savı aydınlar ve plancılar arasında tartışılmaya başlanmıştır. İki Dünya Savaşının neden olduğu yoğun yıkıntılar tarihsel çevre koruma anlayışına yeni görüşler getirmiş; bombalanma sonucu yıkılan alanlar siyasal nedenlerle aynen inşa edilmiş, tarihsel geleneksel, görsel değer taşıyan kent ve kasabaların tüm öğelerinin birlikte korunması gereği planlama ilkeleri arasında yer almıştır.

1960'lardan sonra, birçok ülke, yeni ile eskiyi bütünleştirmek üzere yeni yasalar çıkarır ya da var olanları düzenlerken koruma sorunları uluslararası düzeyde tartışılmaya başlanmış eskiden yalnızca tarihsel değeri ve görünüş özelliği nedeni ile müze parçaları olarak saklanan alanlara ekonomik işlerlik kazandırmak "etkin koruma"yı sağlamak korumanın en önde gelen amacı olmuştur. 1970'lerde tarihsel değerleri tüm ulusların ortak malı sayan, korumanın büyük ölçüde yerel yönetimlerin katkısı ve halkın desteği ile gerçekleşeceğine inanan Avrupa Konseyi "Uluslararası Mimari Miras'ı Koruma Kampanyası" ile konuyu geniş halk kitlelerine iletmeye çalışmış, düzenlediği toplantılarla korumanın ekonomik, sosyal ve yasal sorunlarına çözümler aramıştır. Bu toplantılar sonucunda çeşitli baskılar altındaki tarihsel alanların yaşatılmasında, kent dokusunun tarihsel, arkeolojik, mimari incelemesi ile birlikte ekonomik ve sosyal araştırmaların verilerini de değerlendiren planlama-koruma yaklaşımı benimsenmiş ve bütünleşmiş koruma düşüncesi tüm ilgili ülkelerce tartışmasız kabul edilmiş ve olanaklar ölçüsünde uygulama çalışmalarına geçilmiştir.

3. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TARİHİ DEĞER KORUMA ANLAYIŞININ EVRİMİ

GİRİŞ

Bu bölümde Osmanlı İmparatorluğu'ndan başlayarak günümüze kadar "Türkiye'de Tarihi Değer Koruma Anlayışının Evrimi" incelenecektir. Koruma konusunda başladığımız ve vardığımız noktaları belirlemek; gelişmeleri göz önüne sermek; gelecekteki önerilerimizi yönlendirmek açısından yararlı olacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet Dönemi olarak iki bölümde incelenen koruma anlayışı anlayışa koşturularak çıkarılan yasalarla ve alınan kararlarla değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3.1. OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDEKİ KORUMA ANLAYIŞI

3.1.1. FIKIH HÜKÜMLERİNE GÖRE KORUMA ANLAYIŞI

Osmanlı İmparatorluğu'nda XIX.Yüzyılın ikinci yarısına kadar "Tarihi Değerlerin Korunması" ile ilgili bilinçli bir çabaya rastlanmaz. Önemsenmeyen ve değer verilmeyen İslâm öncesi Anadolu uygarlıklarına ait eski eserlerin büyük bir bölümü ya padişah buyrukları ile yabancı devlet adamlarına armağan edilmiş, ya kaçak olarak yurtdışına çıkarılmış, ya da halk tarafından bilinçsizce tahrip edilmiştir. Asar-ı Atika Nizamnamelerinden önce Eski Eserlerin yasal durumları Fıkıh esaslarına bağlıydı. Fıkıh kitapları da eski eserlerden yalnız "malik ve sahipleri belli olmayan taşınabilir eşyalar" olmaları durumunda hangi koşullarla kimlere ait olacağı konusunda söz ediyorlardı ve bu yüzden "Arazi Kanunnamesi"nde de taşınmaz eski eserlerin korunması konusunda bir hüküm yer almıyordu(1). Fıkıh hükümlerine göre, taşınmaz eski eserler de diğer taşınmazlar gibi ya vakıflara, ya özel kişilere ya da Devlete aitti ve sahiplerinin malları üzerinde her türlü kullanım hakları vardı. Örneğin özel mülkiyetteki çok değerli bir eser sahibince rahatça sökülüp bozulabilir; yıkılabilirdi vakıf mülkiyetindeki medrese, imarethane gibi yapıların bakımı, onarımı ve korunması oldukça iyiydi. Dini yapılar, halkın inançları doğrultusunda, özel bir çaba gerektirmeden rahatça korunabiliyordu. Hristiyan vakıflarında da İslâm vakıflarına benzer bir koruma ve kullanma anlayışı vardı. Bu anlayış yoluyla, pek çok dini yapı, özgün niteliklerini bir ölçüde yitirmiş olsalar da günümüze kadar ulaşabilmişlerdir(2).

3.1.2. XIX.YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA ESKİ ESERLERİN KORUNMASI KONUSUNDA İLK BİLİNÇLİ ÇABALAR

Osmanlı İmparatorluğu'nda, eski eserlerin korunması konusunda ilk bilinçli çabalar, XIX.yüzyılın ikinci yarısında başlar. II.Mahmut döneminde, batıda öğrenim gören aydınlar, eski eserlerin özellikle ülkemizden kaçırılan eserlerin Avrupa'da nasıl değerlendirildiğini görmüşler ve diğer alanlarda olduğu gibi batının bu alandaki değer yargılarını da Türkiye'ye getirmeye çalışmışlardır.

• 1846 TARİHLİ İLK MÜZE

Araştırmacılar, Türkiye'de eski eser koruma anlayışının başlangıcı olarak, Tophane-i Amire Müşiri Fethi Ahmet Paşa'nın eline geçen eski eserleri o güne kadar silah deposu olarak kullanılan St. İrene Kilisesinde toplamaya başladığı 1846 yılını gösterirler(3). İlk "müze"

ile birlikte, sınırlı sayıda aydının öncülük ettiği ve niteliği taşınabilir eski eserleri toplama ve saklama olan bir koruma anlayışının ortaya çıktığı kabul edilir. Bu olayı izleyen yıllarda yine aydınların çabaları ile koruma bilinci yaygınlaştırılmaya eski eserlerle ilgili yasal önlemler alınmaya başlanmıştır.

- **KUTSAL ve ANITSAL YAPILARIN YIKIMINA KARŞI İLK ÖNLEM: 9 Ağustos 1858 CEZA KANUNU**

Eski Eserlerin korunması ile ilgili ilk yasal önleme, 9 Ağustos 1858 tarihinde çıkarılan "ceza kanunu"nun 133. maddesinde rastlanır(4). Bu maddeye göre, kutsal ve anıtsal yapıları tahrip edenlere para ve hapis cezası öngörülmüştür. Eski Eser hukukunun temelini oluşturan ilk yasa ise, 13 Şubat 1869 tarihli "Birinci Asar-ı Atika Nizamnamesi"dir(5).

3.1.3. İSLAM ÖNCESİ UYGARLIKLARA İLİŞKİN TAŞINIR ESKİ ESERLERİN TOPLANIP MÜZELERDE SAKLANMASI

- **13 ŞUBAT 1869 TARİHLİ BİRİNCİ ASAR-I ATİKA NİZAMNAMESİ**

Koruma anlayışının taşınır eski Yunan ve Roma Eserlerinin toplanıp bir müzede saklanması şeklinde başlayıp geliştiği bu yıllarda yabancılarca yapılan kazılan izne bağlamak, sınırlandırmak; buluntuların yurt dışına kaçırılmasını engellemek üzere bir nizamname yapılması gereği duyulmuş, 13 Şubat 1869 tarihinde 1. Asar-ı Atika Nizamnamesi yürürlüğe girmiş tir(6). Yalnız kazılar yoluyla bulunan eski eserler için geçerli olan 7 maddelik bu ilk Nizamname fıkıh hükümlerine göre yapılan işlemlerin sakıncalarını bir dereceye kadar azaltmış; ancak tüm tarihi eserlerin korunması konusunda yetersiz kalmıştı.

- **İLK MÜZENİN GELİŞTİRİLMESİ**

Bu dönemde koruma anlayışı gereği "müzeciliğe" önem verilerek, tüm yurt yüzeyinde bulunan eski eserlerin İstanbul'da kurulan müzede toplanması amaçlanmış ve zamanla genişleyen müze 20 Aralık 1873 tarihinde Çinili Köşk'e nakledilmişti(8).

3.1.4. ESKİ DÖNEMDEN KALAN HER İNSAN ESERİNİ "ESKİ ESER" OLARAK TANIMLAYAN KORUMA ANLAYIŞI

- **7 NİSAN 1874 TARİHLİ İKİNCİ ASAR-I ATİKA NİZAMNAMESİ**

1869 tarihli ilk nizamnamenin yetersizliği anlaşılınca, eski dönemlerden kalan her insan eserini "eski eser" olarak tanımlayan daha geniş kapsamlı, 36 maddelik, yeni bir nizamname düzenlenmiştir(9). 7 Nisan 1874 tarihinde yürürlüğe giren ikinci nizamnamenin üçüncü maddesinde, eski eserlerin esas olarak devlete ait olduğu vurgulanmış, ancak gene aynı maddeye göre kazı sonucu bulunan eski eserin üçte birinin eski eseri bulana, üçte birinin eski eserin bulunduğu arazinin sahibine, geri kalan üçte birinin devlete verilmesi öngörülmüştür. O dönemde ulusal koruma anlayışına ters; ilk cümlesi ile çelişik bu hükme dayanarak pek çok tarihi eserin yurt dışına yasal olarak rahatça çıkarıldığı söylenir(10). Bu nizamname, koruma konusunda istenilen sonuca ulaşamamasına karşın; taşınır eski eserler kadar, "mükemmel" yapıların da devletçe korunması gereğinin kabul edildiği (madde 6) ilk yasa olması nedeniyle, konumuz açısından önem taşır.

• **ESKİ ESERLERİN KORUNMASINDA İLK UZMAN KADRO DÜŞÜNCESİ**

Aynı yıllarda eski eser eğitiminin rolü dikkate alınarak arkeoloji uzmanı yetiştirecek bir okul açılması girişiminde bulunulmuş, fakat başarısız olmuştur. Eski eserlerin korunmaları ile ilgili sorunları çözmek üzere 1877 yılında ise ilk Eski Eserler kadrosunu oluşturan bir komisyon kurulmuştur(11).

3.1.5. TAŞINIR ESKİ ESERLERLE BİRLİKTE TAŞINMAZ ESKİ ESERLERİ DE KAPSAMINA ALAN KORUMA ANLAYIŞI

• **9 ŞUBAT 1884 TARİHLİ ÜÇÜNCÜ ASAR-I ATİKA NİZAMNAMESİ**

1881'de müze müdürlüğüne atanan Sanayii Nefise Mektebinin (Güzel Sanatlar Akademisi) kurucusu Osman Hamdi Bey; müdürlüğü sırasında, eski eserlerin korunması ve onarımı ile de ilgilenmiş; sakıncalarını yakından izlediği 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesinin yeniden düzenlenmesini sağlamıştır (12). 9 Şubat 1884 tarihinde yürürlüğe giren 37 maddelik üçüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi(13) ile üçte bir bölünme düzeni kaldırılarak her eski eserin kesin devlet malı olduğu ilkesi kabul edilmiş (madde 3); daha önce yalnız taşınır eski eserleri ve özellikle Yunan ve Roma kalıntılarını kapsayan "eski eser" tanımı, mabed, saray, tiyatro, kale, köprü, su kemeri, türbe, sanat değeri olan yapı, heykel ve sütun gibi mimarlık eserlerini de içine alacak şekilde genişletilmiştir (madde 1). Yeni nizamname, arazi sahiplerinin arazilerinde bulunan eski eserler üzerindeki hak ve yetkilerini kısıtlamış (madde 4); taşınmaz eski eserlerin tahrip edilmesini, çevrelerine zarar verilmesini yasaklamıştır (madde 5). Böylece koruma anlayışında, taşınır eski eserlerin toplanıp müzelerde saklanmasından sonra, mimari yapıtların da yerinde korunması, yıkılmaması ilkesi ortaya çıkmıştır. Bu nizamnamenin getirdiği önemli bir başka yenilik de, yurt dışına eski eser çıkarılmasını kesinlikle ve ayrıksız olarak yasaklaması (madde 8) ve XIX.yüzyılın başından beri, özellikle, yabancılarca izinsiz yapılan ve buluntuların yurtdışına kaçırılmasını amaçlayan kazıları izne bağlayarak kısıtlamasıdır. Nizamnameye uymayanlara, o dönem için önemli sayılacak ölçüde para ve hapis cezası da öngörülmüştür (madde 33, 34, 35).

• **"MÜZE-İ HÜMAYUN"UN GENİŞLETİLMESİ ve 1889 TARİHLİ MÜZE-İ HÜMAYUN NİZAMNAMESİ**

Bu dönemde, Osman Hamdi Bey'in yönetiminde uygulanmaya çalışılan nizamname ile yine Osman Hamdi Bey'in önderliğinde yapılan kazılar sonucu bulunan eserlerin, yurtdışına kaçırılmadan Müzeye konmasına çaba sarf edilmiş; "Müze-i Hümayun" adı verilen müze için yeni bir bina yapılmaya başlanmış, yeni müze 1891 yılında ziyarete açılmıştır(14). 13 Mayıs 1889 tarihinde genişleyen müzenin nasıl yönetileceğini hükme bağlayan ve personelin görev ve sorumluluklarını titizlikle açıklayan 43 maddelik "Müze-i Hümayun Nizamnamesi" hazırlanmıştır(15). Bu nizamname ile "Müze-i Hümayun", Maarif Nezaretine bağlı olarak, Asar-ı Atika Nizamnamesini uygulamakla görevlendirilmiş (madde 8); koruma düşüncesinin tüm yurt yüzeyine yayılmasına çalışılmış, vilayet müzeleri kurulması öngörülmüş (madde 14); "Müze-i Hümayun"un Anadolu şubeleri olarak 1902 yılında ikinci müze Konya'da, 1904 yılında üçüncü Bursa'da açılmıştır(16). Altın, gümüş, mücevher dışındaki taşların paraca değeri olmadığı; üstelik onlardan da memleketimizde çok fazla olduğu; yurtdışına götürülmesinin sakıncası bulunmadığı düşüncesinin devlet yöneticileri arasında yaygın olduğu bu dönemde, Osman Hamdi Bey'in ve çevresindeki birkaç batıda öğrenim görmüş aydınının koruma konusunda gösterdikleri çabalar, çok başarılı olmasalar da, eski eser koruma tarihimiz açısından büyük önem taşır.

3.1.6. TÜRK İSLAM SANATINA İLİŞKİN ESKİ ESERLERİ DE KAPSAMINA ALAN KORUMA ANLAYIŞI

• 23 NİSAN 1906 TARİHLİ DÖRDÜNCÜ ASAR-I ATİKA NİZAMNAMESİ

1884 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi 23 Nisan 1906 (10 Nisan 1322) tarihinde yeniden düzenlenmiştir(17). Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarında yürürlüğe giren 35 maddelik Dördüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi, Cumhuriyet'ten sonra da kullanılmaya devam etmiş, 25.4.1973 tarihli Eski Eserler Yasası çıkarılıncaya kadar zaman zaman bazı maddeleri günün koşullarına uyarlanarak yürürlükte kalmıştır. Yeni nizamname ile Asar-ı Atika müzesi, yönetim açısından yeniden düzenlenmiş; merkez ve taşra örgütü arasındaki ilişkilere açıklık getirilmeye çalışılmıştır (madde 1, madde 2, madde 3). Gerek devlete, gerek kişilere, gerekse topluluklara ait olsun, her türlü arazideki "mevcudiyeti bilinen" ya da "atiyen keşf olunacak" her çeşit anıtın ve taşınır, taşınmaz eski eserin "cümlesinin" devlet malı olduğunu vurgulayan yeni nizamname; "Türk - İslâm Sanatı, görsel sanatlar menkul ve gayrimenkul eski eserlerini" de kapsamına almış (madde 4); ülke sınırları içinde eskiden yaşamış uygarlıkların, güzel sanatlara, bilime, edebiyata, dine ve diğer sanatlara özgü her türlü kalıntılarını eski eser olarak tanımlamış (madde 5); eski eserlerin dağınık ve parçalanmış olsa bile her türlü "bakaya" ve "keseratı"nın -parçalanmış tuğla; taş, cam ve ağaç kırıklarına kadar eski eserler hukukunun konusunu oluşturduğunu (madde 6) hükme bağlamıştır. Bu nizamname ile taşınmaz eski eser kapsamı genişletilmiş, harabe durumundaki duvar ve temellerden, yapı kalıntılarında kadar, tarihsel özellik gösteren ev, cami, medrese, kilise, sinagog, sur, tiyatro, amfiteatr, köprü, stad, hipodrom, hamam, rıhtım, kuyu, sarnıç, şose ve su yolu, höyük, mezar odaları... gibi yapılar -kullanılır durumda olanlar da dahil-, korunması gerekli eski eser sayılmış (madde 5); taşınmaz eski eserlerin "çevreleri" de dikkate alınarak eski esere doğrudan ya da dolaylı zarar verecek yakınlıkta her türlü işlemde bulunulması, üç yüz metreden yakın yerlere "kireç ocağı ve tuğla harmanı" yapılması yasaklanmıştır (madde 8). Nizamnamenin diğer hükümleri ile de özellikle yabancılar tarafından yapılan kazılar çeşitli koşullarla izne bağlanmaya denetim altına alınmaya ve eski eserlerin yurtdışına kaçırılması önlenmeye çalışılmıştır(18). Gününün dünya örneklerine göre "koruma" yönünden oldukça ileri anlayışa sahip olduğu ileri sürülen "Dördüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi"nin, yürürlükte kaldığı dönem içinde en az kullanılan yasa olduğu söylenir(19).

• 28 TEMMUZ 1912 TARİHLİ MUHAFAZA-1 ABİDAT NİZAMNAMESİ

Aynı yıllarda çıkarılan bir başka nizamname ile de çeşitli nedenlerle yıkılması idarece gerekli görülen anıtsal yapıların, Asar-ı Atika Nizamnamesinde ayrıntılı olarak gösterilmeyen koruma koşulları belirlenmiştir. 28 Temmuz 1912 tarihinde yürürlüğe giren ve korumadan çok yıkmayı amaçlar görünen söz konusu "Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi", Belediyelere, kaleler, burçlar ve surlar gibi kullanılmayan yapıları, işleme, kitabe, gibi kısımlarını belgelemek koşulu ile yıkmaya hakkı tanımış(20), daha sonra 31.1.1915 tarihinde nizamnameye ek olarak çıkarılan bir yasa da yıkımına karar verilen anıtların arsaları ile birlikte "nizamname ahkâmına riayet edilmek şartı" ile belediyelere ya da vilâyetlere bırakılmasını öngörmüştür(21). 1936 yılına kadar yürürlükte kalan bu nizamname, eski eser koruma anlayışının yaygın olmadığı dönemlerde, pek çok anıtın belediyelere kâr sağlamak amacı ile yıkımına neden olmuştur.

• **1913 TARİHİNDE EVKAF-I İSLAMİYE MÜZESİNİN KURULMASI**

Bu yılların koruma konusunda önemli olayı Türk ve İslâm eserlerinin de koruma kapsamına alınmasıdır. II.Meşrutiyetle birlikte önem kazanan Türkçülük ve Ulusçuluk akımlarının da etkisiyle, öncelikle Eski Türk ve İslâm Kültürünün verilerinin değerlendirilmesi düşüncesi aydınlar arasında yaygınlık kazanmış, bu düşünce ile 1913 yılında cami, medrese, türbe, imaret gibi yapılardaki tarih ve sanat değeri olan eserler bir araya toplanarak "Evkaf-ı İslamiye Müzesi" kurulmuştur(22).

• **1917 TARİHİNDE MUHAFAZA-1 ASAR-I ATİKA ENCÜMENİ DAİRESİ'NİN KURULMASI**

Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi ile Belediyelere mimari eserlerin yıkılması konusunda geniş yetkilerin verildiği bu yıllarda eski eserlerin bilimsel araştırmalarını yapmak fotoğraflarını çekmek ve arşivlemek üzere 17.5.1917 tarihinde İstanbul'da kurulan "Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeni Dairesi" adlı örgütün çalışmaları da belgeleme açısından büyük önem taşır(23). Ne yazık ki, Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarına kadar koruma konusunda gösterilen bütün çabalar, sınırlı sayıda aydın arasında kalmış; eski eser sevgisi yaygınlaştırılamamış; Asar-ı Atika nizamnameleri, eski eserlerin yıkımını, özel "irade-i seniyelerle" ya da kaçak olarak yurt dışına çıkarılmasını önlemeye yetmemiştir.

3.2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ DÖNEMİNDEKİ TARİHSEL DEĞER KORUMA ANLAYIŞI

3.2.1. OSMANLI GELENEKLERİNDEN KOPMA VE ÇAĞDAŞLAŞMA ÇABASININ GETİRDİĞİ KORUMA ANLAYIŞI: MÜZECİLİK

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kuruluş yıllarında, bir yandan "Batılılaşma" ve "Çağdaşlaşma" eğilimi, öte yandan "Osmanlı İmparatorluğu ile ilişkileri koparmak", Osmanlı - İslâm Kültürünü Terk etmek" arzusu, eski eser koruma anlayışını da etkilemiştir. Yaşantıda, geleneklerde "Yenileşme" çabası, fiziksel çevrenin kültürel sürekliliğini sağlamak yerine "modernleştirme=batıya benzetme" düşüncesini doğurmuş; geleneklerin, kullanışların ve yönetim şeklinin değişmesi, din ve yönetim kurumlarının dağıtılmasına yol açmış, pek çok eski yapı işlevsiz kalmıştır. Bu dönemin eski eser koruma anlayışının temeli "müzecilik" olmuş, Osmanlı İmparatorluğundan kurtarılmaya çalışılan kültürel köken Eski Anadolu uygarlıklarına dayanmak istenmiş; bu amaçla çeşitli araştırmalar yapılmıştır".

• **MİLLİ ESERLERİ KORUYAN MÜZELERİN GELİŞTİRİLMESİ, HARS MÜDÜRİYETİNİN KURULMASI**

Atatürk, Ulusal Kültüre ve Ulusal Kültür eserlerinin araştırılmasına ve korunmasına, Kurtuluş Savaşının ilk günlerinden beri önem vermiş, Yeni Türk Devletinin İlk Büyük Millet Meclisi Hükümeti, programında "milli eski eserlerimizi bir an önce derleyerek korumayı" amaçları arasında saymış, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir "Türk Asar-ı Atikası Müdürlüğü" kurulmasını önermiştir(24). 5 Kasım 1922 tarihinde "Müzeler ve Asar-ı Atika Hakkında Talimat" adı altında yayınlanan genelgeyle arkeoloji ve etnoloji ile ilgili eserlerin hızla derlenmesi, müzelerde toplanması, bilimsel değerlendirmelerin yapılması istenmiştir(25); 14 Ağustos 1923 günü kurulan Büyük Millet Meclisi Hükümeti programında da "Hars Müdüriyeti Tevzi ve İkmal olunarak muhtelif yerlerde tetkikata başlanmasını münasip merkezlerde milli müzeler meydana getirilerek milli asarın cem ve tefrikine çalışılmasını" öngörmüştür(26).

- **1925-1928 ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİNİN KURULMASI**

Müzecilik anlayışına koşturularak, Atatürk Ankara'da Türk kültürünü belgeleyen bir devlet müzesi yapılmasını emretmiş, 25 Eylül 1925 günü Etnografya Müzesinin temeli atılmış, 1927 yılında tamamlanan müze 15 Nisan 1928'de açılmıştır(27).

- **1927 YILINDA TÜRK ve İSLAM ESERLERİ MÜZESİ ve İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZESİNİN KURULMASI**

Yine 1927 yılında "Evkaf-ı İslâmiye Müzesi", yeniden düzenlenerek "Türk ve İslâm Eserleri Müzesi" adını almış; "İstanbul Müze-i Hümayun'da İstanbul Arkeoloji Müzeleri" adıyla yeniden örgütlenmiştir(28).

- **TEKKE, ZAVİYE ve TÜRBELERDEN TOPLANAN EŞYALARLA YEREL MÜZELER AÇILMASI**

20 Aralık 1925 tarihinde "Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Kapanması" hakkında kanun yürürlüğe girdikten sonra; buralarda bulunan eski eserlerin kurulacak yerel müzelerde toplanması kararlaştırılmış(29), Konya Mevlâna Dergâhı ve Türbesi Konya Asar-ı Atika Müzesi olarak düzenlenmiş, Bursa, Adana, Manisa, İzmir, Kayseri, Afyon, Antalya, Bergama, Edirne müzeleri geliştirilmiştir(30). 1 Nisan 1924 tarihli bir Bakanlar Kurulu kararı ile Topkapı Sarayı(31), 24 Kasım 1934 tarihli bir başka Bakanlar Kurulu kararı ile de Ayasofya müze haline getirilmiştir(32).

- **1930 TARİHLİ "BELEDİYELER YASASI" İLE BELEDİYELERİN HALK MÜZELERİ KURMAKLA GÖREVLENDİRİLMESİ**

Yerel Müzelerin gelişimini desteklemek amacı ile 14.4.1930 tarihli ve 1580 sayılı "Belediyeler Kanunu"na belediyeleri "Halk Müzeleri" kurmakla görevlendiren bir madde konmuştur (Madde 15, fıkra 59)(33).

- **İŞLEVSİZ KALAN TARİHSEL YAPILARIN ÇEŞİTLİ DEVLET KURULUŞLARI ARASINDA PAYLAŞTIRILMASI**

Cumhuriyeti izleyen yıllarda işlevsiz kalan yapılar çeşitli devlet kuruluşları arasında paylaştırılmıştır. 3 Mart 1924 tarihli 341 sayılı kanun ile saraylar, "Milli Emlâk"a(34), yine 3 Mart 1924 (1340) tarihli 430 sayılı "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" ile "Şer'îye ve Evkaf ve Hususi" Vakıfların okulları "Maarif Vekâletine"(35) (madde 2); 3 Eylül 1925 (1341) tarihli bir kararname ile türbelerden "kıymetli" olanlar, "Maarif Vekâletine" (madde 5)(36) 28 Nisan 1926 tarihli 831 sayılı kanun (madde 2) ve bunu açıklayan 12 Ağustos 1928 tarihli nizamname ile "abide sayılan sebül, çeşme ve şadırvan suları", "Belediye veya İhtiyar Meclisleri"ne(37), 2 Haziran 1929 tarihli ve 1552 sayılı "Şose ve Köprüler Kanunu" ile köprüler, "Nafia"ya(38) (madde 1); 1 Temmuz 1931 tarihli "mezarlıklar" nizamnamesine göre mezarlıklar, "Belediye"lere devredilmişlerdir(39). Kullanılan cami ve mescitlerle, şahıs ve belediye eline geçmeyen han ve hamamlar "Evkafın elinde kalmış(40), han, hamam ve kervansaraylar arasından sahihsiz kalanlar askeri idare ve Toprak Ofisi gibi kuruluşlarca kullanılmışlardır(41). Söz konusu kuruluşlar kendilerine devredilen "tarihsel önemi olan yapıları" koruyarak kullanmak yerine, koşullarına göre yıkarak, eklentiler yaparak, bozarak kullanmışlar; gelecek kuşaklara sağlam ve özgün bir şekilde aktarma gereğini duymamışlardır. Mimari Eser Koruma kaygısı duyulmamış, tüm bu eserlere mevcut yapı stoku olarak bakılmıştır. Günümüzde bile birçok kuruluşta, tarihsel değeri olan eski yapıdan daha modern yeni yapılara taşınmak gelişme göstergesi olarak kabul edilmektedir. 3.4.1930 tarihli 1580 sayılı Belediyeler Kanunu'nun 115. maddesi ile eski eser sayılan yapıların korunması için Belediyelere yetki verilmiş(42); ancak Belediyeler bu yetkiyi kullanmak konusunda pek istekli görünmemişlerdir.

- **MEDENİ KANUNDAKİ ESKİ ESERLERİN KORUNMASI İLE İLGİLİ HÜKÜMLER**

Cumhuriyetin ilânından sonra hazırlanan 4 Nisan 1926 tarihinde kabul edilen, yeni Türk Devletinin 743 sayılı Medeni Kanunu 696 ve 697 maddeleri ile Eski Eser konusuna değinmiş; ancak yalnız "define" ve "Fenni Kıymeti Haiz Eşyalar"ı tanımlamış, "define"nin bulunduğu yerin sahibine; sahipsiz "fenni kıymeti hait eşyaların"sa hâzineye ait olduğu hükmünü getirmiştir(43).

- **CEZA KANUNUNDAKİ ESKİ ESERLERİN KORUNMASI İLE İLGİLİ HÜKÜMLER**

1926 tarihinde yürürlüğe giren 765 sayılı Türk Ceza Kanunu da dini, askeri yapılara ve anıt ve mezarlıklara zarar verenlere (madde 516/3) ve ibadethanelerde veya mezarlıklarda bulunan eski eserleri bozan ve kirletenlere (madde 177/1) para ve hapis cezası öngörmüştür(44).

3.2.2. TAŞINMAZ ESKİ ESERLERİ DE KAPSAMINA ALAN KORUMA ANLAYIŞI

- **1931 TARİHLİ ESKİ YAPILARIN KORUNMASI KOMİSYONUNUN KURULMASI**

1930'lardan sonra Atatürk pek çok taşınır eski eserin müzelerde korunduğunu, ancak mimarlık değerlerinin yeterince önemsenmediğini ve değerlendirilmediğini görerek bu eserlere de eğilmek gerektiğini duymuş, böylece "eski eser koruma anlayışı" yeni bir döneme girmiştir. 1931 yılında "İcra Vekilleri Heyeti" kararı ile eski yapıtların korunması konusunda çalışmalar yapmak üzere bir komisyon kurulması kararlaştırılmış(45), kurulan komisyon yaptığı çalışmalarla, Cumhuriyetin ilk yıllarından beri çeşitli kamu kuruluşlarının kullanımına verilen eski yapıtların gereğince korunmadığını saptamış; belediyelerin imar eylemleri sonucu pek çok eski eserin yıkıma uğradığını ortaya koymuş, en kısa sürede önlem almak üzere bir "Abideleri Muhafaza Heyeti" kurulmasını önermiştir(46). Komisyonun önerisi üzerine dönemin Kültür Bakanlığı, müzelere bağlı olmak üzere bir arkeolog, iki mimar, bir fotoğrafçı, bir tasnifçi, bir yazı işleri müdüründen oluşan uzmanlar kurulu kurmuş, bu kurul 1933-1935 yılları arasındaki çalışmalarıyla 3500 eski eseri saptamış, belgelemiş ve onarım raporlarını hazırlamıştır(47).

- **1932 MİLLİ MİMARİ SEMİNERİ**

1932 yılında Güzel Sanatlar Akademisinde yapılan "Milli Mimari Semineri"nde mimari eser koruma konusunda ilk bilinçli ve bilimsel yaklaşımlar ortaya konmuş, tartışmalar yapılmıştır(48).

3.2.3. TÜRK TARİHİNİN KÜLTÜREL KÖKENLERİNİ BULMA ÇALIŞMALARI; ARKEOLOJİK KAZILAR

- **TÜRK TARİH KURUMUNUN KURULUŞU**

12 Nisan 1931'de Atatürk tarafından Türk Tarih ve Medeniyetini bilimsel şekilde incelemek Türk tarihinin kaynaklarını araştırmakla görevlendirilen Türk Tarih Kurumu kurulmuştur(49). Kurum yaptığı araştırmalar yanında Eski eser sevgisini aşlamak ve koruma bilincini yaymak amacı ile de çalışmalar yapmakta ve yayınladığı bir duyuruda halka şöyle seslenmektedir(50). "Yurttaş; Türk toprağının üstü ve altı değerli antikiteler, anıtlar ve tarihi eserlerle doludur. Bunlar Türk ulusunun dünyada ilk kültürü kurduğunu, ulusumuzun başka uluslara kültür üzerliği ettiğini bütün acuna tanıtacak şahitlerdir. İnsanlık kültürünün kuruluşunda, gelişmesinde ve ilerleyişinde Türk ulusunun yaratıcı varlığını gösteren bu ata andaşlarını korumakla Türk Tarihini korumuş

oluruz. Yurttaş; Ulu Cumhurbaşkanımız Atatürk'ün yüce önderliği altında Türk Tarihini başlangıçtan başlayarak incelemekte olan ve Türk tarihinin eskiliğini, genişliğini ve yüksekliğini bütün dünyaya tanıtmaya çalışan Türk Tarih Kurumu bütün çalışmalarında tarihi eserlere dayanmaktadır. Bu eserler hepimizin ulusal, müşterek malımızdır. Onun için bu eserleri kırılmaktan, harap olmaktan, yabancı illere ve ellere geçmekten korumak her Türk için ulusal bir ödevdir. Yurttaş; bu ödevi canla, başla yerine getirmeye çalış. Tarihi eserler bulur, böyle eserlerin yerlerini görür veya işitirsen bu eserlerin şunun bunun eline geçmesine meydan vermeden müzelere ve hükümet adamlarına haber ver. Kendi kendine usulsüz ve tarih devirlerini altüst edecek toprak kazısında bulunma. Böylelikle define arayacağım diye bulacağın eserler ne sana ne de tarihe yarar. Sana atalardan kalmış veya eline geçmiş olan tarihi eserleri de bayağı ellere kaptırma. Bütün bunları ulusal kurumlara vermek kutsal amacın olsun".

- **ARKEOLOJİK KAZILARIN BAŞLATILMASI**

Türk Tarih Kurumunun kurulduğu yıllarda Yeni Türk Devletinin Kültürel kökenlerini arama çalışmalarına Ankara'da Roma Hamamı 1933'de Ahlatlıbel, 1935'de Alacahöyük, Alishar, Boğazköy kazıları ve bilimsel araştırmaları ile kaynak oluşturulmaya çalışılmıştır(51).

- **BASMA YAZI ve ESERLERİ DERLEME KANUNU**

Eski Eserlerle ilgili bilgi birikimini sağlamak üzere 21.6.1934 tarihinde çıkarılan 2527 sayılı "Basma Yazı ve Eserleri Derleme Kanunu"na 1906 Asar-ı Atika Nizamnamesi Hükümlerine uygun bilimsel araştırmalar, kazılar yapan yabancıların yurt dışında yaptıkları yayınların 6'şar nüshasını Kültür Bakanlığına gönderme zorunluğu konmuştur (52).

- **MÜZELERİN ve VAKIF ESERLERİNİN YENİDEN ÖRGÜTLENMESİ**

Aynı yıllarda Müzelerin ve Vakıf Eserlerinin yeniden düzenlenmesi gereği duyulmuş, 23.6.1934 tarihli ve 2530 sayılı "Müzeler ve Rasathane Teşkilî Hakkında Kanun"la müzeler(53), 5.6.1935 tarihli ve 2762 sayılı "Vakıflar Kanunu"na göre Vakıflar(54) yeniden örgütlenmişlerdir.

3.2.4. ESKİ ESERLERİN İMAR PLANLARI YOLU İLE KORUNMASI GEREĞİNİ BENİMSEYEN KORUMA ANLAYIŞI

- **10 HAZİRAN 1933 BELEDİYE YAPI ve YOLLAR KANUNU**

Anıt niteliğindeki tarihi mimari eserlerin tek başlarına korunması düşüncesinin ağırlık kazandığı yıllarda, söz konusu eserlerin imar planları yapımı sırasında korunmasına önem verilmiş, 10 Haziran 1933 tarihinde yürürlüğe giren "Belediye Yapı ve Yollar Kanunu"nda Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından saptanan anıtsal nitelikli eski eserlerin her yönünde 10 metre açıklık bırakılarak korunması (madde 4, 9 fıkrası) öngörülmüştür(55). Mimari eserlerin imar planları yoluyla korunması bilincinin yaygınlaşmasından sonra kent planlama ilkeleri içinde tarihi ve doğal değerlere saygılı olmak düşüncesi de önem kazanmıştır.

- **KENTSEL KORUMAYA İLK YAKLAŞIM: 1932 H.JANSEN ANKARA İMAR PLANI**

Kentsel korumaya karşı ilk gerçek yaklaşım 23 Temmuz 1932'de onaylanan H.Jansen'in hazırladığı Ankara İmar Planında görülür. İmar planı raporunda kalenin ulusal yaşamın simgesi sayılarak korunmasının ve etraftan kolaylıkla algılanabilmesinin gereği savunulmuş(56); 1937 yılında kale ve çevresi ilk kez protokol alanı olarak koruma kapsamına alınmıştır(57).

• **1932 İLK İSTANBUL PLANLAMASI FİKİR YARIŞMASINDA KORUMA ANLAYIŞI**

Cumhuriyetten sonraki ilk İstanbul planlaması konusunda 1932-1933 yıllarında açılan sınırlı fikir yarışmasında da tarihsel kentin korunması konusuna yer verilmiş; Agache, meydana çıkmış ve henüz kazı yapılmamış eski eserlere sahip bölgelerin saptanmasını, çevrelerinin yeşillendirilmesini, yeni yapıların yöreye uyum sağlayacak düzen içinde yapılmasını, anıta yaklaşımların taşıt ulaşımından ayrılarak yaya dolaşımına uygun şekilde düzenlenmesini, eski ve yeni şehrin, yanyana, birbirine zarar vermeden yaşamasını, Elgötz ise yenileşme devam ederken eski anıtların dikkatle korunmasını, ana ulaşım yollarından ayrılmasını, birbirlerine küçük gezinti yolları ile bağlanmasını önermiştir(58).

• **1930'LARDA MİMARİ ESERLERİN KORUNMASI KONUSUNDA BİLİMSSEL ve KURAMSAL ÇALIŞMALAR: ESKİ ESERLERİ KORUMA ENCÜMENİ, ESKİ ESERLER ve MÜZELER I.DANIŞMA KOMİSYONU**

Aynı yıllarda İstanbul'da "şehrin imarı" sırasında eski eser yıkımını engellemek üzere kurulan "Eski Eserleri Koruma Encümeninin çabaları(59) birçok anıtsal yapının günümüze ulaşmasını" sağlamıştır. 1943 yılında Yüksek Mimar Ali Saim Ülgen'in yayınladığı "Anıtların Korunması ve Onarılması" konusundaki ilk önemli Türkçe kitap(60);

1944 yılında kurulan "Eski Eserler ve Müzeler I.Danışma Komisyonu"nun uğraşmaları(61) ve "Eski Eserlerin Tescil ve Tasnifine Dair Ön Tasarı" adlı rapor(62); bu dönemde koruma sorunlarına çözüm bulmak amacı ile yapılan önemli kuramsal çalışmalardır. Eski Eserlerin Tescil ve Tasnifine Dair Ön Tasarıda tarihi eserlerin hem estetik, hem bilimsel, hem de turistik yönden sahip oldukları değerler önemle belirtilmiş; özelliklerine göre üç gruba ayrılan eserlere farklı koruma işlemleri uygulanması önerilmiş; eski yapıtların korunması konusunda imar planlarının önemine değinilerek tarihi eserlerin imar planları ile korunmaları gerekliliği savunulmuştur(63). Bu çalışmalardan sonra dönemin Maarif Vekâleti gönderdiği bir genelge ile valilikleri, imar planları yapımı sırasında "Asar-ı Atika Nizamnamesi"nin 5. maddesine, çeşitli tarihlerde yayınlanan ilgili genelgelere ve "Yapı ve Yollar Kanunu"nun dördüncü maddesinin G fıkrasına kesinlikle uyulmasını sağlamakla görevlendirilmiştir(64).

• **1940'LARDA İMAR PLANLARINDAKİ KORUMA KAYGILARI**

1940'lardan sonra eski kentlerin yeniden düzenlenmesi amacı ile hazırlanan imar planlarındaki anlayış, Ekim 1946 tarihli "Bayındırlık İşleri Dergisi"nde şöyle açıklanmaktadır(65): "İmar Planlarının düzenlenmesinde takip edilen noktayı nazar, mevcut şehir bölgesinin mümkün olduğu kadar muhafaza etmek, yalnız yollarının modern seyrüsefer ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzeltilmesini sağlamak, mümkün olan yerlerine yeşil sahalar koymak ve bunları diğer bölgelerle bağlayarak bu bölgelerde ışık ve hava almak imkânlarını vermektir... Şehrin önemli yerlerinin 1/500 ölçekli uygulama planları yapılır; bu yerler bilhassa Hükümet ve Cumhuriyet Meydanları, önemli seyrüsefer kavşakları, mevcut ve tarihi eserlerin bulunduğu yerlerin etrafı gibi şehrin yakın gelecekte uygulanarak imar alanında hamle yapacağı özel ve önemli yerlerdir. Bu arada eski ve gerek tarihi ve gerekse estetik ve sanat değeri olan eserler muhafaza edilip etrafları açılarak bunları çirkinleştiren bitişik binalar kaldırılarak güzellikleri herkese gösterilerek ve fakat muhitlerinin bunlarla bağlılığı mümkün olduğu kadar korunarak çalışmak esastır(66)". Ancak bu düşünce şeklinin yapılan bütün imar planlarında yansıtıldığı ve başarı ile uygulandığı söylenemez. Plan raporlarında ve planda

düşünceye saygılı görünen yaklaşımlar bile uygulamada bazen istenen sonucu sağlayamamıştır. Örneğin Yapı Yollar Kanunu'nun dördüncü maddesinin G fıkrasına uygun olarak yapılan uygulamada, eski esere 10 metre uzaklıktan sonra plancı uygun olmayan boyutta yeni yapı önerebiliyor, bitişik konumda inşa edilmiş eski eserin sağır yan duvarından sonraki 10 metre boşluk anlamsız kalabiliyor, ya da küçük bir çeşme, çevresindeki 10 metre boşluk içinde oranlarını yitirebiliyordu(67). Bu dönemde Yapı Yollar Kanunu hükümlerine göre yapılan uygulamaları Prof. Kemal Ahmet Arû, I.Milli Fiziki Plan Seminerine verdiği bildiride şöyle yorumluyordu(68). "Yapı yollar kanununun, şehir ve çevresinin planlanması bakımından kifayetsiz sert hükümleri şehirlerin bölgesel ve mahalli özelliklerini dikkate almadan sosyal bünye, işgücünün faaliyet sektörleri bakımından, nüfusun bugünkü ve gelecekteki eylemlerini, şehirlerin gelişme yön ve potansiyellerini incelemeyen yerleşmelerin 50 yıl gibi uzun bir süre için hakiki ilmi araştırmalara dayanmayan projeksiyonlara göre yapılmış olan planlama, şehirlerimiz için hiç de olumlu bir faaliyet değeri taşımamış, aksine tarihi geleneksel bir dokuya sahip birçok şehirlerimizde yapı yollar kanununun mer'i hükümlerine göre, yol genişlikleri, çıkmaz sokakların ıslahı, yapı adaları teşkili ve parselasyon düzen bakımından bu çalışmalar ekseriyetle zararlı bir faaliyet olmuştur". 1930'lardan sonra yapılan kuramsal çalışmalarla sorunlar doğru ve açık şekilde ortaya konmuş; çözüm yolları ve yöntemler önerilmiş, ancak, "çok daha önemli sorunlar" yanında halktan umulan ilgi görülmemiş; gerekli parasal dayanak da sağlanamadığından uygulama olanağı sınırlı kalmıştır. Bu dönemde yapılan koruma çalışmaları "Anıt" ölçeğinde kalmasına ve çok başarılı olmamasına karşın; mimari eserlerin tekrar koruma kapsamına alınması; imar planları yoluyla korunmasının gerekliliğinin farkına varılması açısından önem taşır.

3.2.5. 1950'LERDEN SONRA HIZLI KENTLEŞME SONUCU YIKIMA UĞRAYAN ESKİ ESERLERİ KORUMA ÇABALARI

• 2 TEMMUZ 1951 TARİHİNDE GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR YÜKSEK KURULU'NUN KURULUŞU

1950 yıllarından sonraki hızlı kentleşme taşınmaz eski eserlerle ilgili sorunları tekrar gündeme getirmiş; taşınmaz eski eserlerin korunmasını denetlemek ve ilgili anlaşmazlıkları çözmek üzere yetkili özel bir kuruluş oluşturulması gerekli görülmüştür. 2 Temmuz 1951 tarihinde yürürlüğe giren 5805 sayılı "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun"la yurtiçinde korunması gereken mimari ve tarihsel özelliklere sahip anıtların ve diğer taşınmaz eski eserlerin korunma, bakım, onarım, restorasyon işlerinde uyulacak ilkeleri ve programları saptamak; saptadığı ilke ve programların uygulanmasını izlemek ve denetlemek; anıtlar ve taşınmaz eski eserlerle ilgili olarak kendisine sunulacak ve özel araştırmaları ile kurul üyeleri tarafından bilgi edinilecek her türlü konu ve uyumsuzluk üzerinde bilimsel görüş bildirmekle yükümlü (madde 1) Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulmuştur(69). GEEAYK kurulduğu günden bu yana taşınmaz eski eserlerin korunması konusunda en yetkili kuruluş olmuştur. Kurulduğu yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı'na, sonra Kültür Bakanlığı'na ve Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı'na (şimdi Kültür Bakanlığı'na) bağlı görünmesine karşın çalışmalarında bağımsızdır. Kuruluş yasasına göre kurulun Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Güzel Sanatlar Akademisi'nden, Bayındırlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden tarih, arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, estetik, şehircilik dallarında ün yapmış ve eser vermiş kişiler arasından

seçilecek birer üye ile seçilen bu üyeler tarafından seçilecek konu ile ilgili dört üyeden ve Vakıflar Genel Müdürü ile Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdüründen oluşacağı hükme bağlanmıştır (madde 2) (1973 yılında 1741 sayılı yasa ile yeniden düzenlenmiştir). 10.5.1952 tarihinde de kurulun kuruluş ve görevlerini, çalışma şeklini açıklayan "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Talimatnamesi" çıkarılmıştır (70) (Talimatname 1959, 1962 ve 1974 yıllarında yeniden düzenlenmiştir). Kuruluşundan hemen sonra Taşınmaz eski eserlerin korunması konusunda önemli kararlar almaya başlayan Kurulun bu yıllarda aldığı önemli kararlar arasında eski eserleri yaşatmak için bunlara bir işlev verilmesi (10.8.1953, No.155), eski eserlerin çökme tehlikesi olsa da yıkılmayıp onarılması (19.3.1956, No.466); Kurul tarafından korunmaları gerekli görülmeyen yapıların yıkılmadan önce rölövelerinin kurula gönderilmesi (6.6.1956, No.506), Camilere hoparlör ve florasan lamba konmaması (6.6.1956, No.507), İstanbul surlarının (6.1.1957, No.607) ve İstanbul sahil surlarının korunması (6.8.1957, No.707), kaldırılan ve kaldırılacak mezarlıkların durumu (16.2.1958, No. 894, 28.9.1958, No.1012), konuları sayılabilir(71). 1955 yılında önemli bir gelişme olarak eski eserlerin Turizmle ilişkisini kurmak ve mevcut örgütleri yeniden düzenlemek, geliştirmek için teklifler yapıldığı bilinmektedir(72).

• **16.7.1956 TARİHLİ 6785 SAYILI İMAR YASASINDA KORUMAYA YAKLAŞIM**

Eski eserlerin imar planlarında korunması düşüncesinin tartışmasız kabul edildiği yıllarda 16.7.1956 tarihinde yürürlüğe giren 6785 sayılı "İmar Kanunu", umulanın tersine Eski Eser ve Tarihi Çevre Koruma konusuna uygulama yönünden bir açıklık getirmemiş; ancak 25. maddesi ile yeni yapıların komşu sınırlarına, yol ve su kenarlarına kara ve demiryollarına ve "eski eserlere" yaklaşma uzaklıklarının "özel nizamnamelerle" belirlenmesini öngörmüş tür(73). Daha sonra 18.6.1957 tarihinde yürürlüğe giren İmar Nizamnamesinde yalnız 39 ve 40. maddelerle konuya değinilmiş(74), eski eserlerin bitişik olmayan cephelerinden -10 metreden az olmaması koşulu ile- yapı yüksekliğine eşit uzaklık içinde yeni yapıya izin verilmeyeceği, ancak GEEAYK'ın izni ile bu uzaklığın değiştirilebileceği (madde 39); iskele, rıhtım, bekçi kulübesi, köprü gibi yapılar dışında imar ve yol istikamet planları hazırlanmamış yerlerde zorunlu nedenler olmadıkça arkeolojik alanlardan 30 metre uzaklık içine özel yapı yapılamayacağı (madde 40) hükme bağlanmıştır.

• **13.9.1957 TARİHLİ ASLINDA VAKIF OLAN TARİHSEL ve MİMARİ KIYMETİ HAİZ ESKİ ESERLERİN VAKIFLAR UMUM MÜDÜRLÜĞÜNE DEVRİNE DAİR KANUN**

Bu yıllarda taşınmaz eski eserlerin korunması konusunda önemli bir girişim de 13.9.1957 tarihli ve 7044 sayılı "Aslında Vakıf olan Tarihi ve Mimari Kıymeti Haiz Eski Eserlerin Vakıflar Umum Müdürlüğüne Devrine Dair Kanun"un çıkarılmasıdır(75). Bu yasa ile Cumhuriyeti izleyen yıllarda çeşitli yasalarla ve kararnamelerle Hazine, Belediye ve Özel İdarelere geçen ve korunamayan vakıf kökenli yapıların tekrar Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devri sağlanmış (madde 1); korunmaları ile bu kuruluş görevlendirilmiştir. Daha sonraki yıllarda Vakıflara ait yapıların bakım ve onarımına hız verilmiştir. 1958 Eylül'ünde Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye'ye uzman olarak davet edilen Prof.Albert Gabriel, hazırladığı "İstanbul ve Bursa'nın Abidelerindeki Restorasyon Çalışmalarına Dair Rapor"da ülke düzeyine dağılmış 88 şantiyede koruma çalışmaları yapıldığını söylemektedir (76).

3.2.6. 1960'LARDAN SONRA DEVLETİN TARİH VE KÜLTÜR DEĞERİ OLAN ESERLERİ KORUMAKLA YÜKÜMLÜ TUTULMASI

• 28.11.1960 TARİHLİ HUSUSİ ŞAHLARA AİT ESKİ ESERLERLE TARİHİ ABİDELERİN İSTİMLAKİ HAKKINDA YASA

Bu dönemin koruma konusundaki ilk önemli olayı devletin özel kişilerin sahip oldukları taşınmaz eski eserler üzerindeki kullanım haklarını sınırlandırmasıdır. 28.11.1960 tarihinde yürürlüğe giren 7463 sayılı "Hususi şahıslara Ait Eski Eserlerle Tarihi Abidelerin İstimlakî Hakkında"ki yasa ile "hakiki ve hususi hukuk hükmi şahıslar Milli Eğitim Bakanlığı veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne tayin edilecek müddetler ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun mütalaası alınmak suretiyle gösterilecek esaslar ve hazırlanacak projeler dahilinde bu eser ve abideleri tamir ve restore ettirmek" zorunda bırakılmış (madde 1) bu yükümlülüğe uymayan kişilerin ellerindeki taşınmaz eski eserlerin kamulaştırılabileceği; bu karara da yasal olarak karşı çıkılamayacağı hükme bağlanmıştır (madde 5, madde 6) (77). Ancak bu hükümler "1961 Anayasası"na aykırı bulunduğu için 19.7.1963 tarihli ve 304 sayılı yasayla değiştirilmiş; GEEAYK'ın kararlarına karşı Danıştay'a başvuru olanağı sağlanmıştır (78).

• 1961 ANAYASASI: KORUMANIN ANAYASA'DA YER ALMASI

1960'ların koruma konusundaki ikinci önemli olayı 1961 Anayasasının Devleti, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtları korumakla yükümlü tutmasıdır (Anayasa madde 50) (79). İsviçre (madde 24/2), Avusturya (madde 10/13), Portekiz (madde 52) dışında başka ülkelerin, Anayasasında yer almayan bu görevlendirme ülkemiz için koruma anlayışında önemli bir aşama sayılabilir (80).

• 1963-1967 BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA KORUMA YAKLAŞIMI ve GEEAYK'NUN BU DÖNEMDE ALDIĞI ÖNEMLİ KARARLAR

Anayasa'da yer almasına karşın Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında koruma ile doğrudan ilgili bir ilkeye bir hedefe rastlanmamaktadır (81). 28.9.1962 tarihinde 1889 sayılı kararla yönetmeliğine çalışma düzenine ilişkin yeni bir madde (25. madde) ekleyen Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun bu dönemde aldığı önemli kararlar arasında "Eski Eserler üzerinde parselasyon ve inşaat yapılamaması (23.12.1962, No.1800), Eski Eser Camilerin yenisi yapılmak üzere yıkılmaması (11.5.1963, No.2052), Eski Eserlerin üzerine görünüşlerini bozan afiş ve reklâm panoları konmaması (12.6.1964, No.2428), Eski Eserler yakınında kurul kararları ile yaptırılan inşaatla sonradan imar planları veya yönetmeliklerle eklentiler yapılamaması (26.6.1966, No.3234; 5.11.1966, No.3296); inşaat kazıları sırasında çıkan arkeolojik buluntuların değerlendirilmesi için önlem alınması (26.11.1967, No.3735) sayılabilir (82).

3.2.7. KORUMA DÜŞÜNCESİNİN KURAMSAL DÜZEYDE "ÇEVRE"Yİ DE KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

• 1964 VENEDİK TÜZÜĞÜ'NÜN BENİMSENMESİ

Koruma ile ilgili sorunları çözmeye ve anlaşmazlıkları gidermeye çalışan Kurul bu arada Uluslararası gelişmelere de ilgisiz kalmamış, 1964 yılında Venedik'de toplanan Eski Eserlerle İlgili Uzman ve Teknisyenlerin Uluslararası II.Kongresinde alınan kararları içeren "Venedik Tüzüğü"nü benimsemiş (24.9.1967, No.3674) ve böylece tarihi

anıt kavramı tek başına bir mimari eserle birlikte özellik taşıyan bir uygarlığın, belirli bir gelişmenin veya tarihi bir olayın tanıklığını yapan kırsal veya kentsel "sit"leri de kapsayacak biçimde (tüzük madde 1) genişletilmiştir(83). Bu yıllarda da taşınır eski eserleri denetim altına alma, yurtdışına kaçırılmalarını önleme çabaları sürmektedir. 16.2.1966 tarihinde Asar-ı Atika Nizamnamesinin 26. maddesine göre alım satımına izin verilen taşınır eski eserlerin ticaret koşullarını belirleyen "Eski Eser Ticaret Yönetmeliği" çıkarılmıştır(84).

• **1968-1972 İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA KORUMA YAKLAŞIMI ve GEEAYK'IN BU DÖNEMDE ALDIĞI ÖNEMLİ KARARLAR**

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun koruma kapsamını genişletmeye çalıştığı yıllarda uygulamaya konulan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında "Eski Eser Koruma Anlayışının gene "belge arşivi", "müzecilik", "arkeolojik alan" ile sınırlı kaldığını, "mimari eser"den bile açıklıkla söz edilmediğini görüyoruz. Planda "Kültür Faaliyetlerinde Durum" başlığında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlı 71 müzede 1 milyona yakın kültür ve sanat eseri bulunduğu; müze kapasitesinin mevcut eserleri değerlendirmeye yetmediği, arkeolojik çalışmaların sınırlılığı, yetişmiş insan gücü sıkıntısı sorun olarak gösterilmekte(85); "Uygulanacak Politikalar" Bölümünde de zamanın neden olduğu yıkıma ve diğer olumsuz etkilere açık olan eski eserlerin daha iyi korunmasını sağlayacak yasal önlemlerin çıkarılacağı; bu eserlerin bakımı için çaba sarf edileceği ve tarihi değeri olan eserlerin yurtdışına kaçırılmaması için gereken önlemlerin alınacağı(86) söylenmekle yetinilmektedir. Bu dönemde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun kararlarının çoğunluğu kullanım hakları kısıtlanan eski eser sahiplerinin karşı çıkışlarına yanıt niteliğindedir. Alınan önemli kararlar arasında Hanlar bölgesinde yapılacak imar planı düzeni ve inşaat koşulları, (28.12.1969, No.5205), eski esere uzaklığı 10 metreden fazla olan yerlerdeki inşaat için de Anıtlar Yüksek Kurulu'nun karar vermesi (14.3.1970, No.5275), çökme durumundaki eski eserlerin yıkılmayıp korunması (10.5.1970, No.5384), özel mülkiyetteki eski eserlerin korunması için parasal yardım konusunda yasal olanak sağlanması (13.9.1970, No.5550), Eski Eser köprülerin Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından onarılması ve korunması (11.2.1970, No.5632); Belediye tarafından çıkarılacak kaçak inşaat affının eski eserlerle ilgili inşaatı kapsamaması (10.7.1971, No.5948), kaza ile ya da bilerek isteyerek yanan ve yakılan, yıkılan eski eserin bulunduğu parselin eski eser parseli olduğu yapılacak yeni yapının aynı boyutta ve şekilde yapılması (19.7.1972, No. 6555) sayılabilir(87).

3.2.8. 1970'LERDEN SONRA KORUMA KONUSUNDA ÇAĞDAŞ YAKLAŞIMLARIN BENİMSENMESİ: YASAL ÇERÇEVİYİ DÜZENLEME ÇABALARI

• **17.7.1972 TARİHLİ EMLAK VERGİSİ YASASI İLE KORUNACAK ESERLERE VERGİ İNDİRİMİ UYGULAMASI**

Bu yılların koruma konusundaki bir başka önemli gelişmesi de kullanım hakları kısıtlanan eski eser sahiplerine parasal destek sağlanması yolunda çözümler aranması ve ilk kez 17.7.1972 tarihli ve 1610 sayılı "Emlâk Vergisi Yasası"yla belgeli eski eserlere 1/10 oranında vergi indirimi uygulanmasının kabul edilmesidir (Madde 30) (88).

- **20.7.1972 TARİHLİ 1605 SAYILI İMAR YASASI EK MADDE 6 İLE KENTSEL KORUMA YAKLAŞIMI**

1972 yılında 6785 sayılı imar yasasını değiştiren 1605 sayılı yasa ek madde 6 ile kentsel koruma konusuna yeterli olmasa da yeni düzenlemeler getirmiştir(89). Bu yasadaki önce bir taşınmazın eski eser olup olmadığının ve eski eserse koruma koşullarının saptanması yetkisi 5805 sayılı yasa ile GEEAYK'a verilmişken, ek madde 6 ile tarihi ve mimari değeri GEEAYK tarafından saptanan taşınmaz eski eserin koruma koşullarının GEEAYK'ın da görüşü alınarak Milli Eğitim, Turizm ve Tanıtma, İmar ve İskân ve Maliye Bakanlıkları ile Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından belirleneceği hükme bağlanmış, daha önce yalnız Milli Eğitim Bakanlığına ait olan gerekli durumlarda eski eserin ve yakın çevresinin kamulaştırılması veya kamulaştırma yapmaksızın parasal ve teknik yardım yapma yetkisi diğer dört kuruluşa da verilmiştir. Ek madde 6, eski eserlerin yakınında yapı yasağı getirilen alanların kamulaştırılmasında belediye sınırları içinde ve komşu belediye sınırları içinde ilgili belediyeleri belediye sınırları dışında özel idareleri, ilgili Bakanlıkları, Vakıfları ya da eski eseri bakmakla yükümlü kamu kuruluşlarını görevlendirmiştir. 1605 sayılı yasa, imar yasasının korumayı da ilgilendiren 25. maddesini yeniden düzenlemiş(90) ve "planda tersine bir açıklama bulunduğu durumlarda plandaki esaslara uyulur" cümlesi ile İmar Nizamnamesinin 39. maddesinin son fıkrasının GEEAYK'a tanıdığı yetkiyi bir anlamda geçersiz saymış; bu da o dönemdeki uygulamalarda olumlu sonuç vermemiştir(91). Bu dönemde de korunacak mimari değerler önemli bir tarihsel niteliğe veya işleme ve süslemeleri ile sanat değerine sahip "anıt"larla sınırlı kalmış, koruma ile doğrudan ilgili kuruluşlara yetki ve sorumluluk verilmiş; ancak aralarında gereken istenen eşgüdüm sağlanamadığından yetki kargaşası doğurmuştur.

- **1973-1977 ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE KORUMA YAKLAŞIMI**

1973-1977 yılları arasında uygulanan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında "Eski Eser" koruma anlayışının temeli yine "arşivcilik" ve "müzecilik" olmuş; mimari değerlerin ve kültürel kalıntıların değerlendirilmesi yolundaki öneriler yetersiz kalmıştır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının "Eğitim ve Kültür Bölümü"nde, "Uzun Dönemli Gelişme Yönü" başlığı altında "Tarihi ve Kültürel kalıntı ve eserlerin araştırılması, korunması ve tanıtılmasında önemli yeri olan müzelerin" durumu açıklanmış(92); devlet arşivlerinin yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesi gereği üzerinde durulmuş tur(93). "İlkeler ve Tedbirler" başlığı altında ise, "Tarihi anıtlar, sanat eserleri, harabeler ve diğer kültürel kalıntıların koruma ve geliştirme yolları tetkik edilerek bunların yok olmasının, tahribatının ve yurtdışına kaçırılmasının önlenmesi" söylenmiştir(94).

- **KORUMA KONUSUNDA ULUSLARARASI GİRİŞİMLER, AVRUPA KONSEYİ ULUSAL KOMİTESİNİN KURULMASI ve 1975 MİMARİ MİRAS YILI ÇALIŞMALARI**

Kalkınma planında koruma konusuna gereğince değinilmemesine karşın, bu yıllarda Türkiye'nin Avrupa Konseyi üyesi olması nedeniyle uluslararası girişimlerde bulunulduğu; 1973'den sonra "Eski Eser Koruma Anlayışının "GEEAYK" üyelerinin ve Akademik kuruluşların çabaları ile çağdaş niteliğe ulaştırılmaya çalışıldığı gözlenmektedir.

8.2.1973 tarihinde Uluslararası çalışmalara katılan "Avrupa Konseyi Milli Komitesi" kurulmuş tur(95). 9 Bakanlık ve 5 ilgili kuruluşun temsilcilerinin oluşturduğu komite; ülkenin ortak mimari miraslarına ilgi çekmek; tarihi ve estetik değer taşıyan mimari ve tarihi anıtları

saptamak ve bunları korumak için gerekli önlemleri almak; korunan eserlere uygun işlevler sağlamak ve bu çalışmalar için bütçeye gerekli ödenekleri koydurmakla görevlendirilmiştir. Komite çalışmaları ile değişik sosyal, kültürel, tarihsel ve ekonomik özelliklere sahip bölgelerde koruma projelerinin hazırlanması' amaçlanmış(96), 1975 Avrupa Mimari Miras Yılı Kampanyasının önemli bölümünü oluşturan pilot projelere Antalya, İstanbul, Göreme Projeleri de katılmış, bu projeler uluslararası koruma kapsamına alınmıştır. Ülke düzeyinde de ilgili kuruluşlarca kampanyaya katkı olmak üzere çeşitli etkinlikler, sergiler, toplantılar düzenlenmiştir.

• **6 MAYIS 1973 TARİHLİ 1710 SAYILI ESKİ ESERLER YASASI**

Türkiye'nin uluslararası gelişmelere ayak uydurmaya çalıştığı bu yıllarda koruma ile ilgili yasal çerçeveyi düzenleme çabaları da hızlanmış, 6 Mayıs 1973 tarihinde yürürlüğe giren 1710 sayılı "Eski Eserler Yasası" korunacak değerler konusuna yeni tanımlamalar, yeni kısıtlamalar getirmiş, "Anıtsal Mimari Değer"den sonra yapı gruplarını -külliye- ve doğanın veya doğa ile insanların ortaklaşa eseri olan topoğrafik bölgeleri -sit-de koruma kapsamına alınmıştır(97). "Tarihten önceki devirlerle tarihi devirlere ait olup, bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yer altında veya su içindeki bütün yapıları, taşınır ve taşınmaz malları ve aynı nitelikteki her türlü belgeyi eski eser" olarak tanımlayan yasada; tarihi mağara, höyük, kale, her tür mimari anıt, her tür resmi, özel, dini, tarihi yapı, tarihi yol kalıntıları, kuyular, çeşme, sebil, mezarlık, külliye, sit...gibi 70 kadar taşınmaz eski eser; her tür alet, çini, seramik kap, heykel, silâh, put, her tür süs eşyası, mücevher, her tür belge, yazma ve tezhipli kitap, gravür, tablo...gibi 55 kadar taşınır eski eser sayılmış; taşınmaz eski eserler "anıt", "külliye" ve "sit" olarak sınıflandırılmış, "sit" türleri de "Tarihi Sit", "Arkeolojik Sit (Ören Yeri)", "Doğal Sit" olarak belirlenmiştir (madde 1). Yasada "önemli tarihi olaylara veya arkeoloji, tarih, sanat bakımından bir önemi ve özelliği bulunan, korunması ve değerlendirilmesi gerekli her türlü taşınmaz mimari eserlere ve aynı nitelikteki heykellere anıt"; Mimarileri, üniteleri ve çevrelere katkıları bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken tabiatın veya tabiatla insanların müşterek eseri olan topoğrafik bölgelere sit" adı verilmiştir (Madde 1). "Sit"de sınıflandırılarak önemli tarihi olayların geçtiği, bu sebeple korunması gerekli görülen yerlere "tarihi sit"; "antik bir yerleşmenin veya eski bir medeniyetin kalıntılarının bulunduğu, yer altında bilinen veya meydana çıkarılan yerlere arkeolojik sit veya ören yeri", "korunması gerekli tabiat güzellik ve gariplikleri ile tabii ve jeolojik olayların meydana getirdiği güzel görünümlere asırlık ağaç ve koruluklara tabii sit" denmiş, tümünün değerlendirilerek korunması esası getirilmiş, ancak kentsel sit tanımına yer verilmemiştir. Bu yasada da önceki nizamnamelerde olduğu gibi bütün taşınır ve taşınmaz eski eserler devlet malı sayılmış (madde 3); eski eseri bulana ilgili kuruluşlara bildirme zorunluluğu konmuş (madde 4); eski eserleri bozmak ve değiştirmek, izinsiz onarmak, sondaj ve kazı yapmak, kireç ocağı, tuğla harmanı inşa etmek, yıkmak (madde 5), izinsiz kullanma şeklini değiştirmek kesinlikle yasaklanmıştır (madde 6). Yasada korumada yetkili ve sorumlu kuruluş olarak Milli Eğitim Bakanlığı gösterilmiş (şimdi Kültür Bakanlığı) (madde 7), Taşınmaz Eski Eserlerin Milli Eğitim Bakanlığınca (Kültür Bakanlığı) oluşturulan, içinde turizm uzmanlarının da bulunduğu saptama kurulları tarafından ayrılması ve sınıflandırılması, GEEAYK'ca onandıktan sonra tapu kütüğüne kaydedilmesi ve duyurulması öngörülmüş (madde 8); koruma şeklini saptama yetkisi de GEEAYK'a verilmiştir (madde 9). Yasaya eski eserlerin bulunduğu çevrelerin imar planlarının yapımı sırasında Milli Eğitim Bakanlığının (şimdi Kültür Bakanlığının) görüşünün alınması ve

ilgili Bakanlıkça onayı sırasında bu görüşün değerlendirilmesi kaydı konmuş; planı yapılmış yerlerde de gerekli görülen durumlarda Milli Eğitim Bakanlığına (Kültür Bakanlığı) Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun görüşü doğrultusunda planda değişiklik önerisinde bulunma yetkisi verilmiştir (madde 13). Eser sahiplerinden bakım ve onarımı sağlayamayacak durumda olanlara Milli Eğitim Bakanlığı (Kültür Bakanlığı), Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Özel İdareler, Belediyeler tarafından teknik eleman ve ödenek yardımıyla bulunulabileceği belirtilmiştir (madde 15). Eski Eserler Yasası diğer maddeleri ile taşınır eski eserlerin koruma koşullarını belirlemekte (madde 20,21,22,23,24); eski eser ticareti ve (madde 25,26, 27,28,29,30,31), kazı yolu ile eski eser aranması (madde 32,33,34,35,36,37,38,39,40, 41,42,43,44,45) ve define araştırılması (madde 46) yollarını açıklamakta, eski eser bulanlara verilecek ödülleri ve yasaya uygun davranmayanlara verilecek cezaları (madde 47,48,49,50,51,52) saptamaktadır. Çıkarıldığı günden bu yana çeşitli kuruluşlarca eleştiriye uğrayan yasa; tarihsel ve doğal koruma konusuna yeni kavramlar, yeni kısıtlamalar getirmişse de gerekli tüzük ve yönetmeliklerle desteklenmemiş imar yasa ve yönetmelikleri ile bağlantısı kurulamamış ve soruna istenen çözümü sağlayamamıştır.

• **GEEAYK YAPISINI DÜZENLEME ÇALIŞMALARI: YASA ve YÖNETMELİK DEĞİŞİKLİKLERİ ve GEEAYK'IN 1973-1977 ARASINDA ALDIĞI ÖNEMLİ KARARLAR**

Eski Eserler Yasasının yürürlüğe girmesinden sonra "GEEAYK Teşkilane ve Vazifelerine Dair" 2 Temmuz 1951 tarihli kanunun üyelerin seçimini düzenleyen 2, 3 ve 4. maddeleri 18.6.1973 tarihinde değiştirilmiş(98); 6 Mayıs 1974 tarihinde ise "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Yönetmeliği" yeniden düzenlenmiştir(99). Yeni yasaya göre Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü, İmar ve İskân Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürü, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Turizm Genel Müdürü ve Vakıflar Genel Müdürü kurulun doğal üyesi sayılmış ve kurulun doğal üyelerle İmar ve İskân Bakanlığı, Kültür Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğünden gönderilen 3 temsilci, Üniversitelerden gönderilen adaylar arasından seçilecek 10 temsilci, Doğal Üyeler, Bakanlık, Vakıflar ve Üniversite temsilcileri tarafından seçilecek konu ile ilgili üç üye olmak üzere toplam 21 üyeden oluşması kabul edilmiştir (madde 2). Kurulun normal olarak ayda bir kez, gerekli durumlarda olağanüstü toplanması da kararlaştırılmıştır. GEEAYK'nun bu dönemdeki çalışmalarının ağırlığı İstanbul ve "İstanbul Boğazının" korunması olmuştur. Kurulun bu dönemde aldığı kararlar arasında Eski Eser Onarımlarında kullanılan birim fiyatların günün koşullarına uydurulması (13.1.1973, No.6819); Saptama ve Belgelemesi yapılmıyca kadar İstanbul'da bahçe içinde köşk ve konaklara yıkım izni verilmeden önce kurula sorulması (12.1.1974, No.7641); fişlenen eski eserlerin 1710 sayılı yasaya göre tapuya kaydedilmesi (12.1.1974, No.7673); İstanbul'da Boğaziçi'nde bulunan tarihi yalı, köşk ve konaklarla doğal sit özelliği gösteren koru ve mesire yerlerinin korunmasını sağlayacak finansman yasası hazırlanması (8.2.1974, No.7674); eski eserlerin vergi, harç ve rüsumdan ayrıcalığı tutulması (18.10.1975, No.8866); eski eserlerin üzerine afiş ve yazı yazılmaması (11.9.1976, No.9363), 1930'dan önce yapılan tüm sivil mimarlık örneklerinin -gecekondu, baraka hariç- resmi, dini, askeri yapıların yıkılmadan önce Kurulun görüşünün alınması (10.6.1977, No.9872), Eski eserler üzerinde yapılacak yapısal müdahalelerde 1, 2 ve 3 grup yapıların ayırım ilkelerinin belirlenmesi (14.1.1978, No.10200); sit alanı ve tek eser korunmasında yıkılmak veya değiştirilmek istenen yapılar için rölöve ve fotoğraf istenmesi (25.3.1978, No.10290), Yerel Yönetim Başkanlığı'ndan -ilgili Bakanlıktan- koruma bölgesi olan kentlerde bütçe önceliği istenmesi (9.6.1978, No.10374); Savurganlığı önlemek amacıyla kamu kuruluşlarına

ait yapılara, yıkıma gitmeden onarım ve uygun değişimle ekonomik kullanım getirilmesi (25.9.1978, No.A1012) sayılabilir(100). GEEAYK 13.2.1976 tarih ve 8891 sayılı kararı ile özellikle yerleşik alanların korunması konusunda tartışmalara yol açan "kentsel sit" deyiminin yasada belirtilen "sit" tanımı içinde yorumlanmasını kabul etmiş(101) ve "Kentsel Siti", "Yaşanılan kentlerin belli bir devirde belli bir kesiminde homojen olarak sosyal, ekonomik, kültürel durumunu yansıtan, özellikler veya tarihi veya bilimsel veya artistik veya arkeolojik veya etnografik veya edebi veya efsanevi önemi bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken yerler" olarak tanımlamıştır. Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünün 26.1.1977 gün ve 196 sayılı genelgesiyle 1710 sayılı Eski Eserler Yasasının 8. maddesine göre yapılan saptama, belgeleme ve tescil işlemleri yurt düzeyinde yaygınlaştırılmış ve hızlandırılmıştır(102).

3.2.9. KORUMA-DEĞERLENDİRME-GELİŞTİRME: BÜTÜNLEŞİK KORUMA ANLAYIŞININ BENİMSENMESİ

• DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE KORUMA ANLAYIŞI

1979-1983 yıllarında uygulanması kararlaştırılan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Kültürel Mirasın korunması ilkelerine önceki Kalkınma Planlarına göre daha çok önem verilmiştir. Planda koruma konusuna yalnız Kültür Politikaları içinde değinilmekle yetinilmemiş ayrıca "Kentleşme ve Belediyeler" başlığı altındaki politikalarda, "Planın yöneldiği toplumsal amaçlar" içinde de yer verilmiş ve eski eserlerin diğer sektörlerle özellikle Turizmle bağlantısı kurulmaya çalışılmıştır. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, kentsel alanlarda, doğal ve tarihi çevrenin sürekli olarak yıkıntıya uğradığı, yeşil alanların geliştirilemediği(103), tarihi anıtların, sanat yapılarının, ören yerlerinin yıkılmasının, yok edilmesinin ve yurtdışına kaçırılmasının önlenmesine, koruma geliştirilmesine ilişkin girişimlerin yetersiz kaldığı ortaya konmuş; temel neden olarak da ilgili kuruluşların eşgüdüm halinde çalışmaması gösterilmiştir(104). Planda "Ekonomik ve Toplumsal Hedefler Politikaları" belirlenirken, "Çalışma ve Yaşam Düzeyinde Politikalar" içinde yer alan "Kültür Politikası"nda, "Ülkemizin temel ve öncelikli bir kültür sorunu olan tarihsel kültür kalıtının korunması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi için bu eserlere ekonomik ve toplumsal yararlılık ilkesinden ayrılmadan; çağdaş yaşam içerisinde işlevsellik kazandırılması, kültürel erozyonun önlenmesi ve bunları gerçekleştirmek üzere gerekli yasal, örgütsel ve parasal önlemlerin alınması yolunda etkin çalışmalar yapılması" öngörülmüş, eski eser kaçakçılığının önüne geçilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve toplumsal yaşamı tüm yanları ile yansıtacak bir ulusal müzenin oluşturulması ilke olarak kabul edilmiştir(105). "Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının Temel Politikaları" bölümünde de "Kentleşme ve Belediyeler" başlığı altındaki temel politikalarda diğer kentleşme politikalarının yanında doğal ve tarihsel çevrenin korunması; iç ve dış turizme yönelik olarak değerlendirilmesi politikasına da yer verilmiş, Kentleşme Temel Politikalarında "Yerleşme merkezlerinin düzenlenmesinde ve sanayileşmenin mekâna yansımada doğal ve tarihi çevrenin korunması" konusu vurgulanmış(106), "Çevre Sorunlarına" ilişkin temel politikalarda da "Tarihi çevrenin ve önemli savaş alanlarının, kırsal ve kentsel dinlenme bölgelerinin saptanması, korunması ve ulusal tarihi parklar çerçevesinde iç ve dış turizme yönelik olarak değerlendirilmesi çalışmalarına hız verilmesi" (107) düşüncesi önem kazanmıştır. Planın yöneldiği "Toplumsal Amaçlar" içinde "Kentleşme ve Gelişme sürecinde insan ve çevre ilişkilerini ve sağlığını, ülkenin tarihsel ve doğal zenginliklerini ekonomik bütünlük içinde korumak" amacı da yer almıştır(108). "Ekonomik Amaçlara

Yönelik Araçlar" bölümünde de Türkiye'nin doğal ve tarihsel zenginliklerin toplum yararına uygun ve turizme de katkıda bulunacak şekilde korunup kurtarılması ilke olarak benimsenmiştir(109). "Toplumsal Amaçlara Yönelik Araçlar" içinde de kentlerin fizik planlamasında çevresel uyuma ve çevre sağlığına özen gösterilmesi; yerleşim düzeninin ve sanayileşmenin tarihsel ve doğal zenginlikleri bozucu değil; değerlendirici yönde gerçekleştirilmesine önem verilmesi; çevre sağlığına veya tarihsel ve doğal zenginliklere zarar verici biçimde gerçekleşmiş, yerleşmelerin ' veya sanayi kuruluşlarının konumlarında veya teknolojilerinde koruma açısından gerekli değişikliklerin bir plan içinde aşamalı olarak yapılması, tarihsel ve doğal değeri olan yapıtların onarımlarının hızlandırılması ilkesine de yer verilmiştir(110). Bu dönemde Doğal ve Kültürel Değerlerin ele alınmasında Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının ışığı altında, Kültür Bakanlığınca saptanan ilkeler arasında, salt koruma yerine "koruma, değerlendirme ve geliştirme" ya da "bütünleşmiş koruma = işlev vererek yaşatma" ilkesi; "Bütünleşmiş Koruma" uygulamasının toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel gereksinmelerini de karşılayacak; yaşam koşullarını sağlıklılaştıracak biçimde yürütülmesinin sağlanması ilkesi; koruma-değerlendirme-geliştirme konusunun diğer sektör -özellikle turizm- kullanımları ile uyumlu bir şekilde ele alınması ilkesi; ilgili uzmanların yeterli ve nitelikli bir seviyede yetiştirilmesi ilkesi ağırlık kazanmıştır(111).

• **KORUMA PLANLAMASINI İMAR PLANLAMA SÜRECİNE OTURTMA ÇABALARI; PARASAL ve TEKNİK YARDIM SAĞLAMA OLANAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ**

Bu yıllarda Kültür Bakanlığının tek yapı ve sit koruma planlaması çalışmaları esas olarak İmar Planlarına veri oluşturacak saptama ve belgeleme çalışmalarıdır. Kültür Bakanlığı ilgili bakanlıklarla yaptığı ortak çalışmalarla 1710 sayılı Eski Eserler Yasası ile İmar Yasa ve Yönetmelikleri arasında bağlantı kurmaya, koruma uygulamasını İmar Planlama Süreci içine oturtmaya uğraşmıştır. Bu çalışmalar arasında "Taşınmaz Eski Eserlerin Onarılması, Kullanılması ve İmar Hukukuna Yaklaşımlarının Şekil ve Şartlarını Gösterir Yönetmelik Önerisi"(112) "Tespit ve Envanteri Yapılmış Sit Alanları İçinde Plan Kararlarının Tesbiti"(113), "İmar Planlarının Tanzimi ile ilgili Teknik Şartlaşmada Eklenmesi ve Değiştirilmesi Düşünülen Teklifler" sayılabilir(114). 1979'da sahiplerince onarılamayan tescilli eski eserlerin koruma ve bakımlarının sağlanması konusunda parasal ve teknik yardım sağlama çabaları da başlatılmıştır. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Eski Eserlerin Turizm Amaçlı kullanımına yönelik yatırımlara kredi vermeye başlamış(115), Kültür Bakanlığı da 30 Mart 1979 tarihli "Özel ve Tüzel Kişi Mülkiyetinde Bulunan Taşınmaz Eski Eserlerin Onarımı İçin Yapılacak Aynı Parasal ve Teknik Yardım Yönetmeliğini" hazırlamıştır(116). Bu yıllarda İmar Planları ile tanınan yükseklik ve yoğunluk artışlarının sağladığı ekonomik yararın, korunması gereken kentsel alanların yıkımına neden olduğunu kuşkusuz kabul eden GEEAYK tarihsel değeri olan kentlerde tek tek mimari eserlerle birlikte kentsel sit alanlarını da saptamaya ve bu bölgelerdeki korumaya ters imar planı hükümlerini geçersiz saymaya başlamıştır. 1978'lerde GEEAYK imar planları olan veya yapılmakta olan yaklaşık 25-30 kentte sit koruma kararları almış ve imar planı uygulamasını durdurmuştur(117). Plan uygulaması durdurulan yerlerde "Koruma Amaçlı İmar Planı" yapılıncaya kadar yapılanma isteklerinin nasıl karşılanacağını bilmeyen Belediyeler mal sahipleri ile karşı karşıya kalmış ve bu durum amaca ters olumsuz uygulamalara neden olmuştur. Ortaya çıkan yeni soruna çözüm bulmaya çalışan GEEAYK planlarını yürürlükten kaldırdığı kentsel sit bölgelerinde koruma planı yapılıncaya kadar yaşantıyı sürdürmek üzere "Geçit Dönemi Yapılanma Koşulları" adı altında bir tür geçici yönetmelik hazırlamaya başlamıştır.

Bu uygulamaya göre sit içinde ruhsat almak için geçit dönemi yapılanma koşullarına göre hazırlanan projeler Belediyece Kültür Bakanlığının izni ile Belediye denetiminde uygulamaya konmaktadır(118). Bu uygulama sonucu başvurularla başa çıkamayan GEEAYK "Koruma ve Tarihi Çevre Düzenlemesi işinin yalnızca bir saptama işi olmadığı, şehirci ile birlikte yapılacak bir planlama ve uygulayıcıları inandırma işi olduğu kanısına" varmış, soruna ivedi ve köklü çözüm olarak ilgili kuruluşların işbirliği ile koruma planı yapma ilkelerini ve yöntemini belirlemeyi önermiştir(119).

3. BÖLÜMÜN SONUCU

Türkiye'de "Tarihi Değer Koruma" anlayışının başlangıcı ve gelişimi Avrupa ülkelerindeki kadar eski ve bilinçli değildir.

Osmanlı öncesi dönemdeki koruma anlayışı hakkında kesin bilgi veren kaynaklara sahip değiliz. Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise, devletin ve halkın bilgisizliği ve ilgisizliği yüzünden ülkemizin sahip olduğu pek çok değerli eserin yitirildiğini biliyoruz. Osmanlılar, İslâm öncesi Anadolu uygarlıkları ile ilgilenmemişler, onları korumak, yaşatmak gereğini duymamışlardı. İmparatorluğun son yıllarında Batı etkisiyle sınırlı sayıda aydının öncülük ettiği eski eser koruma çabaları ve bu çabalarla hazırlanan Asar-ı Atika Nizamnameleri de istenilen sonucu sağlayamamıştı.

Cumhuriyet'ten sonra ise bir yandan Batılılaşma ve çağdaşlaşma eğiliminin; öte yandan Osmanlı-İslâm kültürünü terk etmek arzusunun etkisinde kalan koruma anlayışı; önceleri taşınır eski eserlerin toplanıp müzelerde saklanması şeklinde gelişmiş; Türk tarihinin kökenini bulma çabaları ile devam etmiş daha sonra taşınmaz eski eserleri de kapsamına almış; giderek günümüzde tarihi çevre kavramı ile en geniş sınırına ulaşmıştır.

Ancak bütün bu gelişmelere karşın bugün bile "define"den arındırılmış bilinçli bir eski eser koruma anlayışının halk arasında yaygınlaştığını söylemek güçtür.

4. BÖLÜM

TEK YAPI VE KENTSEL SİT KORUMA KONUSUNDA ÜLKEMİZDE UYGULANAN YÖNTEM

GİRİŞ

Bu bölümde Türkiye'de tek yapı ve kentsel sit koruma konusunda uygulanan yöntem incelenmeye çalışılacaktır.

Türkiye'de koruma konusunda uygulanan yöntemin incelenmesinde koruma ile ilgili kuruluşların yetki ve sorumlulukları, yaptıkları çalışmalar, korunacak değerlerin saptama, sınıflama ve koruma ilkeleri, koruma ile ilgili yasal çerçeve ve parasal olanaklar araştırılmıştır. Bu bölümde ilgili kaynaklarla birlikte Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü-Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu, İmar ve İskân Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü, İller Bankası Genel Müdürlüğü, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Milli Saraylar Genel Müdürlüğü, bayındırlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Plânlama Teşkilatı yetkilileri ve Koruma ile ilgili özel kuruluşların sorumluları ile yapılan görüşmelerden yararlanılmıştır.

4.1. KORUMA İLE İLGİLİ KURULUŞLAR: YETKİ VE SORUMLULUKLARI, ÇALIŞMALARI

Türkiye'de tek yapı ve kentsel sit koruma ile ilgili kuruluşların sayısı oldukça fazladır. Tüm resmi kuruluşlar, bakanlıklar sahip oldukları eski eserleri korumakla yükümlüdür. Koruma ile ilgili kuruluşlar koruma ile ilgili çalışmalarını esas görevleri arasında yer alan koruma ile doğrudan ilgili kuruluşlar; yan görevleri arasında yer alan dolaylı ilgili kuruluşlar olarak iki grupta incelenebilir.

4.1.1. KORUMA İLE DOĞRUDAN İLGİLİ KURULUŞLAR KÜLTÜR BAKANLIĞI

• Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Kültür Bakanlığı 1710 sayılı yasaya göre Eski Eserlerin korunmasından birinci derecede sorumlu kuruluştur. Kimin mülkiyetinde ve yönetiminde olursa olsun, eski eserlerin, tarihsel ve doğal anıtların korunmasını sağlamak için gerekli önlemleri almak veya aldırtmak ve bunların her türlü denetimini yapmakla görevli(1) Kültür Bakanlığı bu görevini "Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü" aracılığı ile yürütmektedir. 15.6.1946 tarihli ve 4926 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı kuruluş kanununa göre oluşturulan Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünün(2) Anıtlar ve Eski Eserler Onarım Şubesi, Envanter Şubesi, Koruma Planlaması Şubesi, Müzeler Şubesi, Kazılar Şubesi, İdari ve Mali İşler Şubesi ve GEEAYK'ın sekreteryası görevini üstlenen Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Bürosu olmak üzere 7 şubesi bulunmaktadır. Kültür Bakanlığı korumadan sorumlu bir kuruluş olmasına karşın plan yapıcı bir kuruluş değildir. Eski eserlerin bulunduğu çevrelerin imar planlarının hazırlanması sırasında korunacak değerler konusunda görüş bildirir ve ilgili kuruluşlarca bu görüş değerlendirilir(3). Taşınmaz eski eserlerin korunması konusundaki asıl görevi imar planlarına veri oluşturmak üzere tek yapı ve çevre ölçeğinde eski eserleri saptamak ve belgelemektir. Kültür Bakanlığı anıt ve sitleri kamulaştırmak korumak ve değerlendirmek yetkisine de sahiptir. Müzeler buldukları yerlerde eski eserlerin korunması ve değerlendirilmesi konusunda Bakanlığın temsilcisi olarak çalışmaktadır. Kültür Bakanlığının yaptığı koruma uygulamaları anıt

onarımı, yeni müze yapımı sivil mimari örnekleri, onarımı, ören yeri ve tarihsel çevre koruma çalışmaları olmak üzere 5 grupta toplanabilir. Tablo 4.1. de 1977-1978-1979-1980 yıllarındaki program yatırımları görülmektedir.

Kültür Bakanlığı'nın son yıllarda yaptığı korumaya yönelik yatırımlar içinde Aydın Karacasu, Isparta, Diyarbakır, Elazığ, Hacıbektaş, Çanakkale, Kayseri, Çorum, Uşak, Samsun, Gaziantep, İzmir (İzmir Arkeoloji), Adıyaman, Antalya, Anamur, Ödemiş, Düzce Milas ve İstanbul'daki (İstanbul Arkeoloji Müzesi) yeni müze yapımları, İbrahim Paşa Sarayı (İstanbul) Adile Sultan Kasrı Tophane-i Amire Yalısı, Manisa, Tekirdağ, Ayasofya, Etnografya Müzeleri, Konya Anıtları, Topkapı Sarayı, Anıtkabir, İstanbul Türbeleri, Dişçilik okulu, Bodrum, Çeşme, Sinop, Alanya, Gaziantep, Bayburt, Marmaris, Diyarbakır Kaleleri, Gökmedrese, Hunat Hatun Medresesi, Anıtkabir, TBMM, Atatürk Evleri, Yıldız Sarayı gibi anıt onarımları, Koşut Evi (Kütahya), Hadimoğulları Evi (Bayramiç-Çanakkale), Taşoda (Burdur), Çakırağa konağı (Ödemiş) gibi sivil mimarlık örnekleri onarımı, Bergama, Pamukkale, Hierapolis (Denizli), Nevşehir (Kapadokya), Perge (Antalya), Efes (Selçuk-İzmir), Haran Urfa gibi ören yeri düzenlemeleri, Ankara Kaleiçi.

TABLO 4.1. ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN
1977-1980 PROGRAM YATIRIMLARI

	1977(TL)	1978(TL)	1979 (TL)	1980(TL)
Etüd-Proje İşleri	2.000.000	2.000.000	7.500.000	7.000.000
Yeni Müze Yapımı	3.800.000	25.740.000	65.500.000	80.100.000
Anıt Onarımı	-	19.450.000	105.126.000	168.544.000
Sivil Mimari Örnek Onarımı	-	8.200.000	25.500.000	96.400.000
Ören Yeri Onarımı	58.940.000	8.005.000	29.500.000	64.850.000
Tarihsel Çevre Korunması	-	920.000	28.200.000	66.000.000
Diğer	5.260.000	15.685.000	64.620.000	114.000.000
Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Toplamı	70.000.000	80.000.000	325.945.000	596.894.000

Kaynak: 1977-1977 Programı Yatırımları, DPT, 1977
1978-1978 Programı Yatırımları, DPT, 1978
1979-1979 Programı Yatırımları, DPT, 1979
1980-1980 Programı Yatırımları, Resmi Gazete, Sayı: 16941.
Tarih: 26 Mart 1980, s.376-378.

Safranbolu, İstanbul, İznik, Antalya Kaleiçi, Edirne, Mardin, Çanakkale, İzmir, Aydın, Muğla gibi tarihsel çevre koruma, saptama ve belgeleme çalışmaları sayılabilir(4). Kültür Bakanlığı 1979 yılından beri "Özel ve Tüzel kişi mülkiyetinde bulunan taşınmaz Eski Eserlerin Onarımı için yapılacak Aynı-Parasal ve Teknik Yardım Yönetmeliği" koşullarına göre özel mülkiyetteki eski eserlerin korunması için yardım ve kredi vermeye çalışmaktadır(5). Kültür Bakanlığı yetkilileri bakanlığı sınırlı sayıdaki kadrosu ve yetersiz parasal olanaklarla istenilen düzeyde etkili olamadığını söylemektedir.

• **Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK)**

6785 ve 1605 sayılı imar yasası, 1710 sayılı Eski Eserler Yasası ve 5805 sayılı GEEAYK kuruluş yasasına göre GEEAYK, yurt içinde korunması gerekli mimari ve tarihsel değerleri olan anıtların ve diğer taşınmaz eski eserlerin korunması, bakımı, onarımı ve restorasyonu ilkelerini ve programlarını saptamak, uygulamalarını denetlemek ve koruma ile ilgili sorunlar ve anlaşmazlıklar üzerine bilimsel görüş bildirmekle

yükümlüdür. Kurul kararlarında bağımsız bir bilim örgütü yetkisini taşımasına ve bağımsız bir kuruluş olarak çalışmasına karşın diğer kuruluşlarla Kültür Bakanlığı aracılığı ile bağlantı kurar, kararların yürütülmesi Kültür Bakanlığının görevidir(6). Kültür Bakanlığı EEMGM aracılığı ile kurula iletilen konular hakkındaki kararlar gene EEMGM yoluyla ilgiliye duyurulur. 1973 yılına kadar ayda iki gün toplanarak 20 dolayında konu ile ilgili kararlar verebilen kuruldan 1978'lerden sonra ayda 150-200 kadar konu ile ilgili görüş bildirmesi istenmektedir(7). Kurulun bunu gerçekleştirebilecek bir örgütlenmesi olmadığından dosyalara ve fotoğraflara göre karar vermekte ve yetersiz kalmaktadır. İstanbul ve Ankara'da sekreteryaya görevini üstlenen iki bürosu bulunan GEEAYK'ın İstanbul Bürosu İstanbul, Bursa, Edime, Tekirdağ, Çanakkale, İzmit, Balıkesir, Kırklareli İllerinin konuları ile Ankara bürosu da diğer Anadolu kentlerinin konuları ile ilgilenmektedir. Bu büroların kadroları ve bütçeleri de Kültür Bakanlığına bağlıdır.

- **İMAR VE İSKÂN BAKANLIĞI**

- **Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü**

İmar ve İskân Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü, Türkiye'de yapılan imar planlarını denetleyen ve onaylayan kuruluş olarak konuyla ilgilenmektedir. Eski Eserler Yasası'nın 13.maddesine göre imar planlarının onayı sırasında Kültür Bakanlığının ve GEEAYK'ın görüşünü değerlendirmek durumundadır(8).

- **İller Bankası Genel Müdürlüğü**

23.6.1945 tarihli ve 4759 sayılı yasaya göre Belediyeler adına hâlihazır harita ve imar planlarını yapmak ve yaptırmakla görevli İller Bankası, "Sit" olarak tescil edilmiş birçok yerleşmenin imar planlarının yapımını yüklenmiş durumdadır. Bu planların bir bölümü İller Bankası İmar Planlama Dairesince yürütülmektedir. Kültür Bakanlığı ile ortak çalışmalarla yürütülen "Koruma Amaçlı İmar Planları" içinde Muğla, Urfa, Uç hisar, Ürgüp, Orta hisar, Marmaris, Amasra, Kaş sayılabilir(9).

- **TURİZM ve TANITMA BAKANLIĞI**

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Turizm Genel Müdürlüğü-Turizm Bankası

Tarihsel çevrelerin, anıtsal yapıların ve geleneksel sivil mimari örneklerinin Turizm amaçlı kullanımı konusunda proje ve uygulama çalışmaları yapan Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, bu çevrelerin ve eserlerin turizm amacına yönelik kullanım projelerine ve uygulamalarına da 1710 sayılı Eski Eserler Yasasının 15.maddesine göre Turizm Bankası kararı ile kredi verebilmektedir(10). 25 Temmuz 1969 tarihli ve 6/12.209 sayılı kararnameye göre Çanakkale, Balıkesir ile Antalya-İçel il sınırlarının denizden başladığı noktalar arasında kalan 3 km'lik kıyı şeridi, 8 Şubat 1973 tarih ve 7/5811 sayılı kararnameye göre Nevşehir, Kayseri, Niğde il sınırları içinde kalan Nevşehir ilinde Göreme ve çevresi, Ürgüp, Avanos, Uç hisar, Orta hisar, Kaymaklı, Derinkuyu, Kayseri-Soğanlı Harabeleri, Niğde ilinde Ihlara Vadisi ve çevresi turistik gelişme yöresi olarak saptanmış ve turizme yönelik koruma çalışmaları Bakanlıkça desteklenmiştir(11). Bakanlığın yaptığı önemli projeler ve uygulamalar arasında, Seferhisar-Dilek Turizm Gelişim projesi, Kapadokya Turizm Koruma-Geliştirme Projesi, Pamukkale Turizm Koruma- Geliştirme Projesi, Van gölü çevresi (Van, Ağrı, Bitlis) Koruma-Geliştirme Projesi, çeşitli tarihi ve mimari eserlerin değerlendirilmesi ve çevre düzenlemeleri, Antalya, Kaleiçi düzenlemesi, Bodrum İmar Planı uygulaması, Kuşadası Mutlu ve Çetin Sokakların turizme yönelik olarak korunması gibi çalışmalar sayılabilir(12).

ORMAN BAKANLIĞI

Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü

Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü "Doğal Sit" özelliği gösteren alanların korunmasından ve değerlendirilmesinden sorumludur. 22.2.1973 günlü (Resmi Gazete 14456) - değişiklik 28.7.1059 yönetmeliğe göre Milli Park olarak tanımlanan bölgelerde tarihsel ve arkeoloji sitler de bulunduğundan bakanlık bu konularda da planlama ve uygulama çalışmaları yapmaktadır(13). Yönetmeliğin 5.maddesine göre milli park olarak ilân edilen yerlere bir "genel gelişim" planı ve bu planlara göre uygulama çalışmaları içinde konu ile ilgili olarak Karatepe-Aslantaş Milli Parkı (Adana), Spiladağı (Manisa) Milli Parkı, Termessus (Antalya) Milli Parkı, Köprülü Kanyon (Antalya) Milli Parkı, Gelibolu Yarımadası (Çanakkale) Milli Parkı, Göreme Tarihi Milli Parkı (Nevşehir), Pamukkale (Denizli) Milli Parkı, Efes (İzmir), Bergama (İzmir), Toya (Çanakkale), Halikarnassus (Muğla), Boğazköy-Alacahöyük (Çorum) tarihsel Ulusal Park'larının koruma ve değerlendirme çalışmaları sayılabilir(14).

• VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

5.6.1935 tarihli ve 2762 sayılı Vakıflar Yasasına göre Vakıflar Genel Müdürlüğü "mimari veya tarihi değeri olup idaresi vakfa ait olan eserleri imar ve muhafaza etmek"le yükümlüdür(15). GEEAYK'ın onayı alındıktan sonra (Eski Eserler Yasası Madde 7) Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülen koruma ve onarım çalışmaları tek yapı ve külliye ölçeğindedir. Çeşitli kentlerdeki vakıf eserlerinin restorasyonlarını yapan Vakıflar Genel Müdürlüğünün 1978 - 1980 program yatırımları Tablo 4.2. de görülmektedir.

TABLO 4.2. VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN 1978- 1980 PROGRAM YATIRIMLARI

	1978 (TL)	1979 (TL)	1980 (TL)
Etüd-Proje	850.000	900.000	800.000
Tek eser onarımı	209.150.000	229.300.000	46.155.000
Diğer harcamalar	-	19.800.000	8.200.000
Vakıflar Genel Müdürlüğü Toplamı	210.000.000	250.000.000	55.155.000

Kaynak: 1978-1978 Programı Yatırımları, DPT, 1978
1979-1979 Programı Yatırımları, DPT, 1979
1980-1980 Programı Yatırımları, Resmi Gazete, Sayı 16.941
Tarih: 26 Mart 1980

• MİLLİ SARAYLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Halifeliğin kaldırılmasından sonra Ulus adına Türkiye Büyük Millet Meclisine geçen saraylardan Topkapı Sarayı dışındaki Saraylar, Dolmabahçe, Beylerbeyi ve Yıldız Sarayları ile Köşkler ve Kasırlar 12.5.1925 (1341) tarihli ve 66 Numaralı "Milli Saraylar Müdüriyeti Teşkilatına Dair Kararname" ile Milli Saraylar Müdürlüğüne bırakılmıştır. Bakımlarından ve onarımlarından bu müdürlük sorumludur(16).

• BELEDİYELER

Koruma ile özellikle kentsel koruma ve uygulama ile doğrudan ilişkili kuruluşlardır. 3.4.1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediyeler Kanununun 115. maddesi ile eski eser sayılan yapıların korunmasında yetki verilmiştir(17). Özellikle imar planlarının ve koruma kararlarının uygulanması sırasındaki denetimleri ile korumanın sağlanması konusunda en etkili kuruluştur. Belediyeler de gerekli durumlarda eski eserleri

kamulaştırılabilir, tarihsel ve doğal anıtların korunmasına teknik eleman ve para yardımıyla bulunabilir(18).

- **ÖZEL İDARELER**

Özel idareler sahipleri tarafından korunamayan eski eserlerin tarihsel ve doğal anıtların korunma, bakım ve onarımlarına kendi teknik eleman ve ödeneği ile yardımda bulunabilir(19).

4.1.2. KORUMA İLE DOLAYLI İLGİLİ KURULUŞLAR

- **BAYINDIRLIK BAKANLIĞI - KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

- **ULAŞTIRMA BAKANLIĞI - DEVLET DEMİR YOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

- **ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI - DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

Bakanlıklarının sorumluluğundaki tarihsel değeri olan köprü, menfez, viyadük, sarnıç, su yolu, kanal, çeşme, tünel gibi yapıların bakıma ve onarımına yönelik çalışmalar yapmaktadırlar(20).

- **MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI**

Askeri alandaki eski eserlerin bakımını ve onarımı yapmakla korumaya katkıda bulunan Milli Savunma Bakanlığı bu çalışmalarında Kültür Bakanlığı ile birlikte hareket eder(21). Ayrıca Askeri yasak bölgelerde yapılacak araştırma ve kazılarda Milli Savunma Bakanlığının izninin alınması gerekir.

- **MALİYE BAKANLIĞI**

Bütçede ilgili parasal kaynakların ayrılması, parasal yardımların sağlanması, vergi indirimlerinin uygulanması konusu ile korumaya katkıda bulunur.

- **GÜMRÜK VE TEKEL BAKANLIĞI**

Gümrük kapılarında eski eserlerin izinsiz yurt dışına çıkarılmaması konusunda sıkı denetim yapar.

- **DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI**

Ülke Kalkınma Planları çerçevesinde Kültür siyaseti içinde korumanın hedeflerini, ilkelerini belirlemekle, yatırım programlarını düzenlemekle görevlidir.

- **EĞİTİM KURULUŞLARI**

Eğitim Kuruluşları Üniversite Akademi ve Yüksek Okullar korumaya yönelik uzmanlık eğitimleri ve akademik çalışmaları dışında döner sermaye aracılığı ile koruma projeleri yapmakta, düzenledikleri toplantılarda konu ile ilgili bilimsel görüş bildirmektedir. Aysu(22), Fersan(23), Şener(25), Erençin(26) doktora tezleri, Çetin(27), Zeren (28), Okyay(29), Yener(30), Kangal(31) Lisansüstü (MMLs) tezleri konunun kuramsal düzeyde gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlayan akademik çalışmalara örnek gösterilebilir. Akademik kuruluşlar, akademik çalışmaları yanında Bodrum İmar Planı Analitik Etüdüleri (1965 ODTÜ); Orta Hisar'ın Korunmasına Yönelik Araştırma (1975 ODTÜ); Ankara Kale İçi Sağlıklılaştırma Projesi (ODTÜ 1979), (Antalya Kale İçi Koruma Projesi ODTÜ-1979, Trabzon Kale İçi Koruma Projesi (İDMMA 1979), Gaziantep Koruma

Projesi (İTÜ -1980), Safranbolu Koruma Projesi (İTÜ 1981) gibi uygulamaya yönelik projeler yapmakta; özellikle son yıllarda eğitimde bu konuya ağırlık vermektedir. Yapılan öğrenci çalışmaları içinde Trabzon Kale İçi Mimari Tasarım Grubu öğrenci çalışmaları (KTÜ, 1976), Tarihsel Çevre Birimi Planlaması: Orta hisar (KTÜ 1976), İstanbul Zeyrek Koruma Sağlıklılaştırma Projesi (İTÜ 1978) 19.yüzyıl sıra evleri (İTÜ 1979), Gaziantep Kozluca Mahallesi Koruma Projesi (ODTÜ 1976), Bursa Hisar Mahallesi Koruma Çalışması (ODTÜ-1979) sayılabilir.

- **MESLEK ODALARI**

Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası, yaptıkları yayınlarla ve düzenledikleri toplantılarla kuramsal çalışmalara destek olmakta, konunun meslek adamları ve halk arasında yayılmasını sağlamaya çalışmaktadır.

- **KORUMA İLE İLGİLİ KURUMLAR VE DERNEKLER**

- **Türk Tarih Kurumu**

1931 yılında Türk Tarih ve Medeniyetini bilimsel şekilde incelemek, Türk Tarihinin kaynaklarını araştırmakla görevlendirilen Türk Tarih Kurumu yaptığı bilimsel araştırmalar yanında eski eser sevgisini aşlamak ve koruma bilincini yaymak amacı ile de çalışmalar yapmaktadır.

- **Türkiye Turing Otomobil Kurumu (TTOK)**

Kuruluşu 1923 yılına dayanan ve Bakanlar Kurulunun 2.4.1930 tarihli ve 9069 sayılı karar ile kamu yararına çalışır dernek olarak tanınan TTOK diğer çalışmalarının yanı sıra son 5-6 yıldır çevre korumaya ve çevre düzenlemeye yönelik çalışmalar da yapmaktadır (32) . Kurumun tek eser korunmasına yönelik girişimleri arasında Yıldız Parkındaki Malta Köşkü, Çadır Köşkü, Emirgân'daki sarı köşkün restore edilip yapıldıkları dönemin eşyaları ile döşenerek halkın kullanımına açılması, parasal kaynağı bir banka tarafından karşılanan Şişli'deki Atatürk'ün evinin onarılması, Safranbolu'da Asmazlar konağı ve Sultanahmet'teki iki konağın turistik pansiyon olarak restore edilmesi sayılabilir. Kurumun yaptığı önemli çalışmalardan bir diğeri de özel bir girişimin çevre ölçeğinde ilk koruma örneği olan "Kariye Müzesinin Çevre Düzenlemesi" uygulamasıdır(33).

- **Türkiye Anıt Çevre ve Turizm Değerlerini Koruma Vakfı (TAÇ)**

1976 yılında Turizm ve Tanıtma Bakanlığının öncülüğünde, Turizm Bakanlığının katkısı ve ilgili bilim adamlarının işbirliği ile kurulan Türkiye Anıt ve Çevre Değerlerini Koruma Vakfı, Türkiye'nin ve Türk ulusunun ve Anadolu uygarlıklarının, sanat ve kültür varlıklarının korunmasını, yaşatılmasını ve turizm işlevli kullanımını amaçlamaktadır. Vakıf uzman kadroların yardımı ile Türkiye'de onanma, koruma ve yardıma gerek görülen eserlerin, kültür belgelerinin envanterini hazırlamaya ve teknik elemanlar yardımı ile koruma uygulamaları yapmaya çalışmaktadır. Vakfın çalışmalarında ağırlık kazanan konu, İstanbul Boğaziçi ve özellikle "Boğaziçi Yalıları"dır. Yapımını sürdürdüğü çalışmalar içinde Sadullah Paşa, Amucazade Hüseyin Paşa, Hekimbaşı Salih Efendi Yalıları'nın kurtarılması için yapılan araştırma, projelendirme ve uygulama çalışmaları, Anadolu Hisarı Çevresinin düzenlenmesi Dolmabahçe Camlı Köşk restorasyonları sayılabilir(34).

- **Çevre Koruma ve Yeşillendirme Derneği**

1972 de kurulan ve amacı daha çok doğal değerlerin korunması ve kirlenmesi konusunda halkı ve yöneticileri uyarmak olan derneğin İstanbul Boğazı'nın korunması konusundaki çabaları önemlidir.

4.2. TÜRKİYE'DE ESKİ ESERLERİN KORUNMASINDA İZLENEN YOL

Türkiye'de eski eserlerin korunması konusu kuramsal olarak planlama sisteminin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Daha önce de değinildiği gibi Eski Eserler Yasasına göre korumadan doğrudan sorumlu kuruluş olarak Kültür Bakanlığı görev yapmakta, koruma şeklini saptama ve onaylama yetkisini de Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü aracılığı ile GEEAYK kullanmaktadır. Kültür Bakanlığının ve GEEAYK'ın İmar Planlarının yapımı sırasında korunacak eserler konusunda başlıca görüş bildirme görev ve yetkileri vardır; ancak plan yapıcı kuruluşlar değildir. Korumada ilk işlem saptama ve belgelemedir. Bir taşınmazın eski eser sayılabilmesi için Eski Eserler Yasası'nın 8.maddesine göre Kültür Bakanlığınca oluşturulan saptama kurulları tarafından ayrılması; sınıflandırılması, GEEAYK tarafından onaylandıktan sonra tapuya kaydedilmesi ve duyurulması gerekir. Onaylanan Eski Eserler İlgili Bakanlıklara, Valiliklere, Belediyelere, Müzeler ve Tapuya Kültür Bakanlığı aracılığı ile duyurulur. Tarihsel çevrede yapılan saptama (tesbit) ve belgeleme (tescil) çalışmaları, yeni düzenlenen alanlardaki çeşitli ölçeklerdeki (1/25.000, 1/10.000, 1/5.000, 1/1.000) Çevre Düzeni Planı, İmar Planı gibi fiziksel planlama çalışmalarında veri olarak alınır, Kültür Bakanlığının görüşü olarak plan araştırmasında yapımında ve onayında değerlendirilir. Daha önce düzenlenen ve eski eserlerin ve sitlerin korunması konusunda hatalı ya da yetersiz kararlar alınmış yörelerde bu kararların eski eserlerin ve sitlerin korunmaları amacıyla değiştirilmeleri gerekli görülen durumlarda yeni bir "Koruma Amaçlı İmar Planı" yapılması öngörülür. "Koruma Amaçlı İmar Planları" yapılıncaya kadar yapılanma isteklerinin karşılanması, yeni yapıların denetim altına alınması amacıyla da geçici bir süre için "Geçit Dönemi Yapılanma Koşulları" belirlenir. "Geçit Dönemi Yapılanma Koşulları" belirleninceye kadar da "Yapı Yasağı" konur. Bu uygulamaya göre sit içinde ruhsat almak için yapılan başvurularda geçit dönemi yapılanma koşullarına göre hazırlanan projeler Belediyece Kültür Bakanlığı kanalı ile GEEAYK'a iletilmekte ve GEEAYK'ın onayladığı proje, Kültür Bakanlığının izni ile Belediye denetiminde uygulamaya konmaktadır(35).

4.3. GEEAYK'UN KORUNACAK DEĞERLERİ SAPTAMA, SINIFLAMA VE KORUMA İLKELERİ

4.3.1. SİT İÇİNDEKİ TEK YAPILARI SAPTAMA, SINIFLAMA VE KORUMA İLKELERİ

Korunması gereken yapıların yaşatılabilmesi için çağdaş anlayış içinde işlev verilmesi düşüncesini benimseyen kurul; bu anlayışa koşut olarak kullanımın ve işlevin gerektirdiği zorunlu onarım ve değişimlerin ölçüsünü ve hangi tür yapılara ne şekilde uygulanacağını belirlemek üzere çalışmalar yapmış; TAÇ vakfı bilim kurulunca hazırlanan öneriyi 14.1.1978 tarihli ve 10200 sayılı ilke kararları ile kabul etmiş ve uygulamaların bu kurallara göre yapılmasını uygun görmüştür(36). Yeni öneriye göre daha önce 11.9.1970 gün ve 5505 sayılı karar ile 3 grupta toplanan yapı sınıflaması detaylandırılarak 3 ana ve 12 alt gruba ayrılmıştır.

- **I.GRUP YAPILAR:** Değerlendirmede aranan ve 5805 ve 1710 sayılı yasalarda belirtilmiş bulunan niteliklerden çoğuna üstün değerde sahip olması nedeni ile gelecek kuşaklar için içi ve dışı ile olduğu gibi saklanması gereken yapılardır. I.Grup Yapılar; bakım, onarım ve korunmasında yapılabilecek uygulama ve alınabilecek önlemler yönünden üç bölüme ayrılmıştır.

- I.A. Yalnız bakım ve onarımı ile yetinilmesi gereken yapılar.
- I.B. Günümüz yaşantısının gerektirdiği olanakları sağlayacak; ancak yapının iç ve dış görünüşlerini, öz yapı ve görünen malzeme dokusunu, süslemelerini ve plan özelliğini bozmayacak değişimlerin yapılabileceği yapılar.
- I.C. Bugün var olmakla beraber (Tapu kaydı, kadastral ve tarihi belgeler; fotoğraf, rölöve vs. gibi) belgelerle varlıklarını ve özelliklerini bildiğimiz IA ve IB maddelerinden birinin uygulanabileceği yapılar.

- **II.GRUP YAPILAR:** Değerlendirmede aranan ve 5805 ve 1710 sayılı yasalarda belirtilmiş bulunan niteliklerden özellikle çevresel niteliklerinin önemi açısından yalnız dış görünüşleri ve gabarileri ile korunması gereken yapılar. Bu yapılar;

II.A1. Gabarisi, dış mimarisi, dış cephe malzemesi ve taşıyıcı elemanları yıkılmadan ve değiştirilmeden ve varsa belirli bir kısmının da plan özelliği ile süslemeleri olduğu gibi korunmak koşuluyla kat planı, malzeme ve iç mimarisi kısmen yenilenebilecek yapılar.

II.A2. Gabarisi, dış mimari görüntüsü ve dış cephe eleman ve malzemesi aynen korunmak koşuluyla; iç taşıyıcı elemanları, kat planları, iç malzeme ve iç mimarisi yenilenebilecek yapılar.

II.A3. Mimari görüntüsünde, malzeme ve yapı elemanlarında eserin bütünlüğü ve karakteri bozulmamak koşulu ile mimari ve iç taşıyıcı elemanlarında ve gabarisinde bazı önemsiz değişiklikler yapılabilecek, kat planları, malzeme dış ve iç mimarisi yenilenebilecek yapılar.

II.A4. IIA2 ve IIA3 koşullarından birine uymak kaydıyla; özellikle bitişik konumda, GEEAYK'nun ileri süreceği koşullarla (ikinci katın geri çekilmesi gibi) geçerli imar planındaki yükseklik ve derinliklere uygun yenileme ve eklemelerin yapılabileceği yapılar.

II.B1. Bir bölümü var olan veya değişikliğe uğramış olan, görünüşlerinin varsa fotoğraf, rölöve gibi belgelere dayanarak; yoksa devrinin mimari özelliklerine uygun olarak projelendirilebilecek, planları, malzeme ve mimarisi tümü ile yenilenebilecek yapılar.

II.B2. Bugün var olmakla beraber, fotoğraf, rölöve vs. gibi belgelerle varlığını ve özelliklerini bildiğimiz IIA1, IIA2, IIA3 ve IIA4 maddelerinden birinin uygulanabileceği yapılar.

II.B3. Çevresi, yukarıda özellikleri belirtilmiş yapılarla oluşmuş Sit bölgelerinde bulunan parsellerde çevresinin içinde yadırganmayacak mimari ile yürürlükteki imar nizamına bakılmaksızın yapılabilecek yapılar.

- **III.GRUP YAPILAR:** Gerekli rölöve ve fotoğraflarla arşivlendikten sonra yıkılabilecek yerine yürürlükteki imar koşullarına göre uygulanabilecek yapılar. Bunlar da iki grupta toplanmaktadır.

III.A. Sahip oldukları niteliklere göre II.Grup yapılardan olmasına karşılık gerek mimari, gerekse gabari bakımından çevresi tümü ile yenilenmiş ve tek başına korunma şansını yitirmiş veya kamu yararına kaldırılması gereken ve yeterli fotoğraf ve onaylanmış rölövelerinin GEEAYK ve devlet arşivine tesliminden sonra yıkılarak; yerine yürürlükteki imar nizamına göre uygulama yapılabilecek yapılar.

III.B. Bazı değerli kısımlarının yeni yapıda aynen veya bazı ufak değişikliklerle kullanılması koşulu ile III.A. maddesinin uygulanabileceği yapılar.

4.3.2. AHŞAP YAPILARDA KORUMA UYGULAMASI

II.grup koruma; ahşap ve kâgir yapılarda ayrı şekillerde uygulanmaktadır. Ahşap yapılarda dış cephe mimarisi aynen korunurken dış duvarları yıkmadan iç kısmı betonarmeye çevirmek olanaksız sayılmakta; ahşap binalarda II.grup koruma; binanın tümüyle yıkılması yerine dış cephesi eskisinin benzeri olan bir bina yapılması şeklinde uygulanmaktadır. Hakkında II.grup koruma kararı verilen ahşap yapı yenilenmek istenirse tekniğine uygun 1/50 ölçekli tam rölövesi ve yeni projesi yeterli fotoğraf ve gerekli belgelerle GEEAYK'a iletilmek üzere ilgili belediyesine verilmekte; GEEAYK'dan olumlu görüş alındıktan sonra yapı tamamen yıkılıp onarım - ya da yeniden yapım - projesine göre inşa edilmekte ve korunmuş eski eser sayılmaktadır. Bu arada yapının dış görünüşünde de içinin olduğu gibi değişiminden doğan bütünü zedelemeyecek zorunlu değişiklikler GEEAYK'ın onayı ile kabul edilebilmektedir(37). II.Grup korumada uygulanan bir kural da Sit içinde Sit karakterini oluşturan; ancak dış mimari yönünden özellik taşımayan iki katlı ahşap binalara, çevresindeki diğer yapılara 3 kat inşaat hakkı tanınıyorsa yapının dış mimarisine uygun olmak koşuluyla bir kat ilâvesine izin verilebilmesidir. II.Grup Ahşap Yapı Korunmasında uygulanan bir başka kural da korunacak ahşap yapı bitişik düzendeysen ve korunacak yapı derinliği o yörede verilen yapı derinliğinden azsa, arka cephesinin GEEAYK'ın onayı ile imar durumunun verdiği arka çizgiye kadar derinleştirilebilmesidir(38).

4.3.3. KARGİR YAPILARDA KORUMA UYGULAMASI

Korunması gerekli II.Grup Kâgir yapılarda ise pencereless tüm cephe duvarlarının yıkılmadan korunması öngörülmektedir. Bu yapılarda da yapının iç kısmı tümü ile yıkılmakta; mimarın veya mal sahibinin isteğine göre düzenlenen yeni projeye uygulanmaktadır. Yeniden yapımda dış duvarların içinden yeni betonarme sistem yükseltilmekte ve kaba inşaat bitiminde kendi kendini taşıyan dış duvarlar bu betonarmeye bağlanmaktadır. Binanın önem ve sağlamlık derecesine göre bazen döşeme ve taşıyıcı iç duvarların da korunması istenebilmektedir. II.Grup kâgir uygulamalarda sık kullanılan bir kural da imar durumu olanak veriyorsa korunacak cephe üzerine -gene GEEAYK'ın görüşüne uygun olarak- nötr karakterli olmak üzere kat yükseltilmesine izin verilmesidir. Bu ek katlar ya korunan cephe hizasında olmakta ya da 2-3 m. geriye çektilmektedir(39). Bu uygulamalar sonunda korunmuş sayılan eski eserlerde neyin korunduğu, ne amaçla bu tür uygulama yapıldığı tartışma konusudur.

4.3.4. KORUNACAK SİTLERİ SAPTAMA, SINIFLAMA VE KORUMA İLKELERİ

"Kentsel Sit"i yalnız cami, medrese gibi anıtsal yapılar topluluğu değil; bu yapıların bir araya gelişleriyle teker teker taşıdıkları değerlerin toplamından daha fazla ve değişik bir değer oluşturan; homojen, tarihsel ve estetik açıdan önem taşıyan, bitki örtüsü, ev, meydan, sokak dokusu, yol kaplaması, duvar, çeşme gibi doğal ve insan

ürünü çevre elemanlarıyla bütünleşen alanlar olarak tanımlayan Kültür Bakanlığı; bunların koruma planlamasında da bütünlük içinde ele alınması ilkesini benimsemiştir(40). Sit alanları da önemlerine göre sınıflandırılmış ve 3 gruba ayrılarak koruma sırasında üzerlerine getirilecek plan kararları ve değişiklik önerilerinin ölçüsü saptanmıştır

- **I.DERECE SİT ALANLARI:** Korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır. Genellikle üzerinde yerleşme olmayan Arkeolojik alanlar (ve doğal sitler) için kullanılan I.Derece Sit Alanlarına hiç bir şekilde plan kararları getirilemeyeceği kabul edilmiştir.

- **II.DERECE SİT ALANLARI:** Olduğu gibi korunması gereken, ancak koruma ve kullanma için gerekli önlemlerin alınmasına izin verilebilecek alanlardır. Genellikle üzerinde kentsel sit veya koruma değeri olmayan yerleşik alan bulunan Arkeolojik sitler için kullanılır. II.Derece sit alanlarında Kentsel Sit ile Arkeolojik Siten üst üste çakıştığı durumlarda üstteki kentsel sitin öneminin alttaki arkeolojik sitten daha az olduğu uzmanlar kurulunca saptanırsa üstteki kentsel sitin feda edilebileceği kabul edilmiştir. Bu arada kentsel sit özelliği taşıyan yerleşmeye yeni gelişme verilmemesi; ancak yöre halkının yaşamını devam ettirici onarım ve bakımın engellenmemesi öngörülmüş; üstteki yerleşmenin kentsel sit değeri yoksa zaman içinde kaldırılabilmesi ilkesi benimsenmiştir. II.Derece sit alanları içinde yerleşme dokusunun değiştirilemeyeceği, yol ve bina cephelerinin aynen korunacağı, var olan yapılardan başka yeni yapıya izin verilemeyeceği kabul edilmiştir.

- **III.DERECE SİT ALANLARI:** Birtakım değişiklik ve gelişmelere yerleşme dokusunun bozulmaması koşulu ile izin verilebilecek sit alanlarıdır. Genellikle kentsel sit için kullanılan III.Derece sit alanlarında amaç kentsel dokunun görüntü bütünlüğünün korunmasıdır. Var olan mimari biçimin ve yerleşme özelliklerinin yol dokusunun, yapıların birbirlerine göre düzenlerinin yeni planlamada ve onarım ve restorasyon projelerinde göz önünde bulundurulacağı; yapılarda çağdaş teknikler ve malzemeler kullanılabileceği kabul edilmiştir(41).

4.3.5. SİT ALANLARINDA KORUMA UYGULAMASI KOŞULLARI

Sit alanı içinde saptama ve belgelemesi yapılan ve sınıflandırılan anıtsal ve çevresel yapıların projelerinin derecelerinin gereklerine göre hazırlanacağı ve belediyesince yerel müze yönetiminin görüşleriyle birlikte GEEAYK'a iletilmek üzere Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne gönderileceği, GEEAYK'ın onayından sonra uygulamaya geçilebileceği öngörülmüştür(42). Sit alanları içinde kalan tesbitli olmayan yapıların yıkımı, yeniden yapımı veya onarımlarını amaçlayan projelerde de sit alanı için belirlenen genel yapı yüksekliklerinin, genel taban alanı kat sayılarının, sokaklardaki bina düzenlerinin, pencere ve çatı tiplerinin, çatı örtüsünün baca şeklinin, cephe rengi ve çıkıntılarının dikkate alınması istenmiştir. Bu projelerde aynı süreçle GEEAYK tarafından onaylanıp uygulamaya konulmaktadır.

4.4. KORUMA İLE İLGİLİ YASAL ÇERÇEVE

"Türkiye'de Tarihi Eser Koruma Anlayışının Evrimi" bölümünde konu ile ilgili yasa, yönetmelik ve tüzüklere yeri geldikçe ayrıntılı olarak değinilmiştir. Bu yasa, yönetmelik ve tüzüklerden günümüzde yürürlükte olanlar aşağıda sıralanmıştır.

YASA YÖNETMELİK VE TÜZÜK	MADDE	TARİH	SAYI
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	50/5	9.VII.1961	334
Eski Eserler Yasası	-	6.V.1973	1710
GEEAYK Teşkiline ve Vazifelerine Dair 2 Temmuz 1951 Tarihli ve 5805 Sayılı Kanunda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun	-	18.VI.1973	1741
GEEAYK Yönetmeliği (10.V.1952, 1959, 28.IX.1962 tarihli talimatnamelerin yeni düzenlemesi)	-	6.V.1974	-
İmar Kanunu/madde 25-ek madde 6 (16.VII.1956, 6785 sayılı İmar Kanunu'nun Yeni Düzenlemesi)	25-ek madde 6	20.VIII.1972	1605
İmar Nizamnamesi	39-40	18.VI.1957	-
Vakıflar Kanunu	-	5.VI.1935	2762
Aslında Vakıf Olan Tarihi ve Mimari Kıymeti Haiz Eski Eserlerin Vakıflar Umum Müdürlüğüne Devrine Dair Kanun	-	13.IX.1957	7044
Hususi Şahıslara Ait Eski Eserlerle Tarihi Abidelerin İstimlakı Hakkında Kanun	-	28.XI.1960	7463
Emlak Vergisi Yasası	30	17.VII.1972	1610
Özel ve Tüzel Kişi Mülkiyetinde Bulunan Taşınmaz Eski Eserlerin Onarımı İçin Yapılacak Aynı-Parasal-Teknik Yardım Yönetmeliği	-	30.III.1979	-
Eski Eser Koleksiyonu Yapanlara Ait Yönetmelik	-	10.VII.1973	-
Define Araştırılması ile İlgili Yönetmelik Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük	-	14.IX.1973 25.VII.1970	7/1066
Eski Eser Ticaret Yönetmeliği (16.11.1966 sayılı yönetmeliğin yeniden düzenlemesi)	-	28.VI.1973	-
Tarihi Türk Kültür Mirası Yapıların Her Türlü Bakım, Onarım, Restorasyon ve Donatım Hizmetlerini Düzenleyen Yönetmelik	-	25.IV.1977	-
Milli Parkların Ayrılma, Planlama, Uygulama ve Yönetimine ait Yönetmelik	-	22.11.1973	-
Belediyeler Kanunu, madde 115/159/160	-	3.IV.1930	1580
Müzeler ve Rasathane Teşkili Hakkında Kanun	-	23.VI.1934	2530
Basma Yazı ve Eserleri Derleme Kanunu	11	21.VI.1934	2527
Türk Medeni Kanunu	696-697	4.IV.1926	743
Türk Ceza Kanunu	516/3- 177/1	-	765

Korumayı ilgilendiren yasaların çoğunluğu kısıtlama, yasaklama ve yükümlendirmeye ilişkindir. Korumayı destekleyici hükümlerin sayısı sınırlıdır. Koruma ile birinci derecede ilgili yasa 6.V.1973 tarihinde yürürlüğe giren 1710 sayılı Eski Eserler Yasasıdır(43). Korunacak değerler bu yasanın tanımına göre belirlenmekte, yıkımı önlemeye çalışılmaktadır. Eser sahiplerinden bakım ve onarımı sağlayamayacak durumda olanlara ilgili kuruluşlarca teknik ve parasal yardımda bulunulabileceğini belirleyen Eski Eserler Yasası bunları sağlayacak gerekli tüzük ve yönetmeliklerle desteklenmediği; imar yasa ve yönetmelikleri ile bağlantısı kurulmadığı, korumayı teşvik edici önlemleri içermediği için istenilen etkinliği sağlayamamaktadır.

4.5.KORUMA İLE İLGİLİ PARASAL OLANAKLAR

Tarihsel Çevre Korunması, ulusun tarihsel bilincini koruyan ve tarihsel sürekliliğini sağlayan kamu yararına bir olaydır ve kuşkusuz yararı salt ekonomik ölçülerle ölçülemez(44); ancak eski ahşap köşkünü yıkarak yerine 7-8 katlı modern apartman yapabilecek ev sahibini, - evini onaracak yeterli parasal gücü olsa bile - ekonomik sistemin ortaya koyduğu tüketim kalıpları içinde korumaya ikna etmek oldukça güçtür(45). Var olan toplumsal-ekonomik düzen içinde bireysel ve kamusal yararların çelişki halinde olduğu koruma konusunda çelişkiyi ortadan kaldıracak ya da en aza indirecek destekleyici önlemlerin alınması zorunludur.

4.5.1. ÖZEL MÜLKİYETTEKİ ESKİ ESERLERİN KORUNMASINI DESTEKLEME ÖNLEMLERİ

Son yıllarda ülkemizde de özel mülkiyetteki belgeli eski eserlerin koruma ve bakımının sağlanması konusunda parasal ve teknik yardım girişimleri yapılmaktadır. Henüz çok sınırlı ve yetersiz olan bu destekleme çabaları:

- Emlâk Vergisi İndirimi
- Özel ve Tüzel Kişi Mülkiyetinde Bulunan Taşınmaz Eski Eserlerin Onarımı İçin Yapılacak Aynı Parasal Yardım,
- Eski Eserlerin Turizm Amaçlı Kullanımına Yönelik Yatırımlara Sağlanan Kredilerden ibarettir.

• EMLAK VERGİSİ İNDİRİMİ

Saptanan ve belgelenen eski eser sahiplerine 17.7.1972 tarihli ve 1610 sayılı "Emlâk Vergisi Yasası" ile 1/10 oranında vergi indirimi uygulanması kabul edilmiştir(46).

• ÖZEL VE TÜZEL KİŞİ MÜLKİYETİNDE BULUNAN TAŞINMAZ ESKİ ESERLERİN ONARIMI İÇİN YAPILACAK AYNI PARASAL YARDIM

Önceki bölümlerde de sözü edildiği gibi, Kültür Bakanlığı özel mülkiyetteki korunacak eserlere 30 Mart 1979 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan, 1710 sayılı Eski Eserler Yasası'nın 6 ve 15.maddeleri uyarınca hazırlanan "Özel ve Tüzel Kişi Mülkiyetinde Bulunan Taşınmaz Eski Eserlerin Onarımı İçin Yapılacak Aynı-Parasal ve Teknik Yardım Yönetmeliği"(47) hükümlerine göre parasal destekte bulunabilmektedir. Bu yönetmelik Eski Eserler Yasasının 8.maddesine göre saptanması ve belgelenmesi tamamlanan Eski Eserlerin Eski Eser niteliğini bozmayacak şekilde yeniden yaşatılması için yapılacak parasal yardım ve kredi, proje kontrollük, malzeme ve hizmet sağlanması koşullarını belirler. Bir eserin onarımına ya da korunmasına karşılıksız para yardımı yapılabilmesi için, yardımı alacak kişinin, kendisinin, eşinin ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarının normal geçimini sağlayacak düzeyin üstünde bir gelirinin bulunmaması; oturduğu ev ve daire dışında gelir getirici taşınmazın bulunmaması; gelir getirici taşınmaz değerlere sahip olmaması koşulları aranmaktadır(48). "Dar gelirli ailelere barınak sağlama" anlayışı içinde hazırlandığı görülen bu yönetmelik yeterli parasal kaynak sağlanmadığından etkin olarak uygulanamamaktadır.

• ESKİ ESERLERİN TURİZM AMAÇLI KULLANIMINA YÖNELİK YATIRIMLARA SAĞLANAN KREDİ

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı da Eski Eserlerin Turizm Amaçlı Kullanımına Yönelik Yatırımlara kredi verebilmektedir. Turizm ve Tanıtma Bakanlığının Turizm Sektöründe 1979 yılı kredi ve ilke

koşulları ile kredilendirilecek on iki yatırım ve hizmet dalı arasında beşinci sırada geleneksel sivil mimari örneklerinin turizme dönük kullanımlarını amaçlayan yatırımlar; on ikinci sırada, diğer faaliyet dalları içinde bulunan Belediye ve Özel İdarelerin gerçekleştirecekleri "Sit Projeleri" yer almaktadır(49). Eski köşk, yalı ve evlerle, kervansaray ve benzerlerinin kullanma-koruma dengesini sağlayacak biçimde restorasyonlarını ve turizm amaçlı işletilmelerini gerçekleştirecek projelere verilmesi öngörülen bu krediden söz konusu yapının sahibi, kiracısı ya da işletmecisi yararlanabilir. Kredi alacak projelerin amaca uygunluğunun Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca saptanmış, GEEAYK tarafından onaylanmış, yatırımların Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ve Turizm Bankasınca öngörülecek esaslara uygun hazırlanmış olması gerekmektedir. Kredi oranı, yapılacak yatırımın en çok %60'dır. Faiz oranı ve ödeme süresi kredi türüne göre saptanmaktadır.

4.5.2. ÖZEL MÜLKİYETTEKİ ESKİ ESERLERİN KAMULAŞTIRILMA OLANAKLARI

Koruma yasaları, gerekli durumlarda tarihsel çevrenin korunması için ilgili kuruluşlara yetki tanımıştır. 20.VII.1972 tarihli 1605 sayılı imar yasası ek 6.maddesi ile "Tarihi ve Mimari değeri bulunan eski eserlerin Vakıflar Genel Müdürlüğü ve İlgili Bakanlıklar tarafından gerekli görülen durumlarda kamulaştırılabileceğini"(51). 28.XI.1960 tarihli ve 4763 sayılı "Hususi Şahıslara Ait Eski Eserlerle Tarihi Abidelerin İstimlakı Hakkında Kanun" 3 ve 4. maddeleri ile eski eserlerin ve abidelerin sahiplerinin öngörülen koruma işlemlerini gerçekleştirememeleri durumunda kamulaştırılabileceğini hükme bağlamıştır(52). Bu hükümler "kamu yararının gerektirdiği durumlarda" devlete kamulaştırma yetkisi veren "Anayasa"nın 38.maddesi ve 8.9.1956 tarihli ve 6830 sayılı İstimlak Kanununun(53) "Umumi menfaatler için lüzumlu işlere tahsis edilmek üzere" istimlak yapılabileceğini öngören 1.maddesi ile de desteklenmektedir (54). Eski Eserin kamulaştırılmasının "kamu yararına" olduğunun tartışmasız kabul edildiği durumda eski eserin kamulaştırılmasının yasal bir engeli yoktur. Ancak devlet gerekli parasal kaynağı sağlayamadığından kamulaştırma yetkisini kullanamamaktadır. 1710 sayılı Eski Eserler Yasasının 6.maddesi ise özel kişilerin mülkiyetindeki taşınmaz eski eserlerin kullanımına getirilen kısıtlamanın mal sahibine kamulaştırma istemek yetkisini vermeyeceğini belirtmektedir.

4. BÖLÜMÜN SONUCU

Koruma ile ilgili çalışmalar yapan ülkelerde uygulanan yöntemlerle ülkemizdeki durum karşılaştırılırsa henüz ilgili tüm sorunlara yeterli çözümü bulamadığımız görülür.

Koruma amaç ve hedefleri, korunacak değerleri, seçim ölçütleri yeterince açıklıkla ortaya konamamıştır.

Koruma ile ilgili çok sayıda kuruluş arasında yetki kargaşası vardır.

Koruma çalışmalarını planlama sistemine bağlayan yasa ve yönetmelikler eksiktir. İlgili yasa ve yönetmelikler kısıtlama ve yasaklamaya ilişkindir, destekleyici önlemlerin sayısı sınırlıdır.

Alanın sahibi durumundaki yerel yönetimler ve halk süreç dışında bırakılmıştır.

Parasal olanakların kısıtlılığı nedeni ile bu işe para yatırılmamakta, devlet elindeki eski eserler bile yeterince korunamamaktadır.

5. BÖLÜM

GEEAYK TARAFINDAN KORUMA KARARI VERİLEN YERLEŞMELERDE KARARLARIN UYGULANABİLİRLİĞİNİN ARAŞTIRILMASI

GİRİŞ

Son yıllarda koruma anlayışındaki gelişmeye koşut olarak GEEAYK tarafından pek çok yerleşmede "Sit Koruma" kararı alındığı bilinmektedir. GEEAYK bu yörelerde korumaya ters imar planı hükümlerini geçersiz saymakta imar planı uygulamalarını durdurmaya çalışmaktadır. Plan uygulaması durdurulan yerlerde bir süre yapı yasağı konmakta, "Koruma Amaçlı İmar Planı" yapılıncaya kadar yapılanma isteklerini karşılamak üzere "Geçit Dönemi Yapılanma Koşulları" adı altında bir tür geçici yönetmelik hazırlanmakta ve yürürlüğe konmaktadır. Türkiye'nin sahip olduğu tarihsel potansiyel (Bkz.Harita 5.1, 5.2) koruma kararı alınan yerleşik alanların sayısını hızla yükseltmektedir.

Bu bölümde Kentsel Koruma konusunda uygulanan yöntem çerçevesinde GEEAYK tarafından koruma kararı verilen yerleşmelerde kararların geçerliliğinin, uygulanabilirliğinin, kararların uygulayıcı kuruluşu olan yerel yönetimlerin görüşlerine göre irdelenmesi amaçlanmıştır.

5.1. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ANKET YÖNTEMİ

Korunacak alanın sahibi durumundaki yerel yönetimlerin konu ile ilgili düşüncelerini öğrenmek, sorunlarını ortaya koymak, konuya yaklaşımlarını değerlendirmek üzere seçilmiş belediyelerden "anket" yoluyla bilgi toplanmıştır. Bu tür bir bilgi toplama ve değerlendirme yönteminin kullanılması düşüncesi ÇETİNER(1) ve ÇETİNER, SÜHER(2), ÇETİNER ŞANLI(3) tarafından yapılan çalışmalardan kaynaklanmıştır.

GEEAYK Ankara ve İstanbul Bürosu Arşivlerinde görevlilerin yardımı ile yapılan çalışmalarla Türkiye'de Sit ölçeğinde Koruma kararı alınan yörelerin bir listesi çıkarılmış, (Bkz.Harita 5.3; Ek 1) bu listeden seçilen çeşitli nüfus büyüklüğündeki 75 belediyeye konu ile ilgili araştırma formları gönderilmiştir (Bkz.Harita 5.4). 25 Nisan 1980 de gönderilen ve cevaplamak için bir aylık süre tanınan formlardan 1 Haziran 1980 tarihine kadar 20 tanesi cevaplandırılmış; 25 Haziran 1980 tarihli ikinci hatırlatma yazısından sonra Eylül 1980 e kadar cevaplanan form sayısı 53 e (%72) ulaşmıştır. Araştırmaya cevap veren 53 belediyeden 2 tanesi formu doldurmak yerine koruma kararları hakkında bilgi veren ve görüşlerini bildiren yazılar göndermişlerdir. Cevaplanan 51 form değerlendirilmeye alınmıştır (Form örneği için bkz. Tablo 5.1 a,b,c).

Araştırma formunun düzenlenmesinde; son yıllarda benimsenen "korumanın imar planları yoluyla yapılması" düşüncesine koşut olarak imar planları-koruma kararları ilişkisinin yerel yönetim yetkililerinin görüşüne göre incelenmesine yönelik sorulara, koruma kararı alınan yörelerde koruma kararı alındıktan sonraki gelişmeleri ve koruma uygulaması sırasında yerel yönetimlerce karşılaşılan sorunları ve güçlükleri ortaya koymaya çalışan sorulara; koruma kararları konusunda yerel yönetimlerin ve yöre halkının tutumunu belirlemeyi amaçlayan sorulara yer verilmiştir.

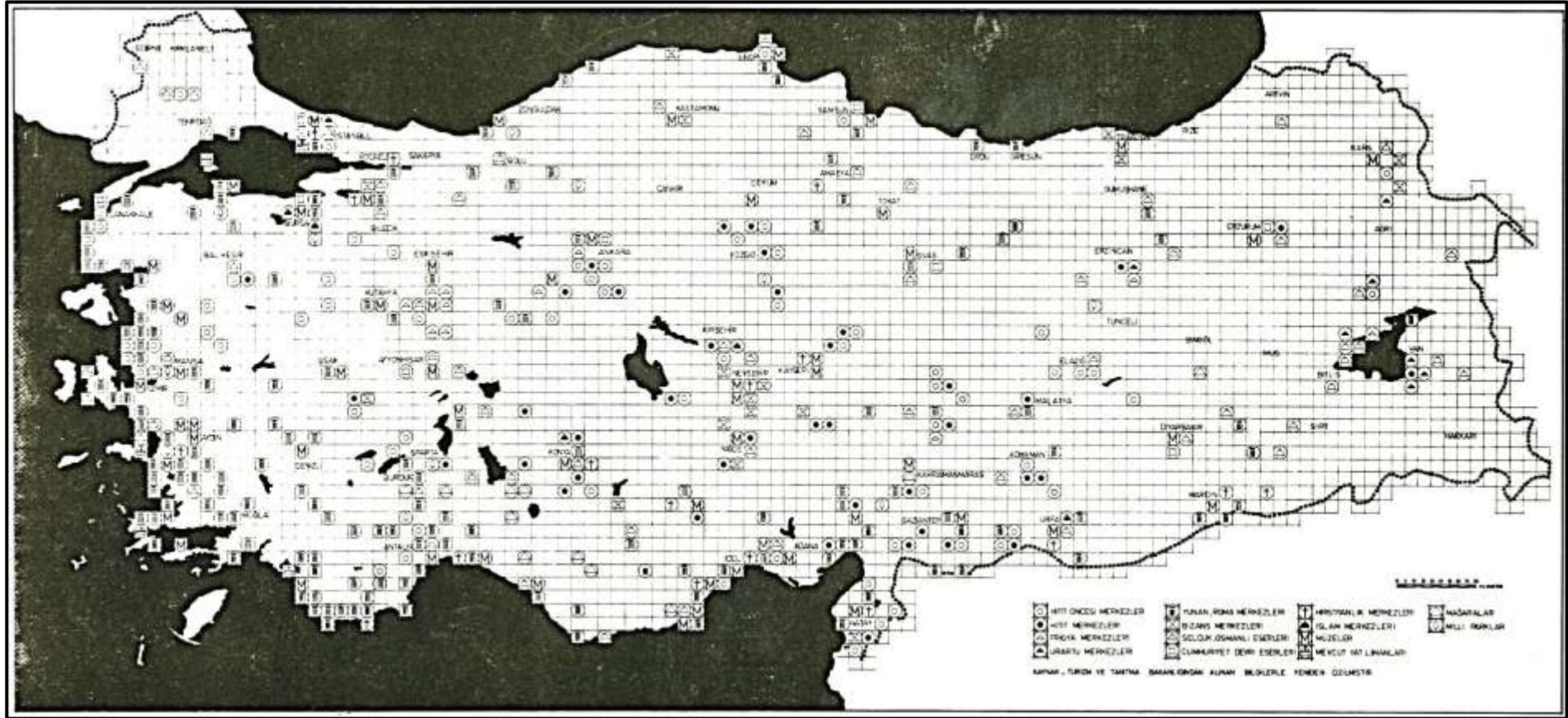
Araştırmada:

Araştırma Yapılan Belediyelerde Yürürlükteki İmar Planlarının Kentin Gelişmesine katkısı,

- İmar Planlarındaki Korumaya Yönelik Kararlar,
- İmar Planı ve Yönetmeliğinden Başka Tarihsel ve Doğal Değerleri Korumak Amacı ile Alınan Kararlar ve Önlemler, o Koruma Kararları-İmar Planı İlişkileri,
- Koruma Kararı Alınan Bölgenin Koruma Kararı Alınmadan Önceki ve Sonraki Yapısal Fiziksel Durumu,
- Koruma Uygulaması Sırasında Karşılaşılan Sorunlar,
- Koruma Kararları Konusunda Yerel Yönetim Yetkililerinin ve Yöre Halkının Tutumu,

konuları yerel yönetim yetkililerinin görüşlerine göre değerlendirilmeye çalışılmıştır (4).

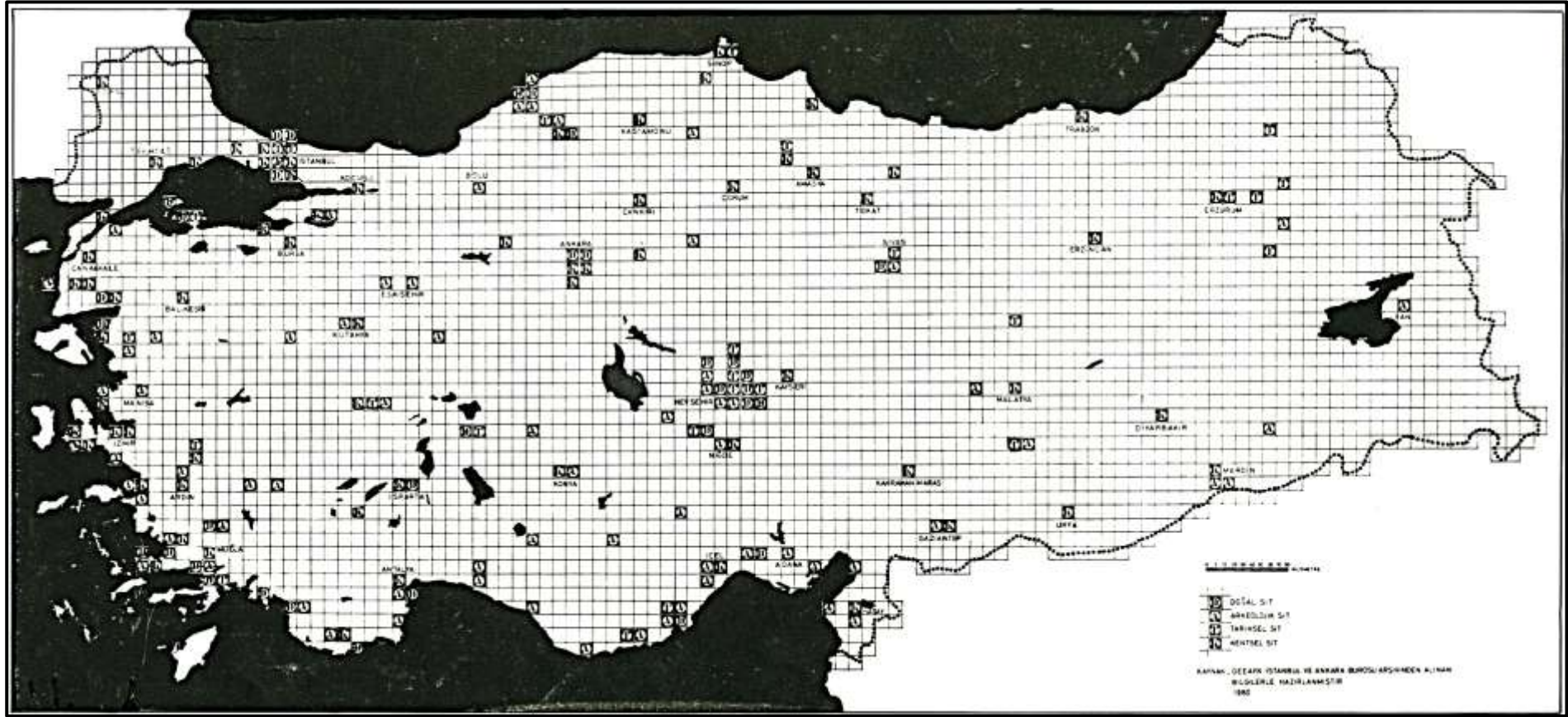
Değerlendirme tablolarında belediyeler nüfus büyüklüklerine göre sıralanmış ve gruplandırılmıştır. Tablo 5.2'de araştırma yapılan belediyeler nüfus büyüklüğüne göre sıralanmış; 1965 yılından itibaren nüfusları ve nüfus artışları gösterilmiştir.

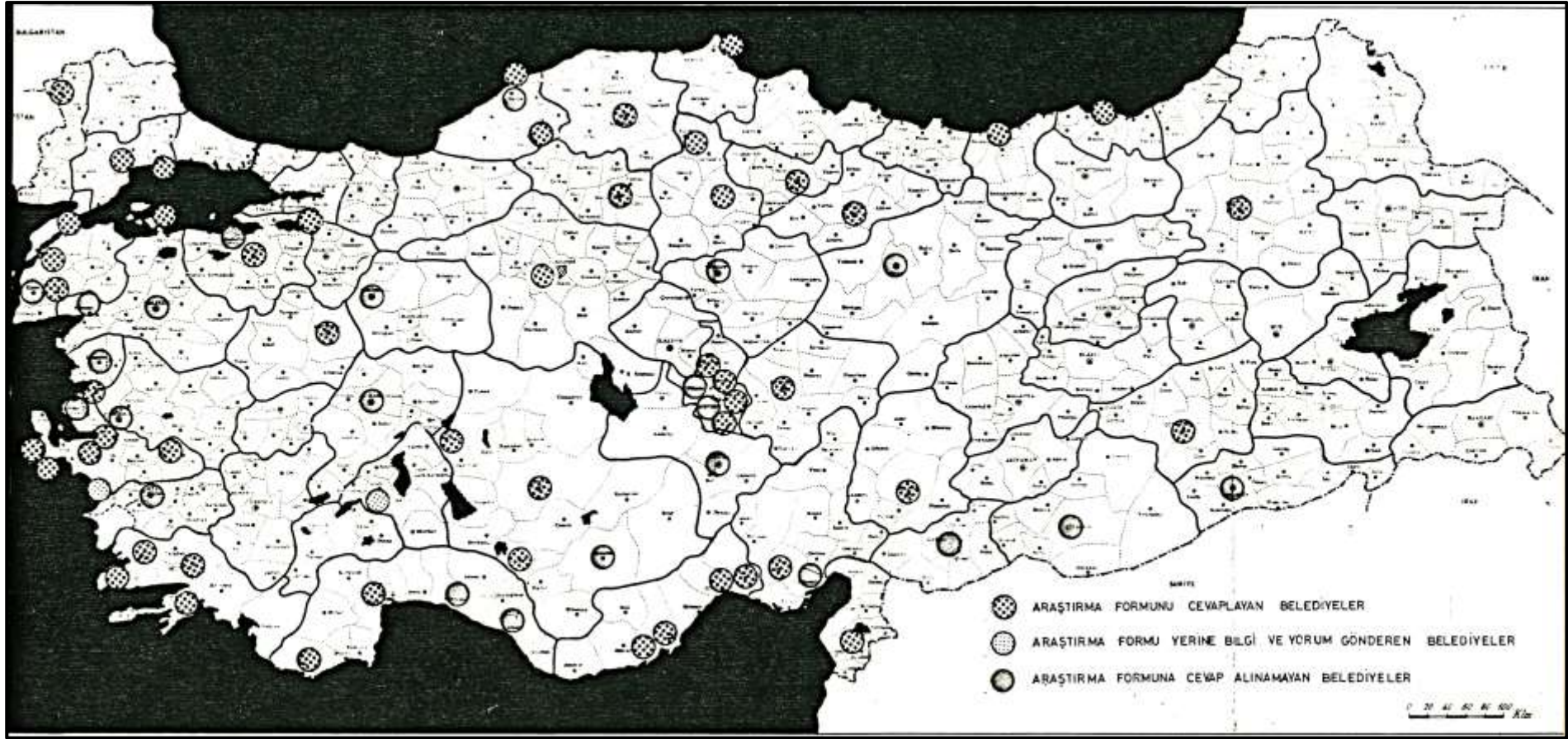
HARİTA 5.1: TÜRKİYE'DE TARİHSEL DEĞERİ OLAN YERLEŞMELERİN DAĞILIMI

HARİTA 5.2: TÜRKİYE'DE TURİSTİK ÖZELLİĞİ OLAN TARİHSEL ANITLARIN DAĞILIMI

HARİTA 5.3: TÜRKİYE'DE GEEAYK TARAFINDAN SİT KORUMA KARARI ALINAN YÖRELER

HARİTA 5.4: ARAŞTIRMA FORMU GÖNDERİLEN VE YANIT ALINAN BELEDİYELER

TABLO 5.1a: ANKET FORMU ÖRNEĞİ

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ
ŞEHİRSEL TASARIM VE ŞEHİR YENİLEME KÜRSÜSÜ

İMAR PLANI-KORUMA KARARLARI İLİŞKİLERİ ARAŞTIRMASI ANKET FORMU

Sayın Belediyesi Başkanlığına,

İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehirsel Tasarım ve Şehir Yenileme Kürsüsü tarafından "Tarihi Çevre Koruma Kararı Alınan Belediyelerde İmar Planı- Koruma Kararları İlişkileri ve Uygulama Sorunları" konulu bir araştırma yürütülmektedir.

Bu araştırmanın amacımızla gelişmekte ve değişmekte olan kentlerimizde koruma-değişme ilişkisini sağlıklı bir şekilde ortaya koyabilecek, günün koşullarına uygun planlama ve uygulama ile "Tarihi Çevrelerin" değerlendirilmesini sağlayabilecek bir yöntem geliştirmektir.

Son yıllarda tek anıtsal yapılar kadar çevre ölçeğinde Tarihi ve Doğal Değerlerin korunması gereği tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de planlama kuruluşlarının ve yöneticilerce benimsenmiş, konu ile ilgili kısmi yasal ve yönetsel önlemler alınmış, bazı özel yörelerde koruma planlaması çalışmalarına başlanmıştır. Ancak henüz bu çabalar bir kaç örnek dışında tarihi dokunun çevresini çizip onu yasadık bölge, dokunulmaz bölge ilan etmekten öteye gidememiştir. Uygulamalar bu tür yasaklama ve kısıtlamaların pek çok sorun çıkardığını ve tarihi çevrenin tahribini daha da hızlandırdığını göstermektedir. Bu nedenle koruma ve planlama kararlarının uygulayıcı kuruluşu olan belediyelerin karşılaştıkları sorunları gözönüne sermek çalışmamızın temelini oluşturacaktır. Seçilmiş belediyelerin görüşünü almak amacı ile hazırladığımız araştırma formunu belediyelerin imarla ilgili bir görevlisi ile cevaplayıp en geç 5 Mayıs 1980 tarihine kadar geri gönderirseniz çalışmamıza büyük ölçüde katkıda bulunursunuz.

Bu katkıyı esirgemeyeceğinizi umarız...

Teşekkür ederiz.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ
ŞEHİRSEL TASARIM VE ŞEHİR YENİLEME KÜRSÜSÜ

İMAR PLANI-KORUMA KARARLARI İLİŞKİLERİ ARAŞTIRMASI ANKET FORMU

Sayın Belediyesi Başkanlığına,
İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehirsel Tasarım ve Şehir Yenileme Kürsüsü tarafından "Tarihi Çevre Koruma Kararı Alınan Belediyelerde İmar Planı- Koruma Kararları İlişkileri ve Uygulama Sorunları" konulu bir araştırma yürütülmektedir. Bu konuda seçilmiş belediyelerin görüşünü almak amacı ile hazırladığımız araştırma formu belediyenin imarla ilgili bir görevlisi ile cevaplayıp 5 Mayıs 1980 tarihine kadar geri gönderirseniz çalışmamıza büyük ölçüde katkıda bulunursunuz. Bu katkıyı esirgemeyeceğinizi umarız.

Teşekkür ederiz.

NAKETİN YAPILDIĞI BELEDİYESİNİN ADI.....
BAĞLI OLDUĞU İL.....
BELEDİYE BAŞKANININ ADI.....
BELEDİYE BAŞKANININ MESLEĞİ.....
ARAŞTIRMA FORMUNU CEVAPLAYAN KİŞİNİN ADI.....
ARAŞTIRMA FORMUNU CEVAPLAYAN KİŞİNİN MESLEĞİ.....
ARAŞTIRMA FORMUNU CEVAPLAYAN KİŞİNİN GÖREVİ.....

İMAR PLANI İLE İLGİLİ SORULAR

1. BELEDİYE ALANI.....
2. BELEDİYE SINIRLARI İÇİNDEKİ NUFUS 1980.....
3. BELEDİYESİZ İÇİN BUGÜNE KADAR KAÇ İMAR PLANI YAPILMIŞTIR?
() Hiç () Dört
() Bir () Beş
() İki () daha fazlaadet.
() Üç

4. BELEDİYESİZ İİN YAPILAN İMAR PLANLARININ YAPILDIĞI TARİHLERİ KAPSADICI ALANI YAPAN KURULUŞLARI YAZINIZ?

YAPILDIĞI TARİH YAPTIYAN KURULUŞ YAPIM ŞEKLİ

	Belediye	Bakanlık	İller Bankası			
				İhale	Yatırım	Emanet
1. İmar Planı	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()
2. İmar Planı	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()
3. İmar Planı	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()
4. İmar Planı	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()
5. İmar Planı	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()	() () ()

5. KADASTRO PLANINIZ VAR MI?
() Evet
() Hayır

6. SİZCE BUGÜNKÜ İMAR PLANI GÜNÜN KOŞULLARINA CEVAP VERİYOR MU?
() Evet
() Hayır (Neden?).....
() Kısmen (Neden?).....

7. SİZCE BUGÜNKÜ İMAR PLANI BELEDİYESİZİN GELİŞMESİNE OLUMLU KATKI YAPILMIŞ MIDIR?
() Evet
() Hayır (Neden?).....
() Kısmen (Neden?).....

8. İMAR PLANINIZIN HANGİ KONULARDA BELEDİYESİZ İÇİN YETERSİZ YA DA HATALI OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

YETERLİ YETERSİZ HATALI

Öngörülen nüfus konusunda	()	()	()
Mevcut şehrin korunması konusunda	()	()	()
Gelişme alanlarının ölçüsü konusunda	()	()	()
Gelişme alanlarının yeri konusunda	()	()	()
Gelişme alanlarının nüfus yoğunluğu	()	()	()
Ulaşım sistemi konusunda	()	()	()
Yeşil alan, okul, sağlık alanı gibi donatılar konusunda	()	()	()
Konut alanları konusunda	()	()	()
Ticaret merkezi konusunda	()	()	()
Sanayi yerleri seçiminde	()	()	()
Başka (Açıklayınız)	()	()	()

9. ESKİ ESER NİTELİĞİNDEKİ TEK YAPILAR(CAMİ, KİLİSE; HAN, V.S) İMAR PLANINDA NASIL KORUNMUŞTUR?

- Korunmamıştır. ()
Eski eser niteliğindeki yapıların tek başlarına korunması önerilmiş, çevresine önem verilmemiştir. ()
Eski eser niteliğindeki yapıların çevresi ile beraber orjinal eski hali ile korunması önerilmiştir. ()
Korunacak yapılar tespit ve tescil edilmiş, çevresinde yapılacak yeni yapılara bazı kısıtlamalar (örneğin yükseklik kısıtlaması) getirilmiştir. ()

10. KENTİN TARİHİ ÇEKİRDEĞİNİ OLUŞTURAN ESKİ MAHALLE VE SOKAKLAR İMAR PLANINDA NASIL KORUNMUŞTUR?

- Korunmamıştır. ()
Yalnız korunacak binalar tespit ve tescil edilmiştir. ()
İmar planında korunacak bölge yalnızca bir sınırla belirlenmiş yapı yasağı konulmuş, detaylı planlaması sonraya bırakılmıştır. ()
İmar planına ek bir raporla bazı koruma esasları belirtilmiştir. ()
Koruma bölgesi içinde yapılardan yol ve kaldırıma kadar her eleman detaylı bir şekilde incelenmiş, koruma ve kullanım önerileri malzeme ve renk kısıtlamaları getirilmiştir. ()
Başka (Açıklayınız).....

11. İMAR PLANINDA KORUMAYA TERS NE GİBİ KARARLAR VARDIR?

- Korumaya ters karar yoktur. ()
Yolların genişletilmesi için eski yapıların yıkılması önerilmiştir. ()
Eski yapıların yerine kat yüksekliğini arttıran yeni yapılar önerilmiştir. ()
Başka (Açıklayınız).....

12. İMAR PLANINDA HANGİ KONULARDA TADİLAT YAPILMIŞTIR?

TADİLAT SAYISI

- () İmar planında tadilat yapılmamıştır.
() Ulaşım konusunda tadilat yapılmıştır.
() Tarihi ve mimari eser civarında tadilat yapılmıştır.
() Şehir merkezinde tadilat yapılmıştır.
() Sanayi bölgesinde tadilat yapılmıştır.
() Mevcut konut alanında tadilat yapılmıştır.
() Gelişme bölgesinde tadilat yapılmıştır.
() Yeşil alanların iskana açılması konusunda tadilat yapılmıştır.
() Başka (Açıklayınız).....

TABLO 5.1b: ANKET FORMU ÖRNEĞİ (devam)

13. İMAR PLANINDA TARİHİ ESERLER ÇIVARINDA YAPILAN TADİLATLAR DAHA ÇOK HANGİ AMAÇLA YAPILMIŞTIR?

	<u>TADİLAT SAYISI</u>
☐ Kat yüksekliğini arttırmak amacı ile
☐ Yol genişletme amacı ile
☐ Koruma kararını kaldırmak amacı ile
☐ Yeşil alanı iskana açmak amacı ile
☐ Başka (Açıklayınız).....

İMAR PLANLARI VE İMAR YÖNETMELİKLERİNDEN BAŞKA ALINAN KORUMA KARARLARI VE KORUMA PLANLARI İLE İLGİLİ SORULAR

14. İMAR PLANINDAN VE YÖNETMELİĞİNDEN BAŞKA TARİHİ VE DOĞAL DEĞERLERİ KORUMAK VE DEĞERLENDİRMEK AMACI İLE ALINAN KARARLAR VAR MIDIR?

Evet
 Hayır

15. KORUMA KARARI VARSA HANGİ KURULUŞ TARAFINDAN HANGİ TARİHTE ALINMIŞTIR?
.....
.....

16. BELEDİYENİZİN SINIRLARI İÇİNDE TARİHİ VE MİMARİ DEĞERLERİ NEDENİ İLE KORUNMASINA KARAR VERİLİP ANITLAR YÜKSEK KURULUNCA TESCİL EDİLEN ESKİ ESERLERİN MÜLKİYETİNİ KORUMA DERECELERİNİ BUGÜNKÜ DURUMLARINI YAZINIZ?

ADI	YAPILDIĞI DÖNEM	MÜLKİYETİ				DERECESİ			KORUMA DURUMU
		ÖZEL	BELEDİYE	HAZİRNE	VAKIF	1.	2.	3.	
☐ Cami		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Kilise.....		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Medrese.....		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Han.....		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Çeşme.....		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Hamam.....		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Kale.....		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Kışla.....		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Saray.....		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Okul,Hastane...		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Külliye.....		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Konut.....		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Diğer.....		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Açıklayınız.....

17. BELEDİYE SINIRLARI İÇİNDE VARSA TARİHİ VE DOĞAL DEĞERLERİ NEDENİYLE KORUNMASINA KARAR VERİLİP ANITLAR YÜKSEK KURULUNCA TESCİL EDİLEN ALANLARIN (SİTLERİN) İSİMLERİNİ, TÜRLERİNİ VE KORUMA DERECELERİNİ YAZINIZ:

İSİMLERİ	ALANI (ha)	KORUMA DERECESİ		
		1.Derece	2.Derece	3.Derece
DOĞAL SİT				
.....	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐
TARİHİ SİT				
.....	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐
KENTSEL SİT				
.....	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐
ARKEOLOJİK SİT				
.....	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐

18. SİZCE KORUMA KARARI ALINAN BÖLGELERİN SEÇİMİNDE VE SINIRLARININ TESPİTİNDE İSABETLİ DAVRANILMIŞMIDIR?

Evet
 Hayır (Neden?).....
 Kısmen (Neden?).....

19. KORUMA KARARI ALINAN BÖLGE (SİT) VEYA BÖLELER BUGÜNKÜ ŞEHİRİN HANGİ BÖLGESİNDEDİR?
 Şehir merkezindedir.
 Konut bölgesindedir.
 Sanayi bölgesindedir.
 Bugünkü yerleşme alanı dışında terkedilmiş bir bölgedir.

20. KORUMA KARARI ALINAN BÖLGEDE KORUMA KARARI ALINDIKTAN SONRA NE GİBİ DEĞİŞİMLER OLMUŞTUR?
 Herhangi bir değişim olmamıştır.
 Koruma konusundaki amaca uygun bir gelişme olmuştur.
 Yapılar ilgisizlikten ve bakımsızlıktan köhneleşmektedir.
 Koruma kararına rağmen koşullara uymayan yıkım ve kaçak yapılanma devam etmektedir.

21. KORUMA KARARI ALINAN BÖLGE (SİT) BUGÜN NE DURUMDADIR?
 Olduğu gibi korunmuş.
 Yeni yapılan yapılarla eski özelliğini kaybetmiş.
 Köhneleşmiş.
 Terkedilmiş.

22. KORUMA KARARI ALINAN BÖLGENİN NE GİBİ SORUNLARI VARDIR?
 Sorunu yok.
 Ulaşım sorunu var.
 Yol
 Otopark
 Yeterince yeşil alan yok.
 Altaypı sorunu var.
 Su
 Elektrik
 Kanalizasyon
 Binalar köhneleşmiş, günün koşullarına cevap vermiyor.
 Eski kullanım özelliklerini kaybetmişlerdir (Örneğin: konutlar, ticarethane ve depoya dönüşmüş)

23. KORUMA KARARI VERİLDİKTEN SONRA KORUMAYI GERÇEKLEŞTİRMEK İÇİN NE TÜR ÖNLEMLER ALINMIŞTIR?

	<u>Tarihleri</u>
☐ Hiçbir önlem alınmamıştır.
☐ Plan yapılıncaya kadar geçiş dönemi kararları alınmış ve bir raporla bazı koruma esasları belirtilmiştir.
☐ İmar planına ek koruma ile ilgili bir yönetmelik geliştirilmiştir.
☐ Bir plan üzerinde kournacak bölge yalnız bir sınırla belirlenmiş ve bu sınır içine yeni yapı yapma yasağı konulmuştur.
☐ Bir plan üzerinde korunacak bölge bir sınırla belirlenmiş, sınır içindeki korunacak binalar tespit ve tescil edilmiştir, koruma ve kullanım önerileri getirilmemiştir.
☐ Koruma bölgesi içinde yalnız bazı binaların koruma projeleri yapılmıştır.
☐ Koruma bölgesi içinde yapılardan yol ve kaldırıma kadar her eleman detaylı bir şekilde incelenmiş, koruma ve kullanım önerileri malzeme ve renk kısıtlamaları getirilmiştir.
☐ Koruma kararlarını da içerecek yeni bir imar planı yapımına girilmiştir.

24. İMAR PLANINDAN BAŞKA UYGULAMAK ZORUNDA OLDUĞUNUZ PLANLAR VAR MI?

Yok
 Turizm planı var. Ölçeği.....
 Koruma planı var. Ölçeği.....
 Başka (Açıklayınız) Ölçeği.....

25. BU PLANLARIN BİRBİRLERİ İLE İLİŞKİSİ NASILDIR?

Uyumlu birbirlerini tamamlıyor.
 Çelişkili
 Bazı esaslar yönünden birbirlerine yakınlık var.

26. KORUMA PLANI (VEYA PLANLARI) VARSA HANGİ KURULUŞ TARAFINDAN HANGİ TARİHLERDE- HANGİ ÖLÇEKLERDE YAPILMIŞTIR?

<u>YAPAN KURULUŞ</u>	<u>TARİHİ</u>	<u>1/5000</u>	<u>1/2000</u>	<u>1/1000</u>	<u>1/500</u>	<u>1/200</u>	<u>1/50</u>
☐ Belediye
☐ Kültür Bakanlığı
☐ Y.Anıtlar Kurulu
☐ Turizm Bakanlığı
☐ İller Bankası
☐ Üniversite
☐ Özel Büro
☐ Başka (Açıklayınız)....

27. KORUMA KARARLARININ (ÖNLEMLERİNİN) BUGÜNKÜ İMAR PLANI İLE İLİŞKİLERİ NASILDIR?

Mevcut imar planının ışığı altında koruma önlemleri getirilmiştir.
 Mevcut imar planı dikkate alınmadan koruma önlemleri getirilmiştir ve koruma önlemleri mevcut imar planı ile çelişmektedir.
 Eski imar planı iptal edilerek yerine koruma önlemlerinde içeren yeni bir koruma amaçlı imar planı hazırlanmıştır.

28. MEVCUT İMAR PLANI İLE KORUMA İLE KORUMA ÖNLEMLERİ ARASINDA ÇELİŞKİ VARSA HANGİ KONULARDIR?

Çelişki yok
 Ulaşım konusunda çelişki var.
 Yaya yolu
 Taşıt yolu
 Otopark
 Yükseklik konusunda çelişki var.
 Yoğunluk konusunda çelişki var.
 Arazi kullanımı (fonksiyon değişimi) konusunda çelişki var.
 Başka (Açıklayınız).....

TABLO 5.1c: ANKET FORMU ÖRNEĞİ (devam)

29. KORUMA KONUSUNDA ALINAN KARARLAR VE MEVCUT PLANLAR KORUMA UYGULAMASI İÇİN YETERLİMİDİR?

- Evet
 Hayır (Neden?)
 Kısmen (Neden?).....

30. KORUMA KONUSUNDAKİ KARARLARI VEYA PLANLARI UYGULAYABİLİYOR MUSUNUZ?

- Evet
 Hayır (Neden?)
 Kısmen (Neden?).....

31. KORUMA UYGULAMASI SIRASINDA KARŞILAŞTIĞINIZ GÜÇLÜKLER NELERDİR?

- Uygulama için gerekli detaylı planların yok oluşu.
 Yeterli eğitim görmüş teknik personel olmayışı.
 Uygulayıcı kuruluşun belli olmayışı.
 Birçok planın bir arada bulunması ve bunlar arasındaki ilişkilerin kopukluğu.
 Mali olanakların kısıtlı olması nedeniyle bu işe para yatırılmaması.
 Korunacak çevrenin çoğunlukla özel mülkiyette olması.
 Halkın korunmanın gereğine ve yararına inanmaması ve tepki göstermesi.
 Başka (Açıklayınız).....

32. KORUMANIN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ İÇİN NE TÜR YARDIMA GEREKSİNİMİZ VAR?

- Teknik yardıma
 Mali Yardıma
 Halkın bu konuda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesine.
 Başka (Açıklayınız).....

33. BELEDİYENİZDE, İMAR; FEN VE RUHSAT İŞLERİNDE ÇALIŞAN ELAMANLARIN EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE SAYILARINI VE GÖREVLERİNİ YAZARMISINIZ?

	<u>GÖREVLERİ</u>
..... adet Şehir plancısı
..... adet Mimar
..... adet Mühendis
..... adet Yapı ve sanat okulu mezun
..... Kadastro Meslek Lisesi
..... Lise Mezunu
..... Ortaokul Mezunu
..... ilkokul Mezunu
..... Adet diğer

34. MECLİSİNİZDE İMAR İLE İLGİLİ İŞİ OLAN TOPLAM KAÇ ÜYE VAR?

- adet Mimar
..... adet İnşaat Mühendisi
..... adet Muteahhit
..... adet İnşaat Kalfası
..... adet Emlak Komisyoncusu

35. PLANIN UYGULANMASINDA BELEDİYE MECLİSİNİ OLUŞTURAN PARTİLERARASI BİRLİK SAĞLANABİLİYOR MU?

- Evet, Her zaman
 Evet, Bazen
 Hayır, Nadiren
 Hayır, Hiçbir zaman

36. PLAMLAMA VE UYGULAMA YÖNÜNDEN BAKANLIKLAR ARASINDA GÖRÜŞ AYRILIĞI VAR MI?

- Evet
 Hayır
Varsa ne gibi konularda (Açıklayınız).....

37. BELEDİYENİZİN MERKEZİ YÖNETİMLE İLGİLİ SORUNLARI VAR MI?

- Evet
 Hayır
Varsa ne gibi konularda açıklayınız?.....

38. BELEDİYENİZİN SON 5 YIL İÇİNDEKİ BÜTÇESİ NE KADARDIR?

	<u>GELİR</u>	<u>GİDER</u>
1975
1976
1977
1978
1979

39. BELEDİYENİZİN SON 5 YIL İÇİNDE İMAR AYIRDIĞI PARA MİKTARI NE KADARDIR?

	<u>AYRILAN</u>	<u>KULLANILAN</u>
1975
1976
1977
1978
1979

40. BÜTÇENİZDE TARİHİ ÇEVRENİN KORUNMASI İÇİN ÖZEL BİR FON AYRILMIŞMIDIR?

- Evet.....TL ayrılmıştır.
 Koruma bölgeleri için ayrılan para imar giderleri arasında yer almıştır.....TL ayrılmıştır.
 Bütçede tarihi çevrenin korunması için hiç para ayrılmamıştır.

41. TARİHİ ÇEVRENİN KORUNMASI İÇİN MALİ YARDIM SAĞLAYAN BAŞKA KURULUŞLAR VAR MI?

- Evet
İsimleri.....
 Hayır

42. KORUMA BÖLGELERİ İÇİN AYRILAN PARA NE GİBİ İŞLEMLERE HARCANMIŞTIR?

- Belediyeye ait tarihi yapıların restorasyonuna
 Yol yapımına
 Alt yapıya
 İstimlaka
 Diğer (Açıklayınız).....

43. KORUMA ÖNLEMLERİ ALINIRKEN YA DA PLAN YAPILIRKEN BELEDİYENİN GÖRÜŞÜ ALINDI MI?

- Evet
 Hayır

44. KORUMA ÖNLEMLERİ ALINIRKEN YA DA PLAN YAPILIRKEN ÇEVREDE YAŞAYAN HALKIN GÖRÜŞÜ ALINDI MI?

- Evet
 Hayır

45. SİZCE KENTİNİZ GERÇEKTEN KORUNMAYA DEĞER Mİ?

- Evet
 Hayır

46. SİZCE KENTİNİZDEKİ ESKİ YAPILARIN YIKILIP YERLERİNE (MODERN) ÇOK KATLI VE YENİ YAPILAR YAPILAMASI DAHA MI İYİ OLUR?

- EvetNeden.....
 Hayır.....Neden.....

47. KORUMA KARARI ALINAN (TESCİL EDİLEN) YAPILARIN SAHİPLERİNİN BU KARARA TEPKİLERİ NASILDIR?

- Koruma kararlarını genellikle olumlu karşılamaktadır.
 Koruma kararına karşı ilgisiz görünmektedir.
 Koruma kararının kaldırılması için çaba sarfetmektedir.

48. ESKİ EVLERDE OTURAN HALKIN BU YAPILARIN KULLANIMI KONUSUNDAKİ GENEL EĞİLİMİ SİZCE NE YÖNDEDİR?

- Yapıları aynen koruyarak kullanmak istemektedir.
 Yapının dış görünümünü olduğu gibi koruyarak iç düzenini ve tesisatının günün gereksinmelerine cevap verecek şekilde düzenlemek istemektedir.
 Eski evini tamamen yıkıp yeni düzende yapmak istemektedir.
 Eski evini kiraya verip yeni bir eve çıkmak istemektedir.
 Binayı satıp yeni yerleşim bölgelerine gitmek istemektedir.

49. ESKİ EVLERİN SAHİPLERİNCE SATILMAK VE YIKILMAK İSTENMESİNİN NEDENLERİ SİZCE NEDİR?

- Eski evlerin bakımının ve onarımının zor ve pahalı olması.
 Eski evlerin ısıtılmasının zor ve pahalı olması.
 Eski evlerin temizliğinin zor olması.
 Eski evlerde fare ve böceklerle mücadelenin zor olması.
 Banyo, tuvalet ve tesisat eksikliği olması.
 Bugünkü koşullara göre çok büyük olması.
 Miras yolu ile bir çok ortağı olması, ortakların anlaşamaması.
 Arsa değerinin bina değerinden fazla olması.
 Arsaya eskisinden dah yüksek yeni yapı izni verilmesi.
 Yeni ve çok katlı (Modern) yapılarda oturmanın kişiye saygınlık (itibar) kazandırdığı düşüncesi.

50. İMAR PLANI-KORUMA KARARLARI İLİŞKİLERİ VE UYGULAMA SORUNLARI KONUSUNDA AYRICA SÖYLEMEK İSTEDİĞİNİZ BİR ŞEY VAR MI?

-
.....
.....

VARSA KORUMA KARARLARININ VE KORUMA PLANININ BİR ÖRNEĞİNİ ANKET FORMU İLE BİRLİKTE GÖNDERİNİZ.

ARAŞTIRMAMIZA GÖSTERDİĞİNİZ İLGIYE TEKRAR TEŞEKKÜR EDERİZ.

TABLE 5.2: ARAŞTIRMA YAPILAN BELEDİYELERİN NÜFUS BÜYÜKLÜKLERİ VE NÜFUS ARTIŞ ORANLARI

ANKETE YANIT VEREN BELEDİYELER	1965	1970	1965 (100)	1975	1965 (100)	1980	1965 (100)	Ortalama Yıllık Artış (2)
GÜMÜŞKENT	1216	1980	162.83	1588	130.59	-	-	3.06
YENİFOÇA	1626	2578	158.55	1536	94.46	-	-	-0.55
HACIHAMZA	1316	2204	167.48	1875	142.48	-	-	2.83
MARMARA EREĞLİSİ	1929	1883	97.62	2397	124.26	-	-	2.43
UÇHİSAR	2710	2934	108.27	2539	93.69	-	-	-0.63
TAŞUCU	2257	2132	94.46	2983	132.17	-	-	3.22
KAŞ	1269	2099	165.41	2493	196.45	3235	254.93	9.65
ALAÇATI	3594	3459	96.24	3466	96.44	-	-	-3.56
AMASRA	1900	3094	162.84	4369	229.94	-	-	12.9
BİRGİ	4244	3915	92.25	4508	106.22	-	-	0.62
GÜLŞEHİR	3549	4462	125.73	6188	174.36	5087	143.33	2.89
ÇEŞME	4068	3940	96.85	5284	129.90	6461	158.82	3.92
ÜRGÜP	5607	6546	116.75	6758	120.53	6955	124.04	1.60
MARMARIS	3641	4149	113.95	5596	153.69	7710	211.76	7.45
BAYRAMIÇ	4607	5282	114.65	6385	138.60	7730	167.79	4.52
AVANOS	5675	6890	121.41	8635	152.16	8451	148.92	3.26
BODRUM	5136	6077	118.32	7858	153.00	9886	192.48	6.17
ERDEK	7813	8541	109.32	8685	111.16	10140	129.78	1.99
İZNİK	8213	10038	122.22	11614	141.41	13507	164.46	4.30
GELİBOLU	12945	14716	113.68	13466	104.02	14554	112.43	0.83
SİNOP	13354	15096	113.04	16098	120.55	18381	137.64	2.51
SAFRANBOLU	9712	12470	128.40	14793	152.32	19155	197.23	6.48
MİLAS	12987	16157	124.40	17929	138.05	20333	156.56	3.77
SİLİFKE	11864	14624	123.26	19257	162.31	22045	185.81	5.72
MUĞLA	16408	20150	122.81	24178	147.35	27162	165.54	4.37
ÇANKIRI	21450	26124	121.79	29869	139.25	35040	163.36	4.22
KASTAMONU	23485	29338	124.92	29993	127.71	35636	151.74	3.45
ÇANAKKALE	22789	27042	118.66	30788	135.10	39943	175.27	5.02
AKŞEHİR	25269	32591	128.98	35544	140.66	40418	159.95	5.46
GİRESUN	25331	32522	128.39	38236	150.95	46068	181.86	5.46
AMASYA	34168	37457	109.63	41496	121.45	48010	140.51	2.70
TEKİRDAĞ	27069	35387	130.73	41257	152.41	51327	189.62	5.97
TOKAT	37368	44110	118.04	48588	130.03	60369	161.55	4.10
EDİRNE	46091	53806	116.74	63001	136.69	71927	156.05	3.74
BUCA	38979	52526	134.75	70715	181.42	-	-	8.11
ÇORUM	41574	54576	131.27	64852	156.00	76020	182.85	5.52
ANTAKYA	57855	66520	114.98	77518	133.97	91551	158.24	3.88
KÜTAHYA	49301	62222	126.21	82442	167.22	101087	205.04	7.00
TRABZON	65516	80795	123.32	97210	148.38	107412	163.95	4.26
TARSUS	57737	112982	195.68	102186	176.99	120270	208.31	7.22
ANTALYA	71833	95616	133.11	130744	182.01	176446	245.63	9.71
KAHRAMANMARAŞ	63284	110761	175.02	135782	214.25	177919	281.14	12.08
ERZURUM	105317	135004	128.19	162973	154.75	190121	180.52	5.37
İÇEL	86692	112982	130.33	152236	175.61	215800	248.35	9.90
DİYARBAKIR	102653	149566	145.70	165535	161.26	233289	227.26	8.48
KAYSERİ	126653	160985	127.11	207037	163.47	273362	215.84	7.72
KONYA	157934	200464	126.93	246727	156.22	325850	206.32	7.09
BURSA	211644	275953	130.39	346103	163.53	466178	220.27	8.02
ADANA	289919	348014	120.04	475384	163.97	568513	196.09	6.40
İZMİR	411626	520832	126.53	636834	154.71	753749	183.12	5.54
ANKARA	905660	1236152	136.49	1701004	187.82	2203729	243.33	9.56

KAYNAK: DİE Genel Nüfus Sayımları:1965

1970

1975

1980

TABLO 5.3: ARAŞTIRMA YAPILAN BELEDİYELERDE BUGÜNE KADAR UYGULANAN İMAR PLANI SAYISI, YAPILDIĞI TARİHLER, YAPTIRAN KURULUŞLAR VE YAPIM ŞEKLİ

ANKETE YANIT VEREN BELEDİYELER	İmar Planı Sayısı	1. İmar Planı	2. İmar Planı	3. İmar Planı	4. İmar Planı
GÜMÜŞKENT	1	İLB İh.	-	-	-
YENİFOÇA	1	Dv. İLB Em.	-	-	-
HACIHAMZA	1	1978 İLB İh	-	-	-
MARMARA EREĞLİSİ	2	1949 İLB İh	1969 İLB Em	-	-
UÇİSAR	2	1962 İLB Em	1977 İLB Em	-	-
TAŞUCU	1	1963 İLB İh	Ek 1967 İLB İh	-	-
KAŞ	2	1960 İLB İh	Dv İLB Em	-	-
ALAÇATI	1	1976 İLB İh	-	-	-
AMASRA	2	1952 İLB İh	1970 İLB İh	-	-
BİRGİ	2	1947 İLB İh	Dv İLB İh	-	-
GÜLŞEHİR	3	1953 İLB İh	1974 İLB İh	Dv İLB İh	-
ÇEŞME	3	1951 İLB	1967 İLB Üniv	1979 İLB İh	-
ÜRGÜP	2	1955 İLB İh	1976 Belediye	-	-
MARMARİS	2	1959 İLB İh	1980 İLB Em	-	-
BAYRAMIÇ	2	1949 İLB İh	1970 İLB İh	-	-
AVANOS	3	1950 İLB İh	1968 İLB	1980 İLB	-
BODRUM	3	1948 İLB Em	1974 İLB Em	Dv Trz.B	-
ERDEK	2	1948 Bakanlık	(İptal) 1969 İLB İh	-	-
İZNİK	2	1957 İLB İh	1977 İLB	-	-
GELİBOLU	2	1954 Bak Em	1980 İLB İh	-	-
SİNOP	2	1963 İLB Em	1977 İLB Em	-	-
SAFRANBOLU	4	1940 Bel İh	1967 İLB	1974 İLB İh	1978 İLB Univ Yarış
MİLAS	2	1963 İLB Em	1978 İLB İh	-	-
SİLİFKE	2	1957 İLB İh	1970 İLB İh	Dv İLB Em	-
MUĞLA	2	1961 İLB Em	Dv İLB Em	-	-
ÇANKIRI	2	1966 İLB Em	1977 İLB İh	-	-
KASTAMONU	2	1970 İLB Em	1976 İLB Em	-	-
ÇANAKKALE	3	1949 İLB İh	1963 İLB Em	1977 İLB İh	1978 Rev.
AKŞEHİR	3	1941 İLB İh	1968 İLB İh	Ek 1977 İLB Em	1979 İLB İh
GİRESUN	3	1952 Bak İh	1965 İLB Em	Dv İLB İh	-
AMASYA	3	1945 Bak İh	1966 İLB İh	1975 İLB İh	-
TEKİRDAĞ	4	1940 Bak	1947 İLB İh	1953 Bel	1978 İLB İh
TOKAT	2	1948 İLB İh	1967 İLB İh	-	-
EDİRNE	3	1955 İLB İh	1968 İLB Em	Ek 1975 İLB İh	-
BUCA	2	1959 İLB İh	Dv İLB İh	-	-
ÇORUM	3	1950 İLB İh	1967 İLB Em	1979 İLB İh	-
ANTAKYA	3	1948 İLB İh	1957 Bel İh	Ek Sanayi Pl Dv Bel.	-
KÜTAHYA	3	1944 İLB İh	1965 İLB Em	Dv İLB İh	-
TRABZON	3	1939 İLB	1970 İLB İh	1977 İLB İh	Ek Dv İLB İh
TARSUS	2	1958 İLB İh	Dv İLB İh	-	-
ANTALYA	3	1923 İLB İh	1956 İLB İh	1980 Bel. İLB Plan Rev	-
KAHRAMANMARAŞ	2	1956 İLB İh	Dv İLB İh	-	-
ERZURUM	2	1937 Bel	1966 İLB	-	-
İÇEL	2	1965 İLB Em	1972 İLB Em	-	-
DIYARBAKIR	2	İLB Em	1967 İLB Em	-	-
KAYSERİ	3	1945	1959 Bel	1979 Bel İh	-
KONYA	2	1946 İLB Yarışma	1967 İLB Yarış	Ek Devam	-
BURSA	3	1936 Bel	1943 Bel	NAZIM PL ÇAL	MEVZİİ PL
ADANA	3	1948 İLB Yarışma	1971 İLB	Ek Devam	-
İZMİR	1+	1966 İLB Yarışma	NAZIM PL ÇAL	MEVZİİ PL	-
ANKARA	2+	1936 Yarışma	1957 Yarışma	NAZIM PL ÇAL	MEVZİİ PL

İh: İhale, Em: Emanet, İLB: İller Bankası, Univ: Üniversite, Bel: Belediye, Dv: Devam, Trz.B: Turizm Bankası, Rev: Revizyon.

KAYNAK: İller Bankası Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü Arşivi.

5.2. ARAŞTIRMA YAPILAN BELEDİYELERDE YÜRÜRLÜKTEKİ İMAR PLANLARININ İNCELENMESİ

5.2.1. ARAŞTIRMA YAPILAN BELEDİYELERDE BUGÜNE KADAR UYGULANAN İMAR PLANI SAYISI, YAPILDIĞI TARİHLER VE YAPAN KURULUŞLAR

Araştırma Yapılan Belediyelerde öncelikle bugüne kadar uygulanan imar planı sayıları, yapıldığı tarihler ve yapan kuruluşlar araştırılmış, bu amaçla:

• BELEDİYENİZ İÇİN BUGÜNE KADAR KAÇ İMAR PLANI YAPILMIŞTIR?

() Hiç, () Bir, () İki, () Üç, () Dört, () Beş, () daha fazla.....adet.

• BELEDİYENİZ İÇİN YAPILAN İMAR PLANLARININ YAPILDIĞI TARİHLERİ KAPSADIĞI ALANI YAPAN KURULUŞLARI VE YAPIM ŞEKLİNİ YAZINIZ?

	YAPTIRAN KURULUŞ				YAPIM ŞEKLİ		
	YAPILDIĞI TARİH	Belediye	Bakanlık	İller.B	İhale	Yarışma	Emanet
1.İmarPlanı	()	()	()	()	()	()
2.İmarPlanı	()	()	()	()	()	()
3.İmarPlanı	()	()	()	()	()	()
4.İmarPlanı	()	()	()	()	()	()

• KADASTRO PLANINIZ VAR MI?

() Evet, () Hayır

soruları sorulmuştur.

TABLO 5.4: ARAŞTIRMA YAPILAN BELEDİYELERDE İMAR PLANI SAYISI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete yanıt veren kent sayısı	Soruya yanıt veren kent sayısı	İMAR PLANI SAYISI			
			1	2	3	4
-10000	17	17	5	8	4	-
10000-30000	8	8	-	7	-	1
30000-50000	6	6	-	2	4	-
50000-100000	6	6		2	3	1
100000-100000	6	6	-	3	3	-
200000-500000	5	5	-	3	2	-
500000+	3	3*	-	-	1	-
TOPLAM	51	51	5	25	17	2
		%100	%10	%49	%33	%4

TABLO 5.5: ARAŞTIRMA YAPILAN BELEDİYELERDE KADASTRO PLANININ VAROLUP OLMADIĞI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete yanıt veren kent sayısı	Soruya yanıt veren kent sayısı	KADASTRO PLANI		
			Yok	Var	Yapılıyor
-10000	17	17	13	2	2
10000-30000	8	8	7	-	1
30000-50000	6	6	5	-	1
50000-100000	6	6	6	-	-
100000-200000	6	5	5	-	-
200000-500000	5	5	4	1	-
500000+	3	3	3	-	-
TOPLAM	51	50	43	3	4
		%100	%86	%6	%8

* Ankara ve İzmir'de çok sayıda mevzii imar planı vardır.

Araştırma yapılan belediyelerde imar planı sayılan, yapıldığı tarihler ve yaptıran kuruluşlar ve yapım şekli Tablo 5.3 de gösterilmiştir. Tablo 5.4 de görüldüğü gibi bugüne kadar yapılan imar planı sayısı 1 olan 5 belediye ve 5 inin de nüfusu 10000 in altındadır. Bugüne kadar 2 imar planı yapılan belediye sayısı 25 (%49), 3 imar planı yapılan belediye sayısı 17 (%33), 4 imar planı yapılan belediye sayısı 2 (%4) dir. Ankara ve İzmir'de çok sayıda mevzii imar planı vardır ve çalışmaları Nazım Plan Büroları yürütmektedir.

Kadastro planı olup olmadığı konusunda bilgi alınan 50 belediyenin 43'ünde (%86) kadastro planının olduğu, 3 ünde (%6) olmadığı, 4'ünde (%8) yapımının sürdürüldüğü öğrenilmiştir (Tablo 5.5).

5.2.2. ARAŞTIRMA YAPILAN BELEDİYELERDE YÜRÜRLÜKTEKİ İMAR PLANLARININ YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE GÜNÜN KOŞULLARINA UYGUNLUĞU VE KENTİN PLANLI GELİŞMESİNE KATKISI

- Araştırma Yapılan Belediyelerde Yürürlükteki İmar Planlarının Yerel Yönetim Yetkililerinin Görüşlerine Göre Günün Koşullarına Uygunluğunu ve Kentin Planlı Gelişmesine Katkısını İncelemek Üzere Yerel Yönetim Yetkililerine

• SİZCE BUGÜNKÜ İMAR PLANI GÜNÜN KOŞULLARINA CEVAP VERİYOR MU?

- () Evet
 () Hayır (Neden ?).....
 () Kısmen (Neden ?).....

• SİZCE BUGÜNKÜ İMAR PLANI BELEDİYENİZİN GELİŞMESİNE OLUMLU KATKI YAPMIŞ MIDIR?

- () Evet
 () Hayır (Neden ?).....
 () Kısmen (Neden ?).....
 sorulan yöneltmiştir.

TABLO 5.6: YÜRÜRLÜKTEKİ İMAR PLANININ GÜNÜN KOŞULLARINA UYGUNLUĞU

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete yanıt veren kent sayısı	Soruya yanıt veren kent sayısı	Uygun	Uygun Değil	Kısmen Uygun
-10	17	16	3	9	4
10-30	8	8	1	5	2
30-50	6	6	-	4	2
50-100	6	6	-	6	-
100-200	6	6	-	4	2
200-500	5	5	-	3	2
500+	3	3	-	3	-
TOPLAM	51	50 (%100)	4 (%8)	34 (%68)	12 (%24)

TABLO 5.7: İMAR PLANININ BELEDİYENİN PLANLI GELİŞMESİNE KATKISI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete yanıt veren kent sayısı	Soruya yanıt veren kent sayısı	Olumlu	Olumsuz	Kısmen Olumlu
-10	17	16	8	5	3
10-30	8	8	3	5	-
30-50	6	6	1	2	3
50-100	6	6	2	3	1
100-200	6	6	1	2	3
200-500	5	5	3	1	1
500+	3	3	-	2	1
TOPLAM	51	50 (%100)	18 (%36)	20 (%40)	12 (%24)

Araştırma yapılan 51 belediyeden 50 tanesinden alınan yanıtlardan 50 imar planından 34 ünün (%68) yerel yönetim yetkililerinin görüşüne göre günün koşullarına uygun olmadığı, 12'sinin (%24) kısmen uygun olduğu anlaşılmaktadır. Yürürlükteki imar planının günün koşullarına uygun olduğunu söyleyenler ise yalnızca 4 tür (%8) (Bkz.Tablo 5.6). Soruya imar planı günün koşullarına uygun değil yanıtını veren belediyelerin çoğunluğunun imar planlarının yeni yapılmış olması ilginçtir. Yürürlükteki imar planlarının günün koşullarına uygun olmayış nedenleri olarak: Uçhisar'da 1977 de yapılan imar planının "yöresel yerleşmeyle bağdaşmadığı", Amasra'da 1970 de yapılan imar planının "tamamen sanayi merkezi haline gelen kasabanın anormal nüfus patlaması dolayısı ile ortaya çıkan iskân sahası ihtiyacını karşılamadığı", 1979 da yapılan Çeşme İmar Planında "kadastraya uyulmadığı için ruhsata aykırı, kaçak ve geçici yapılaşmanın engellenemediği", Avanos'ta 1980 de yapılan imar planının parasızlık yüzünden uygulanamadığı", Erdek'te 1969 da yapılan planın "işlevsel olarak kente uyumlu olmadığı", İznik'te 1977 de yapılan İmar Planının "kadastradan evvel yapıldığı için, gerçeğe uymadığı" Gelibolu'da 1980'de Çankırı'da 1977 de yapılan imar planlamasının "gelişme alanlarının dar olduğu", Kastamonu'da 1976 da yapılan imar planının "belediyece yeterli denetimler yapılamadığı için uygulanamadığı ve plan dışında gelişmeler olduğu", Giresun'da 1965'de yapılan imar planının "gelişmenin dışında kaldığı", Amasya'da 1975 ' de yapılan imar planının "yerleşim merkezinin coğrafi konumu, bölgede yaşayan halkın sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı yeterince etüt edilmediği ve kısa vadede çözüm arandığı için yeterli olmadığı", Tekirdağ'da 1978 de yapılan imar planının "8 yıl içinde onaylandığı için güncelliğini kaybettiği, bu arada da kentin imar planına uymayan kaçak yapılarla dolduğu", Tokat'ta 1967 de yapılan imar planının "tatbikat imkânı olmadığı", Edirne'de 1975 de yapılan "mevcut durumla uyum sağlamadığı, mevcutta 2 katlı 3-4 ev varken, planda bahçeli 2. katlı ev önerildiği", Buca'da 1959 da yapılan imar planının "otopark, yeşil alan, korunması gerekli doku, çekirdek tanzimi ve çözümü konularında yetersiz kaldığı"; Çorum'da 1967 (1979 ek) de yapılan imar planının "plan yapısı sürecinin ve onayın uygulamanın gerisinde kaldığı", Antalya'da yapılan imar planının "okunamadığı için uygulanamadığı" Kütahya'da 1965 de yapılan imar planının "kapsadığı alanın kentin gelişmesine kıyasla yetersiz kaldığı", Trabzon'da 1977 de yapılan imar planının "kat yetersizliği ve arazi darlığı nedeniyle ihtiyacı karşılamadığı", Antalya'da 1980 de yapılan imar planının "Ulaşım, konut, ticaret, sosyal donatım ve turizme ilişkin veriler yönünden yetersiz olduğu", Mersin'de 1972 de yapılan imar planının "öngördüğü nüfusun 3 katı nüfusun bugün kente yerleşmiş olduğu", Diyarbakır'da 1967 de yapılan imar planının "nüfus artışını karşılayamadığı" görüşleri ileri sürülmektedir.

Yürürlükteki İmar Planının günün koşullarını kısmen karşıladığını söyleyen belediyeler de benzer nedenler göstermektedirler. Örneğin Gümüşkent imar planında "koruma kararı alınan kısımda ne yapılacağına henüz bilinmediği", Hacıhamza'da 1978 de yapılan imar planının "büyük kent göz önüne alınarak yapıldığı", Marmara Ereğlisi'nde 1969 da yapılan imar planında gelişme alanının yeterli tutulmadığı", Bayramiç'de 1970 de yapılan imar planının "araziye oturmadığı -hayali- kaldığı", Safranbolu'da yapılan imar planının "yerinde ve yerel yöneticilerle görüşülmeden yapıldığı için koşullara tam uyum sağlanamadığı", Silifke'de 1970 de yapılan imar planının "yolların darlığı, kat adedinin azlığı, sosyal tesislerin yetersizliği, nüfus yoğunluğunun düşüklüğü nedeniyle gelişmeye uymadığı, Muğla'da 1961 yılında yapılan imar planının "kentin ulaşım sorunlarını çözemediği ve plan kapsamı dışında yeni yerleşmeler oluştuğu", Çanakkale'de 1977 de yapılan imar planının "kadastral hatlara uyumsuzluk gösterdiği", Erzurum'da 1966 da yapılan imar

planının "iklim ve ekonomik koşulları dikkate almadığı", Kayseri'de 1979 da yapılan imar planının "araştırma noksanlığı, imar planı raporu (açıklama) yetersizliği, Konya'da 1967 de yapılan imar planının "kentün tümünü kapsamadığı" ileri sürülerek kentün gereksinmelerini tam olarak karşılayamadığı belirtilmektedir.

Yürürlükteki İmar Planı kentün gelişmesine olumlu katkı yapmış mıdır sorusuna 50 belediyeden 18 i (%36) evet, 20 si (%40) hayır 12 si (%24) kısmen yanıtı vermişlerdir (Bkz.Tablo 5.7).

Planın genellikle uygulanamadığı için olumlu sonuç vermediğini belirten ve bu konuda biraz da kendilerini suçlayan yerel yönetimler "vatandaş plana uymadığı, belediyede denetleyemediği için çoğu yapılar kaçak yapılmış, yapılıyor", görüşünü tekrarlamaktadırlar.

Plan uygulanamama nedenleri olarak Amasra'da "Plandaki iskân sahasının yok denecek kadar az olduğu", Erdek'te "planın doğa ve yöre şartları ile çeliştiği", Gelibolu'da "gelişme alanlarının alım gücünün üstünde olduğu ve konut parsel boyutlarının çok büyük tutulduğu", Çankırı'da "gelişme alanının yetersiz olduğu", Amasya'da "Planın işlerliğini yitirdiği", Tokat'ta "planın alan yönünden yetersizliği nedeniyle plan dışında gelişigüzel yerleşmeler olduğu", Buca'da "korunacak dokunun ve yeşil alanların bozulduğu", Antalya'da "Belediye alanının beton yığını haline geldiği, bazı kesimlerinin kıyı kenti olma özelliğini tamamen kaybettiği sosyal altyapının, ulaşımın yetersiz olduğu planda bilimsel verilerin yeterince göz önüne alınmadığı", Diyarbakır' da "İmar planında mevcut yerleşime uyulmadığı", Adana'da "Planın gerek yapılaşmaya, gerekse kadastral haritaya uymadığı" ileri sürülmektedir.

5.2.3. YÜRÜRLÜKTEKİ İMAR PLANINDA YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DOĞRU, YETERLİ, YETERSİZ VE HATALI BULUNAN KONULAR

Yürürlükteki İmar Planının Yerel Yönetim Yetkililerinin Görüşlerine göre hatalı ve yetersiz bulunan yönlerini ortaya koymak üzere

• İMAR PLANINIZIN HANGİ KONULARDA BELEDİYENİZ İÇİN YETERSİZ YA DA HATALI OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

	DOĞRU	YETERLİ	YETERSİZ	HATALI
Öngörülen nüfus konusunda	()	()	()	()
Mevcut şehrin korunması konusunda	()	()	()	()
Gelişme alanları ölçüsü konusunda	()	()	()	()
Gelişme alanlarının yeri konusunda	()	()	()	()
Gelişme alanlarının nüfus yoğunluğu konusunda	()	()	()	()
Ulaşım sistemi konusunda	()	()	()	()
Yeşil alan, okul, sağlık alanı gibi donatımlar konusunda	()	()	()	()
Konut alanları konusunda	()	()	()	()
Ticaret merkezi konusunda	()	()	()	()
Sanayi yerleri seçiminde	()	()	()	()
Başka (Açıklayınız)	()	()	()	()

sorusu sorulmuştur.

"İmar planınızın hangi konularda Belediyeniz için yetersiz ya da hatalı olduğunu düşünüyorsunuz ?" sorusu içinde imar planlarında öngörülen nüfus konusunda görüş bildiren 42 belediyenin 17 si (%40) öngörülen nüfusun gelişmeye uygun olduğunu, 25 i(%60) ise hatalı olduğunu söylemektedir.

İmar planlarında mevcut dokunun korunmasına uygun olduğunu; 25 i (%58) uygun olmadığını (yetersiz ve hatalı) öne sürmektedir.

Yerel yönetim yetkililerinin görüşüne göre imar planlarındaki en büyük uyumsuzluk gelişme alanlarında görülmektedir.

Yerel yöneticilerce; 44 imar planından gelişme alanlarının ölçüsü bakımından 13 ü (%30) yeterli; 31'i (%61) yetersiz; gelişme alanının yeri konusunda 45 imar planından 18'i (%40) doğru, 27'si (%60) hatalı; gelişme alanlarında öngörülen nüfus yoğunluğu konusunda 39 imar planından 18'i (%46) doğru; 21 i hatalı bulunmaktadır.

İmar planlarındaki ulaşım sistemi 36 imar planından 22'sinde (%61) yeterli, 14 ünde (%49) yetersiz ve hatalı; sosyal donatım planlaması 42 imar planından 21'inde (%50) yeterli, 29'unda (%50) yetersiz ve hatalı; konut alanları planlaması 44 imar planından 14 ünde (%32) yeterli, 29'unda (%68) yetersiz ve hatalı, ticaret alanları planlaması 38 imar planından 22'sinde (%58) yeterli, 16'sında (%42) yetersiz ve hatalı; sanayi alanları planlaması 42 imar planından 18'inde (%43) yeterli; 24'ünde (%57) yetersiz ve hatalı bulunmuştur (Bkz.Tablo 5.8).

TABLE 5.8: YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNİN GÖRÜŞÜNE GÖRE İMAR PLANLARINDA YETERLİ, DOĞRU, YETERSİZ VE HATALI BULUNAN KONULAR

NÜFUS GRUBU (Bin)	ANKETE YANIT VEREN KENT SAYISI	ÖNGÖRÜLEN NÜFUS	MEVCUT DOKUNUN KORUNMASI	GELİŞME ALANI ÖLÇÜSÜ	GELİŞME ALANI YERİ	GELİŞME ALANI NÜFUS YOĞUNLU	ULAŞIM SİSTEMİ	SOSYAL DONATIM	KONUT ALANLARI	TİCARET ALANLARI	SANAYİ ALANLARI
		C D H	C YT YS H	C YT YS	C D H	C D H	C YT YS H	C YT YS H	C YT YS H	C YT YS H	C YT YS H
-10	17	13 8 5	14 9 2 3	14 4 10	15 6 9	13 9 4	11 9 1 1	13 9 - 4	14 8 6 -	12 8 3 1	15 6 6 3
10-30	8	7 5 2	7 3 3 1	7 4 3	8 5 3	7 5 2	6 3 2 1	7 4 3 -	8 2 6 -	6 4 2 -	7 4 2 1
30-50	6	5 2 3	5 3 2 -	5 2 3	6 3 3	5 1 4	5 4 1 -	6 3 3 -	6 1 4 1	6 3 2 1	5 3 2 -
50-100	6	5 - 5	4 - 2 2	6 1 5	4 1 3	4 - 4	5 1 2 2	4 4 - -	5 1 3 1	4 1 2 1	4 1 2 1
100-200	6	5 1 4	5 1 3 1	5 2 3	5 2 3	4 2 2	4 3 - 1	6 3 2 1	4 1 2 1	4 3 - 1	4 2 - 2
200-500	5	4 - 4	5 1 4 -	4 - 4	4 1 3	3 1 2	2 1 1 -	3 1 2 -	3 1 2 -	3 2 - 1	4 2 2 -
500+	3	3 1 2	3 1 1 1	3 - 3	3 - 3	3 - 3	3 1 2 -	3 1 2 -	3 - 1 2	3 1 1 1	3 - 1 2
TOPLAM	51	42 17 25	43 18 17 8	44 13 31	45 18 27	39 18 21	36 22 9 5	42 21 16 5	43 14 24 5	38 22 11 5	42 18 15 9
		% %	% % %	% %	% %	% %	% % %	% % %	% % %	% % %	% % %
		40 60	42 90 18	30 70	40 60	46 54	61 25 14	50 38 12	32 56 12	58 29 13	43 36 21

C: Verilen yanıt sayısı, YT: Yeterli, D: Doğru, YS: Yetersiz, H: Hatalı.

5.3. İMAR PLANLARINDAKİ KORUMAYA YÖNELİK KARARLAR

Yürürlükteki İmar Planlarındaki korumaya yönelik kararlar, uygulama yaklaşımları uygulayıcı kuruluşlar olan yerel yönetimlerin yorumlarına göre değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla yerel yönetimlere Anıtsal özellikli mimari değerlerin ve sit özelliğindeki alanların imar planlarıyla ne şekilde korunduğu ya da korunup korunmadığı, yerel yönetimlerin görüşlerine göre yürürlükteki imar planlarında korumaya ters kararlar olup olmadığı, imar planlarında yapılan tadilatlar ve tarihsel eserler civarında yapılan tadilatların tüm tadilatlara oranı konusunda sorular yöneltilmiştir.

5.3.1. ESKİ ESER NİTELİĞİNDEKİ TEK YAPILARIN İMAR PLANINDA KORUNMA DURUMU

İmar planı uygulamaları sırasında eski eserlerin nasıl korunduğunu öğrenmeyi amaçlayan

• ESKİ ESER NİTELİĞİNDEKİ TEK YAPILAR (CAMİ, KİLİSE, HAN VS.) İMAR PLANINDA NASIL KORUNMUŞTUR?

- () Korunmamış
- () Eski eser niteliğindeki yapıların tek başlarına korunması önerilmiş, çevresine önem verilmemiştir.
- () Eski eser niteliğindeki yapıların yakın çevresi ile beraber özgün niteliği ile korunması önerilmiştir.
- () Korunacak binalar tespit ve tescil edilmiş, yakınında yapılacak yeni yapılara bazı kısıtlamalar (örneğin yükseklik kısıtlaması) getirilmiştir.

sorusuna 51 belediyenin 49 undan yanıt alınmıştır.

TABLO 5.9: ESKİ ESER NİTELİĞİNDEKİ TEK YAPILARIN İMAR PLANINDA KORUNMA DURUMU

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete yanıt alınan kent sayısı	Soruya yanıt alınan kent sayısı	Korunmamış	Tek başlarına korunmuş	Çevresi ile beraber korunmuş	Korunacak binalar çevresine kısıtlama getirilmiş
-10	17	15	2	3	4	6
10-30	8	8	-	1	3	4
30-50	6	6	1	2	-	3
50-100	6	6	1	3	1	1
100-200	6	6	-	3	1	2
200-500	5	5	1	2	-	2
500+	3	3	-	1	1	1
TÖPLAM	51	49(%100)	5(%10)	15(%31)	10(%20)	19(%39)

- Belediyenin 5'i (%10) eski eser niteliğindeki yapıların imar planında korunmadığı, 15'i (%31) eski eser niteliğindeki yapıların tek başlarına korunduğu, çevresine önem verilmediği, 10 u (%20) eski eser niteliğindeki yapıların çevresi ile birlikte özgün durumu ile korunduğu; 19'u (%39) korunacak yapıların tespit ve tescil edilerek çevresinin de denetim altına alındığı yanıtını vermişlerdir (Bkz.Tablo 5.9).

5.3.2. KENTİN TARİHSEL ÇEKİRDEĞİNİ OLUŞTURAN ESKİ MAHALLE VE SOKAKLARIN YÜRÜRLÜKTEKİ İMAR PLANLARINA GÖRE KORUNMA DURUMU

Yürürlükteki imar planı uygulamaları sırasında kentin tarihsel çekirdeğini oluşturan eski mahalle ve sokakların imar planına göre nasıl korunduğunu öğrenmeyi amaçlayan

• KENTİN TARİHSEL ÇEKİRDEĞİNİ OLUŞTURAN ESKİ MAHALLE VE SOKAKLAR İMAR PLANINDA NASIL KORUNMUŞTUR?

- () Korunmamıştır.
- () Yalnız korunacak binalar tespit ve tescil edilmiştir.
- () İmar planında korunacak bölge yalnızca bir sınırla belirlenmiş, yapı yasağı konulmuş, detaylı planlaması sonraya bırakılmıştır.
- () İmar planına ek bir yönetmelikle bazı koruma esasları belirtilmiştir.
- () Koruma bölgesi içinde yapılardan yol ve kaldırıma kadar her eleman detaylı bir şekilde incelenmiş, koruma ve kullanım önerileri malzeme ve renk kısıtlamaları getirilmiştir.
- () Başka (Açıklayınız)

sorusuna 51 belediyeden 50'sinden yanıt alınmıştır.

TABLO 5.10: KENTİN TARİHSEL ÇEKİRDEĞİNİ OLUŞTURAN ESKİ MAHALLE VE SOKAKLARIN İMAR PLANINA GÖRE KORUNMA DURUMU

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete alınan kent sayısı	Yanıt veren kent sayısı	Korunmamış	Korunacak binalar saptanmış	Korunacak bölge sınırla belirlenmiş	İmar planına ek yönetmelik hazırlanmış	Korumaya yönelik planlama yapılmış
-10	17	16	2	3	8	2	1
10- 30	8	8	2	1	3	2	-
30- 50	6	6	2	2	1	1	-
50-100	6	6	-	2	3	1	-
100-200	6	6	2	-	4	-	-
200-500	5	5	1	-	2	2	-
500*	3	3	-	-	2	1	-
TOPLAM	51	50 (%100)	9 (%18)	8 (%16)	23 (%46)	9 (%18)	1 (%2)

50 Belediyeden 9'u (%18) imar planlarında eski mahalle ve sokakların korunmadığını; 8'i (%16) yalnız korunacak binaların tespit ve tescil edildiğini, 23'ü (%46) korunacak bölgenin yalnızca bir sınırla belirlendiğini yapı yasağı konarak detaylı planlamasının sonraya bırakıldığını; 9'u (%18) imar planına ek raporla bazı koruma esasları belirtildiğini; 1'i (%2) imar planında detaylı incelemeye dayanan koruma ve kullanım önerileri, malzeme ve renk kısıtlamaları getirildiğini bildirmişlerdir (Bkz. Tablo 5.10).

5.3.3. YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNİN GÖRÜŞÜNE GÖRE YÜRÜRLÜKTEKİ İMAR PLANLARINDAKİ KORUMAYA TERS KARARLAR

Yerel yönetimlerin görüşlerine göre yürürlükteki imar planlarında korumaya ters ne gibi kararlar olduğunu öğrenmek amacıyla sorulan:

• **İMAR PLANINDA KORUMAYA TERS NE GİBİ KARARLAR VARDIR?**

- () Korumaya ters karar yoktur.
 () Yolların genişletilmesi için eski yapıların yıkılması önerilmiştir.
 () Eski yapıların yerine kat yüksekliğini arttıran yeni yapılar önerilmiştir.
 () Başka (Açıklayınız)
- sorusuna 38 belediyeden yanıt alınmıştır.

TABLO 5.11: İMAR PLANLARINDA KORUMAYA TERS KARARLAR

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete yanıt veren kent sayısı	Soruya yanıt veren kent sayısı	Korumaya ters karar yok	Yolların genişletilmesi	Kat yüksekliğinin arttırılması
-10	17	10	9	-	1
10-30	8	8	2	2	2
30-50	6	3	3	-	-
50-100	6	3	-	-	3
100-200	6	6	1	3	2
200-500	5	5	1	2	3
500+	3	3	-	2	2
TOPLAM	51	38 (%100)	16 (%42)	9 (%24)	13 (%34)

38 Belediyenin 16'sı (%42) imar planlarında korumaya ters karar olmadığını, 22'si (%58) korumaya ters karar olduğunu öne sürmektedir. 38 imar planından 9'unda (%24) yolların genişletilmesi için eski yapıların yıkılması; 13'ünde eski yapıların yerine kat yüksekliğini arttıran yeni yapılar yapılması önerilmiştir (Bkz.Tablo 5.11).

5.3.4. YÜRÜRLÜKTEKİ İMAR PLANLARINDA YAPILAN TADİLATLAR VE TARİHSEL ESER CİVARINDA YAPILAN TADİLATLARIN TÜM TADİLATLARA ORANI

Yürürlükteki imar planında hangi konularda tadilat yapıldığını öğrenmek, tarihsel ve mimari eser civarında yapılan tadilatların diğer konularda yapılan tadilatlar göre durumunu saptamak, tarihsel eserler yakınında yapılan tadilatların nedenlerini öğrenmek amacıyla yerel yönetimlere;

• **İMAR PLANLARINDA HANGİ KONULARDA TADİLAT YAPILMIŞTIR?**

TADİLAT
SAYISI

- () İmar planında tadilat yapılmamıştır.
 () Ulaşım konusunda tadilat yapılmıştır
 () Tarihi ve mimari eser civarında tadilat yapılmıştır.....
 () Şehir merkezinde tadilat yapılmıştır
 () Sanayi bölgesinde tadilat yapılmıştır.
 () Mevcut konut alanında tadilat yapılmıştır
 () Gelişme bölgesinde tadilat yapılmıştır
 () Yeşil alanların iskana açılması konusunda tadilat yapılmıştır.
 () Başka (Açıklayınız).....

- İMAR PLANINDA TARİHİ ESERLER CİVARINDA YAPILAN TADİLATLAR DAHA ÇOK HANGİ AMAÇLA YAPILMIŞTIR?

TADİLAT
SAYISI

- () Kat yüksekliğini arttırmak amacı ile
 () Yol genişletme amacı ile
 () Koruma kararını kaldırmak amacı ile
 () Yeşil alanı iskana açmak amacı ile
 () Başka (Açıklayınız)

soruları yöneltilmiştir.

TABLO 5.12: İMAR PLANLARINDA TADİLAT YAPILAN KONULAR

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete yanıt veren kent sayısı	Soruya yanıt veren kent sayısı	Ulaşım	Tarihsel ve mimari eser civarı	Kent merkezi	Sanayi bölgesi	Mevcut konut	Gelişme bölgesi	Yeşil alan	Donatım
-10	17	14	2	6	4	4	2	4	5	4
10-30	8	7	4	6	4	5	5	4	4	-
30-50	6	5	3	1	2	2	3	1	1	-
50-100	6	6	4	4	3	4	4	4	2	1
100-200	6	5	4	1	3	4	3	3	3	-
200-500	5	5	2	4	3	4	3	2	2	-
500*	3	3	2	3	3	3	3	2	2	1
TOPLAM	51	45(%100)	21(%47)	25(%56)	22(%49)	26(%58)	23(%51)	20(%44)	19(%42)	6(%13)

Bu soruya 3 belediye planları henüz çok yeni olduğu için tadilat yapılmadığı, 3 belediye planlarının tümünden iptal edildiği yanıtını vermişlerdir. Planlarında tadilat yapıldığını söyleyen 45 belediyeden 21'inde (%47) ulaşım, 25'inde (%56) tarihsel ve mimari eser civarında, 22'sinde (%49) kent merkezinde, 26'sında (%58) sanayi bölgesinde, 23'ünde (%51) mevcut konut bölgesinde, 20'sinde (%44) gelişme bölgesinde, 19'unda (%42) yeşil alanlarda, 6'sında donatım alanlarında tadilat yapıldığı öğrenilmiştir (Bkz.Tablo 5.12).

Tarihsel ve mimari eser civarında tadilat yapılan 25 imar planından 6'sında kat yüksekliğini arttırmak, 9'unda yol genişletmek, 4'ünde koruma kararını kaldırmak, 5'inde yeşil alanı iskana açmak, 3'ünde tarihsel eserlerin çevresini genişletmek amaçlanmıştır (Tablo 5.13).

TABLO 5.13: TARİHSEL VE MİMARİ ESER CİVARINDA YAPILAN
TADİLAT NEDENLERİ

Nüfus Grubu (Bin)	Anket yapılan kent sayısı	Tarihsel mimari eser civarındaki tadilat sayısı	Kat yüksekliğini arttırmak	Yol genişletmek	Koruma kararını kaldırmak	Yeşil alanı iskana açmak	Başka
-10	17	6	2	2	1	1	1*
10-30	8	6	-	4	1	1	-
30-50	6	1	-	-	-	1	-
50-100	6	4	1	2	1	-	1**
100-200	6	1	-	1	-	1	-
200-500	5	4	2	1	-	-	1***
500+	3	3	1	1	1	1	-
TOPLAM	51	25	6	9	4	5	3

* Şüyulu parselleri kurtarmak

** Cami ve çevresini genişletmek

*** Eser çevresini genişletmek

5.4. İMAR PLANLARI VE İMAR YÖNETMELİKLERİNDEN BAŞKA ALINAN KORUMA KARARLARI

5.4.1. İMAR PLANINDAN VE YÖNETMELİĞİNDEN BAŞKA ALINAN KARAR TÜRÜ

Yerel yönetimlere imar planlarından başka alınan koruma kararlarının varlığını ve niteliğini öğrenmek; korunacak değer potansiyelini saptamak üzere aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.

- İMAR PLANINDAN VE YÖNETMELİĞİNDEN BAŞKA TARİHİ VE DOĞAL DEĞERLERİ KORUMAK VE DEĞERLENDİRMEK AMACI İLE ALINAN KARARLAR VAR MIDIR?

() Evet

() Hayır

- KORUMA KARARI VARSA HANGİ KURULUŞ TARAFINDAN HANGİ TARİHTE ALINMIŞTIR?

.....
.....

- **BELEDİYENİZİN SINIRLARI İÇİNDE TARİHİ VE MİMARİ DEĞERLERİ NEDENİ İLE KORUNMASINA KARAR VERİLİP ANITLAR YÜKSEK KURULUNCA TESCİL EDİLEN ESKİ ESERLERİN MÜLKİYETİNİ KORUMA DEĞERLERİNİ BUGÜNKÜ DURUMLARINI YAZINIZ.**

ADI, YAPILDIĞI DÖNEM	Korunma Durumu											
	Özel	Belediye	Hazine	Vakıf	Koruma Derecesi			İyi	Onarım	Gerekli	Yıkıntı	Halinde
					1	2	3					
() Cami	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
() Kilise	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
() Medrese	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
() Han	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
() Çeşme	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
() Hamam	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
() Kale	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
() Kışla	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
() Saray	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
() Okul, Hastane	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
() Külliye	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
() Konut	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
() Diğer	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()

(Açıklayınız).....

BELEDİYE SINIRLARI İÇİNDE VARSA TARİHİ VE DOĞAL DEĞERLERİ NEDENİYLE KORUNMASINA KARAR VERİLİP ANITLAR YÜKSEK KURULUNCA TESCİL EDİLEN ALANLARIN (SİTLERİN) İSİMLERİNİ, TÜRLERİNİ VE KORUMA DERECELERİNİ YAZINIZ.

	İsimleri	Alanı (Ha)	Koruma Derecesi		
			1. Derece	2. Derece	3. Derece
Doğal Sit	()	()	()
	()	()	()
	()	()	()
Tarihi Sit	()	()	()
	()	()	()
	()	()	()
Kentsel Sit	()	()	()
	()	()	()
	()	()	()
Arkeolojik Sit	()	()	()
	()	()	()
	()	()	()

Araştırma yapılan belediyelerde alınan koruma kararları Tablo 5.14'de görülmektedir. Kararların çoğu toplu tescil ve sınır belirlenmesi şeklindedir.

Tarihsel değer potansiyelini saptamayı amaçlayan soru ile kaynaklar birlikte değerlendirilerek Harita 5.2 oluşturulmuştur.

TABLO 5.14: ARAŞTIRMA YAPILAN BELEDİYELERDE ALINAN KORUMA KARARLARI

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİHİ	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA ALANININ TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
GÜMÜŞKENT-NEVŞEHİR	9.7.1976	A-78	Arkeolojik-Doğal	Gümüşkent Yeraltı Şehrinin arkeolojik ve doğal sit olarak tescili
YENİFOÇA-İZMİR	9.2.1979	A-1508	Arkeolojik	Horozgediği Hayırlıdede Kyme Şehri sit alanı tescili
HACIHAMZA-ÇORUM	14.4.1978	A-1058	Arkeolojik, Kentsel	Hacıhamza Kasabası sit alanı olarak tescili ve plan kararlarının uygunluğu
MARMARA EREĞLİSİ TEKİRDAĞ	8.12.1978	10854	Kentsel	Marmara Ereğlisi sit alanı içindeki eski eserlerin tescili
UÇHİSAR-NEVŞEHİR	10.7.1976	A-69	Tarihsel-Doğal	Kapadokya Genel Koruma Planı içinde tarihsel ve doğal sit koruma kararları
TAŞUCU-İÇEL	9.9.1978	A-1306	Arkeolojik-Doğal	Anamur kıyı bandı arkeolojik-doğal sit alanı tescili
KAŞ-ANTALYA	15.4.1976	A-57	Doğal	Kekova Adası 1/26.000 ölçekli haritada gösterilen bölümün sit olarak tescili
	10.3.1978	A-1039	Arkeolojik-Kentsel	Kaş 1° Arkeolojik, 3° Kentsel sit alanı ve plan kararlarının uygunluğu
ALAÇATI-İZMİR	13.11.1976	A-222	Tarihsel-	Alaçatı-Listede kayıtlı eski eserlerin tescili
	9.2.1979	A-1515	Arkeolojik	Alaçatı sit sınırı tescili
AMASRA-ZONGULDAK	11.9.1976	A-157	Arkeolojik-Doğal	Amasra arkeolojik ve doğal sit alanı tesbiti ve eski eserlerin tescili
BİRGİ-İZMİR	12.2.1977	A-357	Kentsel	Birgi sit alanı tescili ve genel yapılanma koşulları
GÜLŞEHİR-NEVŞEHİR	10.7.1976	A-69	Tarihsel-Doğal	Kapadokya genel koruma planı içinde tarihsel ve doğal sit koruma kararları
ÇEŞME-İZMİR	13.11.1976	A-197	Doğal-Kentsel	Çeşme-Korunması gerekli sit sınırlarının tescili
ÜRCÜP-NEVŞEHİR	14.5.1976	A-38	Arkeolojik-Doğal-Tarihsel	Göreme Ören yerinin doğal ve arkeolojik sit olarak tescili
MARMARİS-MUĞLA	13.5.1977	A-1206	Tarihsel-Doğal	Marmaris kale ve çevresi tarihi sit sınırı onayı
	10.6.1978			Marmaris sit alanı ve koruma kararları kabulü
BAYRAMIÇ-ÇANAKKALE	12.1.1974	7659	Kentsel-Tarihsel	Bayramiç eski eserlerin tescili
	1979			Bayramiç sit koruma kararları
AVANOS-NEVŞEHİR	10.7.1976	A-69	Tarihsel-Doğal	Kapadokya bölgesi tarihi ve doğal sit alanı ve genel koruma planlarının kabulü
BODRUM-MUĞLA	12.4.1975	8308	Kentsel	Bodrum imar planı iptali ve sivil mimarlık örneklerinin tesbit ve tescili
	13.5.1975			Bodrum kentsel sit koruma kararı
ERDEK-BALIKESİR	14.12.1976	12280	Doğal-Tarihsel	Erdek ilçesi sit alanı tescili
	11.7.1980			Erdek Yalı Mahallesi Melanos(Seyit Cazi) tepesi kalesinin korunması, çevresinin temizlenmesi
İZNİK-BURSA	11.3.1972	6318	Kentsel-Arkeolojik	İznik yeraltı ve yerüstü kalıntılarının korunması için yeni yapı izinlerinde kurula danışılması
CELİBOLU-ÇANAKKALE	14.11.1980	12331	Kentsel	Gelibolu'da bulunan eski eserlerin tescili
SİNOP	10.3.1979	A-1596	Kentsel-Tarihsel	Sinop Ada Mahallesi, kale yazısı, Kapı mahallesi koruma alanı

TABLO 5.14: (DEVAM)

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİHİ	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA ALANININ TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
ÇORUM			Kentsel	Kale İçi kentsel koruma kararı
ANTAKYA-HATAY	12.7.1975	8521	Kentsel-Arkeolojik	Antakya kentsel ve arkeolojik sit alanı tescili
KÜTAHYA	18.1.1980		Kentsel-Arkeolojik	Kütahya tarihsel ve arkeolojik sit alanı tescili
TRABZON	14.2.1974	8195	Kentsel	Trabzon il merkezi sit alanı tescili
	11.11.1977	A-876		Trabzon koruma imar planı istemi
TARSUS	12.3.1977	A-387	Arkeolojik-Doğal	Tarsus arkeolojik ve doğal sit alanı tescili ve kabul edilen plan kararları
ANTALYA	11.4.1973		Doğal-Kentsel-Arkeolojik	Antalya Kaleiçi koruma alanı tescili ve yapı yasağı konması
	9.6.1973			Antalya Kaleiçi koruma alanı koruma kararları ve yapılanma koşulları
	1975			1970'de yapılan imar planının iptali
	10.10.1977			Kaleiçi koruma planı yapılması
KAHRAMANMARAŞ	11.9.1976	A-159	Kentsel	İl merkezi sit alanı tescili
ERZURUM	8.7.1977	A-630	Tarihsel	Erzurum il merkezi tabyalar tarihsel sit alanı tescili
	10.3.1978	A-1003	Kentsel	Erzurum il merkezi eski eserlerin tescili
MERSİN-İÇEL	13.9.1974	7958	Kentsel	Mersin il merkezi kentsel sit alanı tescili
	14.5.1976	A-54		Mersin koruma ve geliştirme planı kabul edildiğine dair karar
DİYARBAKIR	19.1.1980	A-2081	Tarihsel-Kentsel	Diyarbakır il merkezi korunacak eski eserlerin tescili
KAYSERİ	1975	A-69	Doğal (Kentsel) Tarihsel	Kapadokya genel koruma planı içinde tarihi ve doğal sit koruma kararları
	10.7.1976			
KONYA	11.6.1977	A-560	Kentsel	Konya il merkezi eski eserlerin tescili
	11.11.1977	A-864	Arkeolojik	Konya il merkezi Karahöyük arkeolojik sitesi tescili
BURSA	13.1.1979	10888	Kentsel	Bursa il merkezi koruma ve geliştirme planı şartları
ADANA	12.1.1979	A-1497	Arkeolojik	Adana-Merkezdeki höyüklerin tescili
İZMİR	10.7.197	9283	Kentsel	İzmir-Alsancak semti koruma alanı tescili
	6			
	6.4.1977	A-416	Kentsel	İzmir-Alsancak semti koruma alanı tescili
	17.11.1978	A-1373	Kentsel	İzmir-Kemeraltı koruma alanı tescili
ANKARA	14.10.1972	6691	Kentsel	Ankara merkezdeki eski eserlerin tescili
	14.2.1976	8951	Doğal-Tarihi	Çankaya Cumhurbaşkanlığı alanı, Muhafız Alayı alanı, köşk arazisi önündeki alanın Kuşulu Park'a kadar olan bölgesinin doğal sit olarak tescili
	14.1.1977	A-300	Kentsel	Ankara merkezdeki eski evlerin tescili
	10.2.1978	A-978	Doğal	Ankara Beynam Ormanı doğal sitesi
	8.6.1979	A-1674	Kentsel	Ankara, Saraçoğlu Mahallesi sit alanı tescili
	9.6.1979	A-1721	Doğal	Ankara-Yenişehir 1043 ada, 8 ve 3 nolu parselin doğal sit olarak tescili

TABLO 5.14: (DEVAM)

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİHİ	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA ALANININ TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
SAFRANBOLU-ZONGULDAK	11.9.1976	A-156	Arkeolojik-Kentsel	Safranbolu tarihsel ve doğal sit alanı tescili
	14.1.1977	A-276	Doğal-Tarihsel	Safranbolu tarihsel ve doğal sit koruma kararları
	14.10.1977			Safranbolu Bağlar Mevkii yapılanma ve ifraz koşulları belirlenmesi
MİLAS-MUĞLA	13.11.1976	A-194	Doğal-Tarihsel	Milâs-Korunması gerekli sit sınırları ve önerilen plan kararları
	14.1.1977	A-277	Arkeolojik	Milâs-Kıyı Kışlacık Köyü IASOS antik kenti arkeolojik sit alanı
SİLİFKİ-İÇEL	9.7.1976	A-82	Doğal	Silifke Cennet-Cehennem obrukları ve Narlıkuyu doğal sit alanı tescili
	11.12.1976	A-260	Arkeolojik-Doğal	Kanasion Antik Şehrinin arkeolojik ve doğal sit olarak tescili
	15.1.1977	A-274	Arkeolojik-Tarihi	Ayatıklar tarihsel ve arkeolojik siti ve kabul edilen plan kararları
MUĞLA	8.6.1979	A-1698	Arkeolojik	Soy Mahallesi Nekropol alanının arkeolojik sit olarak tescili
	11.3.1977	A-394	Kentsel	Muğla il merkezi kentsel sit alanı tescili
	14.10.1978	A-1362	Arkeolojik-Doğal	Muğla kıyı bandı doğal ve arkeolojik sit alanı tescili
ÇANKIRI	27.4.1979	A-1643	Kentsel	Muğla il merkezi kentsel sit alanı tescili ve yapılanma koşulları
	9.6.1978	A-1204	Kentsel	Çankırı il merkezi sit alanı tescili ve geçit dönemi plan kararları
KASTAMONU	11.9.1976	A-159	Kentsel	Kastamonu il merkezinin kentsel sit alanı kararı
ÇANAKKALE	10.7.1976	9291	Kentsel	Çanakkale il merkezinde korunması gerekli eski eserlerin tesbit ve tescili
AKŞEHİR-KONYA	11.2.1977	A-323	Kentsel	Sit alanı tescili ve önerilen plan kararları
GİRESUN	11.2.1978	A-975	Kentsel-Doğal-Tarihi	Giresun tarihsel ve doğal sit alanları tescili
	10.3.1979	A-1594		Giresun sit alanı tesbit ve tescili ve geçit dönemi yapılanma koşulları
AMASYA	22.9.1979	A-1822	Kentsel	Amasya il merkezi kentsel sit kararı tescili
TEKİRDAĞ	14.7.1974	7945	Kentsel	Tekirdağ il merkezi koruma alanı tesbiti
	11.6.1976	9158	Kentsel	Tekirdağ il merkezi kentsel sit alanı tescili
TOKAT	8.9.1978	A-1273	Kentsel	Tokat il merkezi eski eserlerin tescili
EDİRNE	15.6.1974	7546	Kentsel	Edirne il merkezi ile korunması gerekli eski eserlerin tesbiti
	10.4.1976	9015		Kaleiçi mevkiinin kentsel sit olarak tescili
	13.11.1976	9514		Kaleiçi mevkiinde bulunan eski eserlerin tesbiti
BUCA-İZMİR	9.6.1978	A-1166	Kentsel	Buca sit alanı tescili
	8.6.1979	A-1718		Buca sit alanı içindeki korunması gerekli eski eserlerin tescilli

KAYNAK: GEEAYK Ankara ve İstanbul büroları arşivleri.

5.4.2. KORUMA KARARI VERİLDİKTEN SONRA KORUMAYI GERÇEKLEŞTİRMEK ÜZERE ALINAN ÖNLEMLER

• KORUMA KARARI VERİLDİKTEN SONRA KORUMAYI GERÇEKLEŞTİRMEK İÇİN NE TÜR ÖNLEMLER ALINMIŞTIR?

	<u>TARİHLERİ</u>
() Yalnız koruma kararı alınmıştır.
() Bir plan üzerinde korunacak bölge yalnız bir sınırla belirlenmiş ve bu sınır içine yeni yapı yapma yasağı konulmuş.
() Bir plan üzerinde korunacak bölge bir sınırla belirlenmiş, sınır içindeki korunacak binalar tespit ve tescil edilmiş, koruma ve kullanım önerileri getirilmemiş.
() Plan yapılıncaya kadar geçit dönemi kararları alınmış ve bir raporla bazı koruma esasları belirtilmiştir.
() İmar planına ek koruma ile ilgili bir yönetmelik geliştirilmiştir.....
() Koruma bölgesi içinde yalnız bazı binaların koruma projeleri yapılmış.
() Koruma bölgesi içinde yapılardan yol ve kaldırıma kadar her eleman detaylı bir şekilde incelenmiş, koruma ve kullanım önerileri malzeme ve renk kısıtlamaları getirilmiştir.
() Koruma kararlarını da içerecek yeni bir imar planı yapımına girişilmiştir.

TABLO 5.15: KORUMA KARARI VERİLDİKTEN SONRA KORUMAYI GERÇEKLEŞTİRMEK İÇİN ALINAN ÖNLEMLER

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Yalnız Sınır Koruma Kararı	Geçit Yapı Yasağı	Korunacak Binaların Tespiti	Geçit Dönemi Kararları	İmar Planına Ek Yönetmelik	Bazı Binaların Koruma Projeleri	Detaylı Koruma Kararları	Koruma Amaçlı İmar Planı
-10	17	17	2	6	7	3	-	1	-	5
10-30	8	8	-	5	1	2	2	-	1	2
30-50	6	6	1	2	3	3	-	-	-	
50-100	6	6	1	1	2	2	1	-	-	2
100-200	6	6	2	3	1	-	-	2	-	3
200-500	5	5	1	2	1	1	1	-	-	1
500+	3	3	1	1	1	1	-	-	-	-
TOPLAM	51	51 (%100)	8 (%16)	20 (%39)	16 (%31)	12 (%24)	4 (%8)	3 (%5)	1 (%2)	13 (%26)

Bu soruya alınan yanıtlardan henüz kentsel anlamda koruma planlamasının yapılmadığı ve koruma projesinin uygulamaya konmadığı anlaşılmaktadır. Soruya yanıt veren 51 belediyeden 8'inde (%16) yalnız koruma kararı alınmıştır. 51 belediyeden 20'sinde (%39) koruma kararından sonra korunacak bölge bir sınırla çizilerek sınır içine yapı yasağı konmuş, 16'sında (%31) sınır içindeki korunacak binalar tesbit ve tescil edilmiş, 12'sinde (%24) geçit dönemi yapılanma koşulları belirlenmiş, 4'ünde (%8) imar planına ek bir yönetmelik çıkarılmış, 13'ünde (%26) koruma amaçlı yeni bir imar planı hazırlanması kararlaştırılmış, 3'ünde (%6) bazı eserlerin koruma projeleri yapılmış ancak birinde detaylı bir inceleme ile koruma ve kullanma kararları getirilmiştir (Bkz.Tablo 5.15).

Yerel yönetimlerin tümü koruma kararlarının alındığını, ancak uygulamaya yönelik planların yapılmasının çok uzun sürdüğünü hatta hiç yapılmadığını söylemektedir. Bu konudaki görüşlerini;

GÜMÜŞKENT Belediyesi

"Koruma alanının imar planı yapılabili 2 sene olduğu halde defalarca yapılan yazışmalara rağmen hala bakanlıktan onaylanıp gelmediğinden koruma kararı alınan kısımda ne yapılacağı henüz belli değil. Bu alanda rastgele inşaat yapılmakta, kaçak inşaatlar önlenememektedir. "

KAŞ Belediyesi

"Koruma planı ile ilgili bir yönetmelik gelmiştir. Koruma planı yapılabili kadar o yönetmeliğe göre hareket edilmesi öneriliyor. Korunacak alanların özel mülkiyete ait olması, devletçe el atılmaması nedeniyle hem vatandaş mağdur ediliyor hem de yeni gelişmeler engelleniyor."

ÜRGÜP Belediyesi

"Koruma kararlarının getirildiği bölgede planların süratle yapılması ve uygulamaya hızla geçilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde sosyal ve ekonomik gerçekler ya yapılabili yok olmasına veya insanların sağlıksız koşullarda yaşamasına yol açmaktadır."

MARMARİS Belediyesi

"Kararlar alınıyor, tatbikat yapılabiliyor."

BODRUM Belediyesi

"Anıtlar Yüksek Kurulu Bodrum'u Sit Sahası ilan ettikten sonra koruma imar planının bir an önce yapılması hususuna gerekli önemi vermemiştir."

GELİBOLU Belediyesi

"Tarihi eser olarak belirlenen ve gerçekten tarihi kıymeti bulunan yapılabili korunması onları harap hale getirirmeden onarımlarının yapılması ile mümkün olur. İmar Planı yapan veya bu işle ilgilenenlerin bu gibi eserleri yerinde tesbit edip zamanında imar planında belirlemesi şarttır."

AMASYA Belediyesi

"Bazı bölgelerin sit sınırları içerisine alınması o bölgede en kısa zamanda yeni düzenlemelerin hazırlanarak uygulamaya konulmasını gerektirir. Ülkemizde korunması gerekli alanlar tesbit edildiği halde o bölgelerle ilgili imar düzenlemeleri bir türlü yapılabiliamamaktadır."

Tarihsel ve mimari eser civarında tadilat yapılan 25 imar planından 6'sında kat yüksekliğini arttırmak, 9'unda yol genişletmek, 4'ünde koruma kararını kaldırmak, 5'inde yeşil alanı iskâna açmak, 3'ünde tarihsel eserlerin çevresini genişletmek amaçlanmıştır (Tablo 5.13).

EDİRNE Belediyesi

"Koruma kararından sonra koruma planı hemen hazırlanmalı günün kullanım olanaklarına açık olmalı ve gerçekleşmeye dönük olmalıdır. Eskiye aynen korumak için bugün tamir edecek ustalar dahi bulunamamaktadır."

ANTAKYA Belediyesi

"Kentimizin kentsel sit, bozulmuş kentsel sit, doğal sit ve arkeolojik sit bölgelerinin biran önce koruma imar planlarının yapılması çabası içindeyiz, yardıma gereksinime duymaktayız."

KÜTAHYA Belediyesi

"Koruma imar planının hangi kurumlar tarafından yapılacağı veya yaptırılacağı, esaslarının neler olacağı, imar planı ile ilişkilerinin ve eşgüdümünün nasıl sağlanacağı ve yürütüleceği gibi konuya ilişkin temel sorunlar dahi henüz açık ve kurumsal cevaplara kavuşturulamamıştır. Kütahya imar planı çalışmaları içinde bu konu henüz büyük bir sorun olarak ortada durmaktadır."

ANTALYA Belediyesi

"Koruma alanları sınırlar belirlendikten sonra süratle uygulama planları çizilemediği, daha sonra da mali ve teknik yönden uygulama araçları belirlenemediği sürece gerçekten korunması gerekli tarihi yapılarımızı da kaybediyoruz. Böylece olumlu yönde oluşabilecek kamuoyundan da yoksun kalıyoruz. Şu an onanlı koruma planı sınır onamasıdır, uygulama planı çalışması hala sürmektedir."

SAFRANBOLU Belediyesi

"Planların ve değişiklik isteklerinin koruma ile ilişkili karar ve onayların yıllarca sürüncemede bırakılarak sonuçlandırılmaması korumayı engellemekte."

BURSA Belediyesi

"Anıtlar Yüksek Kurulu 13.1.1979 gün 10888 sayılı kararı ile takriben 10.000 dönümlük bir alanı sit alanı olarak belirlemiş ve bu alan içindeki tasdikli imar planlarını iptal etmiştir. Oysa 1710 sayılı yasanın 13.maddesinin son fıkrasına göre ancak değişiklik önerisinde bulunabilir. Yasal olmayan kararlar uygulamada tereddütler yaratmaktadır. Ayrıca koruma amaçlı imar planı yapılmadan, mevcut imar planının yürürlükten kalkması kaçak yapılaşmayı hızlandırmakta ve önüne geçilememektedir. Bu husus Bursa için çok önemlidir. Anıtlar Yüksek Kurulunun yetkileri bir yasa değişikliği veya yeni bir yasa ile belirgin hale getirilmelidir. İmar Planı yapımı ve onayı sırasında Eski eserler, tarihi ve doğal anıtlar dikkate alınmalı, onaydan sonra kurul bu planları iptal edememelidir.

İmar kanunu ile Eski Eserler arasındaki ilişki sağlanmalıdır. Örneğin imar kanununun 50.maddesine göre çok tehlikeli hale gelen yapıların yıkılması gerekirken, Eski Eser şerhi olduğundan yıkılamamakta, konu Anıtlar Yüksek Kuruluna iletildiği halde kurul ilgisiz kalmaktadır. Anıtlar Yüksek Kurulu bu gibi hallerde konu ile ilgilenmeli, kurtarılması mümkün ise gerekli kararları ve önlemleri almalı, mümkün değil ise yıkılmasına izin verilmelidir"

şeklinde belirtmektedir.

Belediyelerin büyük bir bölümü de tesbitlerin yerinde ve doğru olarak yapılmadığından, sınırın gereksiz yere büyük tutulduğundan yakınmaktadırlar. Bu konuda;

SİLİFKE Belediyesi

"Koruma kararları yerinde ve uzun etüd edilip gerçeği görerek ve bilerek yapılmayışından dolayı belediye ve halkın şikayetlerine neden olmaktadır."

AMASRA Belediyesi

"İmar planında eski eser olarak gösterilmiş olan binaların gerçekten sanat, tarih ve estetik değeri olanların yerinde tesbit edilerek korunmasında yarar vardır."

İZMİR Belediyesi

Koruma kararları önce çok geniş sahayı kapsıyor ve sonra Kültür Bakanlığınca eski eser olan yapılar halkın talebine göre tek tek eski eser kapsamından çıkartılıyor. Bu da otoriteye güveni ve inancı sarsıyor. Bu nedenle tesbit çalışmalarına çok haklı ve sağlam kriterler getirilmeli ve gerçekten korunabilecek durumdaki yapılar seçilerek devlet yardımı mutlaka sağlanmalıdır" demektedir.

Yerel yönetimlerin tümü koruma kararlarının alınmasından sonra parasal olanakların kısıtlılığı nedeni ile gerekli onarım ve bakımın yapılamadığını, özel mülkiyetteki yapıların korunması için gerekli desteğin sağlanmadığını ve sonuçta yapıların yıkıma terkedildiğini söylemektedirler. Bu konudaki görüşlerini;

YENİ FOÇA Belediyesi

"Korunacak yapılarda gerekli onarım, bakım yapılmadıkça ilgili yapılar yıkılmaya terkedilmiş oluyor. Hiç değilse turistik yörelerde korumaya alınan binalar öncelikle restore edilmeli."

BAYRAMIÇ Belediyesi

"Korunacak eserlerin özel kişilerden devir alınması ve mutlaka onarılması için yeterli ödeneğin tahsisi gerekli."

İZNİK Belediyesi

"En etkin koruma, halka çıkış yolu gösterebilmektir. Çünkü koruma alanlarının tamamı özel mülkiyettedir."

AKŞEHİR Belediyesi

"özel mülkiyete konu özellikle evlerdeki eski eserlik kaydı ve sınırlaması imar uygulamaları yönünden problem olup bu sınırlar bitişiğindeki yapılanmalar dolayısı ile haklı yakınmalar olmaktadır. İmar uygulama planlarında eski eserlerle ilgili kayıt ve kararlar açıkça gösterilmelidir."

TEKİRDAĞ Belediyesi

"Tescil edilmiş binalar yıllar geçtikçe köhneleşmekte ve halk tarafından metruk hale getirilerek yıkımı sağlanmaktadır. Parasal ve teknik yönden tamir kolaylığı sağlanması uygun olur."

KÜTAHYA Belediyesi

"Konunun an önemli yanını oluşturan ekonomik boyutunu gerçekçi bir düzeyde çözümleyen ve dolayısı ile uygulanabilme şansı olan yaklaşımların biran önce geliştirilmesi, bu yaklaşımların mantığı ile tutarlı, geniş kapsamlı, çok yönlü ve etkin bir yasal çerçevenin bir an önce oluşturulması gerekir"

şeklinde özetlenmektedir.

5.5. KORUMA KARARLARI-İMAR PLANI İLİŞKİLERİ

Yerel yönetimlerin koruma kararları ile imar planları arasında ne tür bir bağlantı kurduklarını öğrenmek amacı ile;

• KORUMA KARARLARININ (ÖNLEMLERİNİN) BUGÜNKÜ İMAR PLANI İLE İLİŞKİLERİ NASILDIR?

- () Mevcut imar planının ışığı altında koruma önlemleri getirilmiştir.
- () Mevcut imar planı dikkate alınmadan koruma önlemleri getirilmiştir ve koruma önlemleri mevcut imar planı ile çelişmektedir.

• MEVCUT İMAR PLANI İLE KORUMA ÖNLEMLERİ ARASINDA ÇELİŞKİ VARSA HANGİ KONULARDADIR?

- () Çelişki yok
- () Ulaşım konusunda çelişki var.
- () Yaya yolu () Taşıt Yolu () Otopark
- () Yükseklik konusunda çelişki var.
- () Yoğunluk konusunda çelişki var.
- () İşlevsel kullanım konusunda çelişki var.
- () Başka(Açıklayınız).....

soruları sorulmuştur.

TABLO 5.16: KORUMA KARARLARININ (ÖNLEMLERİNİN) BUGÜNKÜ İMAR PLANI İLE İLİŞKİLERİ

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Mevcut İmar Planı ile Uyumlu	Mevcut İmar Planı ile Çelişki
-10	17	9	3	6
10-30	8	5	2	3
30-50	6	4	-	4
50-100	6	5	2	3
100-200	6	3	-	3
200-500	5	3	1	2
500+	3	2	-	2
TOPLAM	51	31 (%100)	8 (%26)	23 (%74)

TABLO 5.17: BUGÜNKÜ İMAR PLANLARI İLE İLGİLİ KORUMA ÖNLEMLERİ ARASINDAKİ ÇELİŞKİ KONULAR

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Ulaşım Konusunda Çelişki	Yükseklik Konusunda Çelişki	Yoğunluk Konusunda Çelişki	İşlevsel Çelişki
-10	17	6	1	2	1	3
10-30	8	3	2	2	2	2
30-50	6	4	1	2	-	1
50-100	6	3	3	3	3	-
100-200	6	3	1	3	2	-
200-500	5	3	1	1	1	2
500+	3	2	1	2	1	-
TOPLAM	51	21 (%100)	10 (%47)	15 (%71)	10 (%47)	8 (%38)

Yerel yönetimlerin koruma kararları ile imar planları arasında ne tür bir bağlantı kurduğunu öğrenmek amacı ile sorulan Koruma kararlarının (önlemlerinin) bugünkü imar planı ile ilişkileri nasıldır sorusuna 51 kentin ancak 31'inden yanıt alınabilmiştir. 31 kentin 23'ü (%74) imar planları ile koruma kararlarının çelişkili olduğunu, 8'i (%26) uyumlu olduğunu bildirmiştir (Bkz.Tablo 5.16).

İmar planları ile koruma kararları arasında çelişki olduğunu söyleyen 21 belediyeden 10'u (%41) ulaşım ve yoğunluk konusundaki, 15'i (%71) yükseklik konusundaki, 8'i (%38) arazi kullanım konusundaki ayrılıklar nedeni ile kararları ve planı uygulamakta güçlük çektiklerini belirtmektedirler (Bkz.Tablo 5.17).

5.6. KORUMA KARARI ALINAN BÖLGENİN YAPISAL FİZİKSEL DURUMU

Bu bölümde Koruma Kararı Alınan Bölgede Koruma Kararı Alındıktan Sonraki Yapısal-Fiziksel Değişimleri ve Koruma kararı alınan bölgenin Yapısal Sorunları ortaya konmaya çalışılmıştır.

5.6.1. Koruma Kararı Alınan Bölgede Koruma Kararı Alındıktan Sonraki Değişimler

Koruma kararı alınan bölgenin kent içindeki konumunu saptamak, koruma kararından sonraki gelişimleri saptamak üzere:

• **KORUMA KARARI ALINAN BÖLGEDE KORUMA KARARI ALINDIKTAN SONRA NE GİBİ DEĞİŞİMLER OLMUŞTUR?**

- () Herhangi bir değişim olmamıştır.
 () Koruma konusundaki amaca uygun bir gelişme olmuştur.
 () Yapılar ilgisizlikten ve bakımsızlıktan köhneleşmektedir.
 () Koruma kararına rağmen koşullara uymayan yıkım ve kaçak yapılanma devam etmektedir.

• **KORUMA KARARI ALINAN BÖLGE (SİT) BUGÜN NE DURUMDADIR?**

- () Olduğu gibi korunmuş.
 () Yeni yapılan yapılarla eski özelliği kaybetmiş.
 () Köhneleşmiş.
 () Terkedilmiş

soruları sorulmuştur.

TABLO 5.18: KORUMA KARARI ALINAN BÖLGEDE KARARDAN SONRAKİ DEĞİŞİMLER

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Değişim Yok	Amaca Uygun Gelişme	Köhneleşme	Kaçak Yapılanma
-10	17	13	2	1	6	5
10- 30	8	6	3	-	3	2
30- 50	6	5	2	-	4	2
50-100	6	5	1	-	5	2
100-200	6	4	2	1	3	1
200-500	5	5	2	2	2	2
500+	3	3	-	-	3	3
TOPLAM	51	41 (%100)	12 (%29)	4 (%10)	26 (%63)	17 (%41)

TABLO 5.19: KORUMA KARARI ALINAN BUGÜNKÜ DURUMU

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Olduğu Gibi Korunmuş	Özel-liğini Kaybetmiş	Köhneleşmiş	Terk Edilmiş
-10	17	12	4	5	6	1
10-30	8	5	3	1	3	-
30-50	6	6	3	2	4	-
50-100	6	6	1	4	5	-
100-200	6	6	-	2	3	2
200-500	5	6	-	3	2	1
500+	3	3	-	2	3	1
TOPLAM	51	43	11 (%26)	19 (%44)	26 (%61)	5 (%12)

Koruma kararı alınan yerlerde koruma kararı alındıktan sonraki fiziksel değişimleri ve koruma konusundaki gelişmeyi saptamayı amaçlayan bu soruya 51 belediyeden 41'inden yanıt alınmıştır. Diğer 10 belediye kararın henüz çok yeni olduğunu ve belirli bir özellik saptanamadığını bildirmiştir. Soruya yanıt veren 41 belediyeden yalnızca 4'ü (%10) amaca uygun bir gelişme olduğunu söylemektedir. Koruma kararından sonra bir değişiklik olmadığını söyleyen belediye sayısı 12 (%29); koruma kararı alınan yapıların bakımsızlıktan köhneleştirdiğini ya da sahipleri tarafından bilerek isteyerek köhneleştirildiğini söyleyen belediye sayısı 26 (%63) dır. Koruma kararı alınan 41 belediyenin 17'si (%41) karara rağmen kaçak yıkımın ve yapılanmanın sürdüğünü, engellenemediğini bildirmiştir (Bkz.Tablo 5.18).

Koruma kararı alınan bölgenin bugünkü fiziksel yapısal durumunu öğrenmek üzere sorulan soruya 51 belediyeden 43'ünden yanıt alınmıştır. Yanıtlardan koruma kararı alınan 11 yörede (%26) tarihsel özelliklerin olduğu gibi korunduğu, 19'unda (%44) yeni yapılarla eski özelliğini yitirdiği, 26'sında (%61) köhneleşme görüldüğü, 5'inin (%12) terkedilmiş kent özelliği taşıdığı anlaşılmaktadır (Bkz.Tablo 5.19).

5.6.2. KORUMA KARARI ALINAN BÖLGENİN YAPISAL SORUNLARI

Koruma kararı alınan bölgelerin yapısal sorunlarını saptamak üzere yerel yönetim yetkililerine;

• KORUMA KARARI ALINAN BÖLGENİN NE GİBİ YAPISAL SORUNLARI VARDIR?

- () Sorunu yok
 () Ulaşım sorunu var
 () Yol () Otopark
 () Yeterince yeşil alan yok
 () Alt yapı sorunu var
 () Su () Elektrik () Kanalizasyon
 () Binalar köhneleşmiş, günün koşullarına cevap vermiyor.
 () Eski kullanım özelliklerini kaybetmişlerdir (Örneğin: konutlar, ticarethane ve depoya dönüşmüş)

sorusu yöneltilmiştir.

TABLE 5.20: KORUMA KARARI ALINAN BÖLGENİN SORUNLARI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Sorunu Yok		Yeşil Alan Eksikliği	Alt Yapı Sorunu			Köhneleşme	İşlevsel Etkime	
			Yol	Otopark		Su	Elk	Kn1			
-10	17	10	1	5	3	2	2	3	5	4	
10-30	8	5		4	5	2	1	1	2	4	1
30-50	6	5	1	3	2	2	3	4	3	3	1
50-100	6	6	-	2	3	3	-	-	3	5	2
100-200	6	6	-	3	3	5	-	-	2	4	1
200-500	5	5	-	4	4	3	1	1	3	2	3
500+	3	3	-	3	3	2	2	1	2	2	3
TOPLAM	51	40	2	24	23	20 (%50)	9 (%23)	9 (%23)	18 (%45)	25 (%63)	15 (%38)

Koruma kararı alınan bölgelerin hangi sorunlarının kentten diğer kesimlerinden daha fazla olduğunu öğrenmek amacıyla sorulan bu soruya yanıt veren kent sayısı 40'dır. 40 kentten yalnız 2'si (%5) koruma kararı alınan yörenin özel bir sorunu olmadığını bildirmiştir. Koruma kararı alınan alanlarda en önemli sorun olarak köhneleşme sorunu, ikinci önemli sorun olarak ulaşım sorunu belirlenmektedir. 40 kentten 25'i (%63) köhneleşme, 24'ü (%60) yol, 24'ü (%58) otopark konusunun - özellikle merkez alanlarında- sorun yarattığını söylemektedir. Koruma alanlarındaki diğer önemli sorunlar olarak 20 (%50) belediye yeşil alan eksikliğini, 15 (%38) belediye yapıların kullanım özelliklerini kaybetmesini ve 18 (%45) belediye kanalizasyon, 9 (%23) belediye elektrik, 9 (%23) belediye su şebekelerinin yetersizliğini göstermektedirler (Bkz. Tablo 5.20).

5.7. KORUMA UYGULAMASI SIRASINDA BELEDİYELERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Yerel yönetimlerin koruma uygulaması sırasında karşılaştıkları sorunlar kapsamında koruma konusundaki kararların veya planların uygulanabilme durumu ve uygulanamama nedenleri, yerel yönetimlerin koruma uygulaması sırasında karşılaştıkları güçlükler ve gereksinme duydukları yardımlar, yerel yönetimlerin teknik eleman durumu, parasal olanakları, yönetsel sorunları araştırılmıştır.

5.7.1. KORUMA KONUSUNDAKİ KARARLARIN BELEDİYELER TARAFINDAN UYGULANABİLME DURUMU

Koruma konusunda alınan kararların uygulanabilme durumunu saptamak üzere

• KORUMA KONUSUNDA ALINAN KARARLAR VE MEVCUT PLANLAR KORUMA UYGULAMASI İÇİN YETERLİ MİDİR?

- () Evet
() Hayır (Neden?)
() Kısmen (Neden?)

• KORUMA KONUSUNDAKİ KARARLARI VEYA PLANLARI UYGULAYABİLİYORMUSUNUZ?

- () Evet
() Hayır (Neden?)
() Kısmen (Neden?)

soruları sorulmuştur.

TABLO 5.21: KORUMA KARARLARININ UYGULAMA İÇİN YETERLİ OLUP OLMADIĞI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Yeterli	Yetersiz	Kısmen Yeterli
-10	17	13	4	7	2
10-30	8	8	2	4	2
30-50	6	4	-	3	1
50-100	6	6	1	5	-
100-200	6	5	-	4	1
200-500	5	5	-	4	1
500+	3	3	-	3	-
TOPLAM	51	44	7 (%16)	30 (%68)	7 (%16)

TABLO 5.22 KORUMA KARARLARININ YEREL YÖNETİMLERCE UYGULANABİLME DURUMU

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Uygulanıyor	Uygulanamıyor	Kısmen Uygulanıyor
-10	17	13	2	3	8
10-20	8	6	3	-	3
30-50	6	4	-	1	3
50-100	6	6	-	1	5
100-200	6	5	-	4	1
200-500	5	5	1	3	1
500+	3	3	1	2	-
TOPLAM	51	42	7 (%17)	14 (%33)	21 (%50)

Yerel yönetimlerin koruma konusunda alınan kararları ve mevcut planları koruma uygulaması için yeterli bulup bulmadıklarını öğrenmeyi amaçlayan bu soruya 44 kentten yanıt alınmıştır. 44 kentin ancak 7'si (%16) koruma konusunda alınan kararları uygulama açısından yeterli bulmuş, 30'u (%68) kararların uygulama açısından yetersiz olduğunu söylemiş, 7'si (%16) de kararların kısmen yeterli olduğunu bildirmiştir (Bkz. Tablo 5.21).

Koruma konusundaki kararları veya planları uygulayabiliyor musunuz sorusuna yanıt veren 42 belediyenin ancak 7'si (%17) Hacıhamza, Bayramiç, Sinop, Milas, Muğla ve Konya belediyeleri kararları uygulayabildiklerini, 21 i (%50) kararların bir kısmını uyguladıklarını, 13'ü (%31) Uçhisar, Alaçatı, Marmaris, Giresun, Antakya, Tarsus, Antalya Kahramanmaraş, Erzurum, Diyarbakır, Kayseri, Adana, Ankara Belediyeleri kararları hiç uygulayamadıklarını bildirmişlerdir (Bkz. Tablo 5.22).

En önemli uygulayamama nedeni olarak yeterince açık ve ayrıntılı uygulanabilecek bir planın olmayışı gösterilmektedir. Koruma alanlarında kaçak yapılanmaların engellenememesi, hatta kararların kaçak yapılanmayı hızlandırması, halktan destek görülmemesi, kamulaştırma için gerekli ve yeterli parasal olanakların sağlanamaması nedeniyle koruma kararlarının uygulanmadığı belirtilmektedir. Bu konuda Ürgüp Belediyesi, "Koruma kararlarına ilişkin tamamlayıcı planlama gerçekleşmediği için halkın artan nüfus ve değişen koşullar karşısında, yeni mekan gereksinimlerini karşılamaya çalışmalarını engellenememektedir" demekte, Alaçatı, Akşehir, Antalya, Kayseri, Bursa Belediyeleri uygulanabilecek bir plan olmadığını söylemekte, Marmara Ereğlisi, Safranbolu, Giresun, Tokat, Diyarbakır, Adana ve

Ankara Belediyeleri uygulanamama nedeni olarak plan yetersizliğine ek olarak para, bilgi ve eleman eksikliğini göstermektedir.

Koruyamamada bir diğer önemli sorun olarak özel mülkiyet gösterilmekte, Mersin Belediyesi yanıtında "Korunması gerekli eser yalnızca planda kalmaktadır ve mülk sahiplerinin elinde harap olmaktadır. Belediyenin kamulaştırarak korumayı üstlenmesi halinde ise finansmana gereksinme vardır" denilmektedir.

5.7.2. BELEDİYELERİN KORUMA UYGULAMASI SIRASINDA KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER

Yerel yönetimlerin koruma uygulaması sırasında karşılaştıkları güçlükleri saptamak amacıyla yerel yönetimlere;

• KORUMA UYGULAMASI SIRASINDA KARŞILAŞTIĞINIZ GÜÇLÜKLER NELERDİR?

- () Uygulama için gerekli detaylı planların yok oluşu,
- () Yeterli eğitim görmüş teknik personel olmayışı,
- () Uygulayıcı kuruluşun belli olmayışı,
- () Birçok planın bir arada bulunuşu ve bunlar arasındaki ilişkilerin kopukluğu,
- () Korunacak çevrenin çoğunlukla özel mülkiyette olması,
- () Halkın korumanın gereğine ve yararına inanmaması ve tepki göstermesi,
- () Başka (Açıklayınız)

sorusu sorulmuştur.

TABLO 5.23- UYGULAMA SIRASINDA YEREL YÖNETİMLERİN KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Detaylı Uygulama Planları Olmayışı	Teknik Personel Yokluğu	Uygulayıcı Kuruluşun Belli Olmaması	Kararlarla Planlar Arasında İlişki Kopukluğu	Parasal Olanakların Kısıtlılığı	Özel Mülkiyet Sorunu	Halkın Tepkisi
-10	17	13	5	2	3	-	3	9	4
10-30	8	6	3	2	1	1	5	4	2
30-50	6	4	2	-	1	1	3	4	4
50-100	6	5	4	2	-	1	3	3	3
100-200	6	6	5	2	2	-	3	3	1
200-500	5	5	4	1	2	-	5	5	4
500+	3	3	3	2	1	1	3	3	3
TOPLAM	51	42	26(%62)	11(%26)	10(%24)	4(%10)	25(%60)	31(%74)	21(%50)

Uygulama sırasında karşılaşılan güçlükler olarak 42 kentin 26'ı (%62) uygulama için gerekli detaylı planların olmayışını, 11'i (%26) teknik personel yokluğunu, 10'u (%24) uygulayıcı kuruluşun belli olmayışını, 4'ü (%10) kararlar ve planlar arasındaki ilişki kopukluğunu, 25'i (%60) parasal olanakların kısıtlılığını, 31'i (%74) korunacak alanların özel mülkiyette oluşunu, 21'i (%50) korumaya halkın tepki göstermesini göstermektedir (Bkz.Tablo 5.23).

Bu güçlükler ek olarak belediyelerin yapısından kaynaklanan sorunlar da belirlenmektedir. Örneğin bu konu Uçhisar'da "belediyelerin kolluk kuvvetlerinin yetersiz olması ve belediyelerin siyasal kuruluşlar olması", Birgi'de "Fen elemanının kararları ile uygulayıcı kuruluş yetkililerinin uyum içine girememesi ve siyasal nedenlerle halkın istekleri doğrultusunda uygulama yapılması", İzmir'de "Koruma kararı

alan kuruluşun uygulayan kuruluştan farklı olması", Muğla'da "Kamu kuruluşlarının koruma kararlarına saygı göstermemesi" şeklinde dile getirilmektedir.

5.7.3. BELEDİYELERİN KORUMA UYGULAMASI SIRASINDA GEREKSİNME DUYDUKLARI YARDIMLAR

Koruma kararı alınan yerel yönetimlerin koruma uygulamaları sırasında gereksinme duydukları yardımları ortaya koymak üzere:

• KORUMANIN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ İÇİN NE TÜR YARDIMA GEREKSİNİMENİZ VAR?

- () Teknik yardıma,
- () Mali yardıma,
- () Halkın bu konuda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesine,
- () Başka (Açıklayınız).....

TABLO 5.24: KORUMANIN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ İÇİN YEREL YÖNETİMLERCE GEREKSİNME DUYULAN YARDIMLAR

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Teknik Yardım	Mali Yardım	Eğitim
-10	17	12	6	10	3
10-30	8	6	2	6	4
30-50	6	4	2	4	4
50-100	6	5	5	6	3
100-200	6	5	5	4	2
200-500	5	5	2	5	3
500+	3	3	2	3	1
TOPLAM	51	40 (%100)	24 (%60)	38 (%95)	20 (%50)

Korumanın gerçekleştirilmesi için ne tür yardıma gereksinmeniz var sorusuna yanıt veren 40 belediyeden 24'ü (%60) teknik yardıma, 38'i (%95) mali yardıma, 20'si (%50) halkın bu konuda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesine gereksinme duyduklarını bildirmektedirler (Bkz.Tablo 5.24).

Teknik, mali ve eğitim yardımlarından başka yerel yönetimlerin büyük çoğunluğu bu konuda kendilerine yetki verilmesini istemektedirler.

Bu konuda Safranbolu Belediyesi "Kent korunması gibi çok geniş parasal kaynak ve yeterli teknik ve bilimsel bir kadroya gereksinme isteyen bir konuda yerel yönetimlerin tek başlarına bırakılmayarak merkezi yönetimin mutlaka desteği sağlanması gerekir" demektedir.

5.7.4. BELEDİYELERİN TEKNİK ELEMAN DURUMU: PLANLAMA, İMAR, FEN VE RUHSAT İŞLERİNDE ÇALIŞAN ELEMANLARIN EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE SAYILARI

Yerel yönetimlerin koruma ve planlama kararlarını uygulayarak teknik personel durumunu öğrenmek amacıyla;

- **BELEDİYENİZDE PLANLAMA, İMAR, FEN VE RUHSAT İŞLERİNDE ÇALIŞAN ELEMANLARIN EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE SAYILARINI VE GÖREVLERİNİ YAZARMISINIZ?**

	<u>GÖREVLERİ</u>
..... adet Şehir Plancısı
..... adet Mimar
..... adet Mühendis
..... adet Yapı Sanat okulu mezunu
..... Kadastro meslek lisesi
..... Lise mezunu
..... Ortaokul mezunu
..... İlkokul mezunu
..... adet diğer

sorusu sorulmuştur.

TABLE 5.25: YEREL YÖNETİMLERİN PLANLAMA, İMAR, FEN VE RUHSAT İŞLERİNDE ÇALIŞAN ELEMANLARIN EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE SAYILARI

	Şehir Plancısı	Mimar	Mühedis	Yapı Sanat Meslek Mezunu	Kadastro Meslek Lisesi	Yüksek Tekniker	Lise Mezunu	Ortaokul Mezunu	İlköğ Mezunu	Diğer
GÜMÜŞKENT-NEVŞEHİR	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
YENİFOÇA-İZMİR	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
HACIHAMZA-ÇORUM	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
MARM.EREĞL.- TEKİRDAĞ	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
UÇHİSAR-NEVŞEHİR	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
TAŞUCU-İÇEL	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-
KAŞ-ANTALYA	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
ALAÇATI-İZMİR	-	1	1	2	-	-	-	-	-	-
AMASRA-ZONGULDAK	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
BİRGİ-İZMİR	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
GÜLŞEHİR-NEVŞEHİR	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
ÇEŞME-İZMİR	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-
ÜRGÜP-NEVŞEHİR	-	2	1	-	-	-	1	-	1	-
MARMARİS-MUĞLA	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
BAYRAMIÇ-ÇANAKKALE	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
AVANOS-NEVŞEHİR	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
BODRUM-MUĞLA	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
ERDEK-BALIKESİR	-	1	1	2	2	-	1	1	-	-
İZNİK-BURSA	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
GELİBOLU-ÇANAKKALE	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
SİNOP	-	-	-	1	1	1	-	1	-	-
SAFRANBOLU- ZONGULDAK	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-
MİLAS-MUĞLA	-	-	-	-	2	1	-	1	-	-
SİLİFKİ-İÇEL	-	1	1	3	-	1	-	1	-	-
MUĞLA	-	1	-	6	-	-	3	2	1	-
ÇANKIRI	1	-	2	-	-	-	3	-	1	2
KASTAMONU	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-
ÇANAKKALE	1	-	1	2	-	3	1	1	2	-
AKŞEHİR-KONYA	-	1	-	-	-	-	2	2	-	-
GİRESUN	1	1	4	2	1	1	2	1	1	-
AMASYA	-	1	1	4	-	-	-	-	-	-
TEKİRDAĞ	-	-	1	1	-	1	-	1	1	-
TOKAT	-	-	1	4	-	1	2	-	-	-
EDİRNE	-	-	2	2	-	-	5	5	25	-
BUCA-İZMİR	-	3	2	1	-	-	3	1	-	-
ÇORUM	-	1	3	2	-	-	1	-	-	-
ANTAKYA-HATAY	-	2	4	1	-	-	1	-	1	-
KÜTAHYA	-	-	5	2	-	2	-	-	4	-
TRABZON	-	-	7	8	-	-	2	1	2	-
TARSUS	-	1	5	2	-	-	-	-	-	-
ANTALYA	1	3	8	3	3	1	4	2	1	-
KAHRAMANMARAŞ	-	1	7	10	1	-	3	1	2	30
ERZURUM	-	-	4	7	1	6	-	3	8	-
İÇEL (MERSİN)	-	5	14	3	-	-	8	3	11	3
DİYARBAKIR	-	2	2	3	1	-	5	-	-	-
KAYSERİ	-	3	5	16	4	-	2	2	-	-
KONYA	-	7	7	2	1	3	35	6	10	-
BURSA	1	9	34	15	3	-	3	5	-	-
ADANA	-	7	18	16	-	10	6	-	-	-
İZMİR	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	14	29	20	15	3	-	23	16	32	14

TABLE 5.26: PLANLAMA, İMAR, FEN VE RUHSAT İŞLERİ KADROSUNDA ŞEHİR PLANCISI, MİMAR, MÜHENDİS, YAPI SANAT OKULU, KADASTRO, MESLEK LİSESİ, YÜKSEK TEKNİKER BULUNAN KENT SAYILARI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Şehir Pl.	Mimar	Müh.	Yapı San. Ok.	Kad. Mes. Lis.	Y. Tek.	Lise Mez.	Orta Okul Mez.	İlk. Mez.	Diğ.
-10	17	17	-	6	8	10	-	-	2	-	1	-
10-30	8	8	-	3	3	6	3	3	3	5	1	-
30-50	6	6	3	3	5	3	1	3	4	3	3	1
50-100	6	6	-	3	6	6	-	2	5	3	3	-
100-200	6	6	1	3	6	6	3	3	3	4	5	1
200-300	5	5	1	5	5	5	4	1	5	4	2	1
300-500	3	2	1	2	2	2	1	1	2	1	1	1
TOPLAM	51	50	6 %12	25 %50	35 %70	38 %76	12 %24	13 %26	24 %48	21 %42	16 %32	4 %8

Yerel yönetimlerin teknik personel durumunu saptamak amacı ile sorulan bu soruya 50 belediyeden alınan yanıtlara göre 6'sında (%12) şehir plancısı, 25'inde (%50) mimar, 35'inde (%70) mühendis, 38'inde (%76) yapı sanat okulu mezunu, 12'sinde (%24) kadastro meslek lisesi, 13'ünde (%26) tekniker bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu kentlerde koruma konusunda eğitilmiş personel bulmak bir yana 25'inde mimar bile yoktur (Bkz.Tablo 5.25-5.26).

5.7.5. BELEDİYELERİN PARASAL OLANAKLARI: BÜTÇELERİ İÇİNDE KORUMAYA AYIRDIKLARI BÖLÜM

Yerel yönetimlerin bütçeleri içinde imara ayırdıkları para miktarını bu miktarını bu miktarın ne kadarının korumaya harcandığını, korumaya ayrılan paranın hangi işlerde kullanıldığını öğrenmek amacı ile

- **BELEDİYENİZİN SON 5 YIL İÇİNDEKİ BÜTÇESİ NE KADARDIR?**
- **BELEDİYENİZİN SON % YIL İÇİNDE İMARA AYIDIĞI PARA MİKTARI NE KADARDIR?**
- **BÜTÇENİZDE TARİHİ ÇEVRENİN KORUNMASI İÇİN ÖZEL BİR FON AYRILMIŞMIDIR?**

- () EvetTL ayrılmıştır.
 () Koruma bölgeleri için ayrılan para imar giderleri arasında yer almıştır. TL ayrılmıştır.
 () Bütçede tarihi çevrenin korunması için hiç para ayrılmamıştır.

- **TARİHİ ÇEVRENİN KORUNMASI İÇİN MALİ YARDIM SAĞLAYAN BAŞKA KURULUŞLAR VAR MI?**

- () Evet isimleri () Hayır

- **KORUMA BÖLGELERİ İÇİN AYRILAN PARA NE GİBİ İŞLEMLERE HARCANMIŞTIR?**

- () Belediyeye ait tarihi yapıların restorasyonuna, () Yol yapımına,
 () Altyapıya, () İstimlaka, () Diğer
 (Açıklayınız).....

Soruları sorulmuştur.

Tablo 5.27'de yerel yönetimlerin bütçeleri içinde imara ayırdıkları para oranı görülmektedir. Soruya yanıt veren 35 belediyenin 12'si (%34) imara %5'in altında, 9'u (%26) %6-10 arasında, 6'sı (%17) %11-15 arasında para ayırmaktadır.

TABLO 5.27: YEREL YÖNETİMLERİN BÜTÇELERİ İÇİNDE İMARA AYIRDIKLARI PARA ORANI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	%5	%6-10	%11-15	%16-20	%21-25	%26-30	%31-35	%36-40	%41-45	%50+
-10	17	10	3	4	1	-	-	1	-	1	-	1
10-30	8	5	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-
30-50	6	4	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-
50-100	6	4	1	2	-	-	1	-	-	-	-	-
100-200	6	5	1	-	3	1	-	-	-	-	-	-
200-500	5	5	3	-	1	-	-	-	-	1	-	-
500+	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	51	35	12	9	6	3	1	1	-	2	-	1
			%34	%26	%17	%8	%3	%3	-	%6	-	%3

Yerel yönetimlerin hiçbirinde tarihsel çevrenin korunması için özel bir ton ayrılmamıştır. İmar giderleri arasında yer alan koruma alanı için harcanan paraların büyük bir bölümü altyapı ve yol yapımında kullanılmıştır. Birgi'de Kültür Bakanlığı bir konak onarımına yardım etmekte, Edirne, Antalya gibi kentlerde imar planı yapımını üstlenmektedir. Turizm Bakanlığı da Turizm amaçlı kullanımları desteklemekte ve kredi vermektedir.

5.7.6. BELEDİYELERİN YÖNETİMSSEL SORUNLARI

5.7.6.1. Belediye Meclisindeki Birlik Sorunu

Korumanın yönetsel sorunları ortaya koymak üzere sorulan

- İMAR PLANI İLE İLGİLİ KARARLAR SIRASINDA BELEDİYE MECLİSİNİ OLUŞTURAN PARTİLERARASI BİRLİK SAĞLANABİLİYOR MU?

() Evet, her zaman, () Evet, bazen, () Hayır, hiçbir zaman.

Sorusuna yanıt veren 45 belediyenin 21'i (%47) imar planı ile ilgili kararlar sırasında belediye meclisini oluşturan partiler arasında her zaman birlik sağlandığını, 23'ü (%51) zaman zaman birlik sağlandığını, 1'i (%2) ise çoğunlukla birlik sağlanmadığını belirtmiştir (Tablo 5.28).

TABLO 5.28: İMAR PLANI İLE İLGİLİ KARARLAR SIRASINDA MECLİSİ OLUŞTURAN PARTİLERARASI BİRLİĞİN SAĞLANIP SAĞLANMADIĞI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Birlik Sağlanıyor	Birlik Sağlanmıyor	Kısmen Sağlanıyor
- 10	17	15	9	1	5
10- 30	8	8	2	-	6
30- 50	6	6	2	-	4
50-100	6	4	1	-	3
100-200	6	5	4	-	1
200-500	5	5	1	-	4
500+	3	2	2	-	-
TOPLAM	51	45	21 (%47)	1 (%2)	23 (%51)

5.7.6.2. Belediyelerin merkezi yönetimle sorunları

Koruma ve planlamanın yönetsel sorunları kapsamında yerel yönetimlerin merkezi yönetimle ilgili sorunları olup olmadığı, varsa ne tür sorunları olduğunu öğrenmek amacıyla;

• **BELEDİYENİZİN MERKEZİ YÖNETİMLE İLGİLİ SORUNLARI VAR MI?**

() Evet, () Hayır.

Varsa ne gibi konularda (açıklayınız?)

• **PLANLAMA VE UYGULAMA YÖNÜNDEN BAKANLIKLARARASINDA GÖRÜŞ AYRILIĞI VAR MI?**

() Evet, () Hayır

Varsa ne gibi konularda? (Açıklayınız).....

soruları sorulmuştur.

TABLO 5.29: YEREL YÖNETİMLERİN MERKEZİ YÖNETİMLE İLGİLİ OLUP OLMADIĞI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Sorun Var	Sorun Yok
-10	17	13	8	5
10-30	8	8	5	3
30-50	6	5	4	1
50-100	6	2	-	2
100-200	6	5	5	-
200-500	5	4	3	1
500+	3	3	3	-
TOPLAM	51	40	28 (%70)	12 (%30)

TABLO 5.30: PLANLAMA VE UYGULAMA YÖNÜNDEN BAKANLIKLAR ARASINDA GÖRÜŞ AYRILIĞI OLUP OLMADIĞI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Görüş Ayrılığı Var	Görüş Ayrılığı Yok
-10	17	15	7	8
10-30	8	8	4	4
30-50	6	6	3	3
50-100	6	4	2	2
100-200	6	5	3	2
200-500	5	5	2	3
500+	3	2	2	-
TOPLAM	51	45	23 (%51)	22 (%49)

Yerel yönetimlerin merkezi yönetimle ilgili sorunları olup olmadığını soran soruya yanıt alınan 40 belediyeden 28 (%70) belediye merkezi yönetimle ilgili sorunları olduğunu, 12 (%30) belediye sorunları olmadığını söylemektedir (Bkz.Tablo 5.29). Sorunlar genellikle parasal konularda yoğunlaşmaktadır, ikinci önemli sorun olarak "bürokratik engeller" görülmektedir. Merkezi yönetimle sorunları olduğunu söyleyen kentlerin tümü parasal olanakların kısıtlı olması nedeniyle bu işe para yatırılmadığını, koruma ve planlama ile ilgili kamulaştırmaların yapılamadığını, belediyenin inşaatlarına bile gerekli çimento ve demir ihtiyaçlarının karşılanamadığını belirtmektedirler. Belediyelerin büyük bir bölümü planların ve değişiklik isteklerinin, koruma ile ilişkili karar ve onayların yıllarca sürüncemede bırakılarak sonuçlandırılmamasından yakınmaktadır.

Yerel yönetimlerin planlama ve uygulama konusundaki yönetsel sorunlarını belirlemeyi amaçlayan soruya yanıt alman 45 belediyenin 23'ü (%51) planlama ve uygulama yönünden bakanlıklar arasında görüş ayrılığı olduğunu, 22'si (%49) olmadığını söylemektedir (Bkz.Tablo 5.30). İlgili Bakanlıklar arasında görüş ayrılığı olduğunu söyleyen belediyeler genellikle eşgüdüm eksikliğinden ve yetkili olma kargaşasından yakınmaktadır. Örneğin bu konuda Hacıhamza, Marmara Ereğlisi, Çeşme, Ürgüp, Bayramiç, Antalya belediyeleri Bakanlıklar arasında diyalog eksikliğinden söz etmektedirler. Bazı belediyeler yapılan uygulamalarda iller Bankası Genel Müdürlüğü ile İmar İskan Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü arasında bile kopukluk olduğunu öne sürmektedirler. Bakanlıklar arasında görüş ayrılığı olan önemli konulardan biri de Bakanlıklarına ayrılmış alanlar ve bakanlıklara ait kuruluş yerleri için yapılan tadilat çalışmalarıdır. Örneğin bu konuda Muğla belediyesi "Bakanlıklara ait imar planında tahsis edilmiş alanlar konusunda öteden beri sağlıklı bir uyum sağlanamadığını", Kütahya Belediyesi "özellikle yatırımcı bakanlık ve kurumların, plan kararlarına uymadan bağımsız yer seçme kararları verdiklerini" söylemektedirler.

5.8. KORUMA KARARLARI KONUSUNDA YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNİN VE YÖRE HALKININ TUTUMU

Bu bölümde koruma kararları konusunda yerel yönetim yetkililerinin ve yöre halkının tutumunu anlamak, koruma konusundaki düşüncelerini öğrenmek, koruma kararlarının alınması ve uygulanması sırasında ne ölçüde katkıda bulduklarını belirlemek, koruma kararı alınan yapı

sahiplerinin bu kararlar karşısındaki davranışlarını, eğilimlerini saptamak amacıyla sorular sorulmuştur.

5.8.1. KORUMA KARARLARI ALINAN BÖLGELERİN SEÇİMİNDE VE SINIRLARININ SAPTANMASINDAKİ DOĞRULUK KONUSUNDA YEREL YÖNETİMLERİN GÖRÜŞLERİ

• SİZCE KORUMA KARARI ALINAN BÖLGELERİN SEÇİMİNDE VE SINIRLARININ TESBİTİNDE İSABETLİ DAVRANILMIŞMIDIR ?

- () Evet
 () Hayır (Neden ?)
 () Kısmen (Neden ?)

sorusu sorulmuştur.

TABLO 5.31: YEREL YÖNETİMLERİN GÖRÜŞÜNE GÖRE KORUMA KARARI ALINAN BÖLGELERİN SEÇİMİNDE DOĞRU (İSABETLİ) DAVRANILIP DAVRANILMADIĞI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Doğru	Hatalı	Kısmen Doğru Kısmen Hatalı
-10	17	15	5	5	5
10-30	8	7	3	3	1
30-50	6	5	-	4	1
50-100	6	6	2	2	2
100-200	6	5	1	-	4
200-500	5	5	2	2	1
500+	3	3	-	2	1
TOPLAM	51	46	13(%28)	18(%39)	15(%33)

Yerel yönetimlerin kentleri ile ilgili alınan koruma kararları hakkındaki düşüncelerini öğrenmeyi amaçlayan bu soruya 51 belediyeden 46'sından yanıt alınmıştır. Koruma kararı alınan bölgelerin seçiminde ve sınırlarının tesbitinde isabetli davranıldığını söyleyen belediye sayısı 13 (%28), isabetli davranılmadığını söyleyen belediye sayısı 18 (%39), kısmen isabetli davranıldığını söyleyen belediye sayısı ise 15 (%33)tür (Bkz.Tablo 5.31).

Koruma kararı alınan bölgelerin seçiminde ve sınırlarının tesbitinde isabetli davranılmadığını söyleyen yerel yönetimler koruma alanının çok geniş tutulduğunu ve tesbitlerin yeterli araştırmaya dayanmadığını ileri sürmektedirler. Yerel yönetimlerin bu konudaki yorumları şu şekilde örneklenebilir. Gümüşkent Belediyesi; "yer altı şehri çıktı diye incelemeyen kentin tamamı çizgi içine alınmış" Uçhisar Belediyesinin yeterince incelenmeden çok geniş tutulmuş, bütün belediye alanını kapsıyor. Alaçatı Belediyesi: "Korunacak alanlar belediye ile irtibat kurulmadan gelişmiş güzel tesbit edilmiş", Akşehir Belediyesi; "Tesbitlerde detaya inilmediği için gereksiz yerlerde sit alanı içinde kalmıştır", Kayseri Belediyesi: "Koruma kararı 18 mahalleyi kapsar, gerçekte 18 adet eser yok içinde", Bursa Belediyesi:"Koruma alanı çok geniş tutulmuş, gerçek korunacak alanlar bu geniş alan içinde kaybolmuş durumdadır; Koruma fiilen mümkün olamamaktadır." İzmir Belediyesi: "Ön sınır tesbitlerinde gereksiz fazlalık vardır, asıl koruma tesbitlerinde gecikildiğinden imar planı uygulamalarında çözümü güç sorunlar doğmaktadır", Ankara Belediyesi: "Sit alanları bugünkü koşullara göre korunamayacak kadar geniş". Soruya "hayır" olarak yanıt veren yerel yöneticilerden büyük bir bölümü de tescil edilen eserlerin gerçekten sanat değeri olmadığını ileri sürmektedirler, örneğin bu konuda Taşucu: "Tescilli eserlerin tarihi bir kıymeti yoktur", İznik:

"Tescilli eserlerin eski eserle yakın uzak alakası yok", Giresun: "Tesbitlerde hissi karar verilmiştir", Amasya: "Koruma kararı alan Kültür Bakanlığı heyeti, kişisel sanat anlayışlarına göre tesbit yapmıştır" demektedirler.

Koruma kararında isabetli davranılmadığı yanıtını veren yerel yönetimlerin bir bölümü de yeterli tesbit yapılmadığından yeni yapılanmış alanların da koruma kapsamına alındığını söylemektedirler, örneğin Muğla: "Koruma kararı bulunmayan 1963 tarihli imar planına göre önemli ölçüde yapılanmış bölgelere de korumaya ilişkin karar getirilmiş olup, bu bölgedeki koruma kararlarının gerçekleşmesi olanaksızdır", Kastamonu: "Koruma kararı yeni yapılmış yapılarla ters düşüyor", Trabzon: "Yeni yapılanmış alanlar da koruma içine alınmış". Soruya "kısmen" yanıtı veren Yenifoça, Marmara Ereğlisi, Bayramiç, Antalya, Kütahya, Tarsus, Mersin, Adana'da benzer gerekçeler göstererek sınır tesbitinde yeterince isabetli davranılmadığını öne sürmektedirler. Bayramiç: "Değeri olmayan sivil mimarlık örnekleri fazla tutularak sit sınırı genişletilmiştir". Antalya: "Sit bölgeleri ayırımı noksandır", Kütahya: "Tarihi sit alanı gereğinden fazla geniş tutulmuş, arkeolojik sit alanlarının tesbiti yeterince ciddi bir araştırmaya dayandırılmamıştır". Tarsus: "Sınır çok geniş tutulmuş, hiç bir önlem alınmamış, korunacak binalar harabe haline gelmiştir".

5.8.2. YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNİN GÖRÜŞÜNE GÖRE KENTLERİNİN GERÇEKTEN KORUMAYA DEĞER OLUP OLMADIĞI

Yerel yönetim yetkililerinin kentlerinin korunması gerekliliği konusundaki düşüncelerini öğrenmek amacı ile

• SİZCE KENTİNİZ GERÇEKTEN KORUMAYA DEĞER Mİ?

- () Evet
() Hayır

• SİZCE KENTİNİZDEKİ ESKİ YAPILARIN YIKILIP YERLERİNE (MODERN) ÇOK KATLI YENİ YAPILAR YAPILMASI DAHA MI İYİ OLUR?

- () Evet
() Hayır

soruları sorulmuştur.

Yerel yönetimlerin kentlerinin koruma değeri konusundaki görüşlerini öğrenmek amacı ile sorulan "sizce kentiniz gerçekten korumaya değer mi" sorusuna alman 49 yanıtta 43'ü (%88) kentlerinin gerçekten korumaya değer olduğunu, 6'sı (%12) ise korumaya değer olmadığını belirtmektedir (Tablo 5.32). Belediyelerin büyük çoğunluğu kentlerinin korumaya değer olduğunu düşünmelerine karşın kentlerindeki eski yapıların yıkılıp yerlerine çok katlı yeni yapılar yapılması konusunda aynı oranda koruyucu tutum içinde görünmemektedirler. Koruma eğilimlerini saptamak amacı ile sorulan "sizce kentinizdeki eski yapıların yıkılıp yerlerine çok katlı yeni yapılar yapılması daha mı iyi olur" sorusuna 51 kentten 28'i (%58) hayır yanıtını vermiştir. Diğer 23 kentten 17'si (%33) eski yapılar yerine yeni yapılar yapılmasının daha uygun olacağını düşünmekte, 6'sı (%12) da yerine ve korunacak yapıya göre evet veya hayır yanıtını verebileceklerini belirtmektedirler (Bkz.Tablo 5.33). Soruya evet yanıtını veren belediyelerin büyük bir bölümü yerleşim alanı azlığını, nüfus artışını ve konut sorununu neden olarak göstermektedirler.

TABLO 5.32: YEREL YÖNETİMLERİN KENTİN KORUMAYA DEĞER OLUP OLMADIĞI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Korumaya Değer	Korumaya Değmez
-10	17	17	15	2
10-30	8	8	8	-
30-50	6	5	2	3
50-100	6	6	5	1
100-200	6	6	6	-
200-500	5	5	5	-
500+	3	2	2	-
TOPLAM	51	49(%88)	43(%88)	6(%12)

TABLO 5.33: YEREL YÖNETİMLERİN KENTİN ESKİ YAPILARI YERİNE YENİ YAPILAR YAPILMASI KONUSUNDAKİ

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Evet	Hayır	Evet/Hayır
-10	17	17	5	11	1
10-30	8	8	5	2	1
30-50	6	6	1	3	2
50-100	6	6	2	4	-
100-200	6	6	2	4	-
200-500	5	5	2	2	1
500+	3	3	-	2	1
TOPLAM	51	51	17(%33)	28(%55)	6(%12)

Bu konudaki düşüncelerini Gülşehir Belediyesi "Yeni yapılarla yeni ve modern bir kent kurulur", Bayramiç Belediyesi "Eski eserler dışında görünüş ve sağlık açısından çok katlı yapıya taraftarız", Erdek Belediyesi "Nüfus artışı ve mesken sorunu artması nedeniyle yeni yapılar yapılması daha iyi olur", Gelibolu Belediyesi "Eski yapılar yangına elverişli olup kent nüfus yoğunluğuna cevap vermemektedir", İznik Belediyesi "Yeni yapılar yapılması kent dışındaki ziraat arazisi zayıf önler", Milas Belediyesi "Konut sorunu ve kentin güzelleşmesi açısından yeni yapılar yapılması gerekir", Silifke Belediyesi "Eski konutların nüfus artışını karşılamaması ve kentin yeni yapılarla güzelleşmesi", Tekirdağ Belediyesi "Korunacak binalar çok eski ve yıpranmış, yenilerinin yapılması daha iyi", Trabzon Belediyesi "Eski yapılar nasılsa gereğince korunamıyor", Erzurum, Kayseri, Konya Belediyeleri "Tarihsel eserler dışındaki yapıların nüfus artışına ve konut ihtiyacına cevap vermesi için yenilenmesi gerekir", Bursa Belediyesi "Tarihsel ve mimari değeri olmadığı halde eski eser olarak nitelendirilen pekçok eski yapı vardır. Bunların yerine yeni yapılar yapılması uygun olur", cümleleri ile özetlemektedirler.

Eski yapıların yıkılıp yenilerinin yapılmasına karşı olan belediyeler ise genellikle korunacak eserlerin turistik öneminden, tarihsel ve sanatsal değerinden söz etmektedirler. Örneğin bu konuda Ürgüp Belediyesi "Tarihsel eserlerin turizm gelirleri ve tüm insanlığın malı olması açısından korunması gerekir", Marmaris Belediyesi "Turist modernini sevmiyor", Avanos Belediyesi, "Turistik ilçe olmamız nedeniyle eski yapıların yıkılması sakıncalıdır", Safranbolu Belediyesi "Yeni yapıların sanat, sağlık ve estetik değeri yoktur" demekte ve belediyelerin büyük çoğunluğu "koruyacak sak gerçekten koruyalım, aksi halde yıkalım" görüşünde birleşmektedirler.

5.8.3. KORUMA ÖNLEMLERİ ALINIRKEN YA DA KORUMA PLANI YAPILIRKEN YEREL YÖNETİM YETKİLİLERİNİN VE YÖREDE YAŞAYAN HALKIN KATKISI

Koruma kararlarının alınışı sırasında yerel yönetimlerin ve yörede yaşayan halkın ne oranda katkıda bulunduğunu, görüşlerinin ne ölçüde dikkate alındığını öğrenmek amacıyla

• KORUMA ÖNLEMLERİ ALINIRKEN YA DA PLAN YAPILIRKEN BELEDİYENİN GÖRÜŞÜ ALINDI MI?

- () Evet
() Hayır

• **KORUMA ÖNLEMLERİ ALINIRKEN YA DA PLAN YAPILIRKEN ÇEVREDE YAŞAYAN HALKIN GÖRÜŞÜ ALINDI MI?**

- () Evet
() Hayır

sorusu sorulmuştur.

Plan yapılırken ya da koruma kararları alınırken halkın ve halkın temsilcisi sayılan yerel yönetimlerin ne oranda katkıda bulunduğunu öğrenmeyi amaçlayan bu sorulara 47 kentten yanıt alınmıştır. 47 kentin 15'i (%32) plan yapılırken belediye yetkililerinin görüşünün alındığını, 32 si (%68) plan yapılırken ya da kararlar alınırken- planın meclis onayından geçmesi dışında- görüşlerinin alınmadığını söylemektedirler (Bkz.Tablo 5.34). 47 kentin 7'sinde (%15) plan yapılırken daha çok sosyal yapı araştırması niteliğinde sorularla halkla bağlantı kurulduğu, 40'ında (%85) halkın düşüncelerinin ve görüşlerinin dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır (Bkz.Tablo 5.35). Bu sonuçlar da kararların halkın dışında alındığı görüşünü kanıtlamaktadır.

TABLO 5.34: KORUMA ÖNLEMLERİ ALINIRKEN BELEDİYENİN GÖRÜŞÜNÜN ALINIP ALINMADIĞI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Görüş Alındı	Görüş Alınmadı
-10	17	15	4	11
10-30	8	8	1	7
30-50	6	6	1	5
50-100	6	4	2	2
100-200	6	6	4	2
200-500	5	5	2	3
500+	3	3	1	2
TOPLAM	51	47	15 (%32)	32 (%68)

TABLO 5.35: KORUMA ÖNLEMLERİ ALINIRKEN ÇEVREDE YAŞAYAN HALKIN GÖRÜŞÜNÜN ALINIP ALINMADIĞI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Görüş Alındı	Görüş Alınmadı
-10	17	15	-	15
10-30	8	8	1	7
30-50	6	5	2	3
50-100	6	5	-	5
100-200	6	6	2	4
200-500	5	5	2	3
500+	3	3	-	3
TOPLAM	51	47	7 (%15)	40 (%85)

5.8.4. KORUMA KARARI ALINAN YAPILARIN SAHİPLERİNİN KARARLAR KARŞISINDAKİ DAVRANIŞLARI

Koruma kararı alınan yapıların sahiplerinin koruma kararlarına gösterdikleri tepkiyi, ortak davranışları saptamak üzere;

• KORUMA KARARI ALINAN YAPILARIN SAHİPLERİNİN BU KARARLAR KARŞISINDAKİ DAVRANIŞLARI NASILDIR?

- () Koruma kararını genellikle olumlu karşılamaktadırlar.
 () Koruma kararına karşı ilgisiz görünmektedirler.
 () Koruma kararının kaldırılması için çaba sarfetmektedirler.

sorusu sorulmuştur.

TABLO 5.36: KORUMA KARARI ALINAN YAPILARIN SAHİPLERİNİN BU KARARLAR KARŞISINDAKİ DAVRANIŞLARI

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Olumlu	İlgisiz	Karara Olumsuz Tepki
- 10	17	13	3	5	6
10- 30	8	6	-	2	4
30- 50	6	6	-	1	5
50-100	6	5	-	1	4
100-200	6	6	-	1	5
200-500	5	5	-	3	2
500+	3	3	-	-	3
TOPLAM	51	45	3 (%7)	13 (%29)	29 (%64)

Koruma kararları karşısındaki halkın eğilimini saptamayı amaçlayan sorular, soruyu yanıtlayan kişilerin genel gözlemlerine ve koruma kararı alınan yapıların sahiplerinin belediyelere yaptıkları başvurulara göre değerlendirilmektedir.

Koruma kararı alınan yapıların sahiplerinin karara tepkilerini belirleyen bu soruya alınan 45 yanıtta yalnız 3'ü (%7) yapı sahiplerinin kararı olumlu karşıladıklarını belirtmektedir. 13 belediye (%29) halkın koruma kararına karşı ilgisiz görüldüğünü; 29 belediye (%64) halkın koruma kararlarına olumsuz tepki gösterdiğini ve kaldırılması için çaba sarfettiğini söylemektedir (Bkz. Tablo 5.36).

5.8.5. ESKİ EVLERDE OTURAN HALKIN BU YAPILARIN KULLANIMI KONUSUNDAKİ GENEL EĞİLİMİ

Koruma kararı alınan yapıların sahiplerinin ya da bu yapılarda oturanların bu yapıların kullanımı konusundaki genel eğilimlerini saptamak üzere

• ESKİ EVLERDE OTURAN HALKIN BU YAPILARIN KULLANIMI KONUSUNDAKİ GENEL EĞİLİMİ SİZCE NE YÖNDEDİR?

- () Yapıları aynen koruyarak kullanmak istemektedir.
- () Yapının dış görünümünü olduğu gibi koruyarak iç düzenini ve tesisatını günün gereksinmelerine cevap verecek şekilde düzenlemek istemektedir.
- () Eski evini tamamen yıkıp yeni düzende yapmak istemektedir.
- () Eski evini boşaltıp yeni bir eve çıkmak istemektedir.
- () Binayı satıp yeni yerleşim bölgelerine gitmek istemektedirler.

sorusu sorulmuştur.

TABLO 5.37: KORUMA KARARI ALINAN YAPILARDA OTURANLARIN BU YAPILARIN KULLANIMI KONUSUNDAKİ GENEL EĞİLİMLERİ

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Aynen Korumak	Dış Görünüşünü Korumak	Yıkıp Yeniden Yapmak	Eski Evini Kiraya Vermek	Binayı Satıp Başka Yere Gitmek
-10	17	17	-	4	12	-	5
10-30	8	7	1	1	7	1	2
30-50	6	6	-	-	5	-	-
50-100	6	6	-	-	5	1	1
100-200	6	6	-	-	6	3	3
200-500	5	5	-	-	5	-	2
500+	3	3	-	1	3	2	3
TOPLAM	51	50	1(%2)	6(%12)	38(%76)	7(%14)	16(%32)

Halkın koruma kararı alınan yapıların kullanımı konusundaki eğilimlerini saptamayı amaçlayan bu soruya yanıt veren 50 belediyeden 38'inde (%76) eski yapıların sahiplerinin bu yapıları yıkıp yeniden yapmak isteğinin, 7'sinde (%14) eski evini kiraya vererek, 16'sında (%32) satarak "modern" bir eve taşınma eğiliminin yaygın olduğu anlaşılmaktadır (Bkz.Tablo 5.37).

Halkın çoğunluğunun sözkonusu yapıları olduğu gibi korumak eğiliminde görüldüğünü söyleyen yerel yönetim sayısı ise yalnızca 1'dir (%2). Yapının dış görünümünü koruyarak günün koşullarına uygulamayı düşünenlerin çoğunlukta olduğu belediye sayısı ise 6'dır (%12).

5.8.6. ESKİ EVLERDE OTURAN HALKIN KORUMA KARARLARINA GÖSTERDİKLERİ TEPKİNİN NEDENLERİ

Bir önceki soruda görüldüğü gibi 50 belediyenin yalnız 1 inde eski yapıların sahiplerince olduğu gibi korunması düşünülmektedir. Diğerlerinde ise yapının iç düzenini değiştirmek, eski evi kiraya vererek ya da satarak "modern" bir eve taşınmak ya yıkmak eğilimi yaygındır. Halkın eski evini satmak ya da yıkmak istemesinin nedenlerini ortaya koymak üzere;

• **ESKİ EVLERİN SAHİPLERİNCE SATILMAK VE YIKILMAK İSTENMESİNİN NEDENLERİ SİZCE NEDİR?**

- () Eski evlerin bakımının ve onarımının zor ve pahalı olması.
 () Eski evlerin ısıtılmasının zor ve pahalı olması.
 () Eski evlerin temizliğinin zor olması.
 () Eski evlerde fare ve böceklerle mücadelenin zor olması.
 () Banyo, tuvalet, tesisat eksikliği olması.
 () Bugünkü koşullara göre çok büyük olması.
 () Miras yolu ile birden çok ortağı olması, ortakların anlaşamaması.
 () Arsa değerinin bina değerinden fazla olması.
 () Arsaya eskisinden daha yüksek yeni yapı izni verilmesi.
 () Yeni ve çok katlı yapılarda oturmaın kişiye saygınlık kazandırdığı düşüncesi.

sorusu sorulmuştur.

TABLO 5.38: ESKİ EVLERİN SATILMAK VE YIKILMAK İSTENMESİNİN NEDENLERİ

Nüfus Grubu (Bin)	Ankete Yanıt Veren Kent Sayısı	Soruya Yanıt Veren Kent Sayısı	Bakım Onarım Güçlüğü	Isıtma Güçlüğü	Temizlik Güçlüğü	Haşeratla Mücadele Güçlüğü
-10	17	17	11	4	6	5
10-30	8	8	7	6	6	5
30-50	6	6	2	5	2	3
50-100	6	6	4	2	3	3
100-200	6	6	4	-	1	2
200-500	5	6	2	-	2	2
500+	3	3	3	2	3	2
TOPLAM	51	51	33(%65)	19(%37)	23(%45)	22(%43)

TABLO 5.38: DEVAM

Nüfus Grubu (Bin)	Banyo Tuvalet Tesisat Eksikliği	Çok Büyük Çok Olması	Çok Ortaklı Olması	Arsa Değerinin Çok Olması	Daha Yüksek Yeni Yapı İzni	Yeni Yapıda Oturmaın Saygınlığı
-10	11	4	6	4	1	3
10-30	6	5	4	5	5	6
30-50	3	3	2	5	3	1
50-100	2	-	4	4	3	2
100-200	4	2	3	5	2	2
200-500	3	1	3	4	4	2
500+	3	2	3	3	1	2
TOPLAM	32(%63)	17(%33)	25(%49)	30(%59)	19(%37)	18(%35)

Yerel yönetimlerin görüşlerine göre eski evlerin satılmak ve yıkılmak istenmesinin en önemli nedenleri olarak 51 belediyenin 33 ü (%65) bakım ve onarım güçlüğü 32'si (%63) banyo ve tuvalet tesisat eksikliğini göstermektedirler. 30 (%59) belediye arsa değerinin üzerindeki bina değerinden fazla olmasını, 25 (%49) belediye miras yolu ile birden çok ortağı olmasını, 23 (%45) belediye temizlik güçlüğü, 22 (%43) belediye yapıların fare ve böceklerle mücadele güçlüğü, 19 (%37) belediye ısıtma güçlüğü, yıkım nedenleri olarak belirlemektedirler. 19 (%37) belediye, o yöre için geçerli imar planlarında daha yüksek yapıya izin verilmesinin 18 (%35) belediye de yeni yapıda oturmaın kişiye saygınlık kazandırdığı düşüncesinin eski yapıların yıkımına neden olduğunu (Bkz.Tablo 5.38) söylemektedir. Özellikle küçük belediyeler yurt dışında çalışan işçilerin parasal olanaklara kavuşur kavuşmaz eski evini yıkıp çok katlı yapılara dönüştürdüğünü belirtmektedirler.

5. BÖLÜMÜN SONUCU

Araştırma yapılan belediyelerden alınan yanıtlara göre bu kentlerde uygulanan imar planlarının ancak %8'inin günün koşullarına uygun olduğu, %68'inin günün koşullarına uymadığı, %24'ünün kısmen uygun olduğu; bu planların %40'ünün kent gelişmesine olumsuz etki yaptığı; imar planlarının %10'unda eski eser niteliğindeki tek yapıların korunmadığı; %90'ında çeşitli önlemlerle korunmasının düşünüldüğü, %18'inde tarihsel dokunun korunmadığı, %82'sinde çoğunlukla plan raporlarında kalan çeşitli önlemlerle korunmasının önerildiği imar planlarının %58'inde yol genişletilmesi, kat yükseltilmesi gibi korunmaya ters kararlar bulunduğu anlaşılmaktadır.

Koruma kararı alındıktan sonra korumayı gerçekleştirmek için alınan önlemler konusunda alınan yanıtlardan henüz hiçbir kentte gerçek anlamda koruma planlamasının yapılmadığı ve koruma projesinin uygulamaya konmadığı anlaşılmaktadır. Koruma kararlarının bugünkü imar planı ile ilişkileri konusundaki soruya yanıt veren 31 belediyenin %74'ü imar planları ile koruma kararları arasında çelişki bulunduğunu; %23'ü uyum sağladığını, çelişkili kararların %41'inin ulaşım ve yoğunluk; %71'inin yükseklik, %38'inin arazi kullanım konusunda olduğunu bildirmektedir.

Koruma kararı alınan bölgede koruma kararı alındıktan sonraki fiziksel değişimler konusunda belediyelerin %29'u herhangi bir gelişim olmadığını %63'ü köhneleşmenin başladığını; %41'i karara karşın kaçak yıkımın ve yapılanmanın sürdüğünü söylemekte alınan yanıtlardan koruma kararı alınan bölgelerin %44'ünde yeni yapılara eski özelliğın yitirildiği, %63'ünde köhneleşme görüldüğü, %5'inin terkedilmiş yöre özelliği taşıdığı anlaşılmaktadır. Koruma kararı alınan yörelerin %5'i özel bir sorunları olmadığını; %63'ü köhneleşmenin; %60'ı ulaşım konusunun, %50'si yeşil alan eksikliğini; %38'i işlevsel eskimenin, %45'i kanalizasyon, %23'ü elektrik ve su şebekelerinin yetersizliğinin sorun yarattığını belirtmektedir.

Koruma kararlarının uygulanabilirliği konusunda araştırma yapılan yerel yönetimlerin %16'sı kararların uygulanabilir olduğunu %68'i kararların uygulama açısından yeterli olmadığını %16'sı kararların kısmen uygulanabilir olduğunu söylemektedir.

Uygulama karşısında karşılaşılan güçlükler konusunda soruya yanıt veren kentlerin %62'si gerekli planların olmayışını, %11'i teknik personel yokluğunu; %24'ü uygulayıcı kuruluşun belli olmayışını; %4'ü kararlar ve planlar arasındaki ilişki kopukluğunu %60'ı parasal olanakların kısıtlılığını, %74'ü özel mülkiyet konusunu; %50'si korumaya halkın tepki göstermesini sorun olarak göstermektedir.

Koruma kararı alınan yerel yönetimlerin teknik personel ve parasal olanaklar konusunda yeterli güce sahip olmadığını; %12'sinde şehir plancısı; %50'sinde mimar, %70'inde mühendis bulunduğu; hiçbirinde tarihsel çevrenin korunması için özel bir fon ayrılmadığı öğrenilmiştir.

Koruma kararı alınan yerel yönetimlerin kendi aralarında veya merkezi yönetimle ilgili sorunları kapsamında, belediye meclisini oluşturan partiler arasında yerel yönetimlerin %47'si her zaman, %51'i zaman zaman birlik sağlandığını, %2'si ise çoğunlukla birlik sağlanmadığını, yerel yönetimlerin %70'i merkezi yönetimle ilgili sorunları olduğunu, %51'i planlama ve uygulama yönünden bakanlıklar arasında görüş ayrılığı bulunduğunu söylemektedir. Koruma kararları hakkında görüş bildiren yerel yönetimlerin %28'i koruma kararı alınan bölgelerin seçiminde ve sınırlarının tesbitinde isabetli

davranıldığını; %33'ü kısmen isabetli davranıldığını; %39'u ise isabetli davranılmadığını düşünmekte; koruma kararı alınan belediyelerin %58'i kentlerinin gerçekten korumaya değer olduğunu; %12'si ise korumaya değer olmadığını belirtmekte; ancak %33 ü kentlerindeki eski yapılar yerine yeni yapılar yapılmasının, %12'si yerine ve korunacak yapıya göre yıkım kararı verilmesinin, %58'i eski yapıların korunmasının daha uygun olacağını ileri sürmektedir.

Plan yapılırken ya da koruma kararı alınırken araştırma yapılan kentlerin %32'sinde belediye yetkililerinin görüşünün alındığı; %68'inin görüşünün alınmadığı; %15'inde daha çok sosyal yapı araştırması niteliğinde sorularla halkla bağlantı kurulduğu, %85'inde halkın düşüncelerinin dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır.

Koruma kararı alınan kentlerin %7'sinde yapıların sahipleri kararı olumlu karşılamakta, %29'unda koruma kararına karşı ilgisiz görünmekte; %64'ünde olumsuz tepki göstermektedir. Bu kentlerin %76'sında eski yapıların sahipleri eski yapılarını yıkıp yeniden yapmak; %14'ünde eski evini kiraya vererek: %32'sinde satarak "modern" bir eve taşınmak istemekte ancak %14'ünde çağdaşlaştırarak korumaya razı görünmektedir.

51 belediyenin %65'i bakım ve onarım güçlüğü, %63'ü banyo ve tuvalet eksikliğini, %59'u arsa değerinin üzerindeki bina değerinden fazla olmasını; %49'u miras yolu ile birden çok ortağı olmasını %45'i temizlik, %43'ü haşeratla mücadele ve %37'si ısıtma güçlüğü, %37'si o yöre için geçerli imar planlarında daha yüksek yapıya izin verilmesini; %35'i de yeni yapıda oturma için kişiye saygınlık kazandırdığı düşüncesini yıkım isteğinin nedeni olarak göstermektedir.

Yerel Yönetimlerin Görüşlerine göre;

- İmar planları çoğunlukla günün koşullarına cevap vermemektedir,
- İmar planları kent gelişmesine yeterince olumlu katkı yapmamaktadır,
- Anıtsal nitelikli eski eserler çoğunlukla imar planlarında korunmaktadır,
- Kentin tarihsel çekirdeğini oluşturan eski mahalle ve sokaklar çoğunlukla imar planlarında korunmaktadır ancak bu koruma genellikle korunacak bölgeyi bir sınırla belirleyip yapı yasağı koymak ve detaylı planlamasını sonraya bırakmak şeklinde olmaktadır,
- İmar planlarında yolların genişletilmesi, eski yapılara göre kat yüksekliğinin arttırılması gibi yıkıma neden olan korumaya ters kararlar bulunmaktadır,
- Tarihsel ve mimari eser civarında yapılan tadilatlar yol genişletmek, kat yüksekliğini arttırmak koruma kararını kaldırmak, yeni iskan alanları açmak, eser ve çevresini genişletmek gibi korumadan çok yıkımı amaçlayan nedenlere dayanmaktadır,
- Koruma kararlarının alınmasından sonra uygulamaya yönelik planların yapılması çok uzun sürmektedir. Henüz kentsel anlamda koruma planlaması yapıp yürürlüğe konamamıştır,
- Koruma kararları çoğunlukla imar planları ile çelişki yaratmaktadır. Çelişki konuları yükseklik, yoğunluk, ulaşım ve arazi kullanımı konularında olmaktadır,
- Koruma kararı alınan bölgeler koruma kararından sonra genellikle bakımsızlıktan köhneleşmekte ya da sahipleri tarafından bilerek; istiyerek köhneleştirilmektedir. Bu alanlarda koruma kararına karşın yıkım ve kaçan yapılanma sürdürülmektedir,
- Koruma kararı alınan bölgelerin köhneleşme, ulaşım, altyapı gibi sorunları kent diğer kesimlerinden daha fazladır,
- Koruma kararları koruma uygulaması için yeterli değildir,

- Koruma kararlarının büyük bir bölümü ya hiç uygulanmamakta ya da kısmen uygulanmaktadır. En önemli uygulanamama nedeni uygulanabilecek nitelikte planların olmamasıdır. Diğer uygulanamama nedenleri de halktan destek görülmemesi, para, bilgi ve eleman eksikliğidir,
- Yerel yönetimler planlama konusunda yeterince eğitilmiş uzman bir kadroya sahip değildir. Araştırma yapılan kentlerin %50'sinde mimar bile yoktur,
- Yerel yönetimlerin hiçbirinde tarihsel çevrenin korunması için özel bir fon ayrılmamıştır,
- Siyasal iktidarlarda yerel yönetimlerin merkezi yönetimle ilgili sorunları genellikle parasal konularda ve bürokratik engeller konusunda yoğunlaşmaktadır,
- Siyasal iktidarlarda planlama ve uygulama yönünden bakanlıklar arasında görüş ayrılığı olabilmektedir. Bakanlıklar arasında ilgili konularda yetkili olma kargaşası diyalog ve eşgüdüm eksikliği görülmektedir,
- Koruma kararı alınan bölgelerin seçiminde ve sınırlarının saptanmasında yeterince isabetli davranılmadığı; sınırların çok geniş tutulduğu, kararların yeterli araştırmaya dayandırılmadığı koruma ölçütlerinin belirlenmediği ileri sürülmektedir,
- Plan yapılırken ya da kararlar alınırken çoğunlukla yerel yönetimler süreç dışında bırakılmakta, halk etkeni dikkate alınmamaktadır,
- Koruma kararı alınan yapıların sahiplerinin çok azı kararı olumlu karşılamaktadır. Büyük çoğunluğu karara olumsuz tepki göstermekte ya da ilgisiz davranmaktadır,
- Koruma kararı alınan yapıların sahiplerinin çoğunluğu bu yapıları yıkip yeniden yapmak; kiraya vererek ya da satarak daha "modern" bir eve çıkmak isteğinde görünmektedirler,
- Eski yapıların yıkılmak ya da terkedilmek istenmesinin önemli nedenleri bakım ve onarım güçlüğü, banyo ve tuvalet, tesisat eksikliği arsa değerinin bina değerinden fazla olması; miras yolu ile birden çok ortağı olmasıdır. Temizlik, haşeratla mücadele ve ısıtma güçlüğü, diğer yıkım nedenleridir.

6 . BÖLÜM

SONUÇLAR/ ÖNERİLER

Koruma ile ilgili çalışmalar yapan ülkelerde uygulanan koruma yöntemlerindeki genel ortak özelliklerle ülkemizdeki durum karşılaştırılırsa bu konudaki sorunlara henüz yeterince çözüm bulamadığımız görülür.

Yapılan araştırma sonucunda; ülkemizde alınan kentsel koruma kararlarının henüz uygulama aşamasına gelemediği projelendirme aşamasında ve tek yapı ölçeğinde kaldığı anlaşılmaktadır .

En önemli uygulanamama nedenleri olarak:

- Uygulanabilecek nitelikte kararların alınmaması, koruma amaç ve hedeflerinin, korunacak eserlerin seçim ve düzenleme ölçütlerinin yeterince açıklıkla ortaya konmaması,
- Koruma ile ilgili kuruluşlar arasındaki yetki kargaşası, yurt düzeyinde korumayı sağlayacak bir örgütün, yeterince eğitilmiş bir uzman kadronun bulunmaması, yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarının belirlenmemesi,
- Koruma çalışmalarının planlama çatısına bağlanmasını amaçlayan yasaların ve yönetmeliklerin eksikliği;
- Korunacak yapıların merkezi ve yerel yönetimlerce desteklenmesi, satın alınması ve kamulaştırılmaları için gerekli araçların ve parasal olanakların yokluğu,
- Korumanın gelir getirici aktivitelerle bağdaştırılamaması nedeniyle yüzeysel bir kavram olarak kalması, özellikle yörede yaşayanlarca gereğine ve yararına inanılmaması ,

gösterilebilir.

Koruma anlayışının evriminde görüldüğü gibi tüm ülkelerde ilk adım koruma ile ilgili devlet kuruluşları oluşturulması bunların ülke düzeyinde örgütlenmesi ve uzmanlarca bilimsel araştırmalarla ve sağlam kriterlerle eski eserlerin ve anıtların saptama ve belgeleme çalışmalarının yapılmasıdır. Ülkemizde ise saptama ve belgelemeden sorumlu kuruluşlar Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve GEEAYK sınırlı kadrosu ile saptama ve belgeleme çalışmalarını yeterince hızlı yürütememektedir. Çoğunlukla kısa süreli ziyaretlerle yapılan saptamalar inandırıcı ölçütlere dayanmamakta, GEEAYK tarafından fotoğraflarla tescil edilmekte ve yeterince sağlıklı olamamaktadır.

Çok detaylı bir sınıflama gibi görülen korunacak yapı gruplamalarında bir yapının hangi gruba gireceği açıklıkla ortaya konmamaktadır. Yapı sahipleri yapılarını alt gruplara geçirmek için çaba sarfetmekte; çoğunlukla da başarılı olmaktadırlar. Öncelikle yapının ya da çevrenin hangi özellikleri nedeniyle korunduğu ortaya konmalı koruma amacı belirlenmeli ve uygulanacak koruma yöntemi saptanmalıdır.

Birinci bölümde görüldüğü gibi eski eserler:

Kültürel Değerleri

Belgesel Değer
Tarihsel Değer
Arkeolojik Değer
Estetik Değer
Mimari Değer
Kentsel Görünüm Değeri (Townscape)
Doğal Görünüm Değeri (Landscape)

Duygusal Değerleri

Merak
Hayranlık
Övünç

Kullanım Değerleri

İşlevsel Değer
Ekonomik Değer
Sosyal Değer
Siyasal Değer

nedeniyle korunurlar.

Bu değerlerin birine ya da birkaçına sahip olan korunacak eser yapısal koşulları da gözönünde bulundurulur. Ancak bu değerlerin hiçbirine sahip olmayan yalnızca zamanca eskilik özelliği bulunan bir eserin yapısal koşulları da uygun değilse korunmasının anlamı yoktur, bu eserlerin bugün 11. ahşap yapılarda uygulandığı gibi tümenden yıkılıp yeni malzemelerle eskisinin aynı şekilde yeniden inşa edilmesini istemek arkeolojik buluntuların taklitlerini yapıp toprağa gömerek eski eser diye satmaktan ya da yeni halıyı güneşte yıkayıp kurutarak "antika"laştırmaktan farksız bir yaklaşımdır. Rekonstrüksiyon türü uygulama ancak Varşova'da olduğu gibi prestij koruması durumlarında; önemli bir olayla; önemli bir kişi ile ilgili eserlerin korunması durumunda onaylanabilir.

Sit sınırı saptamalarında da sınır önce "her olasılığa karşı" çok geniş tutulmakta; sonra yavaş yavaş küçültülmektedir. Bu da otoriteye inancı sarsmakta; kararların kesinlik ilkesini zedelemektedir.

Ülkemizde konu ile ilgili çok sayıdaki ilgili kuruluş arasında yetki kargaşası ve eşgüdüm eksikliği vardır. Aynı yöre için İller Bankası Turizm Bakanlığı Kültür Bakanlığı bağlantısız çalışmalar yürütmektedir (Kuşadası, Ayvalık örneği) bu da insan gücü ve parasal kaynak yönünden karşılıksız harcamalara neden olmaktadır. Kuramsal olarak kuruluşların yetki ve sorumluluk alanları belirlenmişse de Turizm Bakanlığı imar planı yapmakta (Bodrum), Kültür Bakanlığı projelendirme çalışmaları yürütmektedir.

Tüm ülkelerde görülen ortak bir davranış da listelenen çok önemli anıtları ve yapıları korumak, yıkılmalarını, uygun olmayan değişimlerle kullanılmalarını, başka yere götürülmelerini önlemek üzere yasalar çıkarılması ve bu yasaların uygulanmasıdır.

Türkiye'deki 1710 Sayılı Eski Eserler yasası sayılan konularda yeterli önlemleri getirmiştir ancak örgütlenme düzeni belirlenmediği için denetimler yapılamamakta ve özellikle sahillerden deniz yolu ile eski eserlerin yurt dışına çıkarılması süregelmektedir. Yasalarla birlikte örgütlenme düzeninin belirlenmesi, denetimlerin işlev duruma getirilmesi gerekir.

Pekçok ülke yasa kapsamlarını yapı topluluklarını ve yapı topluluklarının çevrelerini de içine alacak şekilde genişletmiştir. 1710 Sayılı Eski Eserler Yasası Türkiye'de koruma kapsamına "sit"leri de katmış ancak sitlerin korunması konusuna yeterli açıklık getirememiştir.

Korumayı yenileme ve yeniden geliştirme plan ve programları içine oturtmayı, koruma çalışmalarını planlama çatısına bağlamayı amaçlayan yasalar ve yönetmeliklere gereksinme vardır.

Konunun bir diğer önemli yanı da parasal boyuttur. Korunacak yapıların merkezi ve yerel yönetimlerce satın alınmaları, onarılmaları ve restore edilmeleri için gereken parasal kaynağın sağlanması içinde bulunduğumuz koşullarda oldukça "lüks" harcamalar olarak nitelendirilmektedir. Özel mülkiyetteki eski eserlerin satın alınarak korunması bir yana devlet kendi elindeki anıtsal nitelikli eski eserleri bile koruyamamaktadır. Örneğin bu konuda Milli Eğitim Bakanlığının yaklaşımı Galatasaray, Haydarpaşa Lisesi gibi tarihsel yapıların onarılması harcamaları yerine yeni okul yapıları yapılmasının daha uygun olacağıdır.

Bu nedenle korumanın gelir getirici aktivitelerle özellikle turizmle bağdaştırılması gerekir.

Birçok ülkede yeni konut yapımına ayrılan kaynakların eski yapıların sağlıklılaştırılması programlarına da aktarıldığı görülmektedir; ülkemizde de toplu konutu destekleme önlemleri, banka ve sigorta kuruluşlarının kredileri bu amaçla kullanılabilir. Çeşitli ülkeler parasal sorunların çözümü için değişik önlemler almaktadırlar, İngiltere Chester'de tarihsel çevrenin değerinden yararlanan kuruluşlardan örneğin turizm kuruluşlarından özel koruma vergisi alınmakta ve bu para vergi bağışıklığı sağlanan eski yapıların onarımına harcanmaktadır. İsveç'te ulusal piyango kuruluşundan korumada kullanılmak üzere özel bir vergi alınmaktadır.

Parasal destek yanında yerel yönetimlerin büyük bir bölümü teknik yardıma koruma kararlarına açıklık getirecek bir büroya gereksinme duymaktadır.

Gene birçok ülkede korumayı gerçekleştirici en önemli çabalardan biri olarak halkın katılmasının sağlanması halkın korumanın gereğine ve yararına inandırılması çalışmalarıdır. Bu konuda özel derneklerin çabaları önemlidir, ülkemizdeki çalışmalarda da inandırıcı olmak açısından yerel yönetimlerin ve halkın süreç içine sokulması gereklidir.

Kararları destekleyecek önlemler alınmazsa kararların uygulanması beklenemez. Yeterince uygulanmadığı görülen koruma kararlarını destekleyici önlemlerin en kısa sürede alınması gerekir.

Bütün bu önlemler alınıncaya kadar yurt düzeyinde tarihsel değer potansiyeline göre öncelikler belirlenerek eldeki olanaklarla o bölgelerin korunması sağlanabilir.

1. BÖLÜMÜN NOTLARI

1. Koruma anlayışının Dünyadaki ve Türkiye'deki evrimi için Bölüm II ve Bölüm III'e bakınız.
2. Bakınız: 1710 sayılı "Eski Eserler Kanunu" Resmi Gazete, Sayı 14527, Tarih 6.5. 1973.
3. International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites, Decisions and Resolutions, II.International Congress of the Architects and Technicians of Historic Monuments, Venezia, 31.4.1969.
4. INSALL,W.D., The Care of Old Buildings Today, Great Britain, Whitney Library of Design, 1972 (Üçüncü Baskı 1975), s.12.
5. ASHWORTH,G., "Urban Visual Quality" Urban Renewal-Housing for People, Papers Presented at a Symposium Held in Department of Civil Engineering, University of Salford, 1973.
6. BAILLY.G.H., The Architectural Heritage=Local Authorities and the Policy of Integrated Conservation, Vevey (CH), Council of Europe, 1975, s.16.
7. FITCH,J.M., "Maintenance=The Life Expectancy of Materials and Problems of Increasing Visitor Use, Formulating New Parameters for Preservation Policy" Preservation and Conservation-Principles and Practices. Proceeding of the North American International Regional Conference, 1972, Washington, D.C., Smithsonian Institution Press, 1976, s.311- 325.
8. Bakınız: MTRE Bülteni, İTÜ-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü, Haziran (1975), Yıl 1, Sayı 3, S.17-20.
9. Bakınız: MTRE Bülteni, y.a.g.e., s.17-20.
10. Bakınız: "Koruma" Meydan Larousse, Cilt 7, S.505-506.
11. BUCHANAN,C., "Priorities in Conservation", National Building Research Institute of CSIR, 1978, S.2-3.
12. KELEŞ,R., "Koruma", Kent Bilim Terimleri Sözlüğü, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1980, S.81-82.
13. LYNCH,K., Managing The Sense of a Region, Massachusetts, MIT Press, 1976, S.188-189.
14. DOBBY,A., Conservation and Planning, London, Hutchinson Co.Limited, 1978, S.18.
15. DOBBY,A,, y.a.g.e., S.18.
16. YOUNG,G., Conservation Scenes: How Buildings are Protected and Why, London, Penguin Books Ltd., 1977, S.68.
17. YOUNG,G., y.a.g.e., S.68.
18. BOR,W., The Making of Cities, London, Hutchinson Co. Limited, 1974, S.147.
19. FEILDEN,B., "A European View", Architectural Conservation in Europe, London, LINSTRUM.D., Architectural Press Ltd., Whitney Library of Design, 1975, S.127.
20. KUBAN,D., "Tarihi Çevrenin Geleceği", 2000 Yılına Doğru Sanatlar Sempozyumu, 24-28 Ekim 19.77, İstanbul, D.G.S.A., 1977.
21. ARU.K.A., "Yok Olan Eski Osmanlı Şehirleri" Türkiye'de Şehir Planlaması Çalışmalarında Tarihsel Çevre Korunması ve

Düzenlemesinin Kuramsal Düzeyde ve Uygulama Alanında Gelişimi, İTÜ-Mimarlık Fakültesi Şehircilik Enstitüsü 7.Danışma Kurulu Toplantısı Bildirileri. 30-31 Mart 1978.

22. Bakınız: "Athens Charter" Resolution of CLAM Meeting Çeviri: YÖRÜKAN.Ayda., Atina Anlaşması, İmar ve İskân Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü Sosyal Araştırma Dairesi 1969S.87-90.
23. FEILDEN,, Introduction to Conservation, Rome, UNESCO, 1979, S.22.
24. FEILDEN,, y.a.g.e., S.22.
25. SÖZEN,M., "Kültürel Verilerin Değerlendirilmesi Örneği: Safranbolu" 2000 Yılına Doğru Sanatlar Sempozyumu, 24-28 Ekim 1977, İstanbul, D.G.S.A. 1977.
26. FEILDEN., a.g.e., S.22.
27. AKÇURA,T., "Günümüzdeki Kentsel Gelişme ve Mevcut Kentsel Mimari Değerlerin Korunması" 4.Balkan Ülkeleri Mimarları Konferansı Türkiye Bildirisi Bükreş, 24-30 Eylül 1973, Mimarlık (1973) Sayı 8, S.45-48.
28. KUBAN,D., "Çevre Koruma-Sorular, Cevaplar", MTRE Bülteni, İTÜ-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü (1975), Yıl 1, Sayı 3, S.1-3.
29. DOBBY,A., Conservation and Planning, London, Hutchinson Co. (Publishers) Limited, 1978, S.26.
30. DOBBY,A., y.a.g.e., S,27.
31. DOBBY.A., y.a.g.e., S.26.
32. WHITE,B., "Anti-Conservation: The Lesson of the Futurist Utopia", Architecture East Midlands, July-August 1971, S.26-27.
33. VEBLEN,T., The Theory of Leisure Class, Macmillan, New York, 1899, Chapter 6'dan DOBBY.A., (1978) a.g.e. S.26.
34. EVERSLEY,D., "Conservation for the Minority?", Built Environment, January (1974) S.14-15.
35. LYNCH,K., What Time Is This Place, Massachusetts, MIT Press, 1972, S.11.
36. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, The Renewal of Historic Town Centres in Nine European Countries, Bonn, Federal German Ministry for Regional Planning, Building and Urban Development, 1975, S.33.
37. MARASOVIE,T., Methodological Proceedings for the Protection and Revitalization of Historic Sites (Experiences of Split), Rome, ICCROM, 1975, S.11- 13.
38. Korunacak alanda uygulanan koruma yöntemleri konusunda geniş bilgi için bakınız:
- ALDOUS.T., Battle for the Environment, Great Britain, William Collins Sons and Co .Ltd., 19 72.
 - CIVIC TRUST. Pride of Place: A Manual for Those Wishing to Improve Their Surroundings, London, Civic Trust, 1972 (İkinci Baskı 1974).
 - COLLYMORE,P. House Conversion and Renewal, London, Architectural Press, 1975 (İkinci Baskı 1976).

- FEREBEE, A., 37 Design and Environment Projects, USA, R.C. Publications, 1976.
- HMSO New Life for Old Buildings, London, HMSO, 1971.
- HMSO New Life for Historic Areas, London, HMSO, 1972.
- HMSO Historic Towns Preservation and Change, London, HMSO
- HMSO Sample House Condition Survey, London, HMSO, 1971.
- HMSO House Condition Survey; Within a Potential-General Improvement Area London, HMSO, 1971.
- HMSO Improving the Environment, London, HMSO, 1971.
- HMSO House Improvement and Conversion, London, HMSO, 1972.
- HMSO Environmental Design in 4 General Improvement Areas, London, HMSO-1972.
- HMSO The Design of Streets and Other Spaces in General Improvement Areas London, HMSO, 1973.
- HMSO Parking and Garaging in General Improvement Areas. London, HMSO, 1972
- HMSO Public Participation in General Improvement Areas, London, HMSO, 1973.
- HMSO Traffic in General Improvement Areas, London, HMSO, 1974.
- HMSO The Use of Indicators for Area Action: Housing Act 1974, London HMSO-1975.
- HMSO How Do You Want to Live: A report on the Human Habitat, United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, June 1972, London, HMSO, 1972.
- HMSO Change or Decay, England, HMSO, 1977.
- IAAS Housing for Single Young People, York, Institute of Advanced Architectural Studies, University of York, Research Paper 7, 1974.
- IAAS Housing for Single Young People, York, Institute of Advanced Architectural Studies, University of York, Research Paper 11, 1976.
- IAAS The Designation of Conservation Areas, York, Institute of Advanced Architectural Studies, University of York, Research Paper 9, 1975.
- INSALL, W.D., The Care of Old Buildings Today, London, The Architectural Press Ltd., 1972 (Üçüncü Baskı 1975).
- LEVIT BERNSTEIN ASSOCIATES., Supervisor's Guide to Rehabilitation and Conversion, London, The Architectural Press Ltd., 1978.
- LOTTMAN, H.R., How Cities are Saved, New York Universe Books, 1976.
- LYNCH, K., What Time Is This Place, Massachusetts, MIT Press, 1972.

- LYNCH,K., Managing the sense of a Region, Massachusetts, MIT Press, 1976.
 - MARKUS,T.M., (editör) Building Conversion and Rehabilitation-Designing for Change-in Building Use, Great Britain, The Butterworth Group, 1979.
 - METHREW,R., New Life in Old Towns, England, HMSO, 1971.
 - MILLWARD,S., (editör) Urban Harvest, Great Britain, Geographical Publications, Ltd., 1977.
 - PAPAGEORGIOU.A.,Continuity and Change, London, Pall-Mall Press, 1971.
 - PAGE.M., Historic Houses Restored and Preserved, NewYork, Whitney Library of Design, 1979.
 - REYNOLDS,J., (editör) Conservation Planning in Town-and Country, Liverpool University Press, 1976.
 - ROBERTS,J.T.,General Improvement Areas, England, Saxon House, 1976.
 - OSTROWSKI,W.,Les Ensembles Historiques et L'urbanisme, Paris, Centre De Recherche D'Urbanisme, 1976,
Çeviri: SAMUELLİ,A., Historic Areas in City Planning, Present Trends, Paris, IFHP CRU, 1979.
 - WORKSKETT,R., The Character of Towns; An Approach to Conservation, Great Britain, Architectural Press, 1969.
39. FEILDEN., Introduction to Conservation, Rome, UNESCO, 1979, S.25.
40. FRODL., "Anıtlar Bakım ve Onarımları" Çeviri: ÖZER,B., Akademi, Sayı 5, Mart 1966), S.4-14.
41. COUNCIL OF EUROPE, Historic Town Centres in the Development of Present Day Towns, Strasbourg, Council of Europe, 1977.
42. BAILLY,G.H., The Architectural Heritage, Vevey (CH) Editious Delta, 1975, S.27-28.
43. ÖZER,B., "Tarihi ve Geleneksel Mimariyle Yaşamak ve Yeniden İnşa Etmek", Yapı, Sayı 31 (1979), S.26-36.
44. FITCH,J.M., "Maintenance: The Life Expectancy of Materials and Problems of Increasing Visitor Use, Formulating New Parameters for Preservation Policy" Preservation and Conservation, Principles and Practices, Washington, D.C., Smithsonian Institution Press, 1976, S.311-325.
45. OSTROWSKI,W., Les Ensembles Historiques et L'Urbanisme, Paris, a.g.e., S.207-258.

2. BÖLÜMÜN NOTLARI

1. ERDER,C., Tarihi Çevre Kaygısı, Ankara, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 1971, S.18.
2. ERDER,C., y.a.g.e., S.17.
3. HARVEY,C., Conservation of Buildings, London, Joh Baker 1972, S.30.
4. JOHNSON,R., The Great Events by Famous Historians, The National Alumni, New York 1905, Vol.1, S.36-37.

5. ERDER,C., a.g.e., (1971), S.19-38.
6. MUMCU, A. , "Eski Eserler Hukuku ve Türkiye" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (1969) Cilt XXVI, Sayı 3-4, S.54.
7. MUMCU,A., (1969) y. .a.g.e., S.54.
8. ERDER,C., (1971) a.g.e., S.75.
9. ERDER,C., Tarihi Çevre Bilinci, Ankara, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, 1975, S.10-11.
10. ERDER,C., y.a.g.e., S.11.
11. SUMMERSON,J.N. Heavenly Mansions, New York, Charles Scribner's Sons, 1963, S.219.
12. ALBERTI,L.B. (Çeviri: LEONI,J.) Ten Books on Architecture, Tiranti, 1955.
13. ERDER,C., Tarihi Çevre Bilinci, Ankara, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi 1975 , S.19-20.
14. ERDER,C. , y.a.g.e., S.64-66.
15. ERDER,C., (1971) a.g.e., S.84-85.
16. LANCIANI,R., The Golden Days of Renaissance in Rome, NewYork, Houghton, Mifflin And Co., 1906, S.41.
17. SPREIREGEN,P.D. Urban Design: The Architecture of Towns and Cities, New York McGraw-Hill Book Company, 1965, S.15.
18. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.55.
19. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.55.
20. ERDER,C., (1975) a.g.e., S.65-67.
21. RODWELL.D., "Conservation legislation "Cantacuzino, S.(Editor) Architectural Conservation in Europe. NewYork Architectural Press Ltd., Whitney Library of Design, 1975, S.138.
22. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.57.
23. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.57.
24. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.57.
25. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.58.
26. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.61.
27. ERDER,C., (1975) a.g.e., S.118.
28. KENNET,W., Preservation, London, Temple Smith Ltd., 1972, S.21.
29. RODWELL.D., (1975) a.g.e., S.133-134.
30. ERDER,C., (1975) a.g.e., S.145-147.
Viollet-le-Duc'un Koruma konusundaki görüşleri için Bakınız: Dictionnaire raisonne de l'Architecture Française du Xle au XVle siede, Paris, A.Morel et cie. , 19868-1874 , tome VIII, S.14-34, Çeviri metni: ERDER,C., (1975) S.251-275.
31. BOULTING,N., "The Law's Delays: Conservationist Legislation in the British Isles" Fawcett,J., (editör) The Future of the Past

- Attitudes to Conservation 1174-1974, London, Trustees of the Victorian Society, Thames and Hudson, 1976, S.10-14.
32. MUMCU, A., (1969), S.60.
 33. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.131.
 34. WUSSOW, A. V., Die Erhaltung der Denkmaler in Den Kultur Staaten der Gegenwart, Berlin, 1885, Cilt 1, S.19 dan naklen. MUMCU, A., (1969) a.g.e., S.60.
 35. MUMCU, A., (1969) a.g.e., S.60.
 36. MUMCU, A., (1969) a.g.e., S.60.
 37. MUMCU, A., (1969) a.g.e., S.64.
 38. MUMCU, A., (1969) a.g.e., S.64.
 39. BAILLY, G. H., The Architectural Heritage: Local Authorities and The Policy of Integrated Conservation, Vevey, Council of Europe, European Conference of Local Authorities, 1975, S.26.
 40. BAILLY, G. H., ya.g.e., S.26.
 41. STUBBEN, "Stadtabau", 1880.
 42. SITTE, C., City Planning According to Artistic Principles 1889, (Çeviri: COLLINS, G. R., Random House, 1965).
 43. OSTROWSKI, W., Les Ensembles Historiques et L'urbanisme, Paris, Centre De Recherche D'urbanisme 1976. (Çeviri: SAMUELLI, A., Historic Areas in City Planning, Paris, IFHP-CRU, 1979, S.13.)
 44. BRADLEY, I., William Morris and His World, Great Britain, Thames and Hudson, 1978, S.118.
 45. BOULTING, N., (1976) a.g.e., S.17.
 46. MUMCU, A., (1969) a.g.e., S.62.
 47. MUMCU, A., (1969) a.g.e., S.60.
 48. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.136.
 49. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.133.
 50. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.137.
 51. MUMCU, A., (1969) a.g.e., S.64.
 52. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.138.
 53. MUMCU, A., (1969) a.g.e., S.64.
 54. MUMCU, A., (1969) a.g.e., S.64.
 55. MUMCU, A., (1969) a.g.e., S.64.
 56. MUMCU, A., (1969) a.g.e., S.64.
 57. RODWELL, D., (1975) S.134-135.
 58. BOULTING, N., (1976) a.g.e., S.19.
 59. ERDER, C., (1975) a.g.e.e, S.79.

60. MUMCU, A., (1969) a.g.e., S.59-60.
61. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.136.
62. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.137.
63. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.138.
64. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, The Renewal of Historic Town Centers in Nine European Countries, Bonn, Federal German Ministry for Regional Planning, Building and Urban Development, 1975, S.15-16.
65. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.138.
66. DOBBY, A., Conservation and Planning, Built Environment Series, London, Hutchinson Co. (Publishers) Limited, 1978, S.82.
67. NATIONAL PARK SERVICE, The National Historic Landmarks Program, Washington USA Department of Interior, 1970, P.1.
68. LOCKE, W.J., "The Sixth International Congress of Architects, 1904, Madrid; Report of the Secretary of the Institute", Journal of the Royal Institute of British Architects, London, 23 April 1904, Vol.XI, Serie III, S.344.
69. LOCKE, W.J., (1904) y.a.g.e., S.344.
70. AZRAK.Ü., "Tarihsel Çevre Koruması ve İdare Hukuku" Türkiye'de Şehir Planlaması Çalışmalarında Tarihsel Çevre Korunması ve Düzenlemesinin Kuramsal Düzeyde ve Uygulama Alanında Gelişimi, İTÜ-Mimarlık Fak.Şehircilik Enstitüsü 7.Danışma Kurulu Bildirileri, İstanbul 30-31 Mart 1978.
71. COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE ON MONUMENTS AND SITES, European Programme of Pilot Project Strasbourg, Council of Europe, October 1975, S.18.
72. DOBBY, A., (1978) a.g.e. , S.85.
73. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, The Renewal of a.g.e., s.16.
74. BOULTING, N., (1976) a.g.e., S.22.
75. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.132.
76. Bakınız: "Une Charte des la Conservation des Monuments in italic" Museion, Vols.17-18, 1932, Çeviri: ERDER, C., Tarihi Çevre Bilinci, Ankara, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, 1975, Ek 4, S.282- 286.
77. Bakınız: "Athens Charter", Resolution of 1933 CIAM Meeting Çeviri: YÖRÜKAN, A., Atina Anlaşması, Ankara, İmar ve İskan Bakanlığı, Mesken Genel Müdürlüğü Sosyal Araştırma Dairesi, 1969, S.87-90.
78. YÖRÜKAN, A., Atina Anlaşması, y.a.g.e.e, S.87-90.
79. COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE ON MONUMENTS AND SITES, European Programme of Pilot Project, Strasbourg, Council of Europe, October 1975, S.104.
80. DOBBY, A., (1978) a.g.e., S.82.
81. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, The Renewal of Historic Town Centres in Nine European Countries, Bonn, Federal German Ministry for Regional Planning, Building and Urban Development, 1975, S.105- 106.

82. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.133.
83. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.138.
84. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.136.
85. COUNCIL OF EUROPE, "Resolution Adopted by the International Federation for Housing and Planning at its Conference at Santiago de Compostella in September 1961", The Preservation and Development of Ancient Buildings and Historical or Artistic Sites (1963), S.60-61.
86. COUNCIL OF EUROPE, EUROPEAN CONFERENCE OF LOCAL AUTHORITIES - The Architectural Heritage, VEVEY, Editions Delta, 1975, S.27.
87. DOBBY, A., (1975) a.g.e., S.86.
88. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO (1976) a.g.e., The Renewal of ... S,279.
89. DOBBY, A., (1978) A.g.e., S.91.
90. MARON, F., "Preserving the Past for the Future" Hungarion Review, 2-3, 1970, S.32-34.
91. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.136.
92. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.133.
93. BURKE, G., Townscape, Great Britain, Pelican Books Ltd., 1976, S.128-130.
94. BOULTING, N., (1976) a.g.e., S.25.
95. RODWELL, D., (1975) a.g.e., S.136.
96. FEILDEN, B.H., Introduction to Conservation of Cultural Property, Rome, UNESCO, 1979, S.55-56.
97. LOTTMAN, H.R., How Cities are Saved, New York, Universe Books, 1976, S.237-245.
98. GAZZOLA, P., The Past in The Future, Rome, ICCROM, 1975 İkinci Baskı (1969 Birinci Baskı), S.104-124.
99. FEILDEN, B.M., (1979) S.55-56.
100. COUNCIL OF EUROPE, "Recommendation 365, On the Preservation and Development of Ancient Buildings and Historical or Artistic Sites", The Preservation and Development of Ancient Buildings and Historical or Artistic Sites, Council of Europe (1963), S.38-39.
101. COUNCIL OF EUROPE, "Recommendation 366: On the Implementation of a Pilot Project for the Preservation and Development of a Historical Quarter of Venice, Sponsored and Financially Assisted by the Council of Europe "The Preservation and Development of Ancient Buildings and Historical or Artistic Sites, Council of Europe (1963), S.39.
102. COUNCIL OF EUROPE, y.a.g.e., S.39.
103. COUNCIL OF EUROPE, "Resolution 249: On Action by Local Authorities in the Preservation and Development of Ancient Buildings and Historical or Artistic Sites", The Preservation and Development of Ancient Buildings and Historical or Artistic Sites, Council of Europe (1963), S.40.

104. COUNCIL OF EUROPE, "Order 216:On the Creation of a European Federation of National Organizations for the Preservation and Development of Ancient Buildings and Historical or Artistic Sites, The Preservation and Development of Ancient Buildings and Historical or Artistic Sites, Council of Europe (1963), S.40.
105. GAZZOLA,P., (1975) a.g.e., S.116-117.
106. GAZZOLA,P., (1975) a.g.e., S.115.
107. COUNCIL OF EUROPE, "Resolution:Adopted by the International Federation for Housing and Planning at its Conference at Santiago de Compos tella in September 1961" The Preservation and Development of Ancient Buildings and Historical or Artistic Sites, Council of Europe (1963), S.60-61.
108. International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites Decisions and Resolutions, II.International Congress of the Architects and Technicians of Historic Monuments, Venezia, 31.V.1964.
109. FEILDEN,B.M., (1979), S.62-64.
110. GAZZOLA,P., (1975), S.118-119.
111. COUNCIL OF EUROPE, "Recommendation 365" a.g.e.,
112. COUNCIL OF EUROPE, SYMPOSIUM A, Criteria and Methods For a Protective Inventory: Preservation and Development of Groups and Areas of Historical or Artistic Interest, Council for Cultural Co. Operation, Barcelona, 17th. 19th May 1965.
113. COUNCIL OF EUROPE, SYMPOSIUM B, The Reviving of Monuments: Preservation and Development of Groups and Areas of Buildings of Historical or Artistic Interest, Council for Cultural Co-operation, Vienna, 4th-8th October 1965.
114. COUNCIL OF EUROPE, SYMPOSIUM C, Principles And Practice of Active Preservation: Preservation and Rehabilitation of Groups and Areas of Buildings of Historical or Artistic Interst, Council for Cultural Co-Operation, Bath, 3rd. 7th October 1966.
115. COUNCIL OF EUROPE, SYMPOSIUM D, Active Maintenance and Regional Planning, Preservation and Rehabilitation of Groupe and Areas or Buildings of Historical or Artistic Interest, Council for Cultural Co-Operation The Hague, 22nd-27th May 1967.
116. COUNCIL OF EUROPE, SYMPOSIUM E, Policy for Preservation and Rehabilitation, Preservation and of Groupe and Areas of Buildings of Historical or Artistic Interest, Council for Cultural Co-Operation, Avignon, 30rd Semtember-5th October 1968.
117. COUNCIL OF EUROPE, European Conference of Minister Responsible for the Preservation and Rehabilitation of the Cultural Heritage of Monuments and Sites, Brussels, 25-27 November 1969.
118. BAILLY,G.H., (1975) a.g.e., S.28.
119. RODWELL,D., (1975) a.g.e., S.137.
120. COUNCIL OF EUROPE, European Programme of Pilot Project, Strasbourg, Council of Europe, Committee on Monuments and Sites, 1975, S.76.
121. RODWELL,D., (1975) a.g.e., S.133.
122. RODWELL,D., (1975) a.g.e., S.133.

123. RODWELL,D., (1975) a.g.e., S.138.
124. COUNCIL OF EUROPE, (1975) European Programme...a.g.e., S.87.
125. DOBBY,A., (1978) a.g.e., S.77.
126. COUNCIL OF EUROPE, (1975) European Programme...a.g.e., S.25.
127. COUNCIL OF EUROPE, (1975) European Programme...a.g.e., S.25.
128. COUNCIL OF EUROPE, (1975) European Programme...a.g.e., S.34.
129. COUNCIL OF EUROPE, (1975) European Programme...a.g.e., S.34.
130. RODWELL,D., (1975) a.g.e., S.132.
131. COUNCIL OF EUROPE, (1975) European Programme...a.g.e., S.34.
132. COUNCIL OF EUROPE, (1975) European Programme...a.g.e., S.34.
133. RODWELL,D., (1975) a.g.e., S.132.
134. RODWELL,D., (1975) a.g.e., S.138.
135. COUNCIL OF EUROPE, (1975) European Programme...a.g.e., S.104.
136. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, The Renewal of Historic Town Centres in Nine European Countries, Bonn, Federal German Ministry for Regional Planning, Building and Urban Development 1975, S.101-106.
137. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO; The Renewal of... y.a.g.e..
138. İtalya'da koruma uygulamaları konusunda geniş bilgi için bakınız:
- ANGOTTI,T.R., Dale,B.S., "Bologna: Conservative Plans for a Communist City" Architectural Design, Cilt 46, Sayı 1 (Ocak 1976), S.12-17.
 - BROCK,I., Il Centro Antico Di Capua (The Ancient Centre of Capua). GIULIANI,P.,Metodi di Analisi Per La Pianificazione Architettonico-CHRISTIAN,M.,Urbanistica Padua, Marsilio, 1973 (İngilizce-İtalyanca).
 - CANTACUZINO,S., "The Zones of Venice", Architectural Review, Cilt 155, Sayı 928 (Haziran 1974), S.367-72.
 - COUNCIL OF EUROPE, Social Cost of The Integrated Conservation of Historic Centres, European Architectural Year- Committee on Monuments and Sites, Symposium II, Bologna, 22-27 October 1974.
 - DEBOLD-KRITTER,A., "Communist Conservation", Architectural Review, Cilt 154, Sayı 922 (Aralık 1973), S.373-375
 - DOBBY,A., (1978) a.g.e., S.78-80.
 - GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, (1976) The Renewal of...S.101-139.
 - MASSON,G., "The Survival of Naples" CANTACUZINO,S.(editor) Architectural Conservation in Europe, Great Britain, The Architectural Press Ltd., 1975, S.4-16.
 - AKÇURA.N., "Yabancı Ülkelerde Eski Eserlerin Korunması", Mimarlık, Sayı 8 (1973) S.13-17.

- FERSAN,N., Küçük Anadolu Kentlerinde Tarihsel Dokunun Korunması ile İlgili Bir Yöntem Araştırması (Doktora Tezi), İstanbul, İTÜ Mimarlık Fakültesi 1980, Ek.2-3, S.LI-LVI.
- NAYIR,Z., "Bologna Tarihi Merkezi Koruma Çalışmaları" Çevre, Sayı 3, (Mayıs-Haziran 1979), S.59-70.
- YENAL,E., "Bologna Örneği Tarihsel Çevreyi Korumada Duygusal Yaklaşımların Sonu mu?" İTÜ-Mimarlık Fakültesi, Şehircilik Enstitüsü Dergisi, Sayı 11, 1976, S.68-93.
- 139. SORLIN,F., "Europe: The Comprehensive Effort" The Conservation of Cities, Paris, The Unesco Press, (1975) S.66.
- 140. SORLIN,F.M., "The French System for Conservation and Revitalization in Historic Centres" WARD,P., (Editör) Conservation and Development in Historic Towns and Cities, England, Oriel Press Ltd (1968) S.221-234.
- 141. KAIN,R.J.P., "Urban Conservation in France" Town and Country Planning", Cilt 43, Sayı 10 (1975), S.428-432.
- 142. DOBBY.A., (1978) S.72-77.
- 143. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, The Renewal of... a.g.e., S.7-57.
- 144. Fransa'daki koruma uygulamaları konusunda geniş bilgi için bakınız:
 - COUNCIL OF EUROPE, "The Contribution of the Town of Nancy", Second European Symposium of Historic Towns, Strasbourg, 30 September-2 October 1978.
 - COUNCIL OF EUROPE, COMMITTEE ON MONUMENTS AND SITES, European Programme of Pilot Projects, Strasbourg, Council of Europe, 1975, S.42-48.
 - DOBBY.A., (1978) S.72-77.
 - GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, The Renewal of Historic Town Centres in Nine European Countries, West Germany, Federal German Ministry for Regional Planning Building and Urban Development, 1975, S.13-57.
 - KAIN,R.J.P., "Urban Conservation in France" Town and Country Planning, Cilt 43, Sayı 10, (1975), S.428-432.
 - MINOST.M., "Paris-The Marais" The Architectural Review, Cilt CXLVIII, Sayı 886 (Aralık 1970) S.359-363.
 - OSTROWSKI,W., Les Ensembles Historiques et L'urbanisme, Paris, CRU-IFMP, 1976. Çeviri: SAMUELLİ,A., Historic Areas in City Planning Present Trends, CRU-IFMP, 1979, S.319-345.
 - PFLIMLIN,P., "Social Aspects of the Renovation of Historic Centres". Historic Town Centres in The Development of Present day Towns, S.91-94. Council of Europe, 2nd European Symposium of Historic Towns, Strasbourg, 30 September - 2 October 1976, Strasbourg, 1977, S.91-94.
 - RODWELL,D., "Conservation Legislation", Cantacuzina, S.(ed.) Architectural Conservation in Europe, Great Britain, The Architectural Press Ltd. , 1975, S.133-134.
 - SORLIN.M.F., "The French System for Conservation and Revitalization" Ward.P. (ed.). Conservation and Development, Newcastle Upon Tyne, Oriel Press, 1962, S.221-234.
 - SORLIN.M.F., "Paris" Matthew,R.(ed.) The Conservation of Georgian Edinburgh, Edinburgh University Press, 1972, S.85-96.

- UNESCO The Conservation of Cities, Paris, The Unesco Press, 1975, S.72-78.
 - AKÇURA,N., "Yabancı Ülkelerde Eski Eserlerin Korunması", Mimarlık, Sayı 8, (1973), S.15.
 - AKOZAN,F., Türkiye'de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunlar İstanbul, DGSA, 1977, S.2-20.
 - FERSAN,N., (1980) a.g.e., Ek.2-3, S.LI, S.LVI.
145. MINISTRY OF HOUSING AND LOCAL GOVERNMENT, Preservation Policy Group, Report to the Minister and Local Government May 1970, London, HMSO, 1970.
146. BURKE,G., Townscapes, 1976, Pelican Books Ltd., S.132-133.
147. RODWELL,D., (1975) a.g.e., S.133.
148. KENNET.W., Preservation, London, Temple Smith Ltd., 1972, S.75.
149. SHAW,M.W., "Financial Resources and Housing Renewal". MILWARD,S. (editör) Urban Harvest:Urban Renewalin Retrospect and Prospect, Great Britain, Geographical Publications Ltd., 1977, S.99-112.
150. INSALL,W.D., The Care of Old Buildings Today: A Practical Guide, London, Architectural Press, 1972 (3.Baskı 1975) S.24.
151. COLLYMORE.P., House Conversion and Renewal, London Architectural Press Ltd., 1975 (2.Baskı 1976) S.13-31.
152. DOBBY.A., (1978) a.g.e., S.38-39.
153. CHAPMAN,H., "The Machinery of Conservation: Finance and Planning Problems" REYNOLDS,J. (editör) Conservation Planning in Town and Country, Liverpool, Liverpool University Press, 1976, S.27.
154. İngiltere'deki koruma uygulamaları konusunda geniş bilgi için bakınız:
- DOBBY.A., Conservation and Planning, The Built Environment Series, London, Hutchinson Co. Limited, 1978.
 - FAWCETT,J., (editör) The Future of the Past: Attitudes to Conservation 1174-1974, London, Thames and Hudson, 1976.
 - GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, The Renewal of... a.g.e., S.60-95.
 - KENNETH,W. , Preservation, London, Temple Smith Ltd., 1972.
 - ANON "Dropping the Pilot? York, Bath, Chester, Chichester" Architectural Review, Cilt CXLVIII, Sayı 886 (Aralık 1970), S. 345-346.
 - BATH CITY COUNCIL, Yesterday's Tomorrow Conservation in Bath, Bath City' Council, Department of Architecture and Planning, Tarihsiz.
 - BUCHANAN,C., Bath: A Study in Conservation, Report to the Minister of Housing and Local Government and Bath City Council, London HMSO, 1968.
 - WORSKETT.R., Saving Bath a Programme for Conservation, Bath, Bath City Council, Department of Architecture and Planning, 1978.
 - DENNIER,D.A., "Chester Conservation in Practice", Town Planning Review, Cilt 46, Sayı 4, (Ekim 1975) S.383-394.

- INSALL,W.D., Chester: A study in Conservation, Report to the Minister of Housing and Local Government and Country of the City of Chester, London, HMSO, 1968.
- INSALL,W.D., MORRIS,M.C., Chester: Conservation Review Study 1976, Chester, Chester City Council, 1976.
- CHESTER CITY COUNCIL Greater Chester District Plan: Written Statement, Loca-Plan for Chester, Chester 1981.
- BRYNAT,P.W., Chichester Town Centre, interchange depot (study) An Environmental Assessment, West Sussex Country Council, 1975.
- BURROWS,G.S., Chichester a Study in Conservation, Report to the Minister of Housing and Local Government, London, HMSO, 1968.
- BURROWS,G.S., Chichester Conservation Area, West Sussex Country Council, 1970.
- LICHFIELD,N., Chichester Central Area Servicing System Local Interchange Depot Study Final Report, West Sussex Country Council, 1975.
- ANON York: Report on A Study in Conservation, A report by the Chief Officers of the City Council on the Implications of the Study, York, York City Council, 1969.
- ANON City of York: Kings Square, Floorscaping Treatment, York, York City, Council, 1971.
- CUMMIN,D., York 2000:People in Protest, York, York City Council
- ESHER,V., York: A Study in Conservation, Report to the Minister of Housing and Local Government and York City Council, London, HMSO, 1968.
- ESHER,V., Esher's York:A Study in Conservation, York, York Country Press, 1969.
- ESHER,V., POLLEN,F., City of York: The Aldwark Project, London, Brett, Pollen 1971.
- LICHFIELD,N., PROUDLOVE,A., Conservation and Traffic: A Case Study of York, York, Joseph Rowntree Memorial Trust, The Ebor Press York, 1976.
- PEARSON,E., City of York:Bishophill Clementhorpe District Plan, Final Report, York, York City Council 1968.
- PEARSON,E., WATERMAN,R.D., Children's Playgrounds in York, York City Planning Office, 1975.
- SHEPHERD Building Group; York Minister Restored, York, Ben Johnson Co.Ltd.(Tarihsiz).
- MATTHEW,R. , The Conservation of Georgian Edinburgh, The Proceedings and outcome of a conference organized by the Scottish Civic Trusts, Edinburgh, Edinburgh University Press, 1972.
- MACEWEN,A., "Edinburgh: An Experiment in Positive Conservation" Town Planning Review, Cilt 46, Sayı 4 (Ekim 1975), S.395-406.
- MC WILLIAM,C."Edinburgh" Architectural Review, Cilt CXLVIII, Sayı 886(Aralık 1970), S.352-353.
- YOUNGSON,A.J."Edinburgh", Architects' Journal, Cilt 159, Sayı 3,(16 Ocak 1974), S.89-120.

- YOUNGSON,A.J., "Edinburgh", Architects' Journal Cilt 159, Sayı 4, (23 Ocak 1974), S.161-168.
 - ANON Kenilworth Conservation: The Next Steps, Warwickshire, Warwickshire Country Council, Country Planning Department, 1973.
 - CLARKE,G.R., Sandwich:Informal District Plan for Conservation, Kent, Kent Country Council, County Supplies Department, 1974.
 - DEAKIN,M.W., Sittingbourne and Milton Regis: Conservation Study, Kent, Kent County Council, County Supplies Department 1974.
 - DIX,G., "Norwich: A Fine Old City", Town Planning Review, Cilt 46, Sayı 4 (Ekim 1975) S.417-434.
 - GAMSTON,D., The Designation of Conservation Areas: A Survey of the Yorkshire Region, York, York IAAS University of York, 1975.
 - INSALL,W.D., Blandform Form: Conserve - Enhance, Dorset, Dorchester County Council County Planning Department, 1970.
 - JONES,J.M., "CONNY: History with a future" Town Planning Review, Cilt 46, Sayı 4 (October 1975), S.435-450.
 - ROBERTSON,D.,HANLEY,B., Too Little Too Late, A Report on the Conservation of Architecture in the North West, Manchester, Civic Trust for the North West 1978.
 - TARN.J.N., "The Debryshire Heritage. The Conservation of Ordinaries" Town Planning Review, Cilt 46, Sayı 4 (Ekim 1975), S.451-465 Towards a Concept of Environmental Conservation: The Eskvalby Edinburgh, Heriot, Watt University, Edinburgh College of Art. Department of Architecture, Environmental Conservation Unit.
155. DOBBY,A., (1978) a.g.e., S.81.
156. COUNCIL OF EUROPE (1975) Committee on Monuments... S.49.
157. RODWELL,D., (1975) a.g.e., S.131.
158. COUNCIL OF EUROPE (1975) Committee on Monuments... S.18.
159. POSCH.W., "Limitations of Restoration in Historic Centres", Report Council of Europe, Committee on Monuments and Sites, Symposium III, Krems, 21-24 April 1975, Strasbourg 1976, S.37.
160. RODWELL,D. (1975) a.g.e., S.131.
161. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, (1975) The Renewal of... S.196.
162. DOBBY.A., (1978) a.g.e., S.85-86.
163. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO (1975) The Renewal of... S.196.
164. DOBBY,A., (1978) a.g.e., S.86.
165. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, (1975), The Renewal of... S.196.
166. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, (1975), The Renewal of... S.279.

167. KAMİL,M., "Tarihsel Çevre Korunmasında Orta Avrupa'dan Örnekler" MTRE Bülteni, İTÜ-Mimarlık Fakültesi, Cilt 2, Sayı 7 (1976), S.14.
168. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, (1975) The Renewal of... S.279.
169. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, (1975) The Renewal of... S.279.
170. DOBBY.A., a.g.e., S.91.
171. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, (1975), The Renewal of, S.267.
172. DOBBY.A., a.g.e., S.90.
173. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, (1975) The Renewal of... S.267-269.
174. LEEDS POLYTECHNIC, Prague, Czechoslovakia 1974, Dept of Town Planning, Leeds Polytechnic, 1974.
175. GERMAN COMMISSION FOR UNESCO, (1975) The Renewal of... S.267-269.
176. DOBBY.A., a.g.e., S.90.
177. SHVIDKOVSKY.A., "Old Cities Live A New" Town and Country Planning, Vol.40, (June 72), S.321-323.
178. DOBBY.A., (1978) a.g.e., S.88-89.
179. DOBBY.A., a.g.e., S.88-89.
180. COUNCIL OF EUROPE, DIRECTORATE OF ENVIRONMENT AND LOCAL AUTHORITES: A Future For Our Past, European Architectural Heritage, Belgium, 1977, S.190.
181. DOBBY.A., a.g.e., S.88-89.
182. DOBBY.A., a.g.e., S.88-89.
183. DOBBY.A., a.g.e., S.88-89.
184. DOBBY.A., a.g.e., S.88-89.
185. DOBBY.A., a.g.e., S.88-89.
186. LYNCH,K., What Time Is This Place, U.S.A., MIT Press, 1972, S.28-29.
187. PETERSON,C.E., "The Role of the Architects in Historical Restorations", Preservation and Conservation, Principles and Practices, Proceedings of the North American International Regional Conference, Williamsburg, Virginia, and Philadelphia, Pennsylvania, September 10.16.1972, Washington D.C., Smithsonian Institution Press (1976), S.8.
188. DALE,A., "Listing and Preserving Historic Buildings 2", Architectural Review (October 1966), S.277-8.
189. DOBBY.A., (1978) a.g.e., S.83-84.
190. DOBBY.A., (1978) a.g.e., S.83-84.
191. ADVISORY COUNCIL ON HISTORIC PRESERVATION, Guidelines for State Historic Preservation Regulation, Washington DC, 1972.
192. ABEELE,A., "Historic Town Centres in the Development of Present-Day Towns" Introductory Statement, Historic Town Centres in the Development of Present-Day Towns, Strasbourg, Council of Europe, 1977, S.21.

193. COUNCIL OF EUROPE Launching Conference, Aims, organization and Activities of EAMY Zurich, 4-7 July 1973.
194. COUNCIL OF EUROPE, Congress on the European Architectural Heritage, Amsterdam, October 21-25, 1975, Council of Europe, 1975.
195. COUNCIL OF EUROPE "Amsterdam Declaration" Congress on the European Architectural Heritage, Amsterdam, October 21-25, 1975.
196. COUNCIL OF EUROPE European Programme of Pilot Project, Strasbourg, Council of Europe Committee on Monuments and Sites, October 1975.
197. COUNCIL OF EUROPE SYMPOSIUM I, "The Economic and Social Implications of Conservation" Committee on monuments and Sites, Edinburgh, 22-25 January 1974.
198. COUNCIL OF EUROPE SYMPOSIUM II, Social Cost of the Integrated Conservation of Historic Centres, Committee on Monuments and Sites, Bologna, 22-27 October 1974.
199. COUNCIL OF EUROPE SYMPOSIUM II. y.a.g.e.
200. COUNCIL OF EUROPE SYMPOSIUM III. The Aesthetic, Economic and Sosal Implications of the Restoration of a Medium-Sized Austrian Town. Co-operation Between Municipality and Population, Committee on Monuments and Sites, Krems, 21-24 April 1975.
201. COUNCIL OF EUROPE SYMPOSIUM IV, Big European Cities and Change-A Future for Their Past, Committee on Monuments and Sites, Berlin, 26-29 April 1976.
202. COUNCIL OF EUROPE SYMPOSIUM IV, y.a.g.e.
203. COUNCIL OF EUROPE SYMPOSIUM V, Rural Architecture in Regional Planning, Granada, 26-29 October 1977.
204. COUNCIL OF EUROPE SYMPOSIUM VI, The Vitality of Historic Settlements:Component and Product of the Balance Between Town and Country, Ferrara, 10-13 October 1978.
205. COUNCIL OF EUROPE SYMPOSIUM VI, y.a.g.e.
206. COUNCIL OF EUROPE First European Symposium of Town of Historic Interest Split, 20-23 October 1976, Council of Europe, Conference of Local Authorities of Europe
207. COUNCIL OF EUROPE y.a.g.e.
208. COUNCIL OF EUROPE Second European Symposium of Historic Towns, "Historic Town Centres in the Development of Present-Day Towns, Strasbourg, 30 September-2 October 1976, Council of Europe 1977.
209. COUNCIL OF EUROPE "Third European Symposium of Historic Towns" Munich-landshit 29 November-1 December 1978, Council of Europe, 1978.
210. COUNCIL OF EUROPE y.a.g.e.

3.BÖLÜMÜN NOTLARI

1. MUMCU,A., "Eski Eserler Hukuku ve Türkiye" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt XXVI, Sayı 3-4, (1969), S.45-78. Bakınız: Arazi Kanunname-i Hümayunu (23 Şevval 1274) (6 VI 1858, Madde 107).
2. MUMCU,A., y.a.g.e., S.66-68.
3. ARIK,R.O., Türk Müzeciliğine Bir Bakış, İstanbul, 1953, S.1.
4. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.68. Bakınız: Ceza Kanunnamesi (28 Zilhicce 1274)/9.VIII.1858, . Madde 133.
5. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.69.
6. MUMCU,A., y.a.g.e., S.69.
7. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.68-69.
8. Bakınız: "Müze": Aziz OGAN, Sanat Ansiklopedisi (Derleyen: Celal Esad Arseven), Cilt 3, Fasikül 17, İstanbul Milli Eğitim Bakanlığı, (1975) S.1486-1495 (S.1488).
9. 7.Nisan.1874 Tarihli İkinci Asar-ı Atika Nizamnamesinin Tam Çeviri Metni İçin Bakınız:
10. AKÇURA,N., "Türkiye ve Eski Eserler", Mimarlık, 8(1972), S.39-42.
11. AKÇURA,N., y.a.g.e., S.39.
12. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.73. Bakınız: Düstur, I.Tertip, Zeyl 4, S.89-97.
13. 9 Şubat 1884 tarihli Üçüncü Asar-ı Atika Nizamnamesinin Tam Çeviri Metni İçin Bakınız: AKOZAN.F.: Türkiye'de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunlar, İstanbul DGSA, 1977, S.25-28.
14. ÖNDER,M., "50 Yılda Türk Müzeciliği" Kültür ve Sanat, Yıl 1, Sayı 2, (Ekim 1973) , S.15-29.
15. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.74. Bakınız: Sergiz Karakoç IX, S.605-612.
16. ARIK,R.O., (1953) a.g.e., S.40.
17. Bakınız: 1906 Asar-ı Atika Nizamnamesi, İstanbul 1938 (Hazine-i Evrak No 3026'dan aktarma).
18. Bakınız: 1906 Asar-ı Atika Nizamnamesi, İstanbul 1938.
19. ÇEÇENER,B.G., DANIŞMAN., "Kültür Değeri Olan Yapıların Korunması ve İngiltere Mevzuatı", Mimarlık, Sayı 8(1973), S.18-23.
20. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.75. Bakınız: Sicilli Kavanın, Cild 16, S. 341.
21. MUMCU,A., (1969) a.g.e., S.76. Bakınız: Esvar ve Kıla-i Atika'dan Belediyelerle Vilâyete Terk Olunacak Yerler Hakkında Kanun, 26 Teşrinievvel 1329 Sicilli Kavanın, Cild 16, S.648.
22. SERYA,A., "Evkaf-ı İslamiye Müzesi" İslam Mecmuası, Yıl IV, Sayı 56 (1334), S.1112, 1116.
23. "İstanbul'da Müteşekkil Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeninin Teşkilat ve Vazifelerine Dair Talimatname için Bakınız: AKOZAN.F.,

- Türkiye'de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunlar, İstanbul DGSA, 19 77 , S.32.
24. ÖZTÜRK,K., Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programlar, Ankara 1968, S.15.
25. ÖNDER,M., "50 Yılda Türk Müzeciliği", Kültür ve Sanat, Sayı 2 (1973), S.15.
26. ÖZTÜRK.K., (1968) a.g.e., S.15.
27. KOŞAY.H.Z., Etnografya Müzesi Kılavuzu, Ankara, 1963, S.4.
28. Bakınız: "Müze":Aziz OGAN, Sanat Ansiklopedisi (Derleyen Celâl Esad Arseven) Cilt 3, Fasikül 17, İstanbul (1975), S.1486-1495.
29. ÖNDER,M., (1973) a.g.e., S.16.
30. ÖNDER,M., (1973) y.a.g.e, S.16.
31. Bakınız: "Müze": Aziz OĞAN, Sanat Ansiklopedisi (Derleyen Celâl Esad Arseven) Cilt 3, Fasikül 17, İstanbul (1975), S.1486-1495.
32. Ayasofya'nın Müze Haline Getirilmesi ile İlgili Kararname metni için Bakınız: AKOZAN.F., "Türkiye'de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunlar, İstanbul DGSA, 1977, S.35.
33. Bakınız: 1580 Sayılı "Belediyeler Kanunu" Resmi Gazete, No.1471, Tarih: 14.4.1930.
34. Bakınız: "Milli Saraylar Müdüriyeti Teşkilâtına Dair Kararname 12.V.1341 No.66 Bu kararname ile Topkapı Sarayı "Maarif Vekâletine devredilmiş, Dolmabahçe, Beylerbeyi, Yıldız Sarayları ve Köşkler ve Kasırlar Maliye Bakanlığı'na bağlı "Milli Saraylar Müdürlüğü"ne bırakılmıştır.
35. Bakınız: 430 Sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 3 Mart 1924.
36. AKOZAN,F., Türkiye'de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunlar, İstanbul DGSA, 1977, S.35.
37. AKOZAN.F., y.a.g.e, S.35.
38. Bakınız: 1552 sayılı "Şose ve Köprüler Kanunu" 2 Haziran 1929.
39. Bakınız: "Mezarlıklar Nizamnamesi, 1 Temmuz 1931.
40. AKOZAN.F. (1977), a.g.e., S.35.
41. AKOZAN.F., (1977), a.g.e., S.35.
42. Bakınız: 1580 Sayılı "Belediyeler Kanunu" Resmi Gazete, No.1471, Tarih: 14.4.1930.
43. Bakınız: 743 Sayılı "Türk Kanunu Medenisi" Resmi Gazete, No.339, Tarih: 4.4.1926.
44. Bakınız: 765 Sayılı "Türk Ceza Kanunu" Resmi Gazete.
45. AKÇURA.N., "Türkiye ve Eski Eserler", Mimarlık 8 (1972), S.39-42.
46. AKÇURA.N., y.a.g.e., S.41.
47. AKÇURA.N., y.a.g.e., S.41.
48. AKOZAN.F., (1977) a.g.e., S.21.

49. AFETİNAN.A., Ellinci Yılda Tarihten Geleceğe, Ankara Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1973, S.20-21.
50. ERGİN,0., Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat ve İktimaiyat Enstitüsü 1936, S.50-51.
51. AFETİNAN.A., a.g.e., S.74.
52. Bakınız: 2527 sayılı "Basma Yazı ve Eserleri Derleme Kanunu", Resmi Gazete No., Tarih 21.6.1934.
53. Bakınız: 2530 Sayılı "Müzeler ve Rasathane Teşkili Hakkında Kanun Resmi Gazete, Tarih 23.6.1934.
54. Bakınız: 2762 sayılı "Vakıflar Kanunu" Resmi Gazete, Tarih 5.6.1935.
55. Bakınız: 2290 Sayılı "Belediye Yap ve Yollar Kanunu", Resmi Gazete, Tarih 21.6.1933.
56. Bakınız: Ankara Şehrinin Prof.M.Jausley, Jansen ve Brix tarafından Yapılan Plan ve Projelerine Ait İzahnameler, Ankara 1929.
57. AKÇURA.N., (1972) a.g.e., S.41
58. DURANAY,N., E.GÜRSEL, S.URAL., Cumhuriyetten Bu Yana İstanbul Planlaması Mimarlık, Sayı 7 (1972), S.65-109.
59. Bakınız: Eski Eserleri Koruma Encümeni, Sanat Ansiklopedisi (Derleyen: Celâl Esad Arseven) Cilt 1, Sayı 6 (1965) S.553-534.
60. TAMER,C., Cumhuriyet Devrinde Eski Eser Anlayışı ve Onarım Faaliyetleri" Rölöve ve Restorasyon Dergisi, Yıl 1, Cilt 1, Sayı 1 (1974) S.9-15.
61. AKÇURA.N., (1972) a.g.e., S.41.
62. AKÇURA.N., (1972) a.g.e., S.41.
63. ÇEÇENER.B., "Kentleşme Açısından Eski Eser ve Çevre Korunmasında İmar Mevzuatı, Mimarlık Sayı 10(1972), S.47-49.
64. Bu konuda Maarif Vekili M.Necati'nin Valiliklere gönderdiği genelge metni için Bakınız: AKOZAN.F., (1977), a.g.e., S.38-39.
65. TEKELİ,İ., "Türkiye'de Kent Planlamasının Tarihsel Kökleri", Türkiye'de İmar Planlaması (Derleyen: Tamer Gök); ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara, Nisan 1980, S.90.
66. Bakınız: Bayındırlık İşleri, Ekim 1946, S.183.
67. ALSAÇ.O., "Koruma Amaçlı İmar Planlarının Yapılmasında Gözönünde Tutulması Gerekli İlkeler" ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, (1978), S.195-200.
68. ARU,K.A., "Türkiye'de Metropoliten ve Şehir Planlamalarında Geçirilen Safhalar ve Yorumlanması" 1.Millî Fiziki Plan Semineri,22 Ocak 1968-24 Ocak 1968, İstanbul Mimarlar Odası, S.279- 285.
69. Bakınız: 5805 Sayılı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkili Vazifelerine Dair Kanun, Resmi Gazete, No:7853, Tarih 9.7.1951.
70. Bakınız: "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Talimatnamesi". Bu talimatname GEEAYK'ın dördüncü toplantısında 10.V.1952 tarihli oturumunda kabul edilmiştir.

71. 1- AKOZAN.F., "Kurulca Alınmış Önemli Kararların Listesi". Türkiye'de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunlar, İstanbul DGSA, 1977, S.42.
2- GEEAYK İstanbul Bürosu Arşivi.
72. AKÇURA.N., (1972) a.g.e., S.41.
73. Bakınız: 6785 Sayılı "İmar Kanunu", Resmi Gazete, Sayı 9359, Tarih 16.7.1956.
74. Bakınız: İmar Nizamnamesi, Resmi. Gazete Sayı 9657, Tarih 17.7.1957.
75. Bakınız: "Aslında Vakıf Olan Tarihi ve Mimari Kıymeti Haiz Eski Eserlerin Vakıflar Umum Müdürlüğüne Devrine Dair Kanun" Resmi Gazete, 13.9.1057.
76. TAMER,G., "Cumhuriyet Devrinde Eski Eser Anlayışı ve Onarım Faaliyetleri" Rölöve ve Restorasyon Dergisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Yıl 1, Cilt 1, Sayı 1 (1974) S.8 (Prof.Gabriel'in İstanbul ve Bursa'nın Tarihi Abidelerindeki Restorasyon Dair Rapor, 1958 Eylülünde Durumdan aktarma).
77. Bakınız: 7463 Sayılı "Hususi Şahıslara Ait Eski Eserlerle Tarihi Abidelerin İstimlaki Hakkında Kanun", Resmi Gazete, Tarih: 28.11.1960.
78. MUMCU,A., Eski Eserler Hukuku ve Türkiye, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt XXVII, Sayı 12 (1972) S.41-76.
79. Bakınız: 1961 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
80. AZRAK,Ü., "Tarihsel Çevre Korunması ve İdare Hukuku". Türkiye'de Şehir Planlaması Çalışmalarında Tarihsel çevre korunması ve düzenlenmesinin kuramsal düzeyde ve uygulama alanında gelişimi, İTÜ-Mimarlık Fakültesi Şehircilik Enstitüsü 7.Danışma Kurulu toplantısı Bildirileri 30-31 Mart 1978 İstanbul 1978, S.3.
81. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Talimatnamesine 25.madde 28.IX.1962 tarihli 1889 sayılı kurul kararı ile eklenmiştir.
82. 1- AKOZAN,F., "Kurulca Alınmış Önemli Kararların Listesi". Türkiye'de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunlar, İstanbul DGSA, 1977, S.41.
2-GEEAYK İstanbul Bürosu Arşivi.
83. International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites, Desisions and Resolutions, II.International Congress of the Architects and Technicians of Historic Monuments, Venezia, 31.V.1964.
84. Bakınız: "Eski Eser Ticaret Yönetmeliği" Resmi Gazete, No.12228, Tarih.16.11. 1966.
85. DPT, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972, Ankara 1968, S.189.
86. DPT. y.a.g.e., S.190.
87. 1- AKOZAN.F., "Kurulca Alınmış Önemli Kararların Listesi" Türkiye'de Tarihi Anıtları Koruma Teşikalıt ve Kanunlar, İstanbul DGSA 1971, S.42.
2- GEEAYK İstanbul Bürosu Arşivi.
88. Bakınız: 1610 Sayılı "Emlak Vergisi Yasası" Resmi Gazete, Sayı 14258, Tarih: 27.7.1972.

89. Bakınız: 6785 Sayılı "İmar Kanunu"nu değiştiren 1605 sayılı "İmar Kanunu" Resmi Gazete, Sayı 614251, Tarih 20.7.1972.
90. Bakınız: 1605 sayılı İmar Kanunu, Resmi Gazete, Sayı 14251, Tarih 20.7.1972.
91. ÇEÇENER,B., "Kentleşme Açısından Eski Eser ve Çevre Korunmasında İmar Mevzuatı" Mimarlık, Sayı 10 (1972) S,47-49.
92. DPT Yeni Strateji ve Kalkınma Planı 3.Beş Yıl 1973-1977, Ankara, 1973, S.784.
93. DPT Yeni Strateji ve Kalkınma Planı 3.Beş Yıl 1973-1977, Ankara, 1973, S.784.
94. DPT Yeni Strateji ve Kalkınma Planı 3.Beş Yıl 1973-1977, Ankara, 1973, S.786.
95. YENER,S., Tarihi Çevre Korumasının Önemli Boyutları Bir Örnek: Foça İmar Planı, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir Planlama Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1978 (Basılmamış) S.69.
96. Bakınız: 1975 Avrupa Mimari Miras Yılı Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 1975, S.17-18.
97. Bakınız: 1710 Sayılı "Eski Eserler Kanunu", Resmi Gazete, Sayı 14527, Tarih 6.5.1973.
98. Bakınız: "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair 2 Temmuz 1951 Tarihli ve 5805 Sayılı Kanunda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında 1741 Sayılı Kanun", Resmi Gazete, 18.6,1973.
99. Bakınız: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Yönetmeliği, Resmi Gazete, Sayı 14878, Tarih 6 Mayıs 1974.
100. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu İstanbul Bürosu Arşivi.
101. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu İstanbul Bürosu Arşivi, Karar Tarihi 13.2.1976, No.8891.
102. Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi.
103. T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983, Ankara, Nisan 1979.
104. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983, S.151.
105. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983, S.284.
106. DPT: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983, S.292-293.
107. DPT: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983, S.295.
108. DPT: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983, S.656.
109. DPT: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983, S.660.
110. DPT: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983, S.668-669,.
111. MADRAN,E., "Tarihsel Çevre Korunmasının Pratik Yönleri ve Gerekli Uzmanlıklar" Panel, 20 Kasım 78, Mimarlık 1 (1979), S.19.
112. Bakınız: Taşınmaz Eski Eserlerin Onarılması., Kullanılması ve İmar Hukukuna Yaklaşımlarının Şekil ve Şartlarını Gösterir Yönetmelik Önerisi-Kültür Bakanlığı (Tarihsiz), çoğaltma.
113. Bakınız: Tesbit ve Envanteri Yapılmış Sit Alanları İçinde Plan Kararlarının Tesbiti, Kültür Bakanlığı -tarihsiz- çoğaltma.

114. Bakınız: İmar Planlarının Tanzimi ile ilgili Teknik Şartlaşmada Eklenmesi ve Değiştirilmesi Düşünülen Teklifler" Kültür Bakanlığı-İmar İskan Bakanlığı -tarihsiz- çoğaltma.
115. T.C.TURİZM BANKASI Turizm Sektöründe 1979 Yılı Kredi Politikası Ana İlkeleri ve Kredi Koşulları, Ankara T.C.Turizm Bankası A.Ş. 1979.
116. Bakınız: "Özel ve Tüzel Kişi Mülkiyetinde Bulunan Taşınmaz Eski Eserlerin Onarımı İçin Yapılacak Aynı Parasal Yardım Yönetmeliği, Resmi Gazete, Tarih 30.3.1979.
117. ALSAÇ,O., "Tarihsel Çevre Korunmasında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun Görüşü", Türkiye'de Şehir Planlaması çalışmalarında Tarihsel Çevre Korunması ve Düzenlemesinin Kuramsal Düzeyde ve Uygulama Alanında Gelişimi, İTÜ-Mimarlık Fakültesi, Şehircilik Enstitüsü 7.Danışma Kurulu toplantısı Bildirileri, 30-31 Mart 1978, Taşkışla, İstanbul.
118. ALSAÇ,O., y.a.g.e.
119. ALSAÇ,O., y.a.g.e.

4.BÖLÜMÜN NOTLARI

1. Bakınız: "1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu", Resmi Gazete, Sayı: 14527, Tarih:6.5.1973, Madde 7.
2. Bakınız: "4926 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Kuruluş Kanunu" Tarih: 15.6.1946.
3. Bakınız: "1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu", a.g.e., Madde 13.
4. Bakınız: "Özel ve Tüzel Kişi Mülkiyetinde Bulunan Taşınmaz Eski Eserlerin Onarımı İçin Yapılacak Aynı-Parasal ve Teknik Yardım Yönetmeliği" Resim Gazete, Sayı: Tarih: 30.III.1979.
5. Bu bilgiler Kültür Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Ankara Bürosundan alınmıştır. 1980.
6. MAMIKOĞLU,Y., "Türkiye'de Tarihi Çevre Korunmasının Geçirdiği Dönemler ve Kuşadası Örneğinde Tarihi Çevre Korunumu" Kıyı Kentlerimizin Temel Sorunları 1979 Kuşadası Sempozyumu bildirileri.
7. Bakınız: "1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu", a.g.e., madde 13.
8. Bu bilgiler İmar ve İskan Bakanlığı İller Bankası Genel Müdürlüğünden alınmıştır. 1980.
9. Bakınız: "1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu", a.g.e., madde 15.
10. Bu bilgiler Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Turizm Genel Müdürlüğünden Alınmıştır 1980.
11. Bu bilgiler Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Turizm Genel Müdürlüğü ve Turizm Bankasından alınmıştır 1980.
12. Bakınız: "Milli Parkların Ayrılma, Planlama, Uygulama ve Yönetimine Ait Yönetmelik" Resmi Gazete, Tarih 22.11.1973.
13. Bu bilgiler Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğünden alınmıştır 1980.
14. Bakınız: "2762 Sayılı Vakıflar Yasası" 5.VI.1935, madde 4.

15. Bakınız: "66 Numaralı Milli Saraylar Müdüriyeti Teşkilatına Dair Kararname" 12.V.1341 (1925).
16. Bakınız: "1580 Sayılı Belediyeler Kanunu" Resmi Gazete.
17. Bakınız: "1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu" a.g.e., Madde 15.
18. Bakınız: "1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu" a.g.e., Madde 15.
19. Bakınız: "1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu" a.g.e., Madde 16.
20. Bakınız: "1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu", a.g.e., Madde 7, Madde 32.
21. AYSU,E., Eski Kent Mekanlarını Düzenleme İlkeleri (Doktora tezi), İstanbul İDMMA Baskı Atölyesi, 1976.
22. FERSAN.N., Küçük Anadolu Kentlerinde Tarihsel Dokunun Korunması ile ilgili Bir Yöntem Araştırması (Doktora Tezi), İstanbul, İTÜ-Mimarlık Fakültesi, 1980.
23. YÜREKLİ,H., İnsan Davranışları ve Çevre İlişkilerine Bağlı Olarak: Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesi İçin Bir Metod Önerisi (Doktora Tezi), İstanbul, İTÜ-Mühendislik Mimarlık Fakültesi, 1980.
24. ŞENER,H., Geleneksel Konutların Onarım Yenileme Çalışmalarına İhtiyaçsal Değerlendirme Yolu ile Bir Yaklaşım (Doktora Tezi) İstanbul, İTÜ- Mimarlık Fakültesi, 1977.
25. ERENÇİN.A. , Kapadokya Yerel Konutlarında Turizme Yönelik Yenileme Çalışmalarına Bir Yaklaşım: Örnek Avcılar Köyü (Doktora tezi), İstanbul, İTÜ- Mimarlık Fakültesi, 1979.
26. ÇETİN,V., Tarihi Bölgede Koruma-Geliştirme Çalışması: Küçük Ayasofya ve Cankurtaran Yöresinde Örnekleme (Basılmamış MMLS Tezi), İTÜ-Mimarlık Fakültesi, 1976.
27. ZEREN,N., Boğaziçi Yöresinde Düzenleme Yaklaşımı (Basılmamış MMLS tezi), İTÜ-Mimarlık Fakültesi, 1976.
28. OKYAY,R., Safranbolu: Bir Sit Koruma Projesi (Basılmamış MMLS tezi) İTÜ-Mimarlık Fakültesi, 1979.
29. YENER,S., Tarihi Çevre Korumasının Önemli Boyutları, Bir Örnek: Foça İmar Planı (Basılmamış Master Tezi) ODTÜ, 1978.
30. KANGAL,U., Safranbolu: Fotogrametri Yardımıyla Koruma ve Gelişme Modeli (Basılmamış Master Tezi), ODTÜ, 1975.
31. Bakınız: Türkiye Turing Otomobil Kurumu Belleteni.
32. Bakınız: Milliyet Gazetesi Aktüalite Eki 11 Ocak 1981.
33. Bu bilgiler TAÇ Vakfından alınmıştır 1981.
34. Bakınız: "Tesbit ve Envanteri Yapılmış Sit Alanları İçinde Plan Kararlarının Tesbiti" Kültür Bakanlığı - Teksir.
35. Bakınız: GEEAYK kararları Sayı 10.2000, Tarih 14.1.1978.
36. ÇEÇENER,B., "Eski Yapıların Korunma Yöntemleri ve Nedenleri", Çevre, Sayı 3, (1979), S.14-16.
37. ÇEÇENER.B., y.a.g.e., S.14-16.

38. ÇEÇENER.B., y.a.g.e., S.14-16.
39. Bakınız: "Tesbit ve Envanteri Yapılmış Sit Alanları İçinde Plan Kararlarının Tesbiti" Kültür Bakanlığı - Teksir.
40. Bakınız: y.a.g.e.
41. Bakınız: y.a.g.e.
42. Bakınız: "1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu" Resmi Gazete, Sayı 14527 Tarih 6.5.1973.
43. TANKUT, "Tarihi Sit Korunması ve Kalkınma İlişkileri" MTRE Bülteni, İTÜ-Mimarlık Fakültesi, Yıl 1, Sayı 4 (1975, S.19-21.
44. KILINÇASLAN,İ., "Tarihsel Çevre Korunmasında Fayda ve Maliyet Sorunları", Türkiye'de Şehir Planlaması Çalışmalarında Tarihsel Çevre Korunması ve Düzenlemesinin Kuramsal Düzeyde ve Uygulama Alanında Gelişimi, İTÜ- Mimarlık Fakültesi Şehircilik Enstitüsü 7.Danışma Kurulu Toplantısı Bildirileri, 30-31 Mart 1978.
45. Bakınız: "1610 sayılı Emlak Vergisi Kanunu" Resmi Gazete, Sayı 14258, Tarih 27.7.1972, madde 30.
46. Bakınız: "Özel ve Tüzel Kişi Mülkiyetinde Bulunan Taşınmaz Eski Eserlerin Onarımı İçin Yapılacak Aynı Parasal Yardım Yönetmeliği" Resmi Gazete, 30.III.1979.
47. Bakınız: y.a.g.e.
48. T.C.Turizm Bankası: Turizm Sektöründe 1979 Yılı Kredi Politikası Ana İlkeleri ve Kredi Koşulları, Ankara, T.C.Turizm Bankası A.Ş. 1979.
49. T.C.Turizm Bankası: y.a.g.e.
50. Bakınız: "1605 Sayılı İmar Kanunu" Resmi Gazete, Sayı 14251, Tarih 20.7.1972 Ek Madde 6.
51. Bakınız: "7463 Sayılı Hususi Şahıslara Ait Eski Eserlerle Tarihi Abidelerin İstimlâki Hakkında Kanun" Resmi Gazete, Tarih 28.11.1960.
52. Bakınız: "6830 sayılı İstimlâk Kanunu" Resmi Gazete, Sayı 9402, Tarih 8.9.1956.
53. AZRAK,Ü., "Tarihsel Çevre Korunması ve İdare Hukuku" Türkiye'de Şehir Planlaması Çalışmalarında Tarihsel Çevre Korunmasının ve Düzenlemesinin Kuramsal Düzeyde ve Uygulama Alanında Gelişimi, İTÜ-Mimarlık Fakültesi 7.Danışma Kurulu Bildirileri, 30-31 Mart 1978.

5.BÖLÜMÜN NOTLARI

1. ÇETİNER,A., Türkiye'de İmar Planlama Eylemleri ve Dayanması Gereken Bilimsel Kurallar (Doktora Tezi), İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1965.
2. SUHER,H., ÇETİNER,A., Türkiye'de İmar Yönetmelikleri ve Şehircilik Planlama Çalışmaları İlişkileri Konusunda Bir Araştırma, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1971.
3. ÇETİNER,A., ŞANLI,I., Nüfusu 100.000'in Üstündeki Kentlerde İmar Planı-Uygulama İlişkileri, AIMH Desteğinde Araştırma, 1975.
4. Bu görüşler 12 Eylül 1980'den önceki görevlilere aittir.

EK 1 - GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER VE ANITLAR YÜKSEK KURULU TARAFINDAN ALINAN TOPLU TESCİL VE SİT KORUMA KARARLARI

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİHİ	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA KARARI TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
ADANA	12.1.1979	A.1497	Arkeolojik	Adana-Merkezdeki Höyüklerin tescili.
ADANA	11.2.1977	A.322	Arkeolojik	Adana-Yumurtalık ilçesinin Arkeolojik Sit Alanı olarak tescili
ADIYAMAN	12.2.1977	A.351	Tarihsel	Eski Eser Tescilleri
ADIYAMAN	9.9.1977	A.1286	Arkeolojik	Kahta, Yukarı Küskün Köyü Arkeolojik Tescilli
AFYONKARAHİSAR	17.11 1978 9.2.1979	A.1404 A.1522	Tarihsel Kentsel Arkeolojik	Merkez Eski Eser Tescili Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanlarının Sınırı
AMASYA	22.9.1979	A.1822	Kentsel	Eski Eser Tescilleri
	-	-	Arkeolojik	Geçit Dönemi Koruma Kararları Henüz hazırlanıyor.
AMASYA Merzifon	22.9.1979	A.1895	Tarihsel Kentsel	Eski Eser Tescili
	14 10.1972	6691	Kentsel	Ankara-Merkezdeki Eski Eserlerin Tescili
	14.2.1976	8957	Doğal	Ankara Çankaya Cumhurbaşkanlığının Bulunduğu Arazi Muhafız Alayının Bulunduğu Saha, köşk arazisinin önünden park ve çevresindeki Kuşulu Parka kadar olan Bölgenin Doğal Sit olarak korunması kararı.
	14.1.1977	A.300	Kentsel	Ankara-Merkezdeki Eski Evlerin Tescili
	10.2.1978	A.978	Doğal	(Ankara) Beynam Ormanı Doğal Sit
ANKARA	8.6.1979	A.1674	Kentsel	Alanı Tescili (Ankara-Merkez) Saraçoğlu Mahallesi Sit Alanı Tescili
	9.6.1979	A.1721	Doğal	(Ankara)-Yenişehir 1043 Ada, 8 ve 3 no.lu Parselin Doğal Sit Olarak Tescili
ANKARA Ayaş	-	-	-	Arazi çalışması Kültür Bakanlığı tarafından yapıldı. Henüz kurula girmedi.
ANKARA Beypazarı	9.7.1976	A.74	Kentsel	(Ankara)-Beypazarı Eski Eserleri Tescili
	11.4.1973	-	Doğal	Antalya-Kaleiçi Koruma Alanı içinde Yapı Yasağı Konulması
	9.6.1973	7176	Kentsel	Antalya-Kaleiçi Koruma Alanı Koruma Kararları ve Yapılanma Koşulları
ANTALYA	1975	-	Arkeolojik	Antalya-1970 de yapılan İmar Planının iptali
	10.10.1977	-	-	Antalya-Kaleiçi Koruma Planı Yapılması
	9.6.1979	A.1722	Arkeolojik	Kaleiçi Koruma Planı
ANTALYA Merkez-Kemer	13.3.1976	8996	Arkeolojik	(Antalya-Merkez-Kemer Bucağı).
	-	-	-	Tekirova sınırları içinde bulunan Phaseus Ören Yerinin 1/5000 ölçekli haritada gösterilen koruma sınırı.

Kaynak: GEEAYK

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİHİ	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA KARARI TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
ANTALYA	17.11.1978	A.1436	Arkeolojik	(Antalya-Alanya) Fiğla Burnu'nun Arkeolojik Sit Alanı Olarak Tescili.
Alanya	8.2.1975	8242	Arkeolojik	(Antalya-Manavgat)-Side Selimiye (Antik Side Şehri) Köyü Koruma Kararı
	13.3.1976	8994	-	(Antalya-Manavgat) Side Selimiye (Antik Side Şehri) Köyü Bütünü ile Korunması Gerekli Sit Olduğu Kararı
ANTALYA Manavgat-Side	15.5.1976	A.8	-	(Antalya-Manavgat)-Selimiye (Antik-Side Şehri) Köyü Eski Eserleri Tescili
	10.3.1979	A.1589	Arkeolojik	(Antalya-Manavgat)-Şihler Köyü Yakınında Antik Selevkia Kenti Arkeolojik Siti Tescili.
AYDIN	14.5.1976	A. 30	Arkeolojik	Aydın Antik Tralles Şehri ve Nekropol'ü ile Tampon Bölgesinin Arkeolojik Sit Olarak Tescili
	17.11.1978	A.1370	Arkeolojik Kentsel	Aydın İl Merkezi ve Antik Tralles Şehri 1° ve 3° Sit Koruma Alanları Tesbiti ve Koruma Kararları
AYDIN Karacasu-Geyre	11.2.1976	A.268	Arkeolojik	(Aydın-Karacasu) Geyre Köyü Aphrodisias Antik Kenti Arkeolojik Sit Alanı Tescili
	15.7.1978	A. 1254	-	(Aydın Karacasu) Geyre Köyü Aphrodisias Antik Kenti koruma Kararları Kabulü.
AYDIN Kuşadası	11.12.1976	A. 266	Arkeolojik	(Aydın) Kuşadası'nın Arkeolojik Sit Olarak Tescili
	10.3.1978	A.1001	Arkeolojik	(Aydın) Kuşadası-Yılançı Burnu Arkeolojik Sit Olarak Tescili
	17.11.1978	A.1438	Kentsel	(Aydın) Kuşadası Sit Alanı Olarak Tescili
	17.11.1978	A.1442	-	(Aydın) Kuşadası Mevzii İmar Planının Uygun Olduğuna dair Karar.
AYDIN Söke-Yenihisar	13.11.1976	A.229	Arkeolojik	(Aydın-Söke) Yenihisar (DİDYMA ÖREN YERİ)'in Sit Sınırının Kabulü,Kaçak Yapılaşmanın önlenerek korumanın sağlanması kararı
BALIKESİR	13.5.1977	A.490	Kentsel	Balıkesir İl Merkezi Sit Alanı Tescili
	11.9.1976	A.160	Doğal	(Balıkesir)-Ayvalık İlçesi Doğal Sit Alanları Tescili
BALIKESİR	12.3.1977	A. 398	-	(Balıkesir)-Ayvalık Sit Alanları Tescili
Ayvalık	11.6.1977	A.597	Kentsel	(Balıkesir)-Ayvalık İmar Planının Yürürlükten Kaldırılması
	9.6.1978	A. 1205	Doğal	(Balıkesir)-Ayvalık Kentsel ve Doğal Sit Alanı Geçit Dönemi Yapılanma Koşulları
	13.5.1977	A.488	Kentsel	(Balıkesir)-Edremit İlçesi Sit Alanlarının Tescili
	18.11.1978	10770	Doğal	(Balıkesir)-Edremit üzerinde 1957 den önce yapılmış bina bulunmayan yerlerde geçit dönemi yapılanma koşulları
BALIKESİR Edremit	15.3.1980	11817	Kentsel	(Balıkesir)-Edremit Ada ve parsel belirtilerek tesbit ve tescil .

Kaynak: Ankara ve İstanbul Bürosu Arşivleri, 1980.

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİHİ	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA KARARI TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
BALIKESİR Erdek	14.12.1979	-	Doğal	(Balıkesir) Erdek İlçesi Sit Alanı Tescili
	11.7.1980	12280	Tarihsel	(Balıkesir) Erdek Yalı Mahallesi Melanos .(Seyit Gazi) Tepesi Kalesinin korunması, çevresinin temizlenmesi
BALIKESİR Erdek-Marmara Adası	20.12.1975 15.1.1977	8791 A.303	Tarihsel Doğal	(Balıkesir-Erdek İlçesi) Marmara Adasının Plan Kararları Kabulü
BOLU	12.1.1979	A.1505	Arkeolojik	(Bolu) Hisarteppe Yöresi, Tepe Höyüğü Arkeolojik Siti
BURDUR	13.5.1977	A.502	Kentsel	Tek Yapı Tescilleri
BURSA	13.1.1979	10888	Kentsel	Bursa İl Merkezi Koruma ve Geliştirme Planı Koşulları
BURSA İznik	11.3.1972	6318	Kentsel, Arkeolojik	(Bursa) İznik yeraltı ve yerüstü kalıntılarının korunması, yeni yapı izinlerinde kurula danışılması.
BURSA Mudanya	11.11.1977	A.886	Kentsel	(Bursa) Mudanya İlçesi Sit Alanı ve Geçit Dönemi Koruma Amaçlı İmar Planı Koşulları
ÇANAKKALE	10.7.1976	9291	Kentsel	Çanakkale İl Merkezinde Korunması gerekli Eski Eserlerin Tesbit ve Tescili
ÇANAKKALE Bayramiç	12.1.1974	7659	Kentsel, Tarihsel	(Çanakkale) Bayramiç İlçesinde bulunan Eski Eserlerin Tescili
	10.10.1979			(Çanakkale) Bayramiç Sit Koruma Kararları
ÇANAKKALE Bozcaada	8.4.1977	A.432	Arkeolojik	(Çanakkale) Bozcaada İlçesindeki Arkeolojik Sit Alanlarının Tescili ve kabul edilen Koruma Kararları
	18.1.1980	11658	-	Yoğun Yerleşme yerleri dışındaki depo, barınak yapılarının uyacağı koşullar.
ÇANAKKALE Ezine	14.2.1976	8951	Kentsel	(Çanakkale) Ezine'de bulunan Eski Eserler
ÇANAKKALE Gelibolu	14.11.1980	12331	Kentsel	(Çanakkale) Gelibolu'da bulunan Eski Eserlerin Tescili
ÇANAKKALE Lapseki	14.10.1977	A. 834	Arkeolojik	(Çanakkale-Lapseki İlçesi) Hacı ömerler Köyü Bayramdere Mevkiinin Arkeolojik Sit Alanı Olarak Tescili
ÇANKIRI	9.6.1978	A.1204	Kentsel	Çankırı İl Merkezi Sit Alanı Tescili ve Geçit Dönemi Plan Kararları
ÇORUM			Kentsel	Çorum Kale içi Koruma Alanı Tescili
ÇORUM-KARGI Hacıhamza	14.4.1978	A.1058	Kentsel, Arkeolojik	(Çorum-Kargı ilçesi) Hacıhamza Bucağı Sit Alanı Tescili ve Plan Kararlarının Uygunluğu
ÇORUM Sungurlu, Boğazköy, Yalıkaya	10.6.1978	A.1174	Arkeolojik	(Çorum-Sungurlu) Boğazköy Yalıkaya 1° Arkeolojik Sit Tescili ve kabul edilen Geçit Dönemi Koruma Plan Kararları
	8.6.1979	A.1711	-	(Çorum-Sungurlu) Boğazköy Ören Yerinin Arkeolojik Sit Olarak Tescili

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİHİ	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA KARARI TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
DENİZLİ-MERKEZ Pamukkale	14.10.1977	A.836	Arkeolojik	(Denizli-Merkez) Pamukkale Arkeolojik Sit Alanı Tescili
DİYARBAKIR	19.1.1980	A.2081	Kentsel	Diyarbakır-Merkez Eski Eserlerin Tescili
EDİRNE	15.6.1974	7846	Kentsel	Edirne-Merkez'de Korunması Gerekli Eski Eserlerin Tesbiti
	10.4.1976 13.11.1976	9015 9514	Kentsel	Edirne-Kaleiçi Mevkiinin Kentsel Sit Olarak Tescili Edirne-Kaleiçi Mevkiinde Bulunan Eski Eserlerin Tesbiti
ERZİNCAN	11.2.1977	A.311	Kentsel	Erzincan Merkez Eski Eserlerin Tescili
ERZURUM	8.7.1977	A.630	Tarihsel	Erzurum İl Merkezi Tabyalar Tarihsel Siti Tescili
	10.3.1978	A.1003	Kentsel	Erzurum İl Merkezi Eski Eserlerin Tescili
ERZURUM Hınıs, Oltu	11.2.1977	A.312	Tarihsel	(Erzurum)-Hınıs, Oltu Eski Eserleri Tescili
ERZURUM Karayazı	13.11.1976	A.188	Tarihsel	(Erzurum), Horasan Eski Eserleri Tescili
ERZURUM Pasinler	9.7.1976	A.106	Tarihsel	(Erzurum), Pasinler Yolu Üzerinde Kaya Mezarları ve Çevresi Tarihi Sit Alanı Tescili
ESKİŞEHİR	13.11.1976	A.192	Arkeolojik	Eskişehir-Merkez, Sarıhöyük Arkeolojik Sit Alanı Tescili
ESKİŞEHİR Çukur hisar	8.6.1979	A.1696	Arkeolojik	(Eskişehir), Çukurhisar Köyü. Çukurhisar Arkeolojik Sit Alanı Tescili.
ESKİŞEHİR Çifteler-Hanköy	8.4.1977	A.436	Kentsel, Arkeolojik	(Eskişehir) Hanköy Sit Alanı III Sit Sınırları Tescili ve Kabul Edilen Koruma Planı Kararları Arazi çalışması hazırlandı, henüz kurul'a girmedi.
GAZİANTEP	10.7.1976	9352	Kentsel	Gaziantep İl Merkezi 1/1000 ölçekli harita ile önerilen korunması. gerekli sit alanının uygun olduğuna dair karar.
GAZİANTEP Kızılhisar	8.2.1979	A.1524	Arkeolojik	Gaziantep-Kızılhisar Köyü, Küçük Kızılhisar Höyüğü Arkeolojik Sit Kararı
GİRESUN	11.2.1978	A.975	Kentsel Doğal	Giresun İl Merkezi Tarihsel ve Doğal Sit Alanları Tescili
	10.3.1979	A.1594	Tarihsel	Giresun İl Merkezi Sit Alanı Tesbit ve Geçit Dönemi Yapılanma Koşulları
HATAY Antakya	12.7.1975	8521	Kentsel Arkeolojik	Antakya İl Merkezi Kentsel ve Arkeolojik Siti
HATAY İskenderun	9.7.1976	A.72	Arkeolojik	(Hatay) İskenderun-Payas Arasındaki Arkeolojik Sit Tescili
	8.6.1979	A.1702	Arkeolojik	(Hatay) İskenderun-Arsuz Yöresi Arkeolojik Sit Tescili
ISPARTA	13.5.1977	A.584	Kentsel	Isparta İl Merkezinde Korunması Gerekli Eski Eserlerin Tescili
	14.10.1977	A.840	Kentsel	Isparta İl Merkezi Sit Alanı ve Plan Kararları Kabulü

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİHİ	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA KARARI TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
İSPARTA Gökdere	9.7.1976	A.87	Doğal	(Isparta)-Gökdere Bölgesi Kasnak Deresi (Zuercus Volcania) Bölgesinin Doğal Sit Olarak Tescili
İÇEL-MERKEZ (Limonlu)	10.9.1976	A.130	Arkeolojik	İçel-Merkez, Limonlu Bucağı, Eski Eserlerin Tescili
İÇEL	10.9.1976	A.130	-	İçel-Erdemli-Elvanlı Bucağı
Erdemli	8.6.1979	A.1712	-	Arkeolojik Sit Alanı Olarak Tescili
İÇEL Gülnar	14.1.1977	A.278	Arkeolojik Tarihi	(İçel-Gülnar) Ovacık Bucağı, Antik AFRODISLAS Tarihi ve Arkeolojik Siti ve Köserli Adasının Arkeolojik Sit Alanı tescili.
İÇEL MERSİN	13.9.1974	7958	Kentsel	Mersin İl Merkezi Kentsel Sit Alanı
	14.5.1976	A.54	Kentsel	Mersin Koruma ve Geliştirme Planı Kabul Edildiğine dair Karar.
İÇEL-MERSİN Silifke	9.7.1976	A.82	Doğal Sit	(İçel) Silifke, Cennet-Cehennem obrukları ve Narlıkuyu Doğal Sit Alanı Tescili
	11.12.1976	A. 260	Arkeolojik Doğal	(İçel) Silifke, Karasion Antik Şehrinin Arkeolojik ve Doğal Sit Olarak Tescili
	15.1.1977	A. 274	Arkeolojik Tarihsel	(İçel) Silifke Ayatıklar Tarihi ve Arkeolojik Sit ve Kabul edilen plan kararları
	8.6.1979	A.1698	Arkeolojik	(İçel) Silifke Soy Mahallesiindeki Nehropol Alanının Arkeolojik Sit olarak tescili
İÇEL Tarsus	12.3.1977	A. 387	Arkeolojik Doğal	(İçel) Tarsus, Arkeolojik ve Doğal Sit Olarak Tescili ve Kabul Edilen Plan Kararları
İÇEL Taşucu-Anamur	9.9.1978	A.1306	Arkeolojik Doğal	(İçel) Silifke-Taşucu, Anamur Kıyı Bandı Arkeolojik Doğal Sit Alanı Tescili
İSTANBUL Adalar-Burgazada	15.12.1973	7621	Doğal Kentsel	(İstanbul-Adalar) Burgazada'da Bulunan Eski Eserlerin Tescili
Büyükada	13.5.1972	6346	Kentsel Doğal	(İstanbul-Adalar) Büyükada'da Bulunan Eski Eserlerin Tescili
Heybeliada	14.4.1973	7087	Doğal, Kentsel	(İstanbul-Adalar) Heybeliada' da Bulunan Eski Eserlerin Tescili
Kınalıada	25.7.1975	8544	Doğal Kentsel	(İstanbul-Adalar) Kınalıada'da Bulunan Eski Eserlerin Tescili
İSTANBUL Beşiktaş-Arnavutköy	9.10.1976	9484	Kentsel	(İstanbul.Beşiktaş) Arnavutköy Eski Eser Tescilleri
Beykoz	19.4.1974	7758	Kentsel	(İstanbul) Beykoz Eski Eser Tescilleri
İSTANBUL Beykoz-Anadoluhisarı	8.2.1974	7688	Kentsel	(İstanbul-Beykoz) Anadoluhisarı Eski Eser Tescilleri
İSTANBUL Beykoz-Anadolukavağı	12.7.1974	7905	Kentsel	(İstanbul-Beykoz) Anadolukavağı Eski Eser Tescilleri
İSTANBUL Beykoz-Paşabahçe	19.4.1974	7758	Kentsel	(İstanbul, Beykoz) Paşabahçe ve Eski Eser Tescilleri
İSTANBUL Beyoğlu	14.7.1978	10538	Kentsel	(İstanbul) Beyoğlu Tescilleri-Taksim-Galatasaray Arası

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİHİ	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA KARARI TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
İSTANBUL Beyoğlu-Pangaltı	12.5.1979	11158	Kentsel	(İstanbul.Beyoğlu) Pangaltı Tescilleri
İSTANBUL Boğaziçi	10.10.1970	5595	Kentsel	(İstanbul-Boğaziçi) Sahil Şeridi Yalılıarı Tescilleri
	14.12.1974	8172	Doğal Tarihsel	1/5000 öl. Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Kararları
	12.4.1975	8036	Kentsel	1/5900 öl. Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Kararları
	27.6.1975	8502	-	1/5000 öl. Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Kararları
	13.9.1975	8612	-	1/500 öl. Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Kararları
	15.11.1975	8612	-	1/5090 öl. Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Kararları
	20.12.1975	8779	-	1/5000 öl. Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Kararları
	12.3.1976	8962	-	1/5000 öl. Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Kararları
	12.6.1976	9188	-	1/5000 ÖL. Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Kararları
	12.3.1977	9680	-	1/5000 öl. Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Değerlerini İçeren plan ve uygulama hükümleri raporu.
	16.12.1977	10189	-	Çamlıca'nın Boğaziçi sit alanı içine alınması kararı
	14.1.1978	10201	-	Boğaziçi konularının koruma kararı
	15.4.1978	10341	-	Boğaziçi'nde köyiçi yerleşme alanlarında yapılanma koşulları
İSTANBUL-ÇATALCA Küçükçekmece	13.11.1976	9509	Kentsel	İstanbul, Çatalca, Küçükçekmece korunması gerekli eski eserlerin tesbiti
İSTANBUL-EMİNÖNÜ Cinci Meydanı	10.9.1977	9991	Kentsel	(İstanbul, Eminönü) Cinci Meydanı Tecilleri
İSTANBUL-EMİNÖNÜ Süleymaniye	9.4.1977	9776	Kentsel	(İstanbul, Eminönü) Süleymaniye Tescilleri
İSTANBUL-EYÜP Merkez	15.1.1977	9591	Kentsel	(İstanbul) Eyüp Merkez Tescilleri
İSTANBUL-FATİH Hatipmuslihittin	27.4.1979	11116	Kentsel	(İstanbul,Fatih) Hatip Muslihittin Mahallesi Tescilleri
İSTANBUL-FATİH Haşan İlyas	18.11.1978	10787	Kentsel	(İstanbul,Fatih) Haşan İlyas Mah. Tescilleri
İSTANBUL-FATİH Küçükmustafapaşa	9.6.1978	10446	Kentsel	(İstanbul, Fatih) Küçükmustafapaşa Tescilleri
İSTANBUL-FATİH Yedikule	14.5.1978	10 369	Kentsel	(İstanbul, Fatih) Yedikule Tescilleri
İSTANBUL- Zeyrek	9.4.1977	9 761	Kentsel	(İstanbul,Fatih) Zeyrek Tescilleri
İSTANBUL-FATİH-ZEYREK Sinanpaşa	11. 6.1977	9 882	Kentsel	(İstanbul-, Fatih) Zeyrek Sinanağa Mahallesi Tescilleri
İSTANBUL-KADIKÖY Erenköy, Kozyatağı	10.10.1979	10609	Kentsel	(İstanbul-Kadıköy-Erenköy) Kozyatağı Tescilleri
İSTANBUL -KADIKÖY Hasanpaşa	9. 6.1978	10449	Kentsel	(İstanbul-Kadıköy) Hasanpaşa Tescilleri
İSTANBUL-KADIKÖY Kurbağlıdere	12.3.1977	9 721	Kentsel	(İstanbul-Kadıköy) Kurbağlıdere Tescilleri

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİHİ	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA KARARI TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
İSTANBUL SARIYER	9.6.1973	7258	Kentsel	(İstanbul-Sarıyer) Dursun Fakih Sokağı Tescilleri
İSTANBUL-SARIYER Büyükdere	8.9.1978	10625	Kentsel	(İstanbul-Sarıyer) Büyükdere Tescilleri
İSTANBUL-SARIYER- EMİRGAN (Boyacıköy)	10.6.1978	10455	Kentsel	(İstanbul-Sarıyer-Emirgan) Boyacıköy Tescilleri
İSTANBUL-SARIYER- TARABYA	9.7.1977	9921	Kentsel	(İstanbul-Sarıyer) Rumelihisarı Tescilleri
İSTANBUL-SARIYER- YENİKÖY	8.2.1975	8265	Kentsel	(İstanbul-Sarıyer) Yeniköy Tescilleri
İSTANBUL-SARIYER Yenimahalle	14.7.1979	11385	Kentsel	(İstanbul-Sarıyer) Yenimahalle tescilleri
İSTANBUL-Şişli	14.6.1975	8500	Kentsel	(İstanbul) Şişli, Maçka Teşvikiye ve Nişantaşı semtlerinde korunması gerekli eski eser ve doğal sit alanı tesbiti
İSTANBUL Üsküdar- Merkez	8.1.1971	5684	Kentsel	(İstanbul)-Üsküdar Merkez Tescilleri
	10.4.1973	7086	-	(İstanbul)-Üsküdar Merkez Dini, Askeri Resmi Yapı Tescilleri
İSTANBUL-ÜSKÜDAR Beylerbeyi	19.4.1974	7759	Kentsel	(İstanbul-Üsküdar) Beylerbeyi Tescilleri
İSTANBUL-ÜSKÜDAR Kandilli	12.7.1974	7906	Kentsel	(İstanbul-Üsküdar) Kandilli Tescilleri
İSTANBUL Yeşilköy	12.2.1972	6175	Kentsel	(İstanbul) Yeşilköy Merkez Tescilleri
İZMİR Alsancak	10.7.1976	9283	Kentsel	(İzmir) Alsancak Semti Koruma Alanı Tesbiti
	6.4.1977	A.416	-	(İzmir) Alsancak Sit Alanı Tescili
İZMİR Kemeraltı	12.11.1978	A.1373	Kentsel	(İzmir) Kemeraltı Sit Alanı Tescili
İZMİR Çeşme	13.11.1976	A.197	Doğal Kentsel	Çeşme Korunması Gerekli Sit Alanı Tescili
İZMİR-ÇEŞME Alaçatı	13.11.1976	A.222	Tarihsel Arkeolojik	(İzmir-Çeşme) Alaçatı Bucağı Sit Sınırları Tescili
	9.2.1979	A.1515	-	(İzmir-Çeşme) Alaçatı Bucağı Listede Kayıtlı Eski Eser
İZMİR (Bergama)	9.6.1976	A.15	Arkeolojik Tarihi	(İzmir) Bergama Antik Kenti Tarihi ve Arkeolojik Tescili
İZMİR-Buca	9.6.1978	A.1166	Kentsel	(İzmir) Buca Sit Alanı
İZMİR Çeşme	13.11.1976	A.197	Kentsel Arkeolojik	(İzmir) Çeşme İlçesinde Korunması Gerekli Sit Sınırlarının Tescili
İZMİR Foça	12.2.1978	A.348	Kentsel Arkeolojik	(İzmir) Foça İlçesi Sit Alanının Ve Genel Plan Kararlarının Kabulü
İZMİR-ÖDEMİŞ Beydağ	14.10.1978	A.1368	Kentsel Arkeolojik	(İzmir-Ödemiş) Beydağ Kasabası Siti
	4.2.1974	-	Kentsel	(İzmir-Ödemiş) Birgi Anıtsal ve Sivil Mimarlık Örneklerinin tesbit ve tescili
İZMİR-ÖDEMİŞ Birgi	12.2.1977	A.352	-	(İzmir-Ödemiş) Birgi Bucağı Sit Alanları ve Genel Yapılanma Koşulları

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİHİ	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA KARARI TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
İZMİR Seferhisar-Dilek	11.12.1976	A.262	Arkeolojik	(İzmir) Seferhisar-Dilek Yarımadası Arkeolojik Antik Sit Olarak Tescilli ve Plan Kararları Kabulü
	10.3.1973	6935	Arkeolojik	(İzmir-Seferhisar) Zebedas Antik Şehri Sit Alanı Tescilli
İZMİR Yenifoça	9.2.1979	A.1508	Arkeolojik	(İzmir-Yenifoça-Horozgediği) Hayırlıdede Kyme Şehri Sit Alanı Tescilli
KASTAMONU	11.9.1976	A.159	Kentsel	Kastamonu İl Merkezi Kentsel Sit Alanı Kararı
KAYSERİ	9.7.1976	-	Kentsel	Kayseri İl Merkezi Kentsel Sit Alanı Sivil Mimarlık Örnekleri Tesbiti
KAYSERİ Kapadokya-Soğanlı harabeleri	10.7.1976	A.69	Doğal Tarihsele Kentsel	Kayseri Kapadokya Bölgesi Tarihsele ve Doğal Sit Alanı ve Genel Koruma Planlarının Kabulü
KOCAELİ İzmit-Merkez	10.11.1979	11612	Kentsel	(Kocaeli) İzmit Merkez Korunması Gereklle Dini, Askeri ve Sivil Mimarlık Örnekleri ile Doğal Anıt ve Yeşil Alanların Korunması ve Sit Alanı Sınırlarının Tesbiti
	19.1.1980	11730	Kentsel	(Kocaeli) İzmit Merkez Kentsel Sit Geçiş Dönemi Yapılanma Koşulları
KONYA	11.6.1977	A.560	Kentsel	Konya Merkez Eski Eserlerin Tescilli
	11.11.1977	A.864	Arkeolojik	Konya Merkez, Karahöyük Arkeolojik Siti Tescilli
KONYA Akşehir	11.2.1977	A.323	Doğal Tarihsele	(Konya) Akşehir Siti ve Önerilen Plan Kararları
KONYA-BOZKIR Ahırlı	9.7.1976	A.73	Arkeolojik	(Konya, Bozkır, Ahırlı Bucağı) Yalılıhöyük'ün Arkeolojik Alan Olarak Tescilli
	9.7.1976	A.85	-	(Konya, Bozkır, Ahırlı Bucağı) Yalılıhöyük'ün Arkeolojik Alan Olarak Tescilli
KONYA Ereğli	8.12.1978	A.1459	Arkeolojik	(Konya, Ereğli, Ayrancı Bucağı) Anbar Köyündeki Anlar (Sidemara) Höyüğü Arkeolojik Siti Tescilli
KONYA Karaman	13.11.1976	A.193	Arkeolojik	(Konya, Karaman) Karadağ Bölgesi Eski Eserlerin Tescilli
	12.1.1979	A.1501	Arkeolojik	(Konya, Karaman) Delikli Höyük Arkeolojik Sit Tescilli
	21.9.1979	A.1815	Arkeolojik	(Konya, Karaman) Maden Şehir Arkeolojik Siti Tescilli
	20.10.1979	A.1969	Arkeolojik	(Konya, Karaman) Deliçay Arkeolojik Siti Tescilli
KONYA Kadınhanı	10.3.1979	A.1580	Arkeolojik	(Konya, Kadınhanı) Kolukısa Yöresinde Tepe Höyüğü Arkeolojik Siti Tescilli
KÜTAHYA	14.7.1979	A.1748	Doğal	Sit Sınırlarının Tescilli
	18.1.1980	A.2087	Kentsel	Eski Eser Tescilli
KÜTAHYA-EMET Çsvdarhisar	20.12.1975	8854	Arkeolojik	(Kütahya-Emet) Çavdarhisar AIZANOI Siti Koruma Kararı

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİHİ	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA KARARI TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
MALATYA	11.6.1977	A.610	Kentsel	Eski Malatya Eski Eserleri Tescili
	18.11.1978	A.904	Kentsel	Malatya Merkez Eski Eserleri Tescili
MALATYA Akçadağ	10.4.1976	9037	Arkeolojik	Malatya Akçadağ, Akçadağ Höyüğü Tesbiti
MALATYA Arapkir	10.9.1977	A.708	Tarihsel	(Malatya) Arapkir, Eski Eserleri Tescili
MANISA	10.3.1978	A.1017	Arkeolojik	(Manisa ili) Şart Antik Kenti Arkeolojik Siti Tesbiti
MANISA Soma	8.7.1977	A.633	Arkeolojik	(Manisa İli Soma İlçesi) Parkde (2) Köyü Sit Sınırı Tesbiti
KAHRAMANMARAŞ	-	-	Kentsel	İnceleme halinde
KAHRAMANMARAŞ Hacımustafaköyü	17.11.1978	A.1372	Arkeolojik	(Kahramanmaraş) Hacımustafa Köy Birliğine Ait Alandaki Höyüğün Arkeolojik Alan Olarak Tescili
MARDİN	14.9.1974	8051	Kentsel	Mardin İl Merkezi Kentsel sit Alanı Tescili
MARDİN-MERKEZ Oğuzköyü	8.4.1977	A.401	Arkeolojik	(Mardin-Merkez) Oğuzköyü (Doğra) Harabe Sahasının Arkeolojik Sit Olarak Tescili
MARDİN-ERKİK Kalıtmara	14.5.1976	A.51	-	(Mardin-Erkik) Kalıtmara Köyü Sit Sınırı
MARDİN-GERÇÜŞ Hasankeyf	14.4.1978	A.1105	Arkeolojik	(Mardin-Gerçüş) Hasankeyf Bucağı Arkeolojik Sit Alanı Tescili
MUĞLA	11.8.1977	A.394	Kentsel	Muğla İl Merkezi Kentsel Sit Alanı Tescili
	27.4.1979	A.1643	-	Muğla İl Merkezi Kentsel Sit Alanı Tescili ve Yapılanma Koşulları
	14.10.1978	A.1362	Arkeolojik Doğal	Muğla Kıyı Bandı, Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı Tescilleri
MUĞLA Bodrum	12.4.1975	-	Doğal	(Muğla) Bodrum İmar Planı İptali ve Sivil Mimarlık Örneklerinin Tesbit ve Tescili
	13.5.1975	8308	Kentsel	(Muğla) Bodrum Kentsel Sit Koruma Kararı
MUĞLA-BODRUM Kadıkaleköyü	12.5.1978	A.1149	Arkeolojik	(Muğla., Bodrum İlçesi) Kadıkale Köyü MYNDOS Antik Kenti Sit Alanı Tescili
MUĞLA Marmaris	13.5.1977	-	-	(Muğla) Marmaris Kale ve Çevresi Tarihi Sit Sınırı Onay
	10.6.1978	A.1206	Tarihsel Doğal	(Muğla) Marmaris İlçesi Sit Alanı ve Koruma Kararları
MUĞLA Milas	13.11.1976	A.194.	Doğal Tarihsel	(Muğla) Milas İlçesindeki Korunması Gerekli Sit Sınırları ve Önerilen Plan Kararları
	14.1.1977	A.277	Arkeolojik	(Muğla-Milas) Kıyıkışlacık köyü içerisinde İASOS Antik Kenti Arkeolojik Siti
MUĞLA-YATAĞAN Karataş	10.2.1978	A.973	Doğal, Arkeolojik	(Muğla-Yatağan) Karataş Mevkiinde Şehirler Köyü ve Neşeli Dağ Arasındaki 1° Sit Alanı
NEVŞEHİR-MERKEZ Acıgöl	15.5.1976	9100	Arkeolojik	(Nevşehir-Acıgöl) Tatların'deki Kaya Kiliselerinin Tesbiti
	10.9.1976	A.131	Doğal	(Nevşehir-Acıgöl) Tatların'daki Doğal Sitin Tescili

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİH	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA KARARI TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
NEVŞEHİR Derinkuyu, Kaymaklı Özkonak	11.2.1977	A.324	Arkeolojik	(Denizli) Derinkuyu, Kaymaklı, Özkonak Yeraltı Şehirleri Tescili
NEVŞEHİR Gülşehir, Gümüşkent	9.7.1976	A.78	Arkeolojik Doğal	(Nevşehir, Gülşehir) Gümüşkent Kasabası Yeraltı Şehrinin Arkeolojik ve Doğal Sit Olarak Tescili
NEVŞEHİR Kapadokya, Avanos, Ortahisar, Üçhisar, Ürgüp, Göreme	10.7.1976	A.69	Tarihsel	(Nevşehir) Kapadokya Bölgesi Tarihsel ve Doğal Sit Alanı ve Genel Koruma Planlarının Kabulü
NEVŞEHİR Ürgüp	9.3.1974 15.3.1975	7737 8303	Doğal Tarihsel	(Nevşehir, Ürgüp) Genel Koruma Kararı,
	15.3.1975	8303	Tarihsel	Nevşehir Ürgüp Genel Koruma Kararı
NEVŞEHİR Ürgüp-Göreme	14.5.1976	A.38	Arkeolojik Doğal	(Nevşehir) Ürgüp-Göreme Ören yerinin doğal ve arkeolojik Sit olarak tescili
NİĞDE	15.7.1978	A.1207	Arkeolojik Kentsel	Niğde İl Merkezi Alaaddin Tepesi 2° Arkeolojik Sit Tesbiti
NİĞDE Aksaray	10.3.1978	A.1013	Arkeolojik	(Niğde Aksaray İlçesi) Yeşilova Sınırları içindeki Acemhöyük Siti ve Koruma Plan Kararlarının Uygunluğu
NİĞDE Ihlara Vadisi	10.7.1976	A.69	Tarihsel Doğal	Kapadokya Bölgesi Tarihsel ve Doğal Sit Alanı, ve Genel Koruma Planlarının Kabulü
SAMSUN	14.10.1977	A. 818	Kentsel	Sit Alanlarının ve Eski Eserlerin Tescili
SİNOP	8.7.1977	A.632	Kentsel Arkeolojik	Sit Alanlarının ve Eski Eserlerin Tescili
	10.3.1979	A.1596	Kentsel	(Sinop) Ada Mahallesi, Kale Yazısı,
			Tarihsel	Kapı Mahallesi, Koruma Alanı
SİNOP Boyabat	12.5.1979	A.1663	Kentsel	Sit Alanlarının ve Eski Eserlerin Tescili
SİVAS	8.7.1977 14.7.1978	A.669 A.1262 -	Tarihsel Arkeolojik Doğal	Eski Eser Tescili (Anıtsal) (Sivas) Körtuzla, Hasbey, Küllük, Beştepe, Höyük ve Tümülüsü ile Doğanca Tümülüsünün Arkeolojik ve Doğal Sit Olarak Teşcili
TEKİRDAĞ	11.6.1976	9158	Kentsel	Tekirdağ İl Merkezi Kentsel Sit Tescili
TEKİRDAĞ Marmara Ereğlisi	8.12.1978	10854	Kentsel	(Tekirdağ-Çorlu) Marmara Ereğlisi Sit Alanı İçindeki Eski Eserlerin tescili
TOKAT	8.9.1978	A.1273	Kentsel	Tokat Merkez Eski Eserlerin Tescili
TOKAT Niksar	8.9.1978	A.1274	Kentsel	(Tokat) Niksar Eski Eserlerin Tescili
TRABZON	14.2.1974	8195	Kentsel	Trabzon İl Merkezi Kentsel Sit Alanı Tescili
	11.11.1977	A.876	-	Trabzon Koruma İmar Planı İstemi
URFA	13.11.1976	A.512	Kentsel	Urfa İl Merkezindeki Eski Eserlerin Tescili

KORUMA KARARI ALINAN YER	KORUMA KARARI TARİHİ	KORUMA KARARI NO'SU	KORUMA KARARI TÜRÜ	KORUMA KARARININ NİTELİĞİ
VAN	8.6.1979	A.1673	Arkeolojik	Van kalesi, Akdamar adası ve Haşap Kalesi Arkeolojik Sit Tescili
YOZGAT	10.3.1979	A.1587	Kentsel	Eski Eser Tescilleri
ZONGULDAK Bartın	11.9.1976	A.157	Arkeolojik Doğal	(Zonguldak) Bartın Arkeolojik ve Doğal Siti Tesbiti
ZONGULDAK Amasra	11.9.1976	A.157	Arkeolojik Doğal	(Zonguldak-Bartın) Amasra Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı Tesbiti ve Korunması Gereken Eski Eserlerin Tescili
	20.12.1975	8796	Kentsel Arkeolojik	Sit Alanlarının ve Eski Eserlerin Tescili
ZONGULDAK Çaycuma	11.9.1976	A.156	Tarihsel Arkeolojik	(Zonguldak) Safranbolu Tarihi ve Doğal Sit Tescili Hisartepe Yöresinin Arkeolojik Sit. Alanı Olarak Tescili
ZONGULDAK	11.9.1976	A.276	Doğal, Kentsel	(Zonguldak) Safranbolu Tarihi ve Doğal Sit Koruma Kararları
	14.1.1977		Doğal, Kentsel	(Zonguldak) Safranbolu Bağlar Mevkii Yapılanma ve İfraz Koşulları Belirlenmesi

EK 2 - BAZI AVRUPA ÜLKELERİNDEKİ KORUMA ÇALIŞMALARININ GELİŞİMİNDEN ÖZETLER

AVUSTURYA (Nüfus: 7.391.000)

Yıl	Yasa veya diğer eylemler	Yürüten Devlet	Kuruluş Yerel	Korunan Eser Sayısı	Yıllık Özel Kamu Harcaması
1923	Anıtların korunması için Federal yasa	•	•	Bütün kamuya ait binalar ve kiliseler, 3000 özel mülkiyeti bina	
1967	Kentlerin korunması için özel yasa: Salzburg Özel idare ve belediyece parasal destekleme		•		

1 Avusturya şilini: 6,48 TL

BELÇİKA (Nüfus: 9.691.000)

Yıl	Yasa veya diğer eylemler	Yürüten Devlet	Kuruluş Yerel	Korunan Eser Sayısı	Yıllık Özel Kamu Harcaması
1931	Anıtları ve Sitleri Koruma Yasası, sınırlı sayıda önemli tarihsel binalar için denetimlerin ve yasal yardımların sağlanması. Anıtların etrafında genellikle 50 m. yarıçapında korunmuş bölgelerin meydana getirilmesi. Yardımların Devletten, Özel idareden, belediyeden yaklaşık 3:1:1 oranında sağlanması. Toplam yardım yüzdesi Devlet, kilise, özel mülkiyet sahiplerine göre değişebilir.	•	•	2000 anıt	200 milyon Frank (Devlet yardımı)
1962 ve daha sonraki değişiklikler	Tarihsel alanların, detaylı planlar hazırlanması yoluyla sınırlı-korunmasına olanak veren planlama yasasının çıkarılması		•	30 alan	

1 Belçika Frangı: 2.6 TL. (Mart 1981)

Kaynak: D.RODWELL, "Conservation Legislation", S.CANTACUZINO (Editör), Architectural Conservation in Europe, Great Britain, Architectural Press 1975, S.131.

BAVYERA (FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ) Nüfus: 10.500.000

Yıl	Yasa veya diğer eylemler	Yürüten Devlet	Kuruluş Yerel (Eyalet)	Korunan Eser Sayısı	Yıllık Özel Kamu Harcaması
1826	Eski Eser kayıtlarının derlenmesinin yasal zorunluluk oluşu.	•			
1890	Anıtların korunması için Resmî listelerin derlenmesinden ve Devlet mülkiyetindeki anıtların bakımından sorumlu Baviera Devlet Bürosunun kurulması -1973 Tarihsel Anıtları Koruma Yasasına kadar sınırlı yasal güçle tescilli binaların ve tarihsel bölgelerin değişimi uygulamalarında danışmanlık.	•			
1960	Federal Kent Planlama Yasası. Resenburg gibi önemli tarihi şehirlerin korunması için tüzükler çıkarılması.	•			
1971	Kentsel ve Kırsal Yenilemenin Etkileri için Federal Yasa. Kent merkezinde yeniden geliştirme ve sıhhileştirme projelerinde özel spekülatif kazancın sınırlanması için özel önlemler alınması.		•		
1973	Tarihsel Anıtları Koruma Yasası. Bina gruplarını, bahçeleri ve parkları da kapsayan tescilli binaların korunması. Yardımlar, vergi bağışıklığı.	•		21.000 tescilli bina	Herhangi bir değer yok

1 Alman Markı:46.95 TL. (Mart 1981)

Kaynak: D.RODWELL, "Conservation legislation", S.131.

DANİMARKA (Nüfus: 4.879.000)

Yıl	Yasa veya diğer eylemler	Yürüten Devlet	Kuruluş Yerel	Korunan Eser Sayısı	Yıllık Özel Kamu Harcaması
1907	Eski binaları koruma derneğinin kurulması				
1917	Doğayı Koruma Yasası.	•			
1969 da revizyon	Doğal görünümlerin ve sitlerin korunması.				
1972 de değişik-lik	Bütün arkeolojik sitlerin ve 100 m. yarıçapında çevresi ile birlikte eski anıtların korunması				
1918	Binaları Koruma Yasası.	•		A derecesi 570	4.7 milyon D.
1966 da revizyon	Genellikle 100 yılın üstündeki eski binaların tescil edilebilmesi.			B derecesi 2204	kronu Devlet sahipliğindeki anıtlar
1969 da değişik-lik	Tescilin her 5 yılda bir gözden geçirilmesi. Yardım ve vergi başışıklığı sağlanması. 1966 yasası ile devlete yıpranmış tarihsel binaları satınalma, restore etme, isteğe bağlı olarak yeniden satma olanağı sağlayan Bina Koruma Fonunun kurulması Yalnız tescilli binalarla sınırlı değil.			2774 anıt korunmuş	1.2 milyon D. kronu özel sahiplikteki anıtlar. 800.000 D.kronu Devlet Bina Koruma fonu
	Devlet kilise yasası: kiliselerin korunması	•		1400 kilise	5.2 milyon D.kronu
1962 ve 1970	Tarihsel kentsel alanların sınırlı korunmasına olanak veren Kent Planlama Yasaları		•	20 alanda 3000 bina korunmuş	
1962	Kentin sağlıklılaştırması Yasası. Kopenhag'ın 638 tescilli binasının bulunduğu bölge olan Christianhavn'nın Koruma planının yürütülmesi için özel yasa çıkarılması		•		
1969	Slam Temizleme Yasası. Tarihsel kentsel alanların sağlıklılaştırma programları için özel koşulları kapsayan genel bir yasa. Yardım ve krediler.		•		

1 Danimarka Kronu: 14.62 TL. (Mart 1981)

Kaynak: D.RODWELL, "Conservation legislation", S.132.

FRANSA (Nüfus: 50.770.000)

Yıl	Yasa veya diğer eylemler	Yürüten Devlet	Kuruluş Yerel	Korunan Eser Sayısı	Yıllık Özel Kamu Harcaması
1830	Tarihsel binaların ilk Genel Müfettişinin atanması	•			
1837	Tarihsel Anıtlar Komisyonunun kurulması	•			
1840	İlk tescil	•			
1841	Büyük katedral ve diğer büyük anıtları koruma ve yardım için yasal çatı hazırlanması	•			
1913	Sınırlı sayıda binaların sıkı denetimi için hazırlanmış Tarihsel Anıtlar Yasası. Yasaya uygun yardımlar. 12000 sınıflandırılmış anıt: en az %50 yardım, %75 e kadar çıkan vergi bağıışıklığı, VAT indirimi.18.000 tescilli anıt: %10-40 yardım, vergi bağıışıklığı: Aynı zamanda "anlaşma" sınıfına vergi bağıışıklığı 74.000 taşınır eser-resim, heykel vs.de bu kanunla tescil edildi.	•		30.000 anıt (12.000 sınıflandırılmış 18.000 tescili)	140 milyon frank, çoğu kiliseler için harcanmış (sahiplerinin katkıları da dahil olmak üzere yıllık 230 milyon frankın üzerinde tarihsel binalar için harcama yapıldığı tahmin ediliyor)
1930	Sitler Yasası: Kırsal görünüm ve parkları da kapsayan kentsel tarihsel, sanatsal ve pitoresk sitlerin koruma listesi. Gelişmenin ve bina yüksekliklerinin kontrolü.	•		6000 sit	
1967	Sınırlı yardımlar. Vosges bölgesi, Conques'in villası (Languedoc) korunması				
1945	Anıtların ve sitlerin çevresinde yarıçapı 500 m ye ulaşan koruma alanlarında da sitlerdeki gibi koruma ve yardımlar.	•			11 milyon Frank Kültür Bakanlığınca harcandı.
1959	1852 temizleme emirlerinin André Malraux tarafından canlandırılması: İlk sonuçları Paris'te görüldü.		•		
1962	Malraux Yasası: Koruma alanlarının seçimi, detaylı planların hazırlanması ve "eylem alanları"nda zorunlu uygulaması. Koruma alanlarında %60 a kadar ulaşabilen krediler, eylem alanlarında ek olarak %20 özel yardım, Yönetim maliyeti 1974 için 6 milyon frank.	•	•	3000 hektarı kapsayan 50 koruma alanı, 40 hektarı kapsayan 23 eylem alanı 5300 bina restore edildi veya yeniden inşa edildi. 100 milyon Frank özel yardım için harcandı.	20 milyon Frank Konut Bakanlığından Özel Yardım

1962	İlk Program Yasası. Devlete ait 7 yapıyı 5 yıllık bir süre içinde restore etmek için ayrılmış 180 milyon Frank.	•		7 anıt	
1968	İkinci Program Yasası. Çoğunluğu kilise olan devlete ve belediyeye yaklaşık 100 yapıyı 5 yıllık bir süre içinde restore etmek için ayrılmış 180 milyon Frank	•	•	100 anıt	Ortalama 37.5 milyon Frankın üstünde
1975	100 şehrin tarihsel merkezlerini korumak için yeni ölçüler geliştirilmesi	•	•		

1 Fransız Frangı: 19.50 TL. (Mart 1981)

Kaynak: D.RODWELL, "Conservation legislation", S.133

İSVİÇRE (Nüfus: 6.269.800)

Yıl	Yasa veya diğer eylemler	Yürüten Devlet	Kuruluş Yerel	Korunan Eser Sayısı	Yıllık Özel Kamu Harcaması
1911	Koruma kanunları büyük kantonları da kapsayarak 1911 den beri yasal korumayı sağlar. Kantonlardan ve devletten yardım sağlama oranı anıtın önemine göre saptanır	•	•	Bütün kamuya ait binalar ve kiliseler, 3000 özel mülkiyeti bina	
1917	Anıtların korunması için Federal Komisyon kurulması		•		
1958	Kantonların tek tek yasalarını kuvvetlendirmek için Federal Kararname çıkarılması ve devlet yardımı için yasal temel sağlanması				
1966	Federal yasa Devlete doğal ve tarihi sitlerin korunmasına, yardım sağlamak için yetki verilmesi				

1 İsviçre Frangı: 50.43 TL (Mart 1981)

Kaynak: D.RODWELL, "Conservation legislation", S.138.

FİNLANDİYA (Nüfus: 4.598.336)

Yıl	Yasa veya diğer eylemler	Yürüten Devlet	Kuruluş Yerel	Korunan Eser Sayısı	Yıllık Özel Kamu Harcaması
1883	Arkeolojik kalıntıların korunması için özel yasa. -Şimdi bütün eski anıtlar korunuyor.- İlk koruma bölgeleri yaratılması.	•		30.000	
1932	İnşaat Yasaları. Planlama yoluyla eski kent alanlarının korunmasının sağlanması		•		
1958	Yeni İnşaat Yasası. Bütün yeniden geliştirme planlarında kentsel tarihsel ve etkili güzellikteki sitlerin korunması. Aynı zamanda anıtların kayıtlarının tutulması. Eski binaların korunmasından çok yeni strüktürlerin gelişmesinin ve bina yüksekliklerinin kontrolü.		•	10 alan korunmuş 30 alan hazırlık halinde 925 bina kayıtlı	
1964	Tarihsel Binalar Yasası. Sınırlı sayıda binanın çok sıkı denetimi. Tarihsel bütünlüklerin yeni Tarihsel Binalar Yasası ile birleşerek korunması. Yardımlar, vergi başışıklığı.	•		22 anıt korunmuş 70 hazırlık halinde	150.000 F.markı
1966	Kentteki (1966) ve kırsal kesimdeki (1960) konutlar için Yasa. Kayıtlı eski konut yapılarının modernizasyonunun yardımlarla (ev başına 4000 den 10.000 F.markına kadar) ve Devlet kredileri ile (%30 dan %60 a kadar) desteklenmesi.	•			7 milyon F.markı

1 Fin markı: 9.09 TL.1 (Mart 1981)

Kaynak: D.RODWELL, "Conservation legislation" S.133.

HOLLANDA (Nüfus: 13.259.000)

Yıl	Yasa veya diğer eylemler	Yürüten Devlet	Kuruluş Yerel	Korunan Eser Sayısı	Yıllık Özel Kamu Fonu
1875	Victor de Stuers'in başkanlığında Sanat ve Bilim Dairesinin kurulması.	•			
1903	Kayıtları hazırlamak için Hükümet Komisyonu'nun kurulması	•			
1918	Anıtların Korunması için Devlet Bürosu'nun kurulması	•			
1940	Tarihsel anıtların korunması için ilk kurallar'ın çıkarılması	•			
1950	Anıtların korunması için çağdaş yasalar	•			
1961 ve 1965	Anıtları Koruma Yasası (1961) ve Planlama Yasası (1965). Koruma alanlarının ve tarihsel binaların tescili. Tarihsel binalara yasal yardımlar (yalnız yapıya). Yardımlar normal olarak %30-50 Kültür Bakanlığı, %10 Özel idare. 25 yıllık kredi gibi verilebilir ve Belediye tarafından geri alınabilir. Vergi bağışıklıkları- Koruma alanlarının detaylı koruma planları yapıldıktan sonra tescili. 300 kadar alanın korunması tasarlanmış. Bu alanlarda Devlet yardımı altyapı geliştirilmesini de kapsadığı için normalden yüksektir ve Konut Bakanlığı'nın verdiği ayrı bir yardımı da içerir. Yardımlar normal olarak %30 Konut Bakanlığı, %15 Kültür Bakanlığı, %5 İl Özel İdaresi ve %15 Belediye tarafından sağlanır .	•	•	2000 kilise, 1000 organ ve 350 si halen kullanılan 1000 su ve rüzgar değirmenini de kapsayan 43000 tescilli bina. 125 koruma alanı	Kültür Bakanlığında: 15 milyon florini evler için, 35 milyon florini kiliseler, organlar ve kaleler, değirmenler vs . için harcanan 50 milyon florin. Konut Bakanlığında: 5 milyon florin.
1975	40 kadar koruma alanında Kültür ve Konut Bakanlığının yeni ortak yetkileri.	•	•		

Hollanda Florini: 41.44 TL. (Mart 1981)

Kaynak:D.RODWELL, "Conservation legislation", S.136

İNGİLTERE (Nüfus: 55.521.534)

Yıl	Yasa veya diğer eylemler	Yürüten Devlet	Kuruluş Yerel	Korunan Eser Sayısı	Yıllık Özel Kamu Harcaması
1877	William Morris tarafından Eski Binaları Koruma Derneğinin kuruluşu (SPAB):İlk Ulusal Koruma Derneği.				
1882 ve 1900	Eski Anıtları Koruma Yasası. • Oturulmayan yapıların ve konutların Devlet mülkiyetine ve korunmasına alınabilmesi.			400 eski anıt Devlet Koruması altında.	£1 milyon
1894	(National Trust) Ulusal Vakıfın (İngiltere ve Galler) kuruluşu. Hibelerin mülk vergisi ve gelir vergisinden ayrıcalı tutulmuş, Vakıf şimdi ülkedeki en büyük arsa sahibidir.			3000 bina 130.000 hektarlık alan	
1913, 1931 ve 1933	Eski Anıtları Sağlama ve Düzeltme Yasasının çıkarılışı. Özel kuruluşlara özel mülkiyetteki anıtların tescili için yetkili verilmesi: Yasal koruma.	•		10 000 eski anıt	
1931	Ulusal Vakıf gibi işleyen Iskoçya Ulusal Vakfının kurulması. Özellikle "küçük evlerin" gelişme şemalarının ve ziyaret merkezlerinin geliştirilmesine önem verilmesi.			80 yapı 34.000 hektarlık alan	
1944	Kent-Kır Planlama Yasası. • Bakanlığa tarihsel binaların tescilleri için yetki verilmesi. Bugünkü yasal korumanın temeli. Kiliselerin de tescil edilmesi, fakat o günde bugünde yasa ile korunmuyor.	•	•	200.000 tescilli bina	
1953	Tarihsel Binalar ve Eski Anıtlar Yasası. Tescilli binalara yardım sağlanması için Tarihsel Binalar Konseyinin kuruluşu. VAT %8, yeni binalar için VAT %0	•		£ 1-5 milyon çoğu konutlar için (Kiliseler kapsamı dışında)	
1957	(Civic Trust) Kent Vakfının kuruluşu. 1100 ün üzerinde yerel koruma- güzelleştirme dernekleri ile işbirliği				
1962	Yerel Yönetimler (Tarihsel Binalar) Yasası. Yerel yönetimlere tescilli binalara yardım yapmak veya ödünç para vermek için yetki verilmesi		•	3200 koruma alanı	
1967	Kentsel Değerler Yasası. Özel Mimari ve Tarihsel önemi olan alanlar olarak koruma alanlarının seçimi		•	3200 koruma alanı	
1968	Kent ve Kır Planlama Yasası. Tescilli binaların korunması için yasaların güçlendirilmesi, koruma- güzelleştirme derneklerinin yasal süreç içine sokulması.		•		

1969	Konut Yasası. Düşük standartlı konutları iyileştirmek için (strüktür ve tesisat) bütün yerel yönetimlere %50 (max.1000 pound) yardım yetkisinin verilmesi, VAT oranı yeni için %8, yeni tesisat için %0 .	•	4 Kasım 1974 den beri yardım gerekli masrafın £3200 den az olmak üzere oranına göre: %75 konut eylem alanlarında. %60 genel geliştirme alanlarında, %50 diğer yerlerde .
1972	Kent ve Kır Planlama (Yeniden Düzenleme) Yasası. Önemli koruma alanlarının düzenlenmesi programları için yardım sağlanması (Seçilen koruma alanlarındaki listelenmemiş binalarda da planlama denetiminin sağlanması).	•	£1 milyon Devlet £500.000 Yerel Yönetim' Harcaması
1974	Kent ve Kır Donatım Yasası Planlama koruma alanı içindeki bütün listelenmemiş binaların kontrol edilmesi. Devletin koruma alanlarının saptanmasına müdahale yetkisi. İhmal edilen tescilli binaların korunması için yetkilerin arttırılması	•	
1974	Özel Miras Yılı Yardımları	•	£180.000 (İngiltere Ve Galler)-1974 için

İngiliz Sterlini: 218.98 TL (Mart 1981)

Kaynak: D.RODWELL, "Conservation legislation". S.136.

İTALYA (Nüfus: 54.250.211)

Yıl	Yasa veya diğer eylemler	Yürüten Devlet	Kuruluş Yerel	Korunan Eser Sayısı	Yıllık Özel Kamu Harcaması
1902	Binaların korunması ve sanat eserlerinin kaçırılmaması için çeşitli eyalet yasalarının onaylanması. Tescil için ulusal komisyonlar kurulması	•			
1939	Yasa No.1089. Ulusal Anıtların sınıflandırılması. Denetimler ve teknik yardım.	•			
1939	Yasa No.1497 Tarihsel Kent sel alanları da içeren güzel görünümlü alanların tescili. Koruma amaçlı landscape ve townscape planları hazırlanması. Denetimler	•		2000 alan	
1942	Yasa No.1150	•	•		
1967	Yasa No.765				
1968	Yasa No.1187 Tarihi Kent sel alanları korumak için denetimler. Önce Devletin, sonra bölgesel yönetimlerin genel planlar içine koruma bölgeleri için tarihsel, ekonomik ve sayısal çalışmalara dayanan yönergeler koyabilmesi para yardımı için koşullar.				
Savaş Sonrası	Genel yasalara ek olarak özel kentlerin ve sınıflandırılmış binaların korunması için özel yasalar dizisi. Venedik(1953 ve 1972), Assisi(1957), Siena(1963) ve Urbino (1968), Yardım, Düşük faizle kredi, Vergi bağışıklığı	•			Örnek: 2000 milyon liret. Venedik villaları için.
1954	İtalya Nostra'nın kuruluşu: 100'ün üstünde yerel bölüm ve 20.000 İtalyan, 50.000 yabancı üyesi ile şimdi etkili bir basınç grubu.				
1961	Yasa No.1552. Yasa No.1089 ile tescil edilen binalar için parasal hükümler. Maksimum %50 yardım.	•			4250 milyon liret Devlet sahipliğine 6000 milyon liret özel sahipliğe
1971	Yasa No.865. Tarihsel Merkezlerde düşük maliyetli konutlar için sağlıklılaştırma programlarına hizmetler sağlama. Gerekli fonun sağlanması		•		

100 Liret 9.01 TL (Mart 1981)

Kaynak: D.RÖDWELL, "Conservation legislation", S.196.

İSVEÇ (Nüfus: 8.115.126)

Yıl	Yasa ve diğer aktiviteler	Yürüten Devlet	Kuruluş Yerel	Korunan EserSayısı	Yıllık Özel Kamu Harcaması
1630	Ulusal Eski Eserler Müdürlüğünün kurulması için Kraliyet Bildirisi	•			
1666	Bütün tarihsel binaların korunması için Kraliyet Bildirisi	•			
1752	Devlet anıtlarını ve Kamu çalışmalarını denetlemek için Kamu Binalarını Yönetim Bürosunun kuruluşu	•			
1920	Bütün kiliselerin korunması, ulusal tarihsel anıtların tescili için Kraliyet Bildirisi.Çevresi ilebirlikte yerel kilise mezarlıklarının bakımı için maddi sorumluluk	•	•	3000 kilise 330 devlet anıtı	
1936	Stokholm eski şehrinin restorasyon çalışmalarını yürütmek için özel bir kuruluş oluşturulması. Devlet ve kent konseyinden düşük faizle borçlar sağlanması. Şimdi diğer büyük kentlerde görülen benzer düzenlemeler		•		
1942	Eski Anıtlar ve Buluntular Yasası. Bütün arkeolojik ve eski kalıntıları koruma kayıtları. Çevreleri de koruma kapsamına alınmış	•		500000 sit ve her çeşit eski eser, 260 özel anıt	
1942 ve 1960	Tarihsel Binalar Yasası. Bireysel Koruma Hükümleri ile birlikte, özel mülkiyete sahip anıtların tescili. Çevreleri de koruma kapsamına alınmış.	•		260 özel anıt	
1947 ile sonraki değişiklikler	İnşaat Yasası. Anıtlar ve çevrelerini korumak için çeşitli koşullar		•		
1964	Doğal Koruma Yasası. Kırsal » görünümün korunması, kayıtlar, bir miktar parasal yardım.				
1969/1971	Binaların ve eski anıtların incelenmesi için ayrıntılı bütçe.				Devlet 674000 Skr Devlet Aka.674000 Skr.Emek Pazan Heyeti 10 milyon Skr.Ulusal Piyango 1 mil. Skr.Toplam: 12 3480000 Skr

1 İsveç Kronu 20.98 TL

Kaynak: D.RODWELL, "Conservation legislation", S.138.

İSPANYA (Nüfus: 30.032.801)

Yıl	Yasa ve diğer aktiviteler	Yürüten Devlet	Kuruluş Yerel	Korunan Eser Sayısı	Yıllık Özel Kamu Harcaması
1860	Ulusal Anıtlar İçin İlk Liste (Tesbit)	•			
1926	İlk koruma yasaı	•			
1933	Sanatsal Mimarinin Korunması için Yasa. Kentsel ve kırsal alanların doğal veya sanatsal sitlerin tarihsel anıtların ve çevrelerinin seçimi ve korunması. Anıta bitişik uygunsuz binaları olduğu gibi, devlet herhangi bir anıtı da kamulaştırabilir (çok azı özel mülkiyettedir) Vergi bağışıklığı	•		1000 anıt,. 200 kentsel alan, 20 kırsal alan	Herhangi bir değer yok
1955	Tescil edilen sanatsal, tarihsel anıtların kamulaştırılabilmesi.	•			
1956	Kentsel ve kırsal anıtların ve alanların korunmasının kent ve kır planlaması ile bütünleştirilmesi.	•			
1961	Koruma ve Restorasyon çalışmalarından, belgelemeden sorumlu Koruma ve Restorasyon Merkez Enstitüsünün kurulması.				
1964	Sanatsal ve Kültürel Mirasın korunmasının farklı yönetim kademelerindeki koruma programlarının eşgüdünden sorumlu servis oluşturulması.				
1970	Sanatsal-Tarihsel Mirasın korunması, ve kontrolü için Yerel Komisyonların kurulması.		•		

Kaynak: D.RODWELL, "Conservation legislation", S.138.

NORVEÇ (Nüfus: 3.918.000)

Yıl	Yasa veya diğer eylemler	Yürüten Devlet	Kuruluş Yerel	Korunan Eser Sayısı	Yıllık Özel Kamu Harcaması
1844	Özellikle eski ahşap kiliseleri korumak için Eski Norveç Anıtlarını Koruma Cemiyetinin Kuruluşu. Restorasyonu gerçekleştirecek bir etki grubunun oluşturulması			36 anıt	140.000 Nkr.
1897	Kilise ve Mezarlıkların koruma ve bakımı için yasa. Sıkı denetim. Yardım .	•		1400 kilise	5,5 milyon Kr.
1912	Tarihsel Anıtların Merkezi Bürosu'nun kuruluşu. Şimdi, sorumluluğu ortaçağ anıtları (1951 yasası) kiliseler (1897 yasası ve tescilli binaları (1920 yasası) kapsar.	•			
1920	Bina Koruma Yasası. Genellikle 100 yılın üstündeki eski binaların tescil edilmesi. Tescil edilen binalar 5 yılda bir gözden geçirilir. Yardım ve vergi bağışıklığı	•		1800 tescilli yapı	
1951 (1905 Yasası Yerini Alan)	Bütün arkeolojik sitler ve tarih öncesi çağlardan başlayıp orta çağlara kadar uzanan eski anıtları koruyan yasa	•	•		
1965	Tarihsel Şehir alanlarının sınırlı korunmasını kolaylaştıran Şehir Planlama Yasası	•			
1970	Doğayı Koruma Yasası. Doğal veya Kültürel değerlerin landscape'in korunması	•			
1975	1951 ve 1920 yerine geçen iki yeni yasa. Anıtların çevresine ve Landscape'le olan ilişkisine önem verilmiştir.	•			

1 Norveç Kronu: 16.95 TL. (Mart 1981)

Kaynak: D.RODWELL, "Conservation legislation", S.137.

AVRUPA MİMARİ MİLAS YILI 50 ÖRNEK PROJE		
KORUNACAK KENT	NÜFUSU	ÖZELLİĞİ
AVUSTURYA		
.KREMS DER DONAU	24.000	13 ve 18.yüzyıl yapıları, Dominikan Manastırları
.RUST	1.700	Doğal koruma ve kentsel geliştirme
.SALZBURG	160.000	Tarihsel merkezin korunması
BELÇİKA		
.BRUGES	120.000	Tarihsel kent merkezindeki 14 ve 19 yüzyıl yapılarının korunması
.NAMUR	382.000	Quarrtier des Brasseurs'daki tarihsel binaların korunması
KIBRIS		
.KANTARA-AYA-NARA		Anıtların ve Sitlerin saptanması ve belgelenmesi, doğal koruma.
.NICOSIA	120.000	Ledra Street civarındaki duvarlı kentin canlandırılması
DANİMARKA		
.CENTRAL ZEALAND		Doğal koruma ve peyzaj koruması
.CHRISMANSFELD	1.800	18.yüzyıl sonları dinsel topluluğa ait yapıların korunması
.HELSINGOR	52.000	Çoğunlukla 15.yüzyıla ait kent merkezinin korunması
FRANSA		
.COLMAR	70.000	13 ve 18.yüzyıl çoğu ahşap dinsel yapıların korunması
.GONQUES	500	Roman eğitim kilisesi ve Ortaçağ manastırının korunması
.ROUEN	400.000	Pekçoğu, ikinci Dünya savaşından sonra yıkıma uğramış tarihsel anıtların korunması
.ŞARLAT	8.000	14 ve 18.yüzyıl yapılarının korunması, yeni yaya merkezi düzenlemesi
İRLANDA CUMHURİYETİ		
.HOLY CROSS	1.000	Cistercian Kilisesi ve çevresinin korunması
.LIMERIC	57.000	St.John Square'deki 18 ve 19.yüzyıl yapılarının korunması
İTALYA		
.BOLOGNA	485.000	Tarihsel merkezin korunması ve ulaşımın kısıtlanması
.VERONA	250.000	Verona bölgesindeki sosyal hizmetlerin sağlanması ve konutların yenilenmesi
.TARANTO	245.000	Tarihsel merkezin korunması, konutların iyileştirilmesi ve ulaşımın düzenlenmesi
LUXEMBOURG		
.LUXEMBOURG	78.000	Marché aux Poissons alanındaki 16 ve 18.yüzyıl yapılarının korunması
MALTA		
.MDINA	2.000	Duvarlı Kent içindeki çoğu 16 ve 18.yüzyıla ait konutların, sarayların ve kiliselerin korunması.
HOLLANDA		
.AMSTERDAM	1.018.000	Jordaan bölgesindeki 18.yüzyıl yapılarının korunması
.MIDDLEBURG	33.500	Tarihsel Merkezdeki konut yapılarının korunması
.OFVELTE		Terkedilmiş köyün 17 ve 18.yüzyıl yapılarının ve doğanın korunması
NORVEÇ		
.NUSEJORD	200	18.yüzyıl sonu ve 19.yüzyıl başı ahşap konutların korunması
.ROROS	5.000	18.yüzyıl sonu ve 19.yüzyıl başı ahşap konutların korunması
.STAVANGER	90.000	Garnie alanındaki çoğu ahşap 19.yüzyıl ahşap konutların korunması

Kaynak: A.DOBBY, Conservation And Planning, London, Hutchinson, 1978, S.98-109, Council of Europe, European Programme of Pilot Project, Strasbourg, 1975.

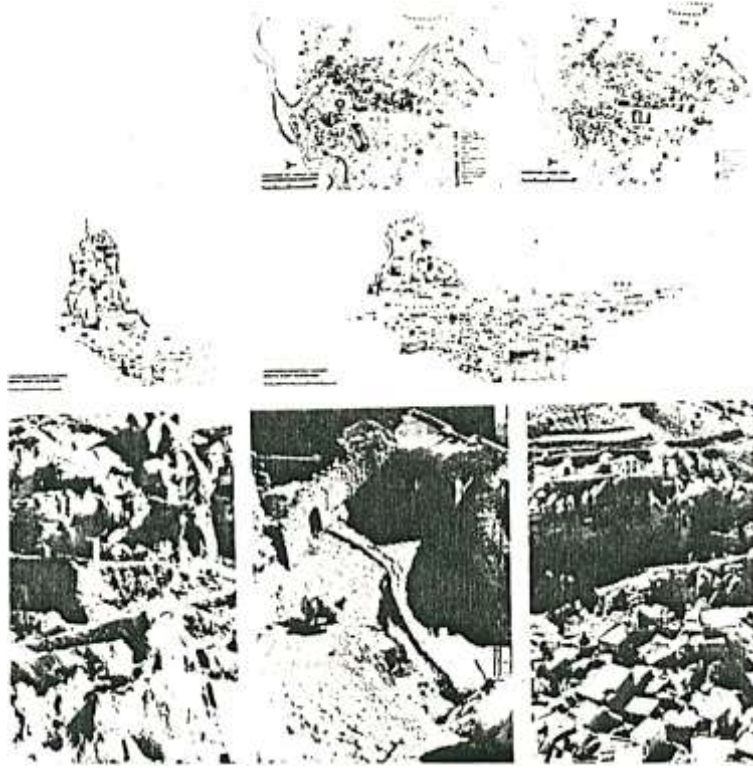
İSPANYA		
.ARCOS DE LA FRONTERA	2.400	Çoğu Roman tarihsel anıtların korunması
.SEGOVIA		
.TRUYİLLO	17.000	Ortaçağ ve 18.yüzyıl anıtlarının korunması
.UBEDA/BAEZA		
İSVEÇ		
.ENGELSBURG		17 ve 19 .yüzyıl dökümhane yapılarının ve işçi konutlarının korunması
.FALUM	37.000	18 ve 19 .yüzyıl ahşap yapılarının korunması
.VISBY	23.000	Tarihsel kent merkezinin çoğu ortaçağa ait yapıların korunması
İSVİÇRE		
.ARDEZ	500	16.yüzyıl Parish kilisesi ve 17 ve 18.yüzyıl konutlarının korunması
.CORIPPO	50	17.yüzyıl Parish kilisesi etrafında küçük taş konut gruplarının korunması
.MARTIGNY/OCTODURUS		Roman ve Amphiteatrı da içeren Erken Hristiyan Dönemi anıtlarının korunması
.MORAT	4.000	Ortaçağ kaleleri ve kiliselerinin korunması
TÜRKİYE		
.EFES		Yunan-Roman kalıntılarının kazıları ve korunması
.GÖREME VADİSİ		10 ve 13.yüzyıl kiliseleri ve freskleri ve kervansarayların korunması
.İSTANBUL	2.400.000	Askeri, sivil ve dinî mimarinin korunması
BATI ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİ		
.ALSFELDE	9.000	Ortaçağ kent merkezinin korunması
.ROTHENBURG	12.500	Kent duvarları içindeki yapıların korunması
.TRIER	103.000	Ortaçağ ve Roman dinsel ve dinsel olmayan yapıların korunması
.BATI ALMANYA	2.100.000	Schloneberg Bülowstrasse, Krenzberg-Kol tonsser Tor ve Charlottenburg-Klausener Platz'da koruma
.XANTEN	40.000	Tarihsel anıtların korunması, gerekli hizmetlerin sağlanması
İNGİLTERE		
.COUNTY OF FIFE		
.CHESTER	62.700	
.EDINBURG	453.000	
.POOLE	106 700	

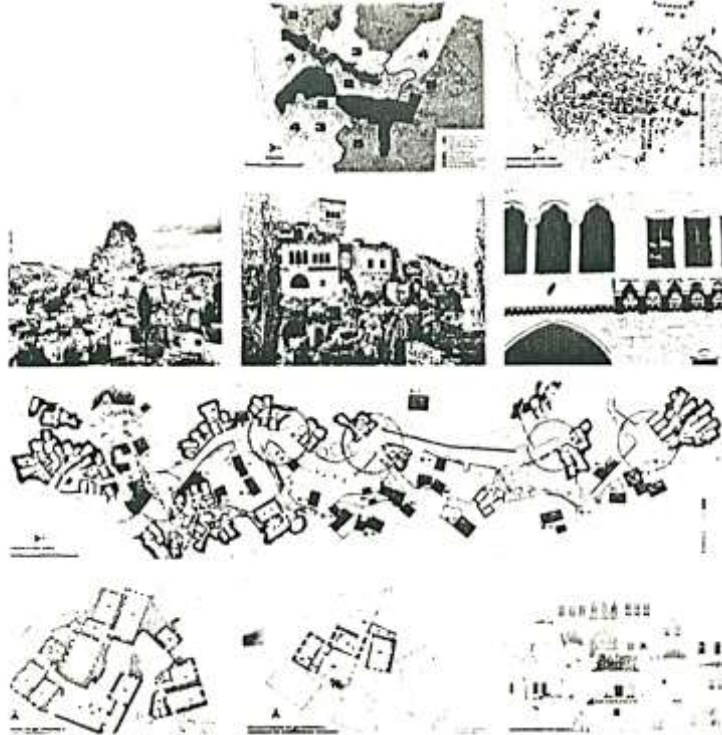
1975 Avrupa Mimari Miras Yılı Pilot Proje Programına Katılan Kentler

Kaynak: Council of Europe, Congress on the European Architectural Heritage, Amsterdam, S.34.

EK- 3 KORUMA ÇALIŞMALARINDAN ÖRNEKLER

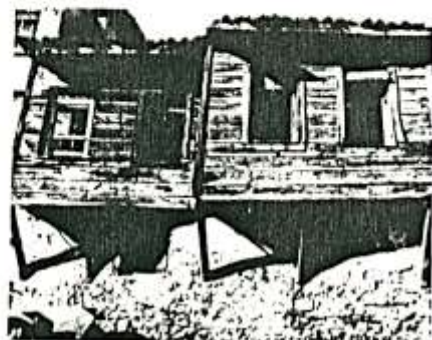
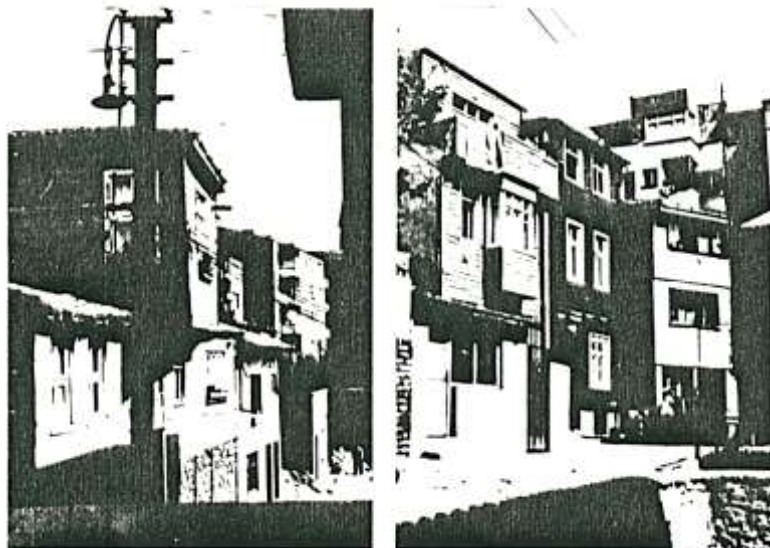

Türkiye - Göreme'de Koruma Uygulaması

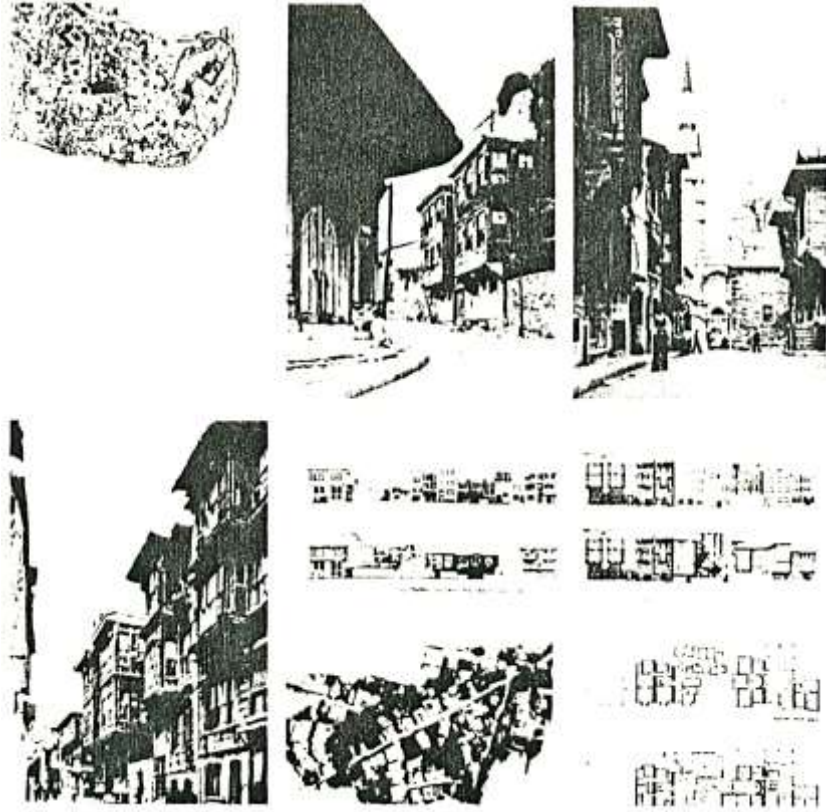
Göreme'de X. ve XIII.yüzyıl kiliselerini fresklerini ve kervansaraylarını koruma önerileri

Kaynak: Council of Europe, "A Future for Our Past", Amsterdam, 1975, S.109-111.

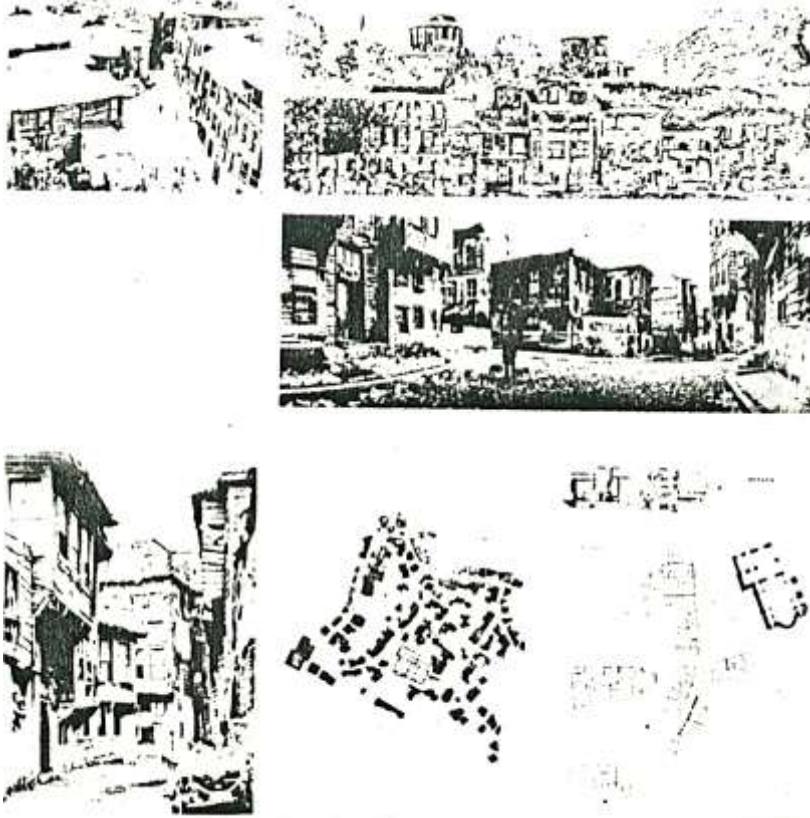

Türkiye Turing Otomobil Kurumu Tarafından Desteklenen Kariye Çevre Düzenleme Çalışması

Kaynak: ÇEVRE, (Mayıs, haziran 1979), Sayı 3, S.55

İstanbul-Tarihsel Yarımada'da koruma önerileri

İstanbul-Zeyrek'te Koruma Önerileri

Kaynak: Council of Europe, "A Future for our Past", Amsterdam 1975, S.151-149.

Varşova Pazar Meydanının
Kuzey batısının II.Dünya
Savaşından Sonraki Durumu

Varşova Pazar Meydanının Kuzey
batısının Rekonstrüksiyon
Uygulamasından Sonraki Durumu

Hollanda Prinsengracht'ın
Koruma Çalışmasından
Önceki Durumu

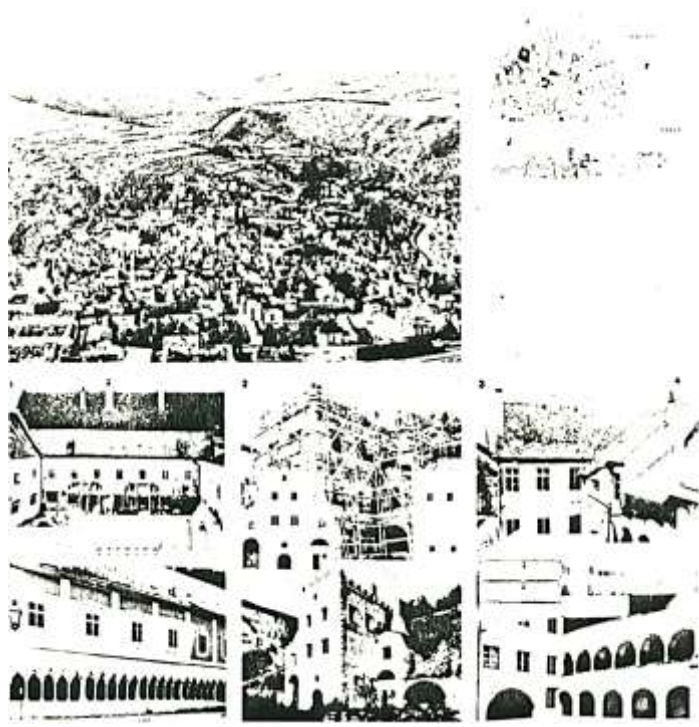
Hollanda Prinsengracht 'ın
Koruma Çalışmasından Sonraki
Durumu Durumu

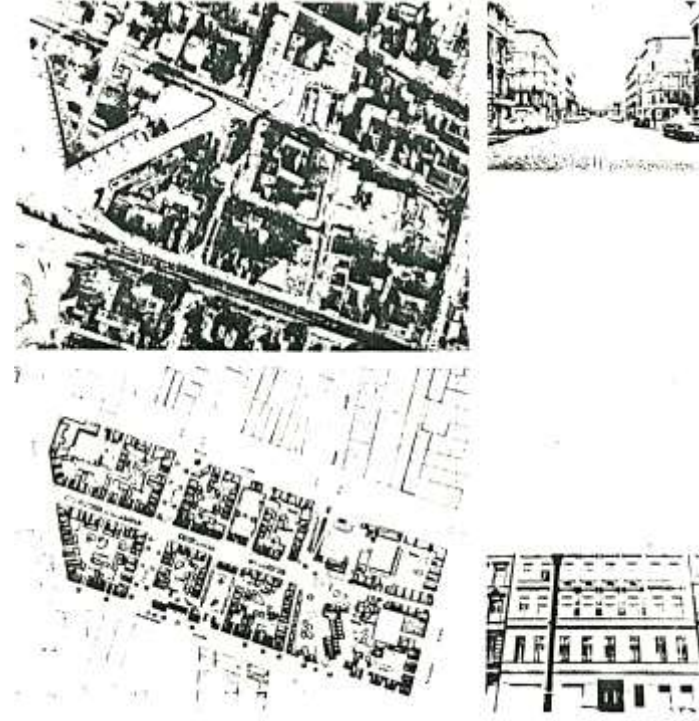
İngiltere Chester'de
tarihsel dokuda yeni yapı
uygulamaları

İngiltere Hampsted ticaret
Merkezi-tarihsel dokuda yeni
yapı uygulamaları

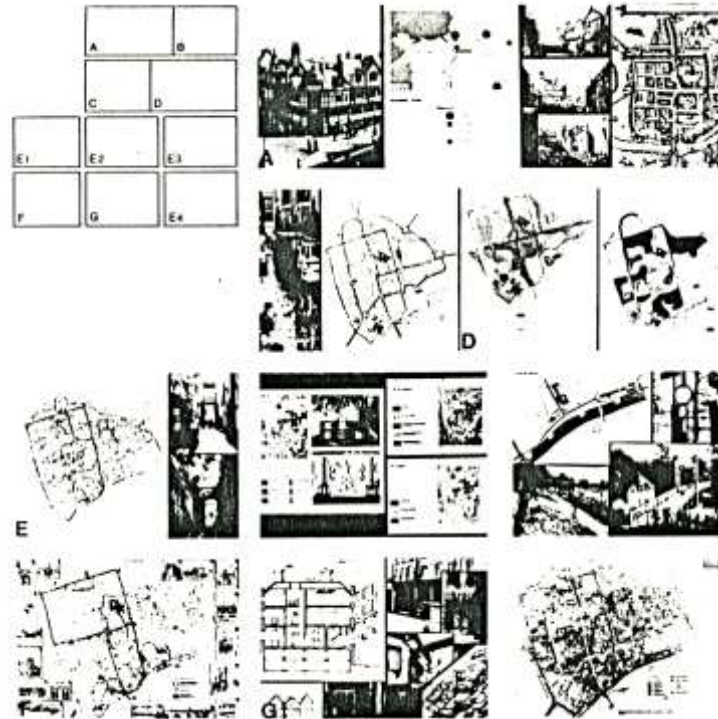
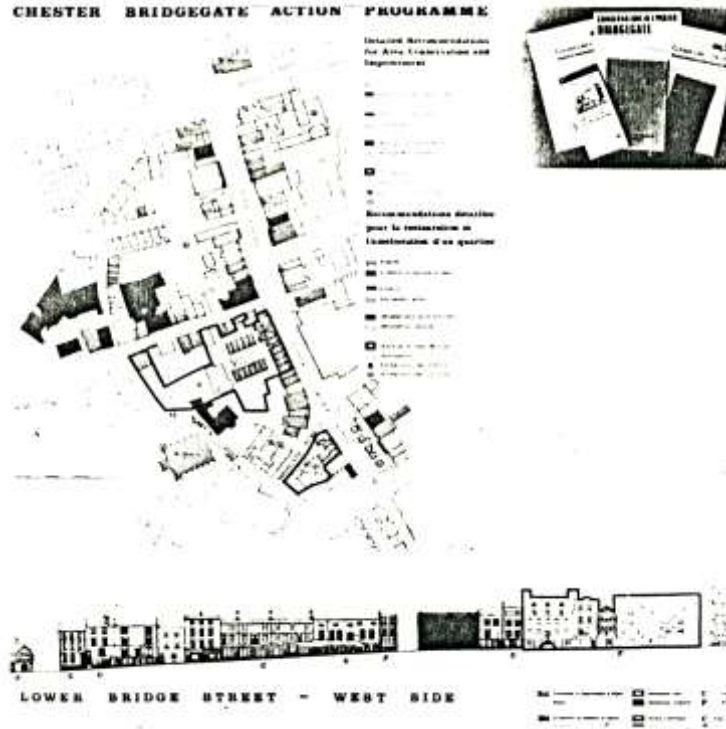

Avusturya-Krems: Orta Büyüklükteki Bir Avusturya Kentinin Tarihsel Çekirdeğini Koruma Çalışmaları

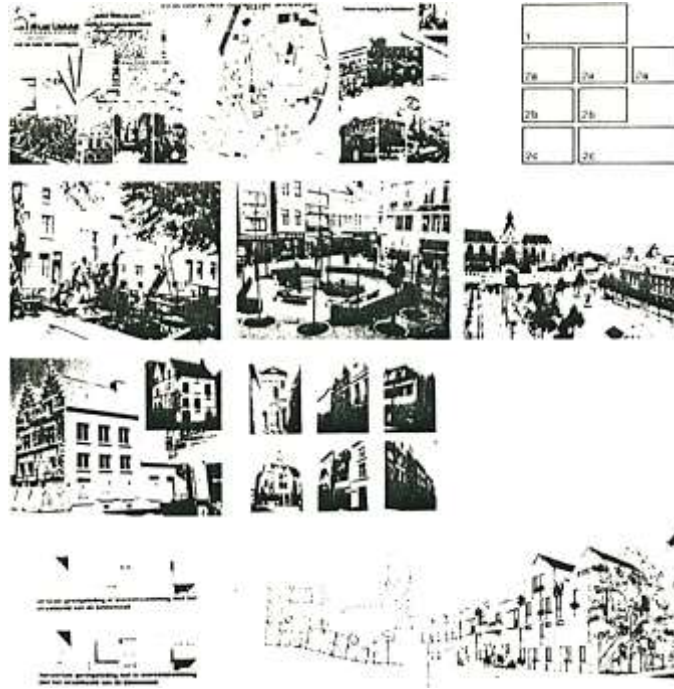
Almanya-Berlin Kentin Tarihsel Formu ve Yeni Düzenleme Örneği

Kaynak: Council of Europe, "A Future for Our Past"Amsterdam, 1975, s.145, 295.

İngiltere Chester'de Koruma Çalışmaları
 A=Bölgesel Konum B=Tarihsel Köken C=Ulaşım
 D=Arazi Kullanımı E=Çalışma Alanının Detaylı
 Araştırmaları F-Turizm G=Tarihsel Yapıların
 Problemlerinin İncelenmesi

Kaynak: Council of Europe, "A Future for Our
 Past" Amsterdam, 1975 , S.61, S.135.

Belçika Antwerpen'de Koruma Uygulamaları

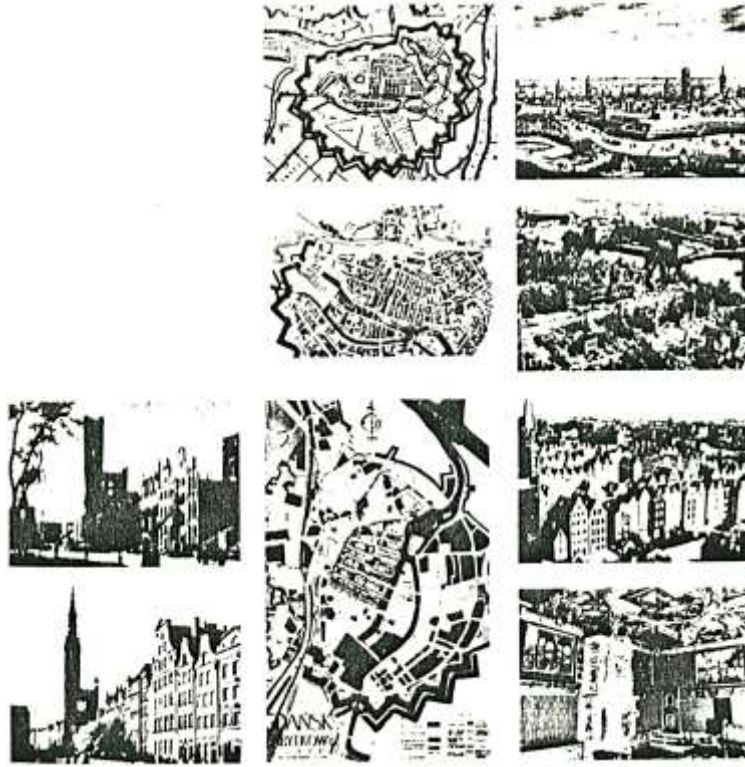
1) Mimari İnceleme, 2) Uygulama: 2a) Yol ve meydanların motor ulaşımından ve otoparklardan arındırılarak yayalar için düzenlenmesi 2b) Restore ve Rehabilite edilen yapılar 2c) Kent merkezinin sosyal ve mimari niteliklerini koruyan yapı yönetmeliklerine göre yapılan uygulamalar

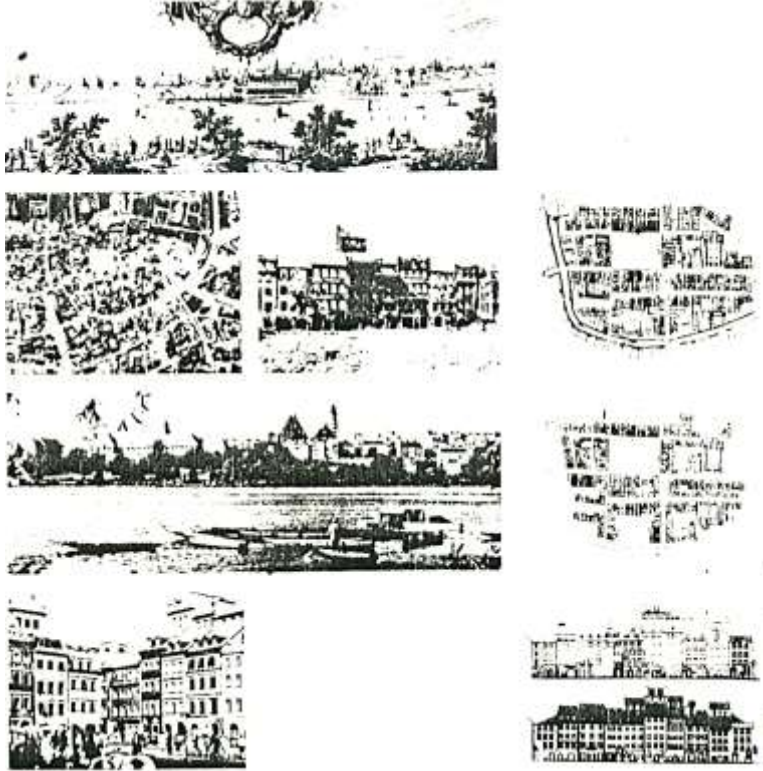
Atina Eski Şehrinin Rehabilitasyon Çalışması

1. Akropolis'in Kuzey yamaçlarındaki binaların konumu,
2. Akropolis'in şimdiki durumu,
3. Koruma alanı için önerilen projenin planı ve maketi
4. Koruma alanı için önerilen projenin görünüşü

Kaynak: Council of Europe, "A Future for Our Past"
Amsterdam, 1975 , S.78, 245

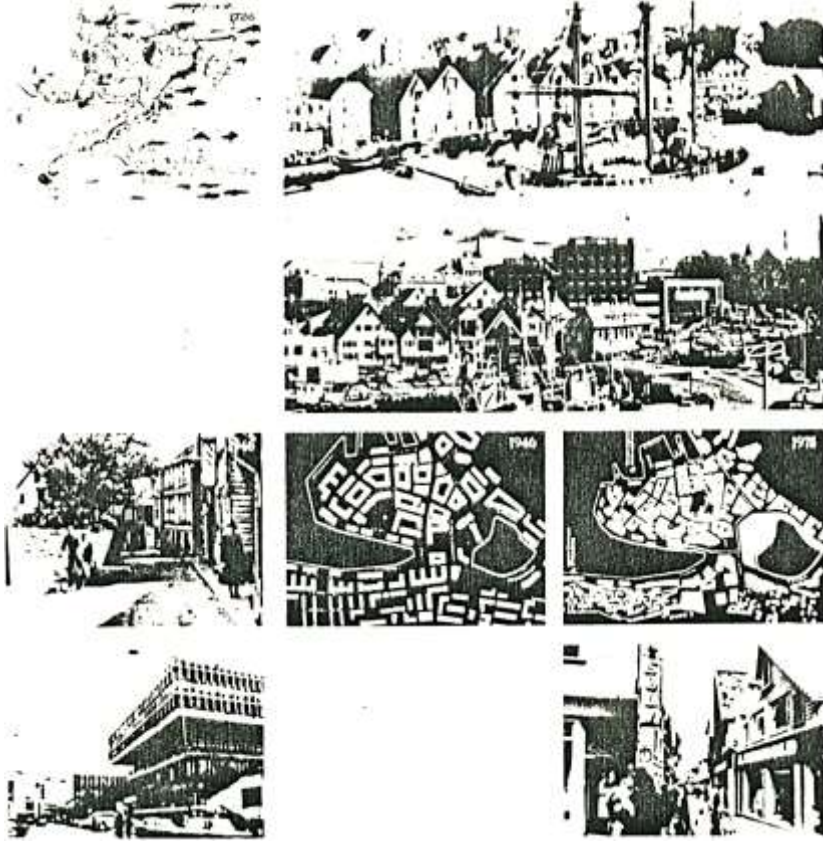

Polonya Gdansk'da rekonstrüksiyon türü koruma

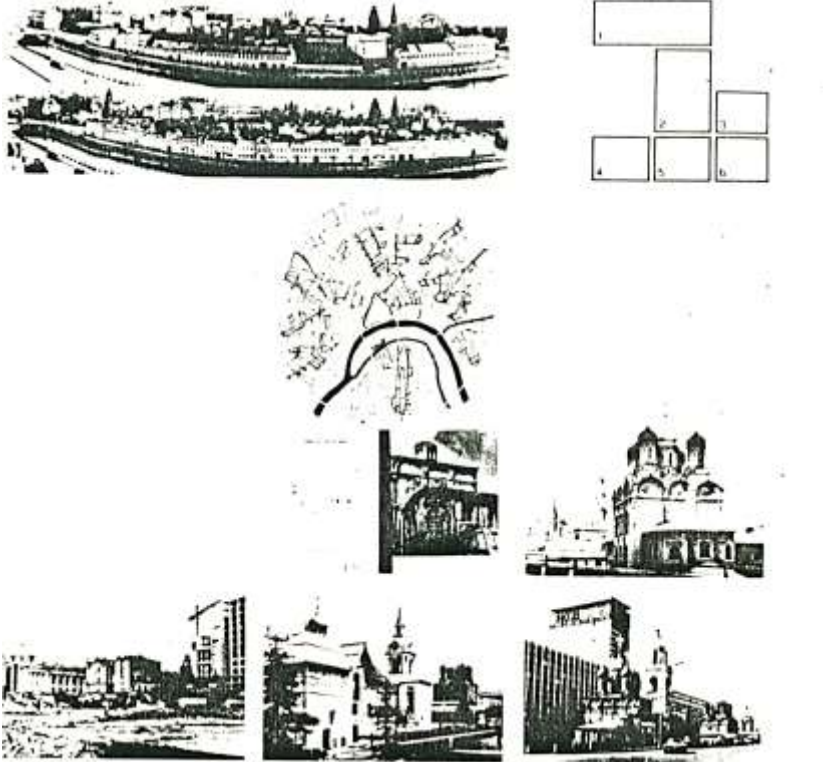

Polonya Varşova'da Rekonstrüksiyon türü koruma

Kaynak: Council of Europe, "A Future for Our Past", Amsterdam, 1975 , s.235,331

Norveç Stavanger'de koruma Uygulamas1

SSCB-Moskova, Tarihsel Merkezin Restorasyonu

Kaynak: Council of Europe, "A Future for Our Past" Amsterdam, 1975, s.83, 277.

Kaynak: Ostrowski, Les Ensembles Historiques et
L'urbanisme, Paris, CRU, 1976, s.66-67.

York: historic core

Areas where Churches are prominent
 Buildings of interest
 Buildings proposed
 Streets and paths
 Car parks
 Street-lighting

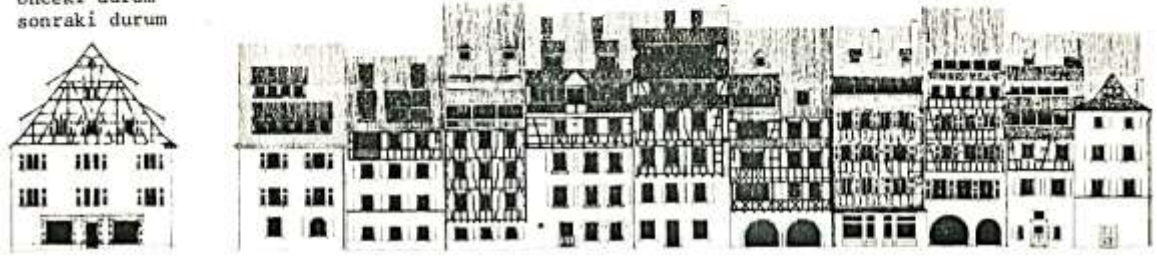
- 1. MICKLEGATE-BISHOPHILL
- 2. CENTRAL AREA
- 3. MINSTER PRECINCT
- 4. KING'S MANOR
- 5. ALDWARK
- 6. FOSS ISLANDS
- 7. WALMGATE
- 8. CASTLE SECTOR

Fransa'da Koruma Uygulaması Örneği

- Koruma Bölgesi Sınırları (1966)
- Genişletilmiş Koruma Bölgesi Sınırları (1972)
- ▨ Tanneurs Mahallesiindeki Koruma Eylem Alanı
- ▧ Petite Venise Mahallesiindeki Koruma Eylem Alanı

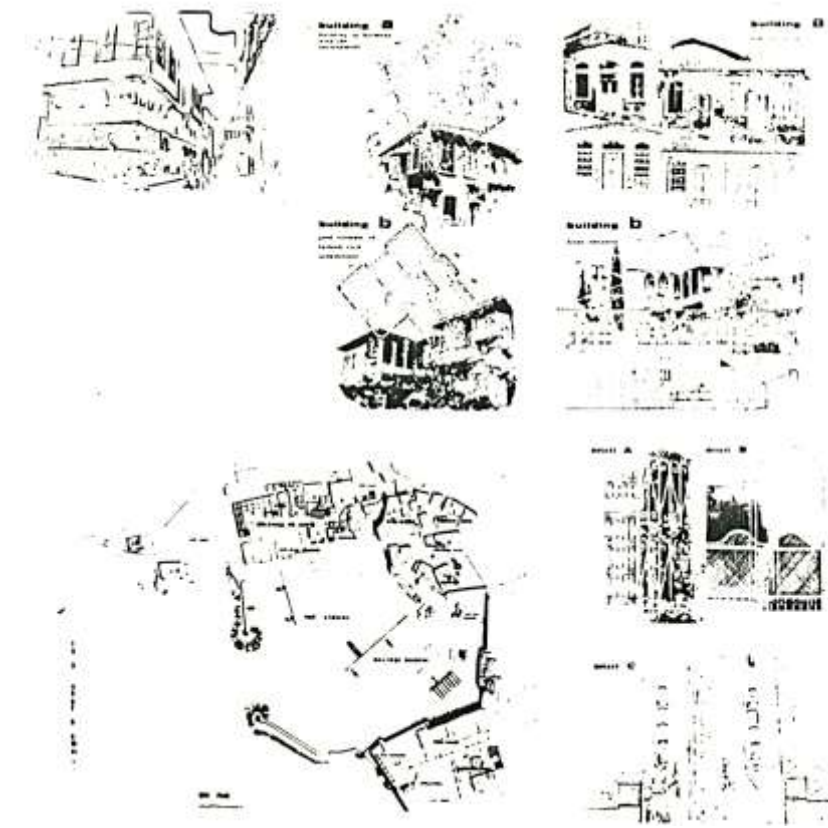
önceki durum
sonraki durum

önceki durum
sonraki durum

Kaynak: Centres Historiques face au developpement. L'architecture D'Aujourd'hui, No.180 (1975) S,69,70,71.

Desteklenen Antalya Turistik Amaçlı Koruma Projesi

Haydarpaşa Lisesi, Tıp Fakültesi; İstanbul Erkek Lisesi de Vilayet binası olarak kullanılacak

iki tarihi okul resmi bina olacak

Vilayet binası ne olacak?

● İstanbul Erkek Lisesi binasının vilayet binası olarak kullanılacak. Binanın restorasyonu için 100 milyon lira tahsis edildi. Binanın restorasyonu için 100 milyon lira tahsis edildi. Binanın restorasyonu için 100 milyon lira tahsis edildi.

● Haydarpaşa'nın yarı öğünime kapak tutuyor. Onanın için gereken 100 milyon lira ise yeni okul binası yapılabileceği beşiriyor...

İki yıllık restorasyon için tahsis edilen 100 milyon liralık bütçe, İstanbul Erkek Lisesi binasının restorasyonu için kullanılacak. Binanın restorasyonu için 100 milyon lira tahsis edildi. Binanın restorasyonu için 100 milyon lira tahsis edildi.

İstanbul Erkek Lisesi binasının restorasyonu için tahsis edilen 100 milyon liralık bütçe, İstanbul Erkek Lisesi binasının restorasyonu için kullanılacak. Binanın restorasyonu için 100 milyon lira tahsis edildi. Binanın restorasyonu için 100 milyon lira tahsis edildi.

Kamuya Ait Eski Eserlerin Korunması Konusunda Bir Gazete Haberi

Kaynak: Hürriyet Gazetesi 27 Mart 1981

ÖZGEÇMİŞ

- DOĞUM YERİ VE TARİHİ Erzurum, 5 Kasım 1951
- EĞİTİM İlköğrenim: Fatih İskenderpaşa İlkokulu 1958-1963
Ortaöğrenim: Cibali Kız Orta Okulu 1963-1966
Nişantaşı Kız Lisesi 1966-1969
- Yükseköğrenim: İ.T.Ü. MMF Mimarlık Bölümü (MimarİTÜ) 1969-1974
İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi MMLS Şehircilik Bölümü (Y.Mimar-İTÜ) 1974-1976
- Doktora öğrenimi: İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, Başlama Tarihi: Ekim 1977.
- GÖREVLERİ İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehirsel Tasarım ve Şehir Yenileme Kürsüsü Asistanı, Mart 1977.
- MESLEK UYGULAMALARI Kağıthane Deresi Vadisinin Düzenleme Projesi 1977-1978 (İTÜ Döner Sermaye İşletmeleri, Kürsü Çalışma Grubu ile birlikte.)
- İskenderun ve Çevresi İmar Planı 1978- Devam ediyor. (İTÜ Döner Sermaye İşletmeleri, Kürsü Çalışma Grubu ile birlikte.)
- Florya Sahil Şeridi Turistik Amaçlı Yerleşme Düzeni, 1980. (İTÜ Döner Sermaye İşletmeleri, Çalışma Grubu ile birlikte)
- Türkiye Şeker Fabrikaları Eğitim Tesisleri Mimari Proje Yarışması Satınalma Ödülü. (V.Çetin, K.Dölük, H.Cengiz ile birlikte.)
- ARAŞTIRMA VE YAYINLAR "Boğaziçi'nde Düzenleme Yaklaşımı" MMLS Şehircilik Dalı Bitirme Tezi, 1976.
- "İstanbul Boğaziçi Koruma Alanı İçinde Farklı Özellik Gösteren Bölgelerin İncelenmesi" İTÜ Mimarlık Fakültesi Şehircilik Enstitüsü 7.Danışma Kuruluna Sunulan Bildiri 30-31 Mart 1978.
- "Tarihi ve Doğal Çevre Koruma Sürecine Çevrede Yaşayan Halkın Katılması" Derleyen: K.Kartal, Ö.Kartal. Kıyı Kentlerimizin Temel Sorunları 1979 Kuşadası Sempozyumu Bildirileri. Kuşadası Belediyesi Yayınları, 1980.
- "Göktaş (Murgul) ve Çevre Sorunları", TÜBİTAK XV.Kuruluş Yılı Bilimsel Toplantıları, Çevre Sorunları - Vejetasyon İlişkileri Sempozyumu, İstanbul, 1979.
- "Tarihi Çevre Koruma Sürecinde Kullanıcıların Rolü", İTÜ Şehircilik Enstitüsü Dergisi (1979) Sayı 16, S.41-47.
- ÇEVİRİİ "Kentsel Büyüme Süreci ve Aşamalar", Derleyen: İ.Kılınçaslan, Kentsel Ekonomik Analiz, İstanbul, İTÜ Mimarlık Fakültesi, 1978 (Preface to Urban Economics, J.Hopkins Press, 1969 dan çeviri).